

วท 122622

การพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร
ศูนย์เรียนรู้สืบสานวัฒนธรรม

นางณัฐชา บุญเมือง

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
พ.ศ. 2560

สงวนลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ใบอนุญาตวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

เรื่อง : การพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรศูนย์เรียนรู้
สินवलสมุนไพโร

ผู้วิจัย : นางณัฐชา บุญเมือง

ได้รับอนุมัติเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สนธิ เตีเมืองชัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ ไพโรวรรณ)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ นาคุณทอง)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประภัสสร ปรีเอี่ยม)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิมลมาศ ปฐมวณิชกุล)

ชื่อเรื่อง	: การพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร ศูนย์เรียนรู้สีนวลสมุนไพร
ผู้วิจัย	: นางณัฐชา บุญเมือง
ปริญญา	: ปรัชญาคุณวุฒิบัณฑิต (นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น) มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
อาจารย์ที่ปรึกษา	: รองศาสตราจารย์ ดร.ประภัสสร ปริเอี่ยม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิมลมาศ ปฐมวนิชกุล
ปีการศึกษา	: 2560

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์และแนวทางการพัฒนาของชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร (2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมและแผนการเรียนรู้ โดยประยุกต์ใช้พุทธลีลาการสอนและ (3) เพื่อศึกษาผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ชุมชน จำนวน 17 คน จากอาสาสมัคร 3 หมู่บ้าน ตัวแทนองค์กรและตัวแทนชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บันทึกการประชุมกลุ่ม แบบสังเกต และแบบประเมินการเรียนรู้ ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) แบบแผนการวิจัย คือ การวิจัยเอกสาร และการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่า ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการตั้งเคราะห์เนื้อหาเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า (1) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของชุมชนต้นแบบ คือ ดี เก่ง มีจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่น และมีแนวทางการพัฒนา คือ การฝึกอบรม (2) หลักสูตรการฝึกอบรมที่ประยุกต์ใช้พุทธลีลาการสอน ประกอบด้วย แผนการเรียนรู้ 7 แผน ได้แก่ (2.1) แผนการเรียนรู้ เรื่องความเป็นมาและความสำคัญของพืชสมุนไพร (2.2) แผนการเรียนรู้เรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพืชสมุนไพร (2.3) แผนการเรียนรู้ เรื่องกลุ่มอาการของโรคที่ควรใช้หรือไม่ควรใช้สมุนไพร (2.4) แผนการเรียนรู้ เรื่องวิธีการปรุงยาและการใช้ยาสมุนไพร (2.5) แผนการเรียนรู้ เรื่องพืชสมุนไพรท้องถิ่นที่ควรรู้ (2.6) แผนการเรียนรู้ เรื่อง การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ (2.7) แผนการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาทักษะการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรและแผนการเรียนรู้มีผลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจาก

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในระดับดีมากในทุกด้าน (3) ผลการเรียนรู้ของชุมชนต้นแบบมีคะแนนในระดับผ่านทุกคน และผลการเรียนรู้ชุมชนสามารถใช้สมุนไพรได้อย่างถูกต้อง สมุนไพรไม้พื้นถิ่นหายากชื่อส่งฟ้าหรือสะมัด ซึ่งมีสรรพคุณทางยาในการรักษาอาการไข้ ต้านมะเร็ง ลดน้ำตาลในเลือด และลดภาวะความจำเสื่อม

คำสำคัญ : ชุมชน ; พืชสมุนไพร ; ภูมิปัญญาท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

Title : The Development in youth Model through wisdom Herbal Plants Conservation of Seenuan herb learning center

Author : Mrs.Nutch Boonmueang

Degree : Doctor of philosophy (Innovation for Local Development)

Advisors : Associate Professor Dr. Prapatson Preeiam
Assistant Professor Dr.Wimolmas Patomwanikul

Year : 2560

ABSTRACT

The purposes of this research were to (1) to study Desirable feature and guidelines the development in youth model through wisdom herbal plants conservation (2) To develop training courses and learning plans by applying the Buddhist teaching style. (3) To study the development in youth model. target group in clued youth 17. From 3 village volunteers, corporate representative and community representative. Tools used in research, in clued group meeting record, observation pattern and learning assessment model, Use research Mixed Methodology, research plan of document research and participatory action research, Data analysis, percent, average, standard deviation, and the content synthesis presented the results by descriptive analysis.

The research found that (1) Desirable feature and guidelines the development in youth model through wisdom herbal plants conservation of good with local volunteer development, and guidelines the development of training. (2) Training courses applied Buddhist teaching style, Include 7 lesson plans, (2.1) History and importance of medicinal plants. (2.2) In reduction to herbs. (2.3) The symptoms should be used or should not use herbs. (2.4) About how to cook and use medicinal herbs (2.5) The local herbal plants should know. (2.6) Economic value creation (2.7) The development of conservation skills of medicinal plants. And average, standard deviation, from Expert opinion, very good level on all sides. (3) The learning outcomes of a prototypical

junior are scored at every passing level can use herbs correctly. Rare hardwood herb names “Songphaor Samud”, properties of treat fever, Cancer, lower blood sugar, and reduce amnesia.

Keyword : Youth ; Herb ; local knowledge

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยความกรุณาและความอนุเคราะห์ช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากผู้มีพระคุณหลายท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รองศาสตราจารย์ ดร.ประภัสสร ปรีเอี่ยม และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิมลมาศ ปฐมวณิชกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือและคอยชี้แนะแนวทางในการทำวิทยานิพนธ์ด้วยความเอาใจใส่ และเมตตาเป็นอย่างสูง ตลอดมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอเจริญพรขอบคุณท่านไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณคณาจารย์ สาขานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และประสบการณ์ด้านนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น สนับสนุนให้กำลังใจและเป็นแบบอย่างที่ดีมาโดยตลอด

ขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญในการวิพากษ์หลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรจนประสบความสำเร็จ

ขอขอบคุณ คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ที่ให้ความกรุณาตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ ผู้แทนชุมชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้าน โนนตุนตำบลหนองแวง อำเภอพะยูน จังหวัดขอนแก่นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของชุมชนต้นแบบฯและร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมซึ่งเป็นส่วนประกอบของการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

พลังแห่งความสำเร็จเกิดขึ้นด้วยการสนับสนุนและการให้กำลังใจจาก บิดา มารดา สามี พี่สาว น้องสาว และบุตรของผู้วิจัย ตลอดจากผู้มีพระคุณทุกท่าน คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอมอบบูชาแด่บุพการี บิดา มารดา ครู อาจารย์ ซึ่งมีพระคุณยิ่ง ที่ช่วยวางรากฐานการศึกษาแก่ผู้วิจัย หากมีข้อบกพร่องด้วยประการใด ผู้วิจัยขอน้อมรับด้วยความขอบคุณยิ่ง

นางณัฐชา บุญเมือง

สารบัญ

หัวเรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	ก
ABSTRACT	จ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ	ซ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ฐ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการวิจัย	5
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	6
1.4 ขอบเขตการวิจัย	6
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	8
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
1.7 กรอบแนวคิดการวิจัย	11
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	13
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบ	13
2.2 แนวคิดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร	20
2.3 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร	26
2.4 การประเมินผลการฝึกอบรม	34
2.5 แนวคิดการสอนตามหลักพุทธลีลาการสอน	43
2.6 แนวคิดการมีส่วนร่วม	47
2.7 แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	48
2.8 บริบทท้องถิ่น	58
2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	61

หัวข้อ	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	65
3.1 วัตถุประสงค์การวิจัย	65
3.2 ระเบียบวิธีวิจัย	65
3.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	66
3.4 ขั้นตอนการดำเนินงาน	66
บทที่ 4 ผลการวิจัย	75
4.1 ผลการสังเคราะห์ปัจจัยที่เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบ ...	75
4.2 ผลการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบ ด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่เหมาะสมกับท้องถิ่น บ้านหนองแวงบ้านหนองจิกและบ้าน โนนตุ่น ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น	77
4.3 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญา พืชสมุนไพรที่เหมาะสมกับท้องถิ่น บ้านหนองแวง บ้านหนองจิก และบ้าน โนนตุ่นตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น	82
บทที่ 5 ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร	87
5.1 ผลการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร	87
บทที่ 6 ประเมินผลนวัตกรรม	105
6.1 ผลการประเมินการฝึกอบรมตามหลักสูตรเยาวชนต้นแบบ ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร เพื่อให้ได้เยาวชนต้นแบบ ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 1 ด้านความเก่ง	105
6.2 ผลการประเมินการฝึกอบรมตามหลักสูตรเยาวชนต้นแบบ ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร เพื่อให้ได้เยาวชนต้นแบบ ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 2 ด้านความดี	115
6.3 ผลการประเมินการฝึกอบรมตามหลักสูตรเยาวชนต้นแบบ ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร เพื่อให้ได้เยาวชนต้นแบบ ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 3 ด้านความมีจิตอาสา	116

หัวข้อเรื่อง	หน้า
6.4 ผลการประเมินจากการสังเกตและสังเกตระหัด้อยคำบอกเล่าในการสนทนาและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้เรียน	121
6.5 ผลจากการสังเกตและสังเกตระหัด้อยคำบอกเล่าในการสนทนาและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้เรียน	122
บทที่ 7 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	125
7.1 วัตถุประสงค์การวิจัย	125
7.2 การดำเนินการวิจัย	125
7.3 สรุปผลการวิจัย	126
7.4 อภิปรายผล	130
7.5 ข้อเสนอแนะ	136
บรรณานุกรม	139
ภาคผนวก	147
ภาคผนวก ก เครื่องมือวัดผลหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร บ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้าน โนนตุ่น ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น	149
ภาคผนวก ข แบบประเมินความเหมาะสมองค์ประกอบของหลักสูตร	167
ภาคผนวก ค ภาพกิจกรรม	171
ประวัติผู้วิจัย	211

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	ข้อมูลจำนวนประชากร	58
2.2	แนวโน้มโครงสร้างประชากรไทย	12
2.3	การแปลค่าของดัชนีมวลกายสำหรับผู้สูงอายุไทย	16
3.1	แผนการดำเนินการวิจัย	73
4.1	ปัจจัยที่เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบฯ	75
5.1	แผนการเรียนรู้ตามหลักสูตรการฝึกอบรมเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร.....	91
5.2	ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรการฝึกอบรมเยาวชนต้นแบบ ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรฉบับร่าง	99
5.3	ผลการประเมินประเด็นความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาเยาวชนต้นแบบ	100
6.1	รายชื่อผู้สมัครใจเข้าอบรมหลักสูตรพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร	105
6.2	ผลการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นมาและความสำคัญของพืชสมุนไพร	106
6.3	ผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพืชสมุนไพร	108
6.4	ผลการเรียนรู้ เรื่อง กลุ่มอาการของโรคที่ควรใช้หรือไม่ควรใช้สมุนไพร	109
6.5	ผลการเรียนรู้ เรื่อง วิธีการปรุงยาและการใช้ยาสมุนไพร	110
6.6	ผลการเรียนรู้ เรื่อง พืชสมุนไพรท้องถิ่นที่ควรรู้	111
6.7	ผลการเรียนรู้ เรื่อง การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ	113
6.8	ผลการเรียนรู้ เรื่อง การอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร	114
6.9	ผลการประเมินเยาวชนต้นแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรด้านความดี	115
6.10	ผลการประเมินเยาวชนต้นแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร ด้านความมีจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่น	117
6.11	รายชื่อผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรพัฒนาเยาวชนต้นแบบ ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร	118
6.12	ผลการค้นหาสมุนไพรในท้องถิ่นชุมชนของเยาวชนต้นแบบฯ	119

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	11
2.1	แบบจำลองการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์	29
2.2	แบบจำลองการพัฒนาหลักสูตรของทาบา	31
2.3	แบบการจำลองการพัฒนาหลักสูตรของเชเลอร์ อเล็กซานเดอร์และเลวีส	33
3.1	กรอบวิธีดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1	68
3.2	กรอบวิธีดำเนินการวิจัยในระยะที่ 2	70
3.3	กรอบวิธีดำเนินการวิจัยในระยะที่ 3	72
5.1	การตรวจหาปริมาณน้ำตาลในเลือดและดัชนีมวลกายของกลุ่มเป้าหมาย ก่อนและหลังการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสมองเสื่อมตามหลักเบญจสุข	102
ค.1	อาคารศูนย์เรียนรู้สีนวลสมุนไพรมุข	173
ค.2	ปรับปรุงอาคารจอตฤติให้เป็นอาคารเรียนรู้	173
ค.3	อาคารศูนย์เรียนรู้สีนวลสมุนไพรมุข และห้องน้ำ	174
ค.4	ปรับปรุงปลูกสมุนไพรมุขท้องถิ่นเพื่อให้ชุมชนได้เรียนรู้	174
ค.5	ปรับภูมิทัศน์พร้อมปลูกสวนสมุนไพรมุข	175
ค.6	พืชสมุนไพรมุขท้องถิ่นที่มีในสวนสมุนไพรมุข (ชุมเห็ดเทศ)	175
ค.7	พืชสมุนไพรมุขท้องถิ่นที่มีในสวนสมุนไพรมุข (พวงพิ)	176
ค.8	พืชสมุนไพรมุขท้องถิ่นที่มีในสวนสมุนไพรมุข (ผักข้าว)	176
ค.9	สมุนไพรมุขท้องถิ่นที่มีในสวนสมุนไพรมุข (ย่านาง)	177
ค.10	พืชสมุนไพรมุขท้องถิ่นที่มีในสวนสมุนไพรมุข (ทองพันชั่ง)	177
ค.11	พืชสมุนไพรมุขท้องถิ่นที่มีในสวนสมุนไพรมุข (บัวบก)	178
ค.12	ผู้วิจัยแจ้งแนวทางดำเนินงานวิจัย วัตถุประสงค์ของการประชุมกลุ่มสรุปผล จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของชุมชนต้นแบบฯแยกเป็นประเด็นเพื่อให้ผู้ร่วมประชุม กลุ่มรับทราบ	179

ภาพที่	หน้า
ค.13	ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มร่วมกันกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่เหมาะสม กับท้องถิ่นและร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาเยาวชนต้นแบบฯ บ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนคูน 179
ค.14	สรุปผลการประชุมกลุ่มตัวแทน สามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของเยาวชนต้นแบบฯ และแนวทางการพัฒนาเยาวชนต้นแบบฯ โดยการพัฒนา หลักสูตร การพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร 180
ค.15	ที่ปรึกษางานวิจัยลงพื้นที่ศูนย์เรียนรู้สืวนวลสมุนไพร เพื่อแนะนำการทำวิจัย 180
ค.16	ที่ปรึกษางานวิจัยลงพื้นที่ศูนย์เรียนรู้สืวนวลสมุนไพร เพื่อแนะนำแนวทางทางการพัฒนาเยาวชนต้นแบบฯ 181
ค.17	ประชุมกลุ่มวิชาการครั้งที่ 1 เพื่อร่วมกันพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมฯ 181
ค.18	ประชุมกลุ่มวิชาการครั้งที่ 2 เพื่อร่วมกันพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมฯ ในประเด็นเพิ่มเติม 182
ค.19	ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสมของร่างหลักสูตรฯ 182
ค.20	กิจกรรมเรียนรู้ความหมายของสมุนไพรและพืชสมุนไพร พืชสมุนไพรกับการดำรงชีพประวัติความเป็นมาของพืชสมุนไพรไทย 183
ค.21	กิจกรรมให้ผู้เรียนเก็บสมุนไพรจากสวนแล้วบอกส่วนต่าง ๆ ของต้นพืชสมุนไพร 184
ค.22	กิจกรรมให้ผู้เรียนฝึกการตรวจวัดโดยการปฏิบัติจริง 184
ค.23	ผู้เรียนเก็บสมุนไพรจากสวนแล้วติดลงในใบงานพร้อมบอกคุณลักษณะของ พืชสมุนไพรว่ามีชื่อ รูป สี กลิ่น รส อย่างไร 185
ค.24	วิทยากรบรรยายเรื่องการใช้สมุนไพรต้องใช้ให้ถูกต้นถูกส่วน ถูกขนาด ถูกวิธี ถูกกับโรคและเรื่องประโยชน์ของพืชสมุนไพร 186
ค.25	การทำยาต้ม โดยปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้สอน 187
ค.26	การทำยาชง โดยปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้สอน 187
ค.27	การผสมน้ำผึ้งลงในผงสมุนไพรเพื่อเตรียมทำยาลูกกลอน 188
ค.28	การปั้นยาโดยปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้สอน 188

ภาพที่	หน้า
ค.29	การบดใบพืชสมุนไพรคั้นน้ำ พอกบริเวณที่เป็นแผลหรือเป็นกากเคลื่อน โดยปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้สอน 189
ค.30	กิจกรรมเก็บผักท้องถิ่นจากสวน 189
ค.31	กิจกรรมคิดเมนูพาสต้าหรืออาหารท้องถิ่น บอกส่วนผสม ของผักที่เป็นเครื่องปรุงในอาหารและผักที่เป็นเครื่องเคียง พร้อมบอกสรรพคุณของผักแต่ละชนิด 190
ค.32	กิจกรรมเลือกเมนูพาสต้าหรืออาหารท้องถิ่น เก็บผักจากสวนเพื่อประกอบอาหาร 190
ค.33	กิจกรรมเลือกเมนูพาสต้าหรืออาหารท้องถิ่น เก็บผักจากสวนเพื่อประกอบอาหาร 191
ค.34	เรียนรู้ส่วนต่าง ๆ ของผักที่จะนำมาประกอบอาหาร 191
ค.35	กิจกรรมทำอาหารอีสานที่มีส่วนประกอบของผักท้องถิ่น 192
ค.36	กิจกรรมการนำผักสมุนไพร พักข้าว ดอกอัญชันม่วงมาใช้ในการหุงข้าว 192
ค.37	อาหารอีสานและสรรพคุณทางยาป้องกันและรักษาโรค 193
ค.38	กิจกรรมเดินดูสวนสมุนไพร 193
ค.39	การสืบค้นข้อมูลสมุนไพรจากเว็บไซต์ 194
ค.40	การสืบค้นข้อมูลสมุนไพรจากหนังสือ 194
ค.41	กิจกรรมการเก็บพืชสมุนไพรจากสวนมาคิดลงในใบงานพร้อม สืบค้นข้อมูลสรรพคุณสมุนไพรจากเว็บไซต์และหนังสือ 195
ค.42	กิจกรรมเก็บพืชสมุนไพรจากสวน 195
ค.43	กิจกรรมการเก็บพืชสมุนไพรพร้อมเขียนชื่อ 196
ค.44	กิจกรรมแยกตามกลุ่มอาการอาหารของโรค 196
ค.45	สมุนไพรตามกลุ่มอาการของโรคที่พบบ่อยในท้องถิ่น 197
ค.46	สูตรยาโบราณของคุณตาเคน ภูเอื้องแก้ว 198
ค.47	คุณตาแลน หมอเป่ารักษาโรค 199
ค.48	กิจกรรมใบงานให้เยาวชนได้คิดค้นงานร่วมกัน 200
ค.49	ผลงานความคิดสร้างสรรค์ 200

ภาพที่	หน้า
ค.50	ผลงานความคิดต่อยอดความรู้ โดยได้รับคำปรึกษาจากผู้สอนผู้เรียนค้นพบ การทำผลิตภัณฑ์จากต้นสอ่งฟ้า (ภาษาท้องถิ่นอีสานต้นสะมัด) 201
ค.51	นำรากและลำต้นของต้นสอ่งฟ้ามาล้างให้สะอาด หั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ ตากแดดให้แห้งสนิท 3 แดดนำมาบดผง 201
ค.52	บรรจุลงซองชา เป็นผลิตภัณฑ์ชาสอ่งฟ้า โดยกลุ่มยุวชนสอ่งฟ้า 202
ค.53	กิจกรรมการเก็บใบหม่อนเพื่อทำชาใบหม่อน 202
ค.54	กิจกรรมการหั่นใบหม่อนเพื่อทำชาใบหม่อน 203
ค.55	กิจกรรมการตากใบหม่อนที่หั่นแล้วเพื่อทำชาใบหม่อน 203
ค.56	กิจกรรมนำใบหม่อนที่ตากแห้ง 3 แดด มาบรรจุซอง การชั่งน้ำหนักเพื่อให้ได้ขนาดที่เท่ากัน 204
ค.57	กิจกรรมการเรียนรู้การบรรจุภัณฑ์ที่สะอาด ปลอดภัย เพื่อจำหน่าย 204
ค.58	เรียนรู้ส่วนผสมของชาหม่อง วิธีการทำ 205
ค.59	การนำส่วนผสมที่ผสมแล้วมาตั้งไฟ 205
ค.60	การบรรจุชาหม่องที่เย็นแล้วลงขวด 206
ค.61	ผลิตภัณฑ์ชาหม่องชนิดน้ำและชนิดครีม 206
ค.62	กิจกรรมการปลูกต้นไม้ด้วยเมล็ด 207
ค.63	กิจกรรมการปลูกต้นไม้ด้วยหัว 207
ค.64	กิจกรรมการเรียนรู้การตอนกิ่ง 208
ค.65	กิจกรรมการดูแลสมุนไพรร 208
ค.66	การนำเสนอข้อมูลสมุนไพรรแบบกลุ่ม 209
ค.67	การนำเสนอผลงานผลิตภัณฑ์สมุนไพรร 209
ค.68	การประเมินผลยุวชนต้นแบบฯ ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านความเก่ง ความดี จากใบงานการปฏิบัติกิจกรรมความคิดสร้างสรรค์ผลงาน 210

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

อดีตที่ผ่านมาทั่วโลกและประเทศไทยยอมรับยาแผนปัจจุบันเข้ามาบดบังยาสมุนไพร จากสภาพความเร่งรีบต้องแข่งขันกับเวลา ยาแผนปัจจุบันสะดวกใช้ ใช้แล้วเห็นผลเร็วเป็นสาเหตุให้เกิดการยอมรับอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ส่งผลให้ประชาชนใส่ใจสุขภาพน้อยกว่าที่ควร ปล่อยให้เรื่อง สุขภาพเป็นเรื่องของหมอ ระบบสุขภาพจึงเป็นแบบตั้งรับ ถึงแม้ยาแผนปัจจุบันจะมีราคาแพง แต่ระบบประกันสุขภาพของไทยมีรัฐบาลรับประกันค่าใช้จ่ายในการรักษาให้แก่ประชาชนทำให้ประชาชนขาดความตระหนักในการดูแลสุขภาพตั้งแต่เบื้องต้น อีกทั้งในระบบหลักประกันสุขภาพของรัฐบาลไทยเป็นไปตามวิถีตะวันตกใช้ยาแผนปัจจุบันมากกว่ายาสมุนไพรส่งผลให้รัฐบาลไทยมีภาระค่าใช้จ่ายด้านยาสูงมากแต่ละปีต้องนำเข้ายาจากต่างประเทศจำนวนมาก สถิติการนำเข้ายาจากต่างประเทศในปี พ.ศ. 2551 นำเข้ายาแผนปัจจุบันมูลค่า 64,148.13 ล้านบาท ยาแผนโบราณ 330.62 ล้านบาทและในปี พ.ศ. 2555 นำเข้ายาแผนปัจจุบัน 111,113.00 ล้านบาท ยาแผนโบราณ 500.427 ล้านบาท มูลค่าการนำเข้ายาสูงขึ้นทุกปีและมีแนวโน้มจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการเจ็บป่วยจากสภาพร่างกายอ่อนแอเข้าสู่ภาวะป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง จากสถิติมีผู้เสียชีวิตมากที่สุดมาจากกลุ่มโรคที่ไม่ติดต่อเรื้อรังซึ่งผู้ป่วยกลุ่มนี้เลือกใช้ยาแผนปัจจุบันที่มีราคาแพงต้องนำเข้าจากต่างประเทศ อีกทั้งมีแนวโน้มว่าผู้ป่วยกลุ่มนี้จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โรคบางโรคยาแผนปัจจุบันไม่สามารถรักษาอาการ ได้ทั้งหมดโรคที่ยาแผนปัจจุบันรักษาไม่ได้จำเป็นต้องอาศัยสมุนไพรรักษา (พานิชี ศิริสะอาด, 2558, น. 1) จากการประชุมองค์การอนามัยโลก “WHO Congress on Traditional Medicine” เมื่อวันที่ 7 - 9 พฤศจิกายน 2551 ณ กรุงปักกิ่ง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ทุกประเทศเห็นชอบนโยบายการส่งเสริมการแพทย์ดั้งเดิมตามปฏิญญาปักกิ่ง (Beijing Declaration) ในการส่งเสริม อนุรักษ์ นำเอาองค์ความรู้ด้านการแพทย์ดั้งเดิม การรักษาและเวชปฏิบัติมาใช้ในระบบสาธารณสุขของประเทศ ส่งเสริมให้มีการสื่อสารกันอย่างกว้างขวางและเหมาะสมกับบริบทของแต่ละประเทศ สร้างความมั่นใจในการแพทย์ดั้งเดิมอย่างเหมาะสม ปลอดภัยควรจัดให้มีโปรแกรมอบรมด้านการแพทย์ดั้งเดิมที่เหมาะสม การสื่อสารเชื่อมโยงระหว่างแพทย์แผนไทยกับแพทย์แผนปัจจุบัน (สมทรง ณ นคร, 2537, น. 14)

สมุนไพรไทยมีความสำคัญต่อการดำรงชีพของคนไทยมาช้านาน บรรพบุรุษเรารู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติ นำทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นสมุนไพรมาใช้เป็นอาหารและยารักษาโรคประวัติศาสตร์ก่อนสมัยสุโขทัยถึงสมัยอยุธยาตอนต้น คือตั้งแต่ก่อน พ.ศ. 1792 ถึงราว พ.ศ. 1998 ไม่มีจารึกเรื่องการใช้ยาสมุนไพรที่แน่ชัดแต่มีกล่าวถึงการใช้จ่ายจากพืช สัตว์ แร่ธาตุ สมัยรัตนโกสินทร์สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งราชวงศ์จักรี ได้โปรดเกล้าฯ ให้มีการรวบรวมตำราต่าง ๆ ครั้งใหญ่ จากหมอหลวง หมอเชลยศักดิ์และหมอที่เป็นพระภิกษุสงฆ์ทั่วพระราชอาณาจักร โดยให้พระพงษ์อำรินทรราชินิกุล พระราชโอรส ในสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นนายกองผู้รวบรวม จากการรวบรวมตำราแพทย์และตำรายาพระโอสถเมื่อปี พ.ศ. 2355 และมีการชำระอย่างดีแล้วนั้น โปรดเกล้าฯพระราชทานบางส่วนให้จารึกลงบนหินอ่อนรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส กว้างยาว 30 เซนติเมตร ประดิษฐานไว้ที่วัดราชโอรสารามในปี พ.ศ. 2364 เนื้อหาจารึกสรรพคุณของเครื่องยาสมุนไพรแต่ละชนิด ทั้งของไทยและของเทศ ส่วนที่ใช้ประโยชน์และวิธีการใช้ประโยชน์ รวม 113 ชนิด

ต่อมาสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2411 มีพระราชประสงค์ที่จะพัฒนาการแพทย์แบบดั้งเดิมของบรรพบุรุษให้ก้าวหน้าทันสมัย และมีมาตรฐานที่เชื่อถือได้ ในปี พ.ศ. 2413 สองปีหลังจากขึ้นครองราชย์ จึงโปรดเกล้าฯ ให้ชำระตำราแพทย์แผนไทยให้ตรงกับของดั้งเดิม ซึ่งก่อนหน้านั้นกระจัดกระจายและคัดลอกกันมาจนผิดเพี้ยนไปจากต้นฉบับมาก และจัดเป็นหลักฐานเรียก “ตำราเวชศาสตร์” พระองค์ทรงมีพระราชหัตถเลขาแสดงความหวังเมื่อปี พ.ศ. 2433 ตอนหนึ่งว่า

“...ขอเตือนว่าหมอฝรั่งนั้นดีจริง แต่ควรวินิจฉัยให้ถี่ถ้วนหรือหาไม่ หมอไทยควรจะไม่ให้มีต่อไปภายหน้าหรือควรมีไว้บ้าง ถ้าว่าส่วนตัวฉันเองสมักกินยาไทย แลยังวางใจหรืออุ่นใจในหมอไทยมาก ถ้าหมอไทยจะรักษาแบบฝรั่งหมด จะดูเยือกเย็นเหมือนเห็นอื่น ไม่เห็นพระเห็นสงฆ์เลยเหมือนกัน แต่ตัวฉันอายุมากแล้ว เห็นจะไม่ได้อยู่จนเห็นหมอไทยหมดดอก คนภายหน้าจะพอใจอย่างฝรั่งกันทั่วไป จะไม่เดือนร้อนเช่นฉันดอกกระมัง เป็นแต่ลองเตือนดูตามหัวเก่า ๆ ทีหนึ่งเท่านั้น...”

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การแพทย์แผนไทยเจริญก้าวหน้ามาก โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโรงพยาบาลศิริราชพยาบาล (ปัจจุบันเรียกกันว่าโรงพยาบาลศิริราช) ใน พ.ศ. 2430 เพื่อเป็นสถานพยาบาลและบำบัดโรค ทั้งแบบแผนเดิมและแบบแผนตะวันตก จัดตั้งโรงเรียนแพทยากรขึ้นและจัดพิมพ์ตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ ซึ่งเนื้อหาเป็นแพทย์แผนเดิมและแพทย์แผนตะวันตก ในปี พ.ศ. 2432 เพื่อใช้ในโรงเรียนแต่จัดพิมพ์ 3 เล่มเท่านั้นก็ล้มเลิกไป ต่อมาในปี พ.ศ. 2440 ได้โปรดเกล้าฯ ให้ยกโรงเรียนแพทยากรขึ้นเป็นโรงเรียนราชแพทยาลัยและยังคงให้เกิดสอนการแพทย์ทั้ง 2 ทางคือแผนเดิมและแผนตะวันตก ในปี พ.ศ. 2444 กรมพยาบาลได้จัดพิมพ์ตำราแพทย์ศาสตร์เป็นเล่ม ๆ ต่อจากตำราแพทย์ศาสตร์สงเคราะห์ที่ยกเลิกไป โดยรวบรวมตำราทั้งแผน

โบราณที่ตรวจสอบแล้ว เช่น คัมภีร์ปฐมจินดา คัมภีร์ธาตุดอกัญญา คัมภีร์ธาตุนครจร ต้าราแพทย์ฝรั่ง ที่สอนกันอยู่ในโรงเรียนและในปีเดียวกันนี้ มีการผลิตยาตำราหลวงเป็นครั้งแรก จำนวน 8 ขนาน

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชการที่ 9 การแพทย์แผนโบราณ ได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาในทุก ๆ ด้าน และเรียกชื่อใหม่ว่า “การแพทย์แผนไทย” แทน “การแพทย์แผนโบราณ” ในปี 2543 ได้ตราพระราชบัญญัติคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย พุทธศักราช 2542 พร้อมตั้งหน่วยงาน “สถาบันการแพทย์แผนไทย” และได้จัดตั้งเป็นกรมใหม่ชื่อ “กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก” โดยให้สถาบันการแพทย์แผนไทยมีฐานะเทียบเท่ากอง และแพทย์แผนไทยได้มีการพัฒนา ฟื้นฟู คุ้มครอง ส่งเสริม จนก้าวหน้าขึ้น (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, 2558, น. 1)

ปัจจุบันกระแสความเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาพของสังคมไทยและโลกหันกลับมาสู่วิถีธรรมชาติมากขึ้นเป็นตัวแปรสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์ ถ้ายึดองค์ความรู้ที่มีรากฐานจากภูมิปัญญา ด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนตะวันออกเพื่อให้เป็นวิทยาศาสตร์มากยิ่งขึ้น จะเป็นกุญแจสำคัญในการสืบทอดและพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ด้านนี้เพื่อสร้างความยอมรับในระดับสากลได้ โดยเน้นประสิทธิภาพ ความปลอดภัยและคุณภาพ การแพทย์แผนปัจจุบันแบบตะวันตกมุ่ง “ซ่อม” สุขภาพเมื่อเจ็บไข้ ในขณะที่แพทย์แผนตะวันออกเน้นการ “สร้าง” สุขภาพให้สมบูรณ์เพื่อป้องกันโรควิถีแพทย์พื้นบ้านที่หลากหลายไปตามบริบททางสังคม วัฒนธรรม ของแต่ละท้องถิ่นซึ่งกำลังนิยมทั่วโลก แต่ละท้องถิ่นมีความสนใจภูมิปัญญา สนใจศึกษาเรื่องสมุนไพร มีบริการสุขภาพแนวธรรมชาติซึ่งหากมองในมุมสุขภาพแล้ว เรียกว่า “สุขภาพพอเพียง” (สุรพจน์ วงศ์ใหญ่, 2551, น. 1 - 4)

การใช้ยาสมุนไพรนอกจากจะทำให้เกิดการพึ่งพาตนเอง ลดการสูญเสียเงินตราจากการนำเข้ายาจากต่างประเทศแล้ว ยังเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านและเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนในท้องถิ่นอีกด้วย นโยบายระดับชาติในการส่งเสริมการใช้ยาจากสมุนไพรในสถานบริการของรัฐ ปัญหาที่พบจากการใช้สมุนไพร 1) ขาดผู้รู้ที่ชัดเจนในสรรพคุณสมุนไพร หรือบางครั้งมีการผลิตยาสมุนไพรเพื่อจำหน่ายแต่ขาดมาตรฐาน 2) คุณภาพการผลิต 3) ขาดการส่งเสริมให้ปลูกอย่างแท้จริง ทำให้สมุนไพรบางชนิดหายาก 4) การใช้ยาในโรงพยาบาลส่วนใหญ่เป็นการใช้ยาแผนปัจจุบันเพราะแพทย์ส่วนใหญ่ขาดความเชื่อมั่นในยาสมุนไพร อีกทั้งแพทย์ส่วนใหญ่เรียนหลักสูตรแผนตะวันออกมาปัจจุบันมีโรงพยาบาลชุมชนบางแห่งใช้ยาสมุนไพรแทนยาแผนปัจจุบัน เช่น ยาสามัญประจำบ้านแผนโบราณ ยาสมุนไพรที่ใช้ในงานสาธารณสุขมูลฐาน ซึ่งนั่นหมายถึงว่าต้องมีหมอและแพทย์แผนไทยที่สามารถเปรียบเทียบกับสรรพคุณยาแผนปัจจุบันกับยาสมุนไพรที่เทียบเท่าได้อย่างเหมาะสม ประชาชนยอมรับการใช้ยาสมุนไพร (ณัฐจิฎา คำผล, 2554, น. 2 - 4)

ยาแผนปัจจุบันเข้ามามีบทบาทในระบบสาธารณสุขเป็นเวลานาน ในระดับท้องถิ่นและประเทศจึงขาดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร พืชสมุนไพรท้องถิ่นบางชนิดยังมีให้เห็นบางชนิดเหลือน้อยหรือบางชนิดได้หายไปรัฐบาล โดยกระทรวงสาธารณสุขได้เข้ามาส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เข้ามามีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ โดยค้นหาพันธุ์พืชท้องถิ่นชนิดต่าง ๆ รวบรวมคุณลักษณะ สรรพคุณทางยาวิธีการนำไปใช้ เปรียบเทียบชื่อท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์จากการพหุลักษณะท้องถิ่นบ้านหนองแวง บ้านหนองจิก และบ้านโนนคูน ตำบลหนองแวง อำเภอยะขียน จังหวัดขอนแก่น ซึ่งทั้ง 3 หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านที่มีบ้านเรือนเชื่อมต่อกันเหมือนเป็นหมู่บ้านเดียวกัน เดิมเป็นบ้านหนองแวงหมู่ที่ 1 ต่อมาประชากรเพิ่มขึ้นจึงได้แยกเป็นบ้านหนองจิกหมู่ที่ 5 บ้านโนนคูนหมู่ที่ 4 บ้านหนองแวงหมู่ที่ 7 ตามลำดับ จากอดีตจนถึงปัจจุบันทั้ง 3 หมู่บ้านยังใช้ทุนทรัพย์กิจกรรมชาติร่วมกัน เช่น ป่าสาธารณะ หนองน้ำ ในอดีตเคยมีพืชสมุนไพรท้องถิ่นที่อุดมสมบูรณ์ที่ปู่ย่าตายายนำมาเป็นอาหารและยารักษาโรค มีหมอยาพื้นหมอยาต้มประจำท้องถิ่น เมื่อพัฒนาการทางการแพทย์ทันสมัยเข้ามาภูมิปัญญาพืชสมุนไพรเหล่านั้นถูกละเลยขาดการสืบทอดขาดการดูแลรักษาต้นพืชสมุนไพรให้คงอยู่ปัจจุบันประชาชนได้ตระหนักถึงข้อเสียของยาแผนปัจจุบันที่เป็นเคมี ไร้แล้วไม่ได้มีประโยชน์เสมอไป อีกทั้งยังมีโทษต่อร่างกายมากกว่ายาสมุนไพร ประชาชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนคูนจึงได้หันมาใส่ใจสุขภาพ นำพืชสมุนไพรมาใช้ในการดูแลสุขภาพมากขึ้น แต่ปัญหาที่พบคือพืชสมุนไพรที่ใช้ถูกนำเข้ามาจากแหล่งอื่นหรือท้องถิ่นอื่น เพราะในท้องถิ่นไม่มีผู้ที่มีความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรอย่างแท้จริง และในขณะที่เดียวกันความต้องการบริโภคพืชสมุนไพรเพื่อดูแลสุขภาพในท้องถิ่นมีแนวโน้มจะสูงขึ้น

ด้วยตระหนักถึงคุณค่าทรัพยากรธรรมชาติที่มีในท้องถิ่น มิตีความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติที่ไม่สามารถแยกจากกัน ผู้วิจัยเห็นควรนำพืชสมุนไพรมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดควบคู่กับการอนุรักษ์ให้คงอยู่ทั้งต้นพืชสมุนไพรและภูมิปัญญาพืชสมุนไพร โดยน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ ทั้งนี้เพื่อให้คนในท้องถิ่นมีภูมิคุ้มกันสามารถพึ่งพาตนเองได้ในด้านยาโดยนำพืชสมุนไพรท้องถิ่นมาดูแลสุขภาพนอกจากนี้ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงปัญหาประการหนึ่งคือท้องถิ่นยังขาดผู้มีความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่จะนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างถูกต้องและสามารถถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเยาวชนเป็นผู้มีความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร โดยได้รับการถ่ายทอดความรู้ถูกต้องเหมาะสมจากผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านจะช่วยให้การอนุรักษ์และการส่งเสริมภูมิปัญญาพืชสมุนไพรในท้องถิ่นเป็นไปอย่างสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพในอนาคต

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความต้องการศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร โดยใช้พื้นที่ศึกษาคือศูนย์เรียนรู้วิถีสวนสมุนไพรซึ่งเป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยรวบรวมต้นพืชสมุนไพรมาปลูกไว้เพื่อการศึกษาเรียนรู้ ทั้งนี้ศูนย์เรียนรู้วิถีสวนสมุนไพร ตั้งอยู่เลขที่ 109 หมู่ 4 บ้านโนนคูน ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ดำเนินการดูแลและรักษาโดยนางสีนวน ถาอุปชิต

การพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร : ศูนย์เรียนรู้วิถีสวนสมุนไพร เป็นนวัตกรรมทางสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนที่จะนำไปสู่ศักยภาพในด้านความเก่ง ความดี และการมีจิตอาสาได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งนับเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศให้มีคุณภาพและมีศักยภาพต่อการพัฒนาท้องถิ่น นอกจากนี้เมื่อการวิจัยเสร็จสิ้นจะทำให้ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับหลักสูตรการพัฒนาชุมชน ที่มีการนำหลักพุทธธรรม “พุทธลีลาการสอน” มาประยุกต์ใช้ซึ่งทักษะการสอนเป็นลีลาเฉพาะที่ทำให้เกิดความแตกต่าง น่าสนใจสำหรับชุมชนเป็นอย่างยิ่งก่อก่อการพัฒนา นวัตกรรมทางสังคม โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นผนวกหลักเศรษฐกิจพอเพียงในครั้งนี้ เป็นไปตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (ประกาศนียบัตร ปรีเอี่ยม, 2556)

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 ชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรจะต้องมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างไรบ้างและควรมีแนวทางการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรอย่างไร

1.2.2 การพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรแก่ชุมชน บ้านหนองแวง บ้านหนองจิก และบ้านโนนคูน ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืนจังหวัดขอนแก่น โดยใช้พุทธลีลาการสอนควรมีขั้นตอนและกระบวนการอย่างไร

1.2.3 ผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของชุมชน บ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนคูน โดยผ่านศูนย์เรียนรู้วิถีสวนสมุนไพรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาคูณลักษณะอันพึงประสงค์ของวัยรุ่นต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรและแนวทางการพัฒนาวัยรุ่นต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

1.3.2 เพื่อพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรแก่วัยรุ่นบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนคูน ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น โดยประยุกต์ใช้พุทธลีลาการสอน

1.3.3 เพื่อทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลการพัฒนาวัยรุ่นต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของวัยรุ่นบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนคูนตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ที่ผ่านการพัฒนาจากศูนย์เรียนรู้สิ่งแวดล้อมสมุนไพร

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ จำแนกตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1.4.1.1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาคูณลักษณะที่เหมาะสมของวัยรุ่นต้นแบบ ซึ่งเป็นการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อ 2 ใช้การเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง ได้แก่ ตัวแทนผู้นำชุมชนจำนวน 6 คน ตัวแทนผู้สูงอายุ จำนวน 6 คน ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน ตัวแทนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 2 คน ตัวแทนประชาชนทั่วไป ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร จำนวน 4 คน และตัวแทนวัยรุ่นบ้านหนองแวง บ้านหนองจิก และบ้านโนนคูน จำนวน 10 คน

1.4.1.2 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการพัฒนาวัยรุ่นต้นแบบ ซึ่งเป็นการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ได้แก่ วัยรุ่นที่อยู่ในช่วงอายุ 11 - 15 ปี ไม่จำกัดเพศที่กำลังศึกษาและอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนคูน ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นอาสาสมัครเข้าร่วมฝึกอบรม

1.4.2 ด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรเกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้

1.4.2.1 ความเป็นมาและความสำคัญของพืชสมุนไพร

1.4.2.2 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพืชสมุนไพร

1.4.2.3 กลุ่มอาการของโรคที่ควรใช้หรือไม่ควรใช้สมุนไพร

1.4.2.4 วิธีการปรุงยาและการใช้ยาสมุนไพร

1.4.2.5 พืชสมุนไพรท้องถิ่นที่ควรรู้

1.4.2.6 การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ

1.4.2.7 การอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

1.4.3 ด้านพื้นที่

1.4.3.1 พื้นที่วิจัย คือบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนคูนและขับเคลื่อนการพัฒนาตำบลหนองแวง อำเภอพระยืนจังหวัดขอนแก่น

1.4.3.2 สถานที่ขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนต้นแบบ คือ “ศูนย์เรียนรู้สีนวลสมุนไพร” ตั้งอยู่เลขที่ 109 หมู่ที่ 4 บ้านโนนคูน ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น

1.4.4 ระยะเวลาดำเนินการวิจัย

ระยะเวลาดำเนินการวิจัยระหว่างเดือน มกราคม 2558 ถึงเดือน พฤศจิกายน 2559 โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรและแนวทางการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร ระยะเวลาระหว่างเดือน มกราคม 2558 ถึงเดือน สิงหาคม 2558

ระยะที่ 2 พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรแก่ชุมชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนคูน ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น โดยประยุกต์ใช้พุทธลีลาการสอนระยะเวลาระหว่างเดือนกันยายน 2558 ถึง เดือนมีนาคม 2559

ระยะที่ 3 ทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของชุมชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนคูนตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ที่ผ่านการพัฒนาจากศูนย์เรียนรู้สีนวลสมุนไพร ระยะเวลาระหว่างเดือนเมษายน 2559 ถึงเดือนพฤศจิกายน 2559

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

เยาวชน หมายถึง ประชากรที่อยู่ในช่วงอายุ 10 - 13 ปี โดยไม่จำกัดเพศมีการศึกษาในช่วงที่ 2 กล่าวคือชั้นประถมปลาย และอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนคูน ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น

การพัฒนาเยาวชนต้นแบบ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความรู้ เจตคติและทักษะของเยาวชนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ ความเก่ง ความดี และมีจิตอาสา โดยใช้การฝึกฝนและอบรมเป็นอย่างดี เพื่อให้เยาวชนที่ผ่านการอบรมสามารถเป็นต้นแบบหรือตัวอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชนคนอื่น ๆ

ความเก่ง หมายถึง เยาวชนมีความรู้และความเข้าใจในการใช้พืชสมุนไพรอย่างถูกต้องและสามารถต่อยอดความรู้สู่เศรษฐกิจ

ความดี หมายถึง การมีเจตคติที่ดีต่อการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาพืชสมุนไพรเพื่อลดค่าใช้จ่ายจากการรักษาโรคและการมีบุคลิกภาพผู้นำที่ดี

จิตอาสา หมายถึง เยาวชนสามารถถ่ายทอดภูมิความรู้เรื่องพืชสมุนไพรแก่ผู้อื่นอย่างถูกต้องและมีแนวคิดในการเป็นแกนนำเพื่อปกป้องและอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของท้องถิ่น

ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร หมายถึง ภูมิปัญญาสุขภาพอันเกิดจากมนุษย์เรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติ นำทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีพเป็นอาหารและยารักษาโรคโดยการนำมาศึกษา วิเคราะห์ถึงประโยชน์และสรรพคุณทางยา สังสมเป็นองค์ความรู้ รวมทั้งวิธีการปลูก การขยายพันธุ์ การดูแล การเก็บมาใช้ การเก็บไว้ใช้ วิธีการใช้เกิดเป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

การอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร หมายถึง การรักษาให้คงอยู่ขององค์ความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรซึ่งเป็นภูมิปัญญาสุขภาพอันเกิดจากมนุษย์เรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีพเป็นอาหารและยารักษาโรคโดยการ นำพืชสมุนไพรมาศึกษา วิเคราะห์ถึงประโยชน์และสรรพคุณทางยา สังสมเป็นองค์ความรู้ รวมทั้งวิธีการปลูก การขยายพันธุ์ การดูแล การเก็บมาใช้ การเก็บไว้ใช้ วิธีการใช้เกิดเป็น ดังนั้นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรจึงเป็นการรักษาให้คงอยู่ขององค์ความรู้การใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรและรักษาต้นพืชสมุนไพรให้คงอยู่

พุทธลีลาการสอน หมายถึง ลีลาการสอนตามหลักพุทธธรรม ที่เรียกว่า พุทธลีลาการสอน 4 ประการ คือ ชี้ให้ชัด ชวนให้ปฏิบัติ ใ้ใจให้กล้า ปลุกให้รำเริง

1. ชี้ให้ชัด หมายถึง การสอนที่มีการจำแนก แยกแยะ อธิบาย และแสดงเหตุผลให้ชัดเจน จนผู้เรียนเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นจริง

2. ชวนให้ปฏิบัติ หมายถึง เป็นการสอนโดยให้ผู้เรียนมีการปฏิบัติ และฝึกหัดทจนกระทั่ง ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดี เห็นคุณประโยชน์ เห็นหนทางก้าวหน้า และชื่นชอบที่จะนำไปปฏิบัติหรือนำไปใช้

3. ใ้ใจให้กล้า หมายถึง เป็นการสอนที่ใ้ใจให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น เกิดความมั่นใจ ที่จะทำงานให้สำเร็จ โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค หรือความลำบาก

4. ปลุกให้รำเริง หมายถึง การสอนให้ผู้เรียนมีความสุขสนุกสนาน ไม่เครียด

ศูนย์เรียนรู้สึนวลสมุนไพรร หมายถึง พื้นที่ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นศูนย์เรียนรู้ด้านพืชสมุนไพรร พัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรร ตั้งอยู่เลขที่ 109 หมู่ที่ 4 บ้านโนนค่น ตำบลหนองแวง อำเภอพระย่น จังหวัดขอนแก่น

การประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบ หมายถึง กระบวนการติดตามความก้าวหน้าและความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดวิธีการประเมินผลด้วยผลจากการสังเกต และจากการทดสอบความรู้ของชุมชน

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ

จากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรร : ศูนย์เรียนรู้สึนวลสมุนไพรรคาดว่าจะเกิดประโยชน์ดังนี้

1.6.1 มิติด้านสังคม

1.6.1.1 รูปแบบการพัฒนาชุมชนต้นแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรร

1.6.1.2 ชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาสมุนไพรร

1.6.1.4 ความคงอยู่ของภูมิปัญญาพืชสมุนไพรร

1.6.1.5 เพิ่มทางเลือกการใช้ยาระหว่างยาสมุนไพรรและยาแผนปัจจุบัน

1.6.1.6 กระตุ้นให้ชุมชนดูแลสุขภาพตั้งแต่เยาว์วัย

1.6.1.7 ได้ศูนย์เรียนรู้ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านพืชสมุนไพรรเหมาะสมกับท้องถิ่น

1.6.2 มิติด้านเศรษฐกิจ

- 1.6.2.1 ลดภาระค่าใช้จ่ายภาคครัวเรือนในการซื้อยาแผนปัจจุบัน
- 1.6.2.2 สร้างความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจของชาติ ลดการนำเข้ายาจากต่างประเทศ
- 1.6.2.3 เป็นจุดเริ่มต้นเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจากพืชสมุนไพร

1.6.3 มิติด้านสิ่งแวดล้อม

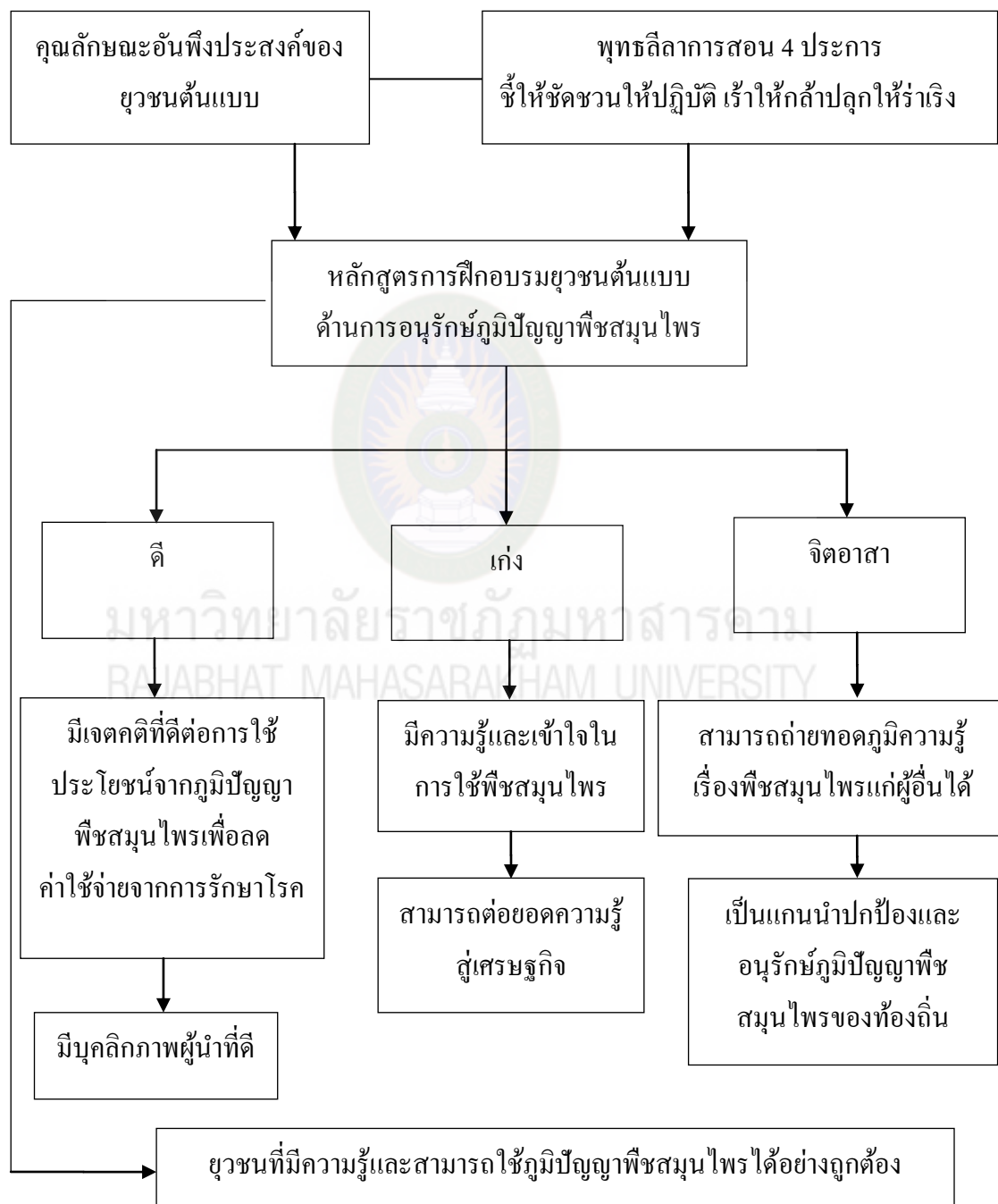
- 1.6.3.1 ความคงอยู่ของพืชสมุนไพร

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

1.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิดเชิงระบบ เพื่อแสดงองค์ประกอบในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร : ศูนย์เรียนรู้สีนวลสมุนไพร ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง การเพื่อการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร : ศูนย์เรียนรู้สืบทอดสมุนไพรผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งทบทวนวรรณกรรมเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาสำหรับงานวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนต้นแบบ
2. แนวคิดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร
3. แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร
4. การประเมินผลการฝึกอบรม
5. แนวคิดการสอนตามหลักพุทธลีลาการสอน
6. แนวคิดการมีส่วนร่วม
7. แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
8. บริบทท้องถิ่น
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนต้นแบบ

2.1.1 ความหมายของเยาวชน

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 บัญญัติไว้ว่า “เด็ก” หมายความว่า บุคคลอายุยังไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์ “เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมาย “เยาวชน” หมายถึง เด็กวัยรุ่น “วัยรุ่น” หมายถึง วัยที่มีอายุประมาณ 13 - 19 ปี “เยาวชน” หมายถึง บุคคลอายุเกิน 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์

จากทฤษฎีทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget is Theory of Intellectual Development) เพียเจต์ (Piaget) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านความคิดของเด็กว่ามีขั้นตอนหรือกระบวนการอย่างไร ทฤษฎีของเพียเจต์ตั้งอยู่บนรากฐานของทั้งองค์ประกอบที่เป็นพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามพัฒนาการทางสติปัญญาซึ่งจะมีพัฒนา

การไปตามวัยต่าง ๆ เป็นลำดับขั้นพัฒนาการเป็นสิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติไม่ควรที่จะเร่งเด็กให้ข้ามจากพัฒนาการ ระดับพัฒนาทางสติปัญญาแบ่งตามช่วงอายุไว้ 4 ชั้น ในระดับชั้นที่ 4 ได้กล่าวไว้ว่าเป็นขั้นปฏิบัติการคิดด้วยนามธรรม (Formal Operational Stage) จะเริ่มจากอายุ 11 - 15 ปี ในขั้นนี้พัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดของเด็กวัยนี้เป็นขั้นสุดท้ายคือเด็กในวัยนี้จะเริ่มคิดแบบผู้ใหญ่ ความคิดแบบเด็กจะสิ้นสุดลงเด็กจะสามารถที่จะคิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่สามารถที่จะคิดแบบนักวิทยาศาสตร์ (Piaget, 1986, p. 54)

จึงสรุปได้ว่า ยุวชน หมายถึง เด็กวัยรุ่นที่มีอายุตั้งแต่ 13 - 19 ปี โดยมีลักษณะนิสัยเป็นคนที่ต้องการอยู่คนเดียว หลบซ่อน ไม่สูงส่งกับผู้ใหญ่ ชอบอยู่กับเพื่อนมากกว่าอยู่บ้าน เกิดความเบื่อหน่ายบ่อย ๆ มีความขัดแย้งทางสังคม มีอารมณ์รุนแรง เนื่องจากความกังวลใจ ความเศร้าหมองของจิตใจที่เกิดขึ้นได้ง่าย การแสดงออกทางอารมณ์จึงออกมาในลักษณะที่ก้าวร้าวรุนแรง ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เด็กมักไม่มีความมั่นใจ มองไม่เห็นความสามารถของตนเอง ส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่มีปมด้อย

จากการศึกษาความหมายของคำว่ายุวชน งานวิจัยเรื่องการพัฒนายุวชนต้นแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร : ศูนย์เรียนรู้วิถีสวนสมุนไพร ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เหมาะสมแก่การพัฒนาและให้ความหมายของคำว่า “ยุวชน” สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ยุวชน หมายถึงประชากรที่อยู่ในช่วงอายุ 11 - 15 ปี ไม่จำกัดเพศที่กำลังศึกษาและอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิก และบ้านโนนตู่ ตำบลหนองแวง อำเภอนาดูน จังหวัดขอนแก่น

2.1.2 ความหมายของยุวชนต้นแบบ

แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2564 ได้กำหนดเป้าหมายหลักของการพัฒนาเยาวชน ไว้ว่า เด็กและเยาวชนมีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างทั่วถึง มีความแข็งแรงทางร่างกายและจิตใจมีคุณธรรม จริยธรรม มีสำนึกความเป็นพลเมือง (Civic Mind) กล้าคิดและแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ตามวิถีประชาธิปไตย และมีความสุข

มูลนิธิกัลยาณมิตรเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน (2557, น. 1) ได้กล่าวว่า ยุวชนหรือคนต้นแบบ หมายถึง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ได้รับการฝึกฝนและอบรมแล้วเป็นอย่างดี เป็นต้นแบบหรือตัวอย่างที่ดีที่เด็กและเยาวชนคนอื่น ๆ เห็นแล้วรู้สึกชื่นชม เห็นเป็นไอดอล (Idol) อยากจะเป็นและอยากจะทำอย่างนั้นด้วย คำอธิบายคุณลักษณะที่พึงประสงค์อย่างย่อ คือการเป็นคนเก่งและคนดี มีจริยธรรม เป็นเครื่องนำทางชีวิตและมีจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคม (MQ) กล่าวได้ว่ามีความรู้ ไหวพริบ เฉลียวฉลาด (IQ) มีสติตั้งมั่น ความอดทนอดกลั้น (EQ) ความมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อ (AQ)

เยาวชนต้นแบบ “เก่ง” และ “ดี” ทูป็นัมเบอร์วัน ไอคอลล คือ ทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของประเทศในอนาคต ถ้าวันนี้เด็กไทยมีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง มีความฉลาดทางอารมณ์และได้รับการปลูกฝังให้มีจิตอาสา โดยเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาการเด่นชัด ทุกคนมีการปรับตัว มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการในทิศทางที่ดีขึ้น มีความพร้อม ทั้งร่างกายจิตใจและผลการเรียนที่

สรุปได้ว่า ยูวชนต้นแบบ หมายถึง เด็กวัยรุ่นที่มีคุณสมบัติในการพัฒนาตนเองให้มีจิตใจที่รักประเทศชาติรักบ้านเกิด มีคุณธรรมจริยธรรม มีความพร้อมทั้งด้านร่างกายและจิตใจและเป็นคนเก่งคนดี มีจริยธรรม เป็นเครื่องนำทางชีวิตและมีจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคม (MQ) มีความรู้ไหวพริบ เฉลียวฉลาด (IQ) มีสติตั้งมั่น ความอดทนอดกลั้น (EQ) ความมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อ (AQ)

2.1.3 การพัฒนาเยาวชนต้นแบบ

คำว่าพัฒนาใช้ในภาษาอังกฤษว่า Development นำมาใช้เป็นคำเฉพาะและใช้ประกอบคำอื่นก็ได้ เช่นการพัฒนาประเทศการพัฒนาชนบท การพัฒนาเมืองและการพัฒนาข้าราชการ เป็นต้น การพัฒนาจึงถูกนำไปใช้กันโดยทั่วไปและมีความหมายแตกต่างกันออกไป เกี่ยวกับความหมายของการพัฒนานั้น ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายความหมายทั้งความหมายที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันพัฒนาความหมายจากรูปศัพท์ในภาษาไทยหมายถึง การทำความเจริญการเปลี่ยนแปลงในทางที่เจริญขึ้น การคลี่คลายไปในทางที่ดีถ้าเป็นกริยาใช้คำว่า พัฒนาหมายความว่าทำให้เจริญพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526, น. 5) ให้ความหมายว่าการพัฒนาหมายถึงการกระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต, 2546, น. 16 - 18) ได้ให้ความหมายและอธิบายไว้ว่า ในทางพุทธศาสนาการพัฒนาจากคำภาษาบาลีว่า วัฒนะแปลว่าเจริญแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน คือการพัฒนาคนเรียกว่าภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุสิ่งแวดลอมต่าง ๆ เรียกว่าพัฒนาหรือ วัฒนาเช่น การสร้างถนนบ่อน้ำอ่างเก็บน้ำ เป็นต้นซึ่งเป็นเรื่องของการเพิ่มพูนขยาย ทำให้มากหรือทำให้เติบโตขึ้นทางวัตถุและได้เสนอข้อคิดไว้ว่า คำว่าการพัฒนาหรือคำว่าเจริญ นั้นไม่ได้แปลว่าทำให้มากขึ้น เพิ่มพูนขึ้นอย่างเดียวกันแต่นั้นแต่มีความหมายว่า ตัดหรือทิ้ง เช่นเจริญพระเกศา คือ ตัดผมมีความหมายว่ารัก เช่น นุสฺสียาโลกวัตฺตโนแปลว่าอย่าเป็นคนรกโลกอีกด้วยดังนั้นการพัฒนาจึงเป็นสิ่งที่ทำแล้วมีความเจริญจริง ๆ คือ ต้องไม่เกิดปัญหาติดตามมาหรือไม่เสื่อมลงกว่าเดิม ถ้าเกิดปัญหาหรือเสื่อมลงไม่ใช่เป็นการพัฒนาแต่เป็นหายนะซึ่งตรงกันข้ามกับการพัฒนา การพัฒนาในทางพระพุทธศาสนา หมายถึงการพัฒนาคนให้มีความสุขมีสภาพแวดลอมที่เหมาะสม มุ่งเน้นผลที่เกิดขึ้นคือความสุขของมนุษย์เท่านั้น

สนธยา พลศรี (2547, น. 4) นักสังคมวิทยาได้ให้ความหมายของการพัฒนา โดยเน้นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมคือ มนุษย์ กลุ่มทางสังคมการจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับความหมายในทางพุทธศาสนาคือ การเปลี่ยนแปลงมนุษย์และสิ่งแวดล้อมให้มีความสุข

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2525, น. 179) ได้รวบรวมความหมายของการพัฒนาไว้รวม 9 ความหมาย แต่ขอหยิบยกมาสักหนึ่งความหมาย การพัฒนา คือ กระบวนการหลายมิติ ซึ่งประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงในด้านโครงสร้างทางสังคม ทำทีของประชาชน สถาบันต่าง ๆ ของชาติ การเร่งรัดความเจริญเติบโต การลดความไม่เท่าเทียมกันและขจัดความยากจน นั่นคือการเปลี่ยนแปลงระบบสังคมทั้งระบบและมุ่งสู่การเสนอความต้องการพื้นฐานของปัจเจกชนและกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมเป็นการก้าวออกจากสภาพชีวิตที่ไม่น่าพึงพอใจ ไปสู่สภาพชีวิตที่ดีกว่าทั้งในด้านวัตถุและความรู้สึกรักคิด แนวความคิดการพัฒนาโดยเน้นเรื่องความต้องการ

สมพร เทพสิทธิ์า (2536, น. 1) พระบาทสมเด็จพระปรีทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับความหมายของคำว่า “พัฒนา” คือการมุ่งให้เกิดความเจริญมั่นคงก้าวหน้า มุ่งให้ทุกคนมีความสุขสบาย ดังนั้นทุกคนจึงมุ่งมั่นจะพัฒนา

เยาวชนต้นแบบต่อกลยุทธ์ความสำเร็จของเด็กและเยาวชน ว่าเยาวชนมักจะได้รับแรงจูงใจที่หลากหลายจากผู้ใหญ่และเพื่อนซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาอาชีพ แรงบันดาลใจและพฤติกรรมทั้งทางบวกและทางลบ กล่าวคือ หากต้นแบบแรงจูงใจทางบวกก็จะนำไปพาความสำเร็จในทางที่ชอบและเหมาะสม เช่น สร้างกำลังใจความเข้มแข็งอดทนมีความเพียรเพื่อเอาชนะอุปสรรค (Who accomplish goals through hard work and perseverance) การกระทำสิ่งดี ๆ ต่อชุมชนและสังคมในทางตรงกันข้ามนั้นหากแรงจูงใจทางลบก็จะนำไปสู่พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การชนที่เอาเปรียบผู้อื่น การได้มากกว่าด้วยการข่มขู่เป็นต้น ดังนั้น ในข้อเขียน เรื่อง ต้นแบบที่มีอิทธิพลต่อกลยุทธ์ความสำเร็จของเยาวชน ของมาริติน จึงนำเสนอการสร้างชุดของความคิด (Mind Set) เชิงบวกในตัวเยาวชนเพื่อสนับสนุนและนำไปพาให้เยาวชนเดินทางไปสู่ความสำเร็จในชีวิตอันประกอบด้วยปัจจัย 5 ประการ คือ (1) ความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่น (2) มีองค์ความรู้หรือชุดความรู้ที่ชัดเจน (3) มีจิตอาสาเพื่อชุมชน (4) มีการยอมรับผู้อื่น (5) เอาชนะอุปสรรคด้วยวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมนอกจากนี้

เยาวชนต้นแบบต่อกลยุทธ์ความสำเร็จของเด็กและเยาวชนว่าเยาวชนมักจะได้รับแรงจูงใจที่หลากหลายจากผู้ใหญ่และเพื่อน ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาอาชีพ แรงบันดาลใจและพฤติกรรมทั้งทางบวกและทางลบ กล่าวคือ หากต้นแบบแรงจูงใจทางบวกก็จะนำพาความสำเร็จในทางที่ชอบและเหมาะสม เช่น สร้างกำลังใจความเข้มแข็งอดทนมีความเพียรเพื่อเอาชนะอุปสรรค (Who accomplish goals through hard work and perseverance) การกระทำสิ่งดี ๆ ต่อชุมชนและสังคมในทางตรงกันข้ามนั้นหากแรงจูงใจทางลบก็จะนำพาไปสู่พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การชนะที่เอาเปรียบผู้อื่น การได้มากกว่าด้วยการข่มขู่ เป็นต้น ดังนั้น ในข้อเขียน เรื่อง ต้นแบบที่มีอิทธิพลต่อกลยุทธ์ความสำเร็จของเยาวชน ของมาริลีน จึงนำเสนอการสร้างชุดของความคิด (Mind Set) ซึ่งบวกในตัวเยาวชนเพื่อสนับสนุนและนำพาให้เยาวชนเดินทางไปสู่ความสำเร็จในชีวิตอันประกอบด้วยปัจจัย 5 ประการคือ (1) ความสามารถในการสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่น (2) มุ่งมั่นความรู้หรือชุดความรู้ที่ชัดเจน (3) มีจิตอาสาเพื่อชุมชน (4) มีการยอมรับผู้อื่น (5) เอาชนะอุปสรรคด้วยวิธีการที่ถูกต้องเหมาะสมนอกจากนี้ มาริลีน ได้กล่าวถึงคนรุ่นใหม่ที่จะยอมรับผู้ที่มีความสามารถในการนำพาเขาประสบความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ซึ่งในด้านจิตวิทยากล่าวไว้ว่า เยาวชนมักจะยกย่องเพื่อนในรุ่นราวคราวเดียวกันที่มีความสามารถ

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาเยาวชนต้นแบบหมายถึง การเปลี่ยนแปลงเยาวชนโดยการฝึกฝนและอบรมเป็นอย่างดี เพื่อให้เป็นต้นแบบหรือตัวอย่างที่ดีที่เด็กและเยาวชนคนอื่น ๆ เห็นแล้วรู้สึกชื่นชมอยากทำตาม

2.1.4 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบ

มูลนิธิกัลยาณมิตรเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน (2557, น. 1) ได้ให้ความหมายคำว่า เยาวชนหรือคนต้นแบบ หมายถึง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ได้รับการฝึกฝนและอบรมแล้วเป็นอย่างดีเป็นต้นแบบหรือตัวอย่างที่ดีที่เด็กและเยาวชนคนอื่น ๆ เห็นแล้วรู้สึกชื่นชม เห็นเป็น ไอดอล (Idol) อยากจะเป็นและอยากจะทำอย่างนั้นด้วย

เยาวชนต้นแบบตามหลักสูตรการฝึกอบรมผู้นำเยาวชนเพื่อสันติภาพ กองบัญชาการกองทัพไทย หมายถึงเยาวชนที่เป็นแบบอย่างความภาคภูมิใจในความเป็นพลเมืองไทย มีความรักความผูกพัน ห่วงแหนแผ่นดินและสถาบันสำคัญของชาติ มีความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม พัฒนาบุคลิกภาพของตนให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย รู้จักหน้าที่ของตนเองรวมทั้งมีความเอื้ออาทรและมีเมตตาต่อกัน

ความหมายของคำว่า “ต้นแบบ” คำว่า “แบบ” คือ ตัวอย่างสิ่งที่กำหนดให้ถือเป็นหลักหรือเป็นแนวดำเนิน และคำว่า “ต้น” คือ แรกเมื่อรวมความหมายคำว่า “ต้นแบบ” จึงหมายถึง แบบดั้งเดิม แบบที่มีมาแต่แรก แบบที่สร้างขึ้นไว้แต่แรก หรือสิ่งที่สร้างขึ้นเป็นแบบฉบับใช้เป็นต้นเค้า

สำหรับสร้างสิ่งอื่นให้มีลักษณะเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน นั่นคือเป็นต้นกำเนิดของตัวอย่างที่ใช้เป็นหลักและต้นกำเนิดของแนวทางดำเนินการ

มูลนิธิกัลยาณมิตรเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน (2557, น. 1) ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เยาวชนหรือคนต้นแบบ จะต้องเป็นคนเก่งและคนดี มีจริยธรรม เป็นเครื่องนำทางชีวิต และมีจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคม (Moral Quotient) มีความรู้ ไหวพริบ เฉลียวฉลาด (Intelligent Quotient) มีสติตั้งมั่น ความอดทนอดกลั้น (Emotional Quotient) ความมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อ (Adversity Quotient)

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2558, น. 1) วิทยาลัยอิสลามศึกษา วิทยาเขตปัตตานี ร่วมกับองค์กรเครือข่ายจัด โครงการพัฒนาเยาวชนต้นแบบเติมความหวังสู่สังคม Harapan Kampong – HAKAM โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างโมเดลตัวอย่างในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีผ่านกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน ผ่านกลุ่มเป้าหมายหลักในการขับเคลื่อนคือเยาวชนในจังหวัดปัตตานี ผลการดำเนินกิจกรรม คือนักเรียนที่ได้มาเข้าร่วมค่ายได้เรียนรู้ทักษะที่หลากหลายเพื่อสามารถนำเอากลับไปใช้ต่อในชุมชนของตนเอง โดยทักษะดังกล่าวได้แก่ การรู้จักตนเองและรู้จักผู้อื่น ทักษะการเก็บข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล ทักษะการวิเคราะห์ความแตกต่าง และทักษะการเขียนโครงการพัฒนาชุมชน นอกจากนี้กิจกรรมค่ายเยาวชนครั้งนี้ นักเรียนได้เรียนรู้ทักษะดังกล่าวข้างต้นผ่านกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติและการเล่น และฝึกเก็บข้อมูลในสถานที่ ฝึกการตั้งคำถามก่อนเก็บข้อมูล และเตรียมความพร้อมก่อนการเก็บข้อมูล และเมื่อได้ข้อมูลแล้วนักเรียนจะต้องนำข้อมูลนั้นมาสังเคราะห์เพื่อหารูปแบบการนำเสนอข้อมูลให้ผู้อื่นเข้าใจ อีกทั้งการฝึกทักษะการวิเคราะห์ความแตกต่างทางด้านความคิด ใช้วิธีการสอนโดยให้นักเรียนฟังเรื่องราวการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนของเยาวชนต้นแบบรุ่นพี่ แล้วให้วิเคราะห์เรื่องราวเหล่านั้นด้วย

การสร้างเยาวชนต้นแบบตาม โครงการฝึกอบรมผู้นำเยาวชนสันติภาพ กองบัญชาการกองทัพไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการจัดการฝึกอบรมผู้นำเยาวชนเพื่อสันติภาพของกองบัญชาการกองทัพไทย ที่ดำเนินการโดยหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา เพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแนวทางการดำเนินงาน โครงการฝึกอบรมผู้นำเยาวชนเพื่อสันติภาพ กองบัญชาการกองทัพไทย ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เอกสาร การสนทนากลุ่ม และการสังเกตประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มเยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรม ในปี พ.ศ. 2557 และผลการฝึกอบรมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 - 2557 รวม 33 รุ่นผลการวิจัย พบว่าการดำเนินการฝึกอบรมที่มีทั้งการให้ความรู้ทางด้านวิชาการและการจัดกิจกรรมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการแสดงออกโดยมีครูฝึกและครูพี่เลี้ยงคอยดูแลเอาใจใส่รวมทั้งการนำเยาวชนไปศึกษาดูงานในสถานที่จริง เป็นประสบการณ์ตรง มีผลต่อความคิดและ

พฤติกรรมกรรมการแสดงออกของเยาวชน ทำให้เยาวชนเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นพลเมืองไทย มีความรัก ความผูกพัน ห่วงแหนแผ่นดินและสถาบันสำคัญของชาติ มีความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนให้เป็นผู้มีระเบียบวินัยเพิ่มขึ้น รู้จักหน้าที่ของตนเอง รวมทั้งมีความเอื้ออาทร และมีเมตตาต่อกัน ซึ่งเป็นที่คาดหวังได้ว่าเยาวชนเหล่านี้จะเติบโตขึ้นเป็น บุคลากรที่มีคุณภาพ และช่วยกันพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าอย่าง มั่งคั่งสืบไป สำหรับการดำเนินงานของโครงการฝึกอบรมผู้นำเยาวชนเพื่อสันติภาพ กองบัญชาการ กองทัพบกไทย เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นนั้น จะต้องประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 4 ประการ คือ ทักษะ ทักษะหรือความชำนาญ ความรู้ และความร่วมมือร่วมใจ

พระมหากิตติคุณ ภูมิฮวดกุล (2550, น. 1) ได้ศึกษาเรื่องต้นแบบชาวพุทธพร้อม สร้างหลักสูตรอบรมยุวพุทธ เรื่องต้นแบบชาวพุทธยุวพุทธจะต้องมีคุณลักษณะ 3 ประการ ดังนี้

- 1) ความรู้เกี่ยวกับต้นแบบชาวพุทธ
- 2) วัตถุประสงค์ที่ดีต่อการอบรมหลักสูตรต้นแบบชาวพุทธ
- 3) พฤติกรรมการปฏิบัติตน

กรมสุขภาพจิต (2558, น. 1) ได้จัดทำโครงการประกวดเยาวชนต้นแบบเก่งและดี TO BE NUMBER ONE (TO BE NUMBER ONE IDOL) โดยกำหนดให้ผู้เข้าประกวดต้องมีอายุ 15 - 19 ปีบริบูรณ์ ผลการเรียนเฉลี่ยไม่น้อยกว่า 2.75 มีความกตัญญูรู้คุณ ซื่อสัตย์ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient) ตามแบบประเมินของกรมสุขภาพจิต มีจิตอาสา (จากประวัติที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมช่วยเหลือโรงเรียน ชุมชนและสังคมต่าง ๆ) มีความสามารถพิเศษ (ร้องเพลง เต้น เล่นดนตรี รำ เป็นต้น) บุคลิกภาพดี (รูปร่าง หน้าตา การพูดจา มารยาท การแต่งกาย การแสดงออก เป็นต้น)

คลใจ ถาวรวงศ์ตันเจริญ (2552, น. 31) ได้ศึกษากระบวนการจัดเกล้าคุณธรรมจริยธรรม ของเยาวชนต้นแบบ จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยกำหนดให้ยุวชนต้นแบบมีคุณลักษณะ 1) เห็นค่าความดีงาม 2) มีบุคคลเป็นหลักยึดทางจิตใจ คุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนต้นแบบ ประกอบด้วย 1) ขยัน 2) ประหยัด 3) มีน้ำใจ 4) สามัคคี 5) สุภาพ 6) สะอาด 7) ซื่อสัตย์และ 8) มีวินัย การดำเนินการโดย การใช้การสอบถามเจาะลึก การสัมภาษณ์ โดยใช้คำถามแบบกึ่งโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วม รวบรวมข้อมูลจากเยาวชน พ่อแม่ ญาติ ครู เพื่อนบ้านและเพื่อนเยาวชน วิเคราะห์สาระและตีความ พบว่าสถาบันครอบครัวมีส่วนสำคัญในกระบวนการจัดเกล้ามากที่สุด ต่อมาเป็นความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน ต่อมาเป็นกระบวนการจัดเกล้าทางสังคมจากสถาบันศาสนา พระภิกษุ

2.1.5 สรุปแนวคิดการพัฒนาเยาวชนต้นแบบ

สรุปแนวคิดการพัฒนาเยาวชนต้นแบบของงานวิจัยเรื่องการพัฒนาเยาวชนต้นแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร : ศูนย์เรียนรู้สิ่งแวดล้อมสมุนไพร ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายมีช่วงอายุ 11 - 15 ปี ตามแนวคิดของ (ศูนย์พัฒนาทรัพยากรการศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2558, น. 1) กล่าวว่าช่วงอายุ 11 - 15 ปี เป็นลำดับขั้นในระดับขั้นที่ 4 เป็นขั้นปฏิบัติ การคิดด้วยนามธรรม (Formal Operational Stage) ในขั้นนี้พัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดของเด็กวัยนี้เป็นขั้นสุดท้ายคือเด็กในวัยนี้จะเริ่มคิดแบบผู้ใหญ่สามารถที่จะคิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่สามารถที่จะคิดแบบนักวิทยาศาสตร์ ผู้วิจัยจึงคิดว่าเป็นวัยที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรทั้งการดูแลสุขภาพควรเริ่มตั้งแต่เยาว์วัยเป็นระดับต้นน้ำ ไม่ใช่เริ่มอายุมากหรือเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย และให้ความหมายของคำว่า “เยาวชน” สำหรับงานวิจัยครั้งนี้เยาวชน หมายถึง ช่วงอายุ 11 - 15 ปี ไม่จำกัดเพศที่กำลังศึกษาและอาศัยอยู่ในชุมชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนคูน ตำบลหนองแวง อำเภอนาดูน จังหวัดขอนแก่น

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาเยาวชนต้นแบบ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเยาวชน โดยการฝึกฝนและอบรมเป็นอย่างดี เพื่อให้เป็นต้นแบบหรือตัวอย่างที่ดีที่เด็กและเยาวชนคนอื่น ๆ เห็นแล้วรู้สึกชื่นชมอยากทำตาม จึงอาจกล่าวได้ว่าเยาวชนต้นแบบ หมายถึง เยาวชนที่เป็นแบบอย่างที่ดีที่เยาวชนอื่นเห็นแล้วชื่นชมอยากทำตามการเป็นเยาวชนต้นแบบมีมากมายหลายด้าน ๆ ในแต่ละด้านคุณลักษณะของเยาวชนย่อมมีความแตกต่างกันไปเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร จำเป็นต้องกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบฯ เพื่อให้การพัฒนามีเป้าหมายที่ชัดเจน

2.2 แนวคิดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

2.2.1 การอนุรักษ์ (Conservation)

การอนุรักษ์ (Conservation) มาจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายไว้ว่า การรักษาให้คงอยู่ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2542)

ยุพา วีระไวทยะ (2540, น. 322) ได้ให้วิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติไว้ดังนี้ คือ การให้การศึกษาและความรู้เกี่ยวกับประโยชน์และโทษของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและความสัมพันธ์เชื่อมโยงที่จะมีผลกระทบต่ออันเนื่องมาจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรอื่น ๆ นอกจากนี้ควรให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้

ประโยชน์ควบคู่ไปกับการบำรุงรักษาโดยคำนึงถึงการใช้อย่างคุ้มค่า มีการสูญเปล่าน้อยที่สุด และความคงสภาพเดิมของสิ่งแวดล้อม ซึ่งบุคคลจะมีความรู้ก่อนจะเกิดความตระหนักหรือความสำนึกขึ้นได้

อนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาชาวบ้านให้สืบทอดต่อไปได้เป็นระยะเวลายาวนาน สามารถทำได้ 2 วิธีคือ

1. การอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาภูมิปัญญาพื้นบ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ โดยการนำเอาสินค้าพื้นบ้านมาพัฒนารูปแบบและคุณภาพ เพื่อให้สามารถตลาดจำหน่ายได้กว้างขวาง

2. การสรรหาและประกาศยกย่องบุคคลดีเด่นทางด้านภูมิปัญญาชาวบ้านการประกาศยกย่องบุคคลดีเด่นระดับชาติ ระดับท้องถิ่น นับเป็นมาตรการอย่างหนึ่งที่จะช่วยสนับสนุนและส่งเสริมชาวบ้านให้คงอยู่หรือพัฒนาได้ยิ่งขึ้น

2.2.2 ภูมิปัญญา

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) หรือ”ภูมิปัญญาไทย (Thai Wisdom) อยู่คู่กับวงการศึกษามานานและมีการถึงมาโดยตลอดแต่ไม่ได้นำมาใช้โดยแท้จริงในการพัฒนาประเทศและการพัฒนานักศึกษา แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ได้นำมาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในด้านสาระของเนื้อหาและกระบวนการเรียน การให้นำความรู้ที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้าและวิจัยในศาสตร์สาขาต่าง ๆ รวมทั้งจากแหล่งวิทยากรอื่น ๆ เช่นภูมิปัญญาท้องถิ่นวัดห้องสมุดพิพิธภัณฑน์ สื่อมวลชนเป็นต้นนำมาพิจารณาประกอบการจัดการเรียนการสอน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) เกิดจากการสร้างสมประสบการณ์ชีวิตจากการดำเนินชีวิต จากสิ่งแวดล้อมรอบข้าง สภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันทำให้คนหรือสังคมนั้น ๆ มีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปถ่ายทอดสืบทอดต่อกันมาเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นการประยุกต์ใช้ปรับเปลี่ยนไปตามกาลเวลาตามสภาพแวดล้อมและสังคมที่เปลี่ยนไป นักฟื้นฟูนักประยุกต์และนักประดิษฐ์คิดค้นทางวัฒนธรรมพื้นบ้านเหล่านี้มีชื่อเรียกในเวลาต่อมาว่า “ปราชญ์ชาวบ้าน”หรือ “ผู้รู้ชาวบ้าน” และสติปัญญาที่นำมาใช้ในการสร้างสรรค์นี้เรียกว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน”หรือ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น”

ยศ สันตสมบัติ (2542, น. 63 - 68) และสุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2540, น. 34 - 41) แบ่งภูมิปัญญาได้ดังนี้

1. ภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อการยังชีพมีขึ้นเพื่อการมีชีวิตอยู่รอดอยู่อย่างมีความสุขสบายตามอัตภาพ

2. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการพิทักษ์ชีวิตและทรัพย์สินทุกคนคงพยายามจะให้ตนมีชีวิตที่ยั่งยืนมั่งคั่งทุ่งมู่เทใช้สติปัญญาเพื่อให้บรรลุความต้องการเช่นการพึ่งตนเอง

3. ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการสร้างพิทักษ์ฐานะและอำนาจทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมและตำแหน่งหน้าที่เพื่อช่วยในการดำรงชีพ

4. ภูมิปัญญาการจัดการเพื่อสาธารณประโยชน์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกัน เช่น การร่วมกันหาเงินบำรุงวัด

5. ภูมิปัญญาที่เป็นการสร้างสรรคพิเศษคือสิ่งที่ปัญญาชนชาวบ้านใช้วิสัยทัศน์เฉพาะตัวสร้างสรรค์ขึ้นต่างจากกลุ่มอื่นเช่นนักปราชญ์เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่ายิ่ง

6. ภูมิปัญญาเป็นเรื่องของอาหารและยาเป็นการบรรเทาอาการเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อยที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน เช่น คนทรง หมอสมุนไพร ผู้ทำการประกอบพิธีกรรม

7. ภูมิปัญญาเป็นความรู้เรื่องระบบการผลิตและการจัดการทรัพยากร ซึ่งมีลักษณะซับซ้อนและพัฒนาจากความรู้พื้นฐานในด้านองค์ความรู้จัดระบบการผลิต

8. ภูมิปัญญาท้องถิ่นปรากฏในรูปของความเชื่อพิธีกรรมจารีตประเพณีและวิถีปฏิบัติ

9. ภูมิปัญญาท้องถิ่นในส่วนของวิธีคิดทำให้มององค์ความเชื่อบางประการว่าไม่ได้เป็นเพียงระบบคุณค่าหรือค่านิยมที่ไร้เหตุผล

รุ่ง แก้วแดง (2543, น. 206 - 208) ได้แยกประเภทภูมิปัญญาไทยไว้ 11 สาขาดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถผสมผสานองค์ความรู้ทักษะและเทคโนโลยีด้านการเกษตรกับเทคโนโลยีโดยการพัฒนามนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิมซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในสภาวะการต่าง ๆ ได้

2. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม หมายถึง การรู้จักประยุกต์เทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการแปรรูปผลผลิต

3. สาขาแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชนโดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

4. สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการอนุรักษ์ให้คงอยู่ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์สร้างมูลค่าจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน

5. สาขาธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถบริการกองทุนและบริหารธุรกิจในชุมชนทั้งด้านการเงินและการบริโภคเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชน

6. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถจัดสวัสดิการให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ความกินดีอยู่ดีของคนในสังคม

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้มีการกำหนดไว้ในมาตรา 6 ที่ว่าด้วยการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจสติปัญญาความรู้และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขรวมทั้งส่วนหนึ่งของมาตรา 23 ที่ระบุว่ากระบวนการเรียนรู้ต้องปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากลที่ต้องเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

ประเวศ วะสี (2536, น. 21) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดจากการส่งสมการเรียนรู้อยู่มาเป็นระยะเวลายาวนานมีลักษณะเชื่อมโยงกันไปหมดทุกสาขาวิชาไม่แยกเป็นวิชาแบบเรียนที่เราเรียนแต่เป็นการเชื่อมโยงกันทุกรายวิชาทั้งที่เป็นเศรษฐกิจความเป็นอยู่การศึกษาและวัฒนธรรมจะผสมกลมกลืนเข้าด้วยกัน

นักวิชาการอีกหลายท่านที่ได้ให้ความหมายที่สอดคล้องกันในลักษณะความรู้และการสืบต่อกันจากบรรพบุรุษดังกล่าว วังษาสันต์ (2542, น. 56) สรุปว่าความรู้หรือประสบการณ์ดั้งเดิมของประชาชนในท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดต่อกันมาจากบรรพบุรุษหรือถ่ายทอดกันมาจากสถาบันต่าง ๆ และสถาบันทางสังคมอื่น ๆ สอดคล้องกับอุบล รัตน์กิจไมตรี (2542, น. 10) ได้กล่าวว่าความรู้ที่ได้สั่งสมสืบทอดและปฏิบัติต่อกันในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นเกิดจากการเรียนรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งสอดคล้องกับวิโรจน์ ศรีโกศา (2544, น. 173) ได้กล่าวว่าองค์ความรู้ความสามารถของชาวบ้านที่สืบต่อกันมาเป็นศักยภาพที่ใช้แก้ปัญหาปรับตัวเรียนรู้และมีการสืบทอดไปสู่รุ่นใหม่เป็นแกนของชุมชนซึ่งจรรโลงให้อยู่รอดปลอดภัยถึงปัจจุบัน

นักวิชาการที่ให้ความหมายในลักษณะเป็นรากฐานของการดำเนินชีวิตว่าเป็นปรัชญาเป็นนามธรรมที่มีคุณค่าตามทรรศนะ และพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญา หมายถึง พื้นเพรากฐานของความรู้ชาวบ้านซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมเป็นปรัชญาในการดำรงชีวิตเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิดแก่เจ็บตายคุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน คล้ายคลึงกับทรรศนะของอินทรา หิรัญสาย (2545, น. 19) กล่าวว่าความสามารถและทักษะแห่งการดำรงชีวิตจากประสบการณ์ที่มนุษย์เข้าใจจริงและผ่านกระบวนการคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาภูมิปัญญาเป็นนามธรรมคือไม่มีตัวตนที่จะจับต้องได้เป็นความสำนึกความจำแต่สามารถมองเห็นได้จากการแสดงออกสาลี รักสุทธิ (2545, น. 10) สรุปว่าการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัยมีลักษณะเป็นองค์รวมมีคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิต

ความหมายในลักษณะความรู้ความเชื่อจารีตประเพณีแบบแผนการดำรงชีวิตที่หลากหลายหลายมีความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติได้มีนักวิชาการที่ให้ความหมายดังนี้

ความรู้ความคิดความเชื่อความสามารถที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ดำรงชีพในสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติสังคมวัฒนธรรมที่เกิดจากการเรียนรู้การปรับตัวในการดำรงชีวิตตามแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นกับความหลากหลายทางชีวภาพทั้งในด้านการใช้ประโยชน์และการพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพได้สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมของชุมชนซึ่งหัวใจสำคัญของการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมชุมชน

อกิน รพีพัฒน์ (2547, น. 28 - 31) ได้กล่าวถึงความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้านว่าการศึกษภูมิปัญญาชาวบ้านให้ลึกซึ้งและถูกต้องตามหลักวิชาการย่อมเป็นผลให้เข้าใจภูมิปัญญาของชาติได้อย่างถูกต้องและชัดเจนชาวบ้านอธิบายแบบวิทยาศาสตร์อย่างที่เราเรียนมาเวลานานทั้งยังสามารถนำภูมิปัญญาไปใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรวัฒนธรรมของสังคมและประเทศชาตินั้นได้อีกด้วยภูมิปัญญาชาวบ้านจึงเป็นวัฒนธรรมเพราะเกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ การที่เราจะทำงานโดยอาศัยภูมิปัญญาชาวบ้านเคารพภูมิปัญญาชาวบ้านและปราชญ์ชาวบ้านเรื่องในอดีตชาวบ้านในหลายมิติ

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2544, น. 164 - 166) ได้กล่าวว่าภูมิปัญญาเป็นพลวัตของชุมชนในมิติทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นพลังทางสังคมมิติทางวัฒนธรรมประกอบไปด้วย 3 ระบบคือ

1. ระบบคุณค่าหมายถึงศีลธรรมของส่วนรวมและจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์มักแสดงออกในรูปของความคิดที่ให้ความสำคัญกับความเป็นธรรมอุดมสมบูรณ์และยั่งยืนของธรรมชาติ

2. ระบบภูมิปัญญาซึ่งครอบคลุมวิถีคิดของสังคมการจัดการความสัมพันธ์ทางสังคมและความสัมพันธ์ระหว่างสังคมกับธรรมชาติแวดล้อมปรากฏให้เห็นในกระบวนการเรียนรู้การสร้างสรรคการผลิตใหม่และการถ่ายทอดความรู้ผ่านองค์กรทางสังคมในท้องถิ่น

3. ระบบอุดมการณ์อำนาจหมายถึงศักดิ์ศรีและสิทธิความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิตามธรรมชาติที่จะเสริมสร้างความมั่นใจและอำนาจให้กับคนในชุมชนหรือสังคมท้องถิ่นเพื่อเป็นพลังในการเรียนรู้สร้างสรรคการผลิตใหม่และถ่ายทอดภูมิปัญญาและอำนาจถึงศักยภาพของชุมชน

ชาอุพงษ์ ภูจิตร์ (2542, น. 35) กล่าวว่าภูมิปัญญาหรือภูมิปัญญาชาวบ้านมี 2 ลักษณะคือ 1) ลักษณะที่เป็นนามธรรมระดับที่ลึกลงไปเช่นระบบความคิดระบบคุณค่าเป็นโลกทัศน์ชีวิตทัศน์เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิดแก่เจ็บตายคุณค่าและความหมายของสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน 2) ลักษณะที่เป็นรูปธรรมที่สังเกตได้จากภายนอกเป็นเรื่องเฉพาะด้านต่าง ๆ ที่

เห็นได้ชัดเจน เช่น การทำมาหากินการเกษตรหัตถกรรมศิลปะดนตรีภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นนามธรรมและรูปธรรมจะสะท้อนออกมาใน 5 ลักษณะคือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับโลกสิ่งแวดล้อมสัตว์พืชธรรมชาติ
2. ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่ร่วมกันในสังคมหรือในชุมชน
3. ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิ่งเหนือธรรมชาติสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้
4. องค์ความรู้ที่มีต่อทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศทั้งหมดทั้งในแง่ความรู้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศทั้งหมดทั้งในแง่ความรู้การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการอยู่รอดของชุมชนความรู้ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรเพื่อให้เป็นฐานทรัพยากรในชุมชน
5. ระบบความคิดระบบคุณค่าระบบความเชื่อของชาวบ้านในชุมชนที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับชุมชนภูมิปัญญาชาวบ้านตามอัตถประโยชน์เกิดจากความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นองค์รวมรอบด้านมีอาจแยกออกจากกันได้

2.2.3 พืชสมุนไพร

พระราชบัญญัติยา (2510, น. 2) พืชสมุนไพร หมายถึง “ยาที่ได้จากพฤกษชาติ สัตว์หรือแร่ ซึ่งยังมีได้ผสมปรุงหรือเปลี่ยนแปลงสภาพ” พระราชบัญญัติฉบับที่ 3 พ.ศ. 2525 ได้นิยามสมุนไพร หมายถึง ยาที่ได้จากพืช สัตว์ แร่ธาตุที่ยังมิได้ปรุงหรือแปรสภาพสมุนไพร นอกจากจะใช้เป็นยาแล้วยังใช้ประโยชน์เป็นอาหาร ใช้เตรียมเป็นเครื่องดื่ม ใช้เป็นอาหารเสริม เป็นส่วนประกอบในเครื่องสำอาง ใช้แต่งกลิ่น แต่งสีอาหารและยา ตลอดจนใช้เป็นยา

พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย (2542) ได้ให้ความหมายสมุนไพร หมายถึง พืช สัตว์ จุลชีพ ธาตุวัตถุ สารสกัดดั้งเดิมจากพืช หรือสัตว์ที่ใช้หรือแปรสภาพหรือผสมหรือปรุงเป็นยาหรืออาหารเพื่อการตรวจ วินิจฉัย บำบัด รักษา หรือป้องกันโรค หรือส่งเสริมสุขภาพร่างกายของมนุษย์หรือสัตว์ รวมถึงถิ่นกำเนิดหรือถิ่นที่อยู่ของสิ่งดังกล่าวด้วย

สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (2558, น. 1) ให้ความหมายพืชสมุนไพร หมายถึง พืชที่ใช้ทำเป็นยารักษาโรค โดยใช้ส่วนต่างของพืชชนิดเดียวหรือหลายชนิดพร้อมกัน พืชสมุนไพรเป็นพืชที่น่าสนใจ จากการศึกษาสมุนไพรพื้นบ้านมากที่สุด ยารักษาโรคปัจจุบันมีมากมายหลายขนานผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งกว่าจะมาเป็นยาแผนปัจจุบันก็มีผู้ศึกษาข้อมูลต้นพืชสมุนไพรสรรพคุณต่าง ๆ ของพืชได้มาจากการศึกษาข้อมูลจากคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ที่ได้สะสมความรู้ สังเกตเก็บเป็นประสบการณ์ นำมาป้องกันและรักษาโรค นำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาศึกษาต่อยอด จนสามารถผลิตเป็นยาแผนปัจจุบันได้

การอนุรักษ์พื้นฟูภูมิปัญญาสมุนไพรชนเผ่าปกะถอ ต.หัวปลิง อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน ระยะที่ 1 โดยกำหนดให้การอนุรักษ์พื้นฟูภูมิปัญญาสมุนไพร รวบรวมถึงองค์ความรู้ภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์ การเพาะปลูก ขยายพันธุ์ โดยการรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรเป็นชุดความรู้ มาบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร สร้างชุดความรู้ชุมชน สร้างความตระหนักในคุณค่าสมุนไพรและชุมชนบ้านเกิด

2.2.4 สรุปแนวคิดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและศึกษาความเหมาะสมของพื้นที่วิจัย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดความหมายของคำว่าภูมิปัญญาพืชสมุนไพรและการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร ดังนี้

ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร หมายถึง ภูมิปัญญาสุขภาพอันเกิดจากมนุษย์เรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาตินำทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีพเป็นอาหารและยารักษาโรคโดยการนำมาศึกษา วิเคราะห์ถึงประโยชน์และสรรพคุณทางยา สังเกตเป็นองค์ความรู้รวมทั้งวิธีการปลูก การขยายพันธุ์ การดูแล การเก็บมาใช้ การเก็บไว้ใช้ วิธีการใช้เกิดเป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

การอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร หมายถึง การรักษาให้คงอยู่ขององค์ความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรซึ่งเป็นภูมิปัญญาสุขภาพอันเกิดจากมนุษย์เรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาตินำทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีพเป็นอาหารและยารักษาโรคโดยการนำพืชสมุนไพรมาศึกษา วิเคราะห์ถึงประโยชน์และสรรพคุณทางยา สังเกตเป็นองค์ความรู้ รวมทั้งวิธีการปลูก การขยายพันธุ์ การดูแล การเก็บมาใช้ การเก็บไว้ใช้ วิธีการใช้เกิดเป็น ดังนั้นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรจึงเป็นการรักษาให้คงอยู่ขององค์ความรู้การใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรและรักษาต้นพืชสมุนไพรให้คงอยู่

2.3 แนวคิดการพัฒนาหลักสูตร

2.3.1 ความหมายของหลักสูตร

ความหมายของคำว่า “หลักสูตร” แปลมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า “Curriculum” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Currere” หมายถึง “Running Course” หรือเส้นทางที่ใช้วิ่งแข่ง ต่อมาได้นำคำศัพท์นี้มาใช้ในทางการศึกษาว่า “Running Sequence of Course or Learning Experience” ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบหลักสูตรกับสนามหรือเส้นทางที่ใช้วิ่งแข่งอาจเนื่องมาจากการที่ผู้เรียนจะสำเร็จการศึกษาในระดับใดหรือหลักสูตรใดก็ตาม ผู้เรียนจะต้องฝ่าความยากของวิชาหรือประสบการณ์เรียนรู้ตามลำดับขั้นที่กำหนดในหลักสูตร (วิชย วงใหญ่, 2554, น. 5)

Beauchamp (1975, p. 6) and Taba (1962, p. 10) ได้สรุปความหมายของหลักสูตรในทำนองเดียวกันว่า หลักสูตร หมายถึง แผนการเรียน รายวิชาที่โรงเรียนกำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนซึ่งเขียนไว้ในรูปเอกสาร ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ หลักการ เหตุผล และวิธีการประเมินผล

Good (1973, p. 149) ได้อธิบายถึงความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง โปรแกรมศึกษา กลุ่มวิชา และการจัดประสบการณ์ หลักสูตรที่ทางโรงเรียนจัดให้กับนักเรียนเพื่อเตรียมสู่สมาชิกที่มีประสิทธิภาพของประเทศชาติ

Wheeler (1974, p. 11) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง ประสบการณ์ที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดให้นักเรียนหรือที่นักเรียนได้รับทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนได้มีพัฒนาการด้านร่างกาย สังคม ปัญญา และจิตใจ

กาญจนา คุณารักษ์ (2553, น. 38) หลักสูตร คือ โครงการหรือแผนหรือข้อกำหนด อันประกอบด้วยหลักการ จุดหมาย โครงสร้างกิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ความสามารถและประสบการณ์ โดยส่งเสริมให้เอ้กัตบุคคลไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนเองรู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ในสังคม และในโลกอย่างมีคุณภาพและอย่างมีความสุข

สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง โปรแกรมศึกษา กลุ่มวิชา การจัดประสบการณ์ หลักสูตร แผนการเรียน และรายวิชา ที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดให้นักเรียนหรือที่นักเรียนได้รับทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อเตรียมสู่สมาชิกที่มีประสิทธิภาพของประเทศชาติมีเนื้อหาวิชาที่ได้มีการจัดไว้ศึกษาแล้วเป็นอย่างดี เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของสาขาใดสาขาหนึ่งมีโครงสร้างเนื้อหา มีความโดดเด่นเฉพาะตามความต้องการที่ผู้สอนต้องการ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสำเร็จการศึกษาสามารถศึกษาต่อในด้านสายวิชาชีพต่อไป และมีรายวิชาที่จัดเป็นกลุ่มวิชารวมถึงแนวทางการจัดประสบการณ์ไว้เพื่อแนะนำผู้เรียน

2.3.2 องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตร ถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์ เพราะองค์ประกอบเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา ในด้านการจัดการเรียนรู้การบริหารหลักสูตร การวัดและประเมินผล การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรดังต่อไปนี้

Beauchamp (1975, p. 107) ได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 4 ประการ

1. เนื้อหา
2. จุดมุ่งหมาย
3. การนำหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผล

Taba (1962, p. 422) ได้กล่าวสรุปว่าส่วนประกอบของหลักสูตรต้องประกอบด้วย

1. จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ
2. เนื้อหาสาระและประสบการณ์เรียนรู้
3. การประเมินผล

สรุปถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ไว้ดังนี้

1. การวางแผนหลักสูตร (Curriculum Planning) เป็นการใช้พื้นฐานแนวคิด การพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์ อย่างแรกต้องทราบจุดมุ่งหมายการศึกษาที่โรงเรียนต้องแสวงหา มีการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่มุ่งเน้นความรู้ ผู้เรียน และสังคม อาจเพิ่มเติมด้านสาขาวิชา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อนำไปวางแผนหลักสูตร

2. การออกแบบหลักสูตร (Curriculum Design) การออกแบบหลักสูตร คือ การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อช่วยให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ โดยการนำจุดหมายของหลักสูตรมาจัดทำกรอบการปฏิบัติ ซึ่งหลักสูตรที่จัดทำขึ้นเพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ได้รับการพัฒนาตามกระบวนการของหลักสูตร

3. การจัดหลักสูตร (Curriculum Organization) เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียน การสอนให้มีประสิทธิภาพ โดยต้องพิจารณาว่า ตรงตามแผนที่ได้วางไว้หรือไม่ และสอดคล้อง กับคำถามที่ 3 ของไทเลอร์ที่ได้กล่าวว่า จัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างไรให้มีประสิทธิภาพซึ่งมี ความเกี่ยวข้องกับการบริหาร การนิเทศ และการจัดการเรียนรู้

4. การประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation) กระบวนการเก็บรวบรวม ข้อมูลเพื่อนำมาตัดสินใจเกี่ยวกับคุณภาพทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหลักสูตร รวมถึงสิ่ง ที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรนั้นในอนาคต

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ความมุ่งหมาย (Objectives) เป็นการกำหนดทิศทางของการจัดการศึกษา การจัดการเรียนการสอน

2. เนื้อหาวิชา (Content) เป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้ในหลักสูตรให้ชัดเจน

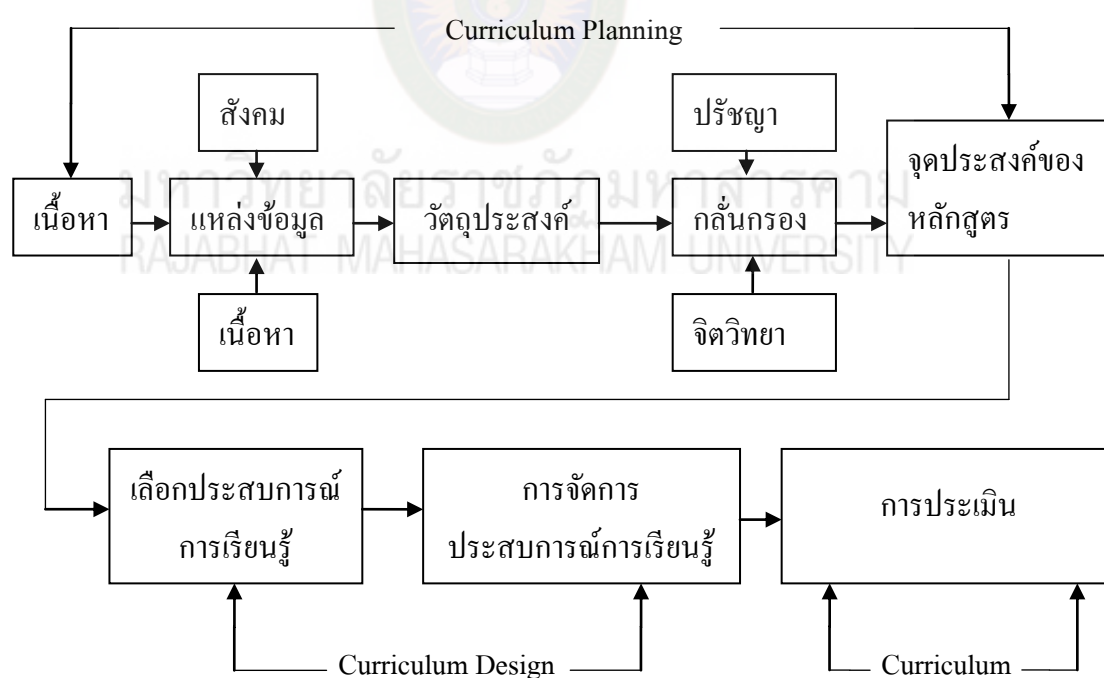
3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง เพราะเป็นกิจกรรมที่จะแปลงหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมมีหลายลักษณะ

4. การประเมินผล (Evaluation) เป็นองค์ประกอบที่ชี้ให้เห็นว่าการนำหลักสูตรแปลงไปสู่การปฏิบัติ บรรลุจุดมุ่งหมายหรือไม่

2.3.3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

2.3.3.1 แบบจำลองการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์

แบบจำลองของไทเลอร์ ถือเป็นต้นแบบของการพัฒนาหลักสูตร ไทเลอร์ให้คำแนะนำว่า ในการกำหนดวัตถุประสงค์ทั่วไปของหลักสูตรทำได้ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ประกอบด้วย ข้อมูลผู้เรียน ข้อมูลสังคมที่โรงเรียนตั้งอยู่ และข้อมูลเนื้อหาสาระวิชา นำข้อมูลจากสามแหล่งนี้มาวิเคราะห์เชื่อมโยงเพื่อช่วยให้มั่นใจในข้อมูลที่เก็บรวบรวมมา การเชื่อมโยงข้อมูลเป็นการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำข้อมูลไปกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตร (ฉบับร่าง) ต่อจากนั้นจึงถ่วงถ่วงด้วยปรัชญาการศึกษาของสถานศึกษาและจิตวิทยาการเรียนรู้ โดยไทเลอร์ได้ทำแบบจำลองการพัฒนาหลักสูตรไว้ ภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 แบบจำลองการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร์. ปรับปรุงจาก. *Curriculum Foundations, Principles and Issues* (p. 198), โดย Allan C. Ornstein & Francis P. Hunkins, (1993), Boston : Allyn and Bacon.

ไทเลอร์ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า นักการศึกษาจะต้องจัดการศึกษาที่มุ่งให้ความสำคัญกับสังคม ด้วยการยอมรับความต้องการของสังคม และในการดำเนินชีวิต ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือที่มุ่งปรับปรุงสังคม ผู้สอนควรได้นำทั้งปรัชญาสังคม และปรัชญาการศึกษา มาเป็นเค้าโครงพิจารณาใน 4 ประเด็น คือ

1. ความจำเป็นและการระลึกได้ของแต่ละคน เป็นพื้นฐานของการเป็นมนุษย์ ไม่จำกัดว่าจะเป็นเชื้อชาติ สัญชาติ หรือฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม
2. โอกาสเพื่อการมีส่วนร่วมที่เปิดกว้างในทุกระยะของกิจกรรมในกลุ่มสังคม
3. ให้การสนับสนุนของการเปลี่ยนแปลงมากกว่ามุ่งตอบสนองความต้องการส่วนบุคคล
4. ความเชื่อและสติปัญญา เป็นดั่งวิธีของความคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสำคัญมากกว่าที่จะขึ้นอยู่กับอำนาจรัฐหรือผู้มีอำนาจ

ไทเลอร์ให้ความสำคัญในการใช้จิตวิทยา ไม่เพียงการตอบข้อค้นพบเฉพาะบางเรื่องเท่านั้น หากยังใช้จิตวิทยาในฐานะทฤษฎีการเรียนรู้ ซึ่งช่วยในการกำหนดกรอบ โครงสร้าง ของกระบวนการเรียนรู้อีกด้วย ไทเลอร์กล่าวถึงความสำคัญของการกลั่นกรองด้วยจิตวิทยา สรุปได้ ดังนี้

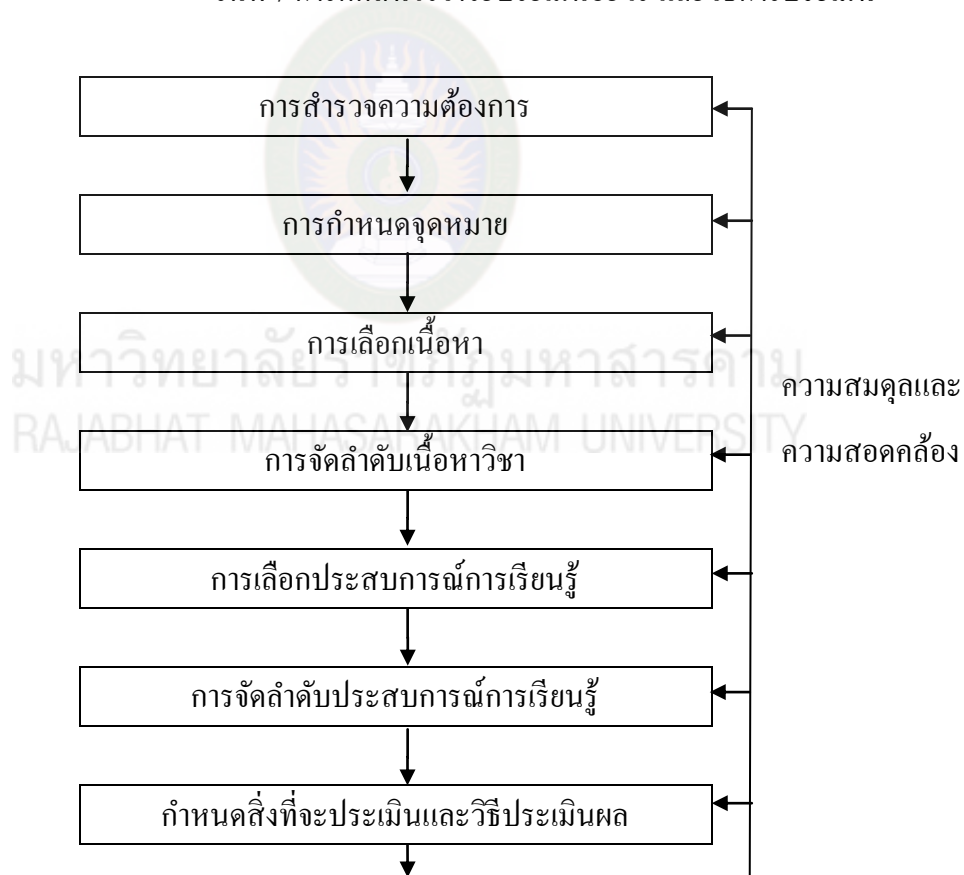
1. ช่วยให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นที่แตกต่างกันและสามารถ คาดหวังผลจากกระบวนการเรียนรู้หรือไม่ก็ได้
2. ช่วยให้ผู้เรียนมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันในจุดหมายที่เป็นไปได้ใน ระยะเวลาที่ยาวนานหรือความเป็นไปได้ที่จะบรรลุผลในแต่ละช่วงอายุ
3. ช่วยให้ความคิดบางอย่างเกี่ยวกับระยะเวลาที่ต้องการให้บรรลุผล ตามจุดประสงค์และช่วงอายุซึ่งเป็นความพยายามสูงสุดที่จะเกิดผลดังความตั้งใจ

เมื่อผ่านการกลั่นกรองแล้ว ไทเลอร์ให้คำแนะนำการวางแผนหลักสูตร 3 ประเด็น คือ การเลือกประสบการณ์เรียนรู้ การจัดระบบ โครงสร้างประสบการณ์เรียนรู้ และการ ประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งผู้สอนต้องจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่มุ่งจะ พัฒนาทักษะการคิด ช่วยให้ได้ สารสนเทศที่ต้องการ ช่วยให้ได้พัฒนาเจตคติเชิงสังคม และช่วยให้ได้พัฒนาความสนใจ

2.3.3.2 แบบจำลองการพัฒนาหลักสูตรของทาบามีความเห็นว่หลักสูตรต้องถูกออกแบบโดยครูผู้สอนไม่ใช่คนอื่น โดยส่งเสริมการสร้างสรรค์การสอนและการเรียนรู้มากกว่าการออกแบบหลักสูตร

แบบจำลองการพัฒนาหลักสูตรของ Tabá (1962, p. 10) มีทั้งหมด 7 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น
- ขั้นที่ 2 การกำหนดวัตถุประสงค์
- ขั้นที่ 3 การเลือกเนื้อหาสาระ
- ขั้นที่ 4 การจัดการเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ
- ขั้นที่ 5 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
- ขั้นที่ 6 การจัดการเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้
- ขั้นที่ 7 การตัดสินใจว่าจะประเมินอะไร และวิธีการประเมิน

ภาพที่ 2.2 แบบจำลองการพัฒนาหลักสูตรของทาบามีความเห็นว่หลักสูตรต้องถูกออกแบบโดยครูผู้สอนไม่ใช่คนอื่น โดยส่งเสริมการสร้างสรรค์การสอนและการเรียนรู้มากกว่าการออกแบบหลักสูตร. ปรับปรุงจาก. Curriculum Foundations, Principles and Issues (p. 198), โดย Allan C. Ornstein & Francis P. Hunkins, (1993), Boston : Allyn and Bacon.

2.3.3.3 แบบการจำลองการพัฒนาหลักสูตรของเซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวีส

Saylor and Willia (1981, p. 24) นำเสนอแบบจำลองในการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ภายใต้แนวคิดของการวางแผนให้โอกาสในการเรียนรู้เพื่อบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา และวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องสำหรับประชากร ดังนี้

1) จุดหมาย วัตถุประสงค์ และขอบข่ายที่ต้องการพัฒนา

จุดหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรถูกเลือกหลังจากการพิจารณาตัวแปรภายนอก เช่น ผลการศึกษาจากการวิจัยทางการศึกษา การรับรองมาตรฐาน ความเห็นของกลุ่มสังคมและอื่น ๆ

2) การออกแบบหลักสูตร

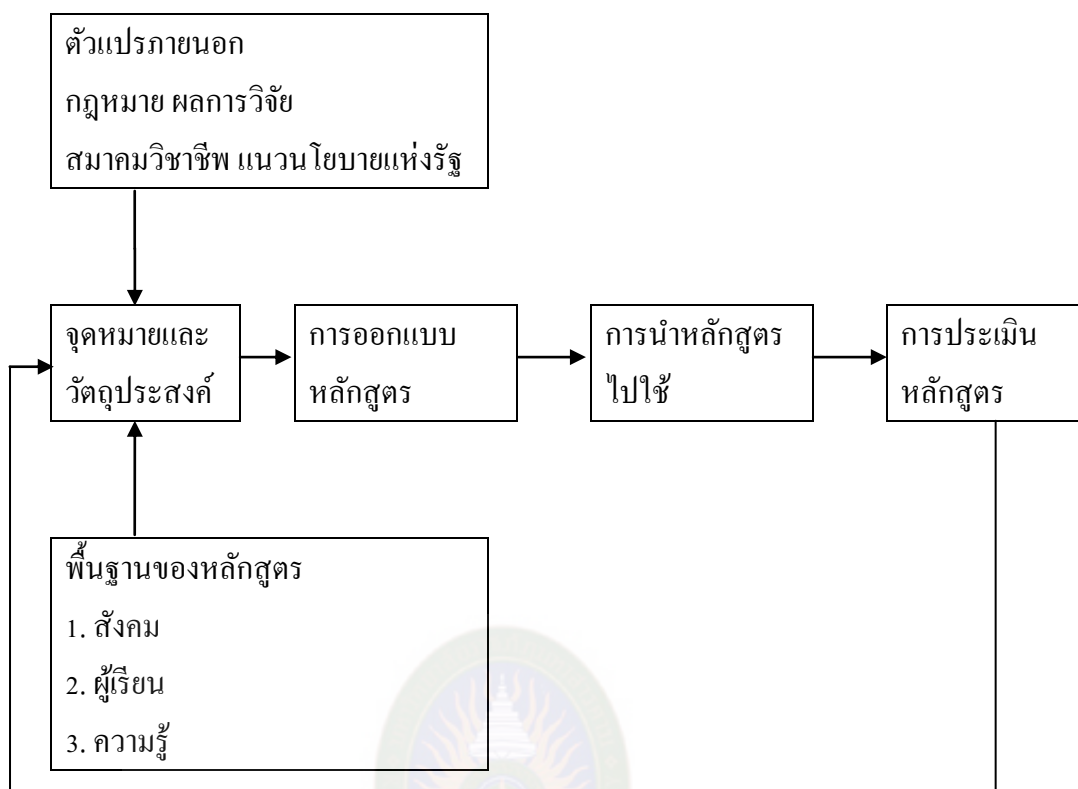
นักวางแผนหลักสูตรต้องดำเนินการออกแบบหลักสูตรด้วยการสร้างโอกาสในการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับขอบข่ายที่ต้องการพัฒนา ระบุวันเวลา และวิธีการในโอกาสการเรียนรู้ดังกล่าว การออกแบบหลักสูตรคำนึงถึง ธรรมชาติของวิชา รูปแบบของสถาบันทางสังคมที่สัมพันธ์กับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

3) การนำหลักสูตรไปใช้

ผู้สอนนำหลักสูตรไปใช้ในชั้นเรียน โดยจัดการเรียนการสอน ตาม วัตถุประสงค์ และเลือกกลยุทธ์ วิธีการสอนที่เกี่ยวข้องเพื่อบรรลุผลการเรียนรู้

4) การประเมินหลักสูตร

นักวางแผนหลักสูตรและผู้สอนร่วมกันประเมินด้วยการเลือกเทคนิคการประเมินที่หลากหลาย การประเมินมีจุดเน้น 2 ประเภท คือ 1) การประเมินผลรวมของการใช้หลักสูตรทั้งโรงเรียน ประกอบด้วย เป้าหมาย วัตถุประสงค์ จุดประสงค์การเรียนรู้ ประสิทธิภาพของการเรียนการสอน และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน 2) การประเมินกระบวนการหลักสูตรทั้งระบบ ตั้งแต่การออกแบบหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อตัดสินใจว่าหลักสูตรมีประสิทธิภาพเพียงใด

ภาพที่ 2.3 แบบการจำลองการพัฒนาหลักสูตรของเซเลอร์ อเล็กซานเดอร์และเลวีส

สรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. การกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เลือกสาระหรือเนื้อหาที่เหมาะสมกับนักเรียน
3. นำหลักสูตรไปใช้
4. ประเมินผลหลักสูตรและปรับปรุงหลักสูตร

2.3.4 ประเภทของหลักสูตรและนวัตกรรมหลักสูตร

วิชย วงษ์ใหญ่ (2554, น. 23 - 26) หลักสูตรแต่ละชนิดจะมีรายละเอียดและจุดเน้นต่อไปนี้

1. หลักสูตรที่เน้นวิชาเป็นศูนย์กลาง (Subject - centered Designs) เป็นหลักสูตรที่เน้นวิชาเรียนเป็นหลักสูตรที่นิยมออกแบบกันมาก การบริหารจัดการสะดวก เป็นอิสระของแต่ละรายวิชา เพราะความรู้และเนื้อหาได้รับการยอมรับว่าเป็นส่วนสำคัญของหลักสูตร

2. หลักสูตรแบบสาขาวิชา (Discipline Designs) การออกแบบหลักสูตรแบบสาขาวิชา เน้นการจัดหลักสูตรเช่นเดียวกับหลักสูตรรายวิชา แต่จะนำความรู้ตามสาขาวิชาเป็นหลักในการจัดแบ่งโครงสร้างของสาขาวิชา

3. หลักสูตรแบบสัมพันธ์วิชา (Correlation Designs) การออกแบบหลักสูตรนี้เพื่อให้ลดจุดอ่อนของการแยกเนื้อหาวิชาออกจากกันเป็นส่วน ๆ โดยไม่ต้องไปรื้อระบบการออกแบบหลักสูตรใหม่ โดยผู้สอนที่อยู่ต่างสาขามีความร่วมมือเพื่อสร้างหัวข้อเรื่องในการเรียนรู้

4. หลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner - centered Designs) นักพัฒนาหลักสูตรได้พยายามที่จะสร้างหลักสูตรที่มีคุณค่าต่อผู้เรียนไม่มุ่งเน้นรายวิชาเหมือนหลักสูตรที่เน้นวิชาเป็นศูนย์กลาง แต่จะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นการจัดหลักสูตรแบบเน้นองค์รวมของผู้เรียนคือ ร่างกาย อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด และลักษณะเฉพาะของบุคคล ให้เห็นความสำคัญและคุณค่าของแต่ละบุคคลรวมทั้งการพัฒนาตนเองเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (Self Actualization)

2.3.5 สรุปแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรสมุนไพรร

การพัฒนาหลักสูตรสมุนไพรรเพื่อพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรร ของศูนย์เรียนรู้สิ่งแวดล้อมสมุนไพรร จำเป็นต้องกำหนดโครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาควรเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น โดยกำหนดเนื้อหาที่เกี่ยวกับสมุนไพรรที่มีในท้องถิ่น การนำความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรรมาใช้ป้องกันและรักษาโรคที่พบบ่อยในท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ โดยใช้วิธีการสอนแบบพุทธลีลาการสอน เพื่อให้กระตุ้นการเรียนรู้ให้สนุก ได้ความรู้ และที่สำคัญที่สุดเป็นหลักสูตรระยะสั้นที่สร้างขึ้นบนพื้นฐานความต้องการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

2.4 การประเมินผลการฝึกอบรม

2.4.1 ความหมายของการประเมินผลโครงการฝึกอบรม

นิรขรา ทองธรรมชาติ (2544, น. 12) ให้ความหมายว่าการประเมินผลโครงการฝึกอบรม หมายถึง กิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ความหมายข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความต้องการ

การประเมินผลโครงการฝึกอบรม หมายถึง การวัดผลการฝึกอบรมแล้วนำมาวิเคราะห์และประเมินว่าการฝึกอบรมที่จัดขึ้นนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและโครงการหรือไม่อีกทั้งเปรียบเทียบผลที่ได้กับการปฏิบัติงานผู้ผ่านการฝึกอบรมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือไม่อย่างไร

การประเมินผลโครงการฝึกอบรม หมายถึง การประเมินผลการฝึกอบรมว่าในขั้นสุดท้ายจะต้องค้นหาให้ได้ว่าการฝึกอบรมนั้นประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายของการฝึกอบรมหรือไม่จะต้องมีการแก้ไขปรับปรุงอย่างไรซึ่งการประเมินผลนี้จะช่วยให้ทราบถึงข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำไปปรับปรุงการฝึกอบรมในครั้งต่อไปด้วยและในการประเมินผลการฝึกอบรมมิใช่จะการประเมิน หมายถึง กระบวนการพิจารณา วิจัย เพื่อให้ทราบว่า การกระทำ กิจกรรมหรืองานต่าง ๆ ที่เราได้ทำไปนั้นเกิดผลอย่างไร โดยการสังเกตเก็บข้อมูลตัวเลขของผลที่ออกมาแล้วเอามาเปรียบเทียบหรือวัดกันกับเกณฑ์วัตถุประสงค์หรือมาตรฐานที่เราอยู่หรือตั้งขึ้น จากนั้นเราก็สรุปหรือตัดสินใจว่าดีหรือไม่ดี สูงหรือต่ำกว่ามาตรฐานมากน้อยเพียงใด ควรปรับปรุงแก้ไขตรงไหน สิ่งสำคัญในการประเมินผล 3 ประการ ที่จะต้องทำ คือ

1. ต้องศึกษา สังเกต ตรวจสอบผลการดำเนินงาน คือ เก็บข้อมูลตัวเลขของการดำเนินงานว่าทำได้เพียงไร ตรงตามวัตถุประสงค์ในด้านต่าง ๆ ที่เรที่ตั้งไว้หรือไม่
2. เามาตรฐาน เป้าหมายเข้าจับ หรือวัดว่า สูงหรือต่ำกว่า เป้าหมายที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงไร
3. ประมวลผลรวมการตัดสินใจ สรุปว่า สูง ต่ำ ปานกลาง ใช้ได้หรือใช้ไม่ได้แล้วตัดสินใจจะปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

2.4.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินผลการอบรม

- 2.4.2.1 เพื่อพิจารณาผลที่ได้รับหลังจากการเข้าร่วมฝึกอบรม
- 2.4.2.2 เพื่อพิจารณาจุดดีและจุดบกพร่องของการฝึกอบรมเพื่อนำมาปรับปรุงให้ดีขึ้น
- 2.4.2.3 เพื่อให้ผู้บริหารตัดสินใจในการฝึกอบรมต่าง ๆ
- 2.4.2.4 เพื่อดูความเหมาะสมของเนื้อหาวิชาและหลักสูตรว่าเหมาะสมกับผู้รับการอบรมหรือเปล่า
- 2.4.2.5 เพื่อดูผลสำเร็จของผู้เข้ารับการอบรมว่าเข้าใจและพัฒนาศักยภาพหลังจากอบรมหรือไม่
- 2.4.2.6 เพื่อตรวจสอบการดำเนินการ อุปกรณ์วิทยากร เจ้าหน้าที่ หรือผู้ประสานงานการฝึกอบรมเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ

วัตถุประสงค์การประเมินผลการอบรมตามแนวคิดของ ทนง ทองเต็ม เห็นว่าโดยปกติแล้ว การประเมินผลการฝึกอบรมนั้นก็เพื่อที่ต้องการจะทราบว่า

1. ผู้เข้าอบรมมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านความคิด อันได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญ และความสามารถ ในการประเมิน วิเคราะห์ และสังเคราะห์เพียงใด
2. ผู้เข้าอบรมมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านความรู้สึก เช่น ความสนใจ ทักษะคติ ความเชื่อ ค่านิยม ในทิศทางใด ระดับใด
3. ผู้เข้าอบรมมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการประพฤติปฏิบัติ ตลอดจนผลการปฏิบัติงานภายหลัง การฝึกอบรมอย่างไร และเพียงใด
4. การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้นเป็นการเปลี่ยนแปลงซึ่งผู้รับผิดชอบการฝึกอบรมต้องการให้เปลี่ยนแปลงหรือไม่ และได้ผลดีกว่า การเปลี่ยนแปลงด้วยวิธีการอื่นหรือไม่
5. การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างถาวร หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงเพียงชั่วคราวเท่านั้น

2.4.3 คุณภาพของการประเมิน

การประเมินผลจะให้ได้อะไรนั้น จะต้องมีความเข้าใจว่า ต้องการผลมาเพื่อการแก้ไขปรับปรุงการดำเนินงานและไม่ใช่เพียงแต่บอกว่าดี ไม่ดี พอใช้แต่จะต้องกำกับให้การประเมินผลตรงเป้าหมาย เชื่อถือได้ ความสมบูรณ์หรือวัดอย่างเพียงพอที่จะนำมาปรับปรุงงานได้ระดับของการประเมินผลอาจแบ่งเป็น 4 ระดับ คือ

1. ระดับที่ตั้งเป้าหมายพื้นฐานว่าความรู้ที่เพิ่มขึ้น หรือความเจริญก้าวหน้าของผู้ได้รับการฝึกอบรมที่พอใจนั้นอยู่ที่ไหน ระดับไหน
2. การประเมินกระบวนการฝึกอบรมที่ใช้หรือวิธีการดำเนินการฝึกอบรมว่าถูกต้องตามหลักทฤษฎีและวิธีดำเนินการส่งเสริมหรือไม่
3. ประเมินวิธีการสอนของวิทยากรแต่ละคน แต่ละกลุ่มว่าได้ผลดีไม่ดีเพียงไรที่ดีจะได้เอาไว้เป็นแบบอย่าง
4. ประเมินความรู้ที่เพิ่มขึ้นหรือความก้าวหน้าของผู้รับการฝึกอบรม ว่าความรู้ของผู้เรียนที่ได้เพิ่มขึ้นจากการเรียนหรือการฝึกอบรมมากน้อยเพียงใด

2.4.4 ส่วนประกอบที่สำคัญของการประเมินผล

การประเมินผลทางการอบรม คือการนำผลของความแตกต่างของระดับพฤติกรรมของผู้รับการฝึกอบรมและก่อนอบรม ความสำคัญที่จะต้องกำหนด คือ

1. การตั้งระดับหรือเกณฑ์ สำหรับการอบรมแต่ละครั้งว่าระดับไหนหรือแค่ไหนจึงจะถือว่าเป็นความก้าวหน้าของการดำเนินการ

2. การวางแผนการประเมินผลการดำเนินการอบรม
3. การประเมินวิธีการฝึกอบรมแต่ละวิธี แต่ละเรื่องว่าจะใช้วิธีอะไรบ้าง อย่างไร
4. การประเมินผลความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมฝึกอบรม หรืออาบรมถึงระดับความสำเร็จในการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมฝึกอบรม ว่าบรรลุที่แท้จริงหรือไม่

2.4.5 ระยะเวลาประเมินผลการฝึกอบรม

ระยะเวลาประเมินผลการฝึกอบรมทำได้ 3 ระยะ คือก่อนการฝึกอบรมระหว่างการฝึกอบรม และภายหลังการฝึกอบรมรายละเอียดดังนี้

1. การประเมินผลก่อนการฝึกอบรมต้องทำการประเมินในสิ่งต่าง ๆ ว่าได้มาตรฐาน สูง ต่ำเป็นที่พอใจหรือไม่อย่างไร

2. การประเมินผลระหว่างการฝึกอบรม มีความมุ่งหมายดังนี้

- 2.1 ต้องการทราบว่าจัดการอบรม ผู้อบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่เพียงใด

- 2.2 ต้องการทราบว่าผู้เข้ารับการอบรมเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากเดิมไปอย่างไรบ้าง

- 2.3 ต้องการทราบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมบกพร่องในจุดประสงค์ใด ต้องการได้รับการช่วยเหลือในการเรียนรู้อย่างไรบ้าง

- 2.4 เพื่อหาแนวทางการปรับปรุงแก้ไขการอบรม ของผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มหรือจัดการอบรมซ่อมเสริม

- 2.5 เพื่อการปรับวิธีการสอน วัสดุการเรียนการสอนสถานที่อบรม บรรยากาศการฝึกอบรมหรือข้อบกพร่องในการจัดการฝึกอบรม เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

3. การประเมินผลหลังการฝึกอบรม คือ การประเมินภายหลังโครงการฝึกอบรมได้สิ้นสุดลง เป็นการประเมินผลรวม มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาผู้เข้ารับการอบรมได้รับความรู้เพิ่มเติมเพียงไร มีความรู้อยู่ในเกณฑ์ใด ดี พอ ใช้อยู่หรือไม่ได้จะต้องปรับปรุงการสอน วิธีการฝึกอบรมโดยส่วนรวมหรือเฉพาะเรื่องเฉพาะวิชาอย่างไรหรือไม่ การประเมินทั้ง 3 ระยะ จะประเมินด้านต่าง ๆ เหมือนกัน ดังนี้

- 3.1 สถานภาพการฝึกอบรมเช่น บรรยากาศความเหมาะสมของอาคารสถานที่ เป็นต้น

- 3.2 วิทยากรผู้ทำการฝึกอบรม

- 3.3 ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

3.4 หลักสูตรที่ทำการอบรม

3.5 สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ในการฝึกอบรม

2.4.6 ลักษณะที่ดีของการวัดและประเมินผล

2.4.6.1 ยึดจุดประสงค์เป็นหลัก

2.4.6.2 ควรดำเนินการทั้ง 3 ช่วง

2.4.6.3 ควรปรับปรุงเครื่องมือการวัดอยู่เสมอ

2.4.6.4 แก้ไขข้อบกพร่องสำหรับผู้เข้าอบรมที่ต่ำกว่าเกณฑ์

2.4.6.5 นำผลที่ได้มาปรับปรุงการอบรม

2.4.7 ขั้นตอนและวิธีการในการประเมินผลการฝึกอบรม

ขั้นตอนในการประเมินผลการฝึกอบรมมีดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดวัตถุประสงค์การประเมิน

ข้อมูลที่จะนำมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ของการประเมินมาจาก วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม รวมทั้ง สิ่งที่มีบังคับบัญชาต้องการทราบ แล้วสรุปเป็นวัตถุประสงค์ของการประเมิน

ขั้นที่ 2 ขั้ววางแผนการประเมิน

ในขั้นนี้เป็นการนำวัตถุประสงค์ของการประเมินผล มากำหนดเป็นแผนการประเมิน 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กำหนดประเภท หรือ ระดับการประเมินที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การประเมิน 2) กำหนดคำถามเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการทราบ 3) กำหนดแหล่งที่มา ของข้อมูล 4) กำหนดช่วงเวลาจัดเก็บข้อมูล 5) กำหนดเทคนิคหรือวิธีการและเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล 6) กำหนดวิธีการ วิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นที่ 3 จัดเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผล

คุณสมบัติที่ดีของเครื่องมือในการประเมินผล ซึ่งได้แก่

1. ความเที่ยงตรง (Validity) หมายถึง ความสามารถในการวัดสิ่งที่เราต้องการจะวัดหรือประเมิน ไม่คลาดเคลื่อน เป็นการวัดสิ่งอื่น

2. ความเชื่อมั่น (Reliability) หมายถึง ความเชื่อถือได้ว่าเมื่อนำเครื่องมือ นั้นไปวัดแล้วนำไปวัดอีกก็ครั้งก็ตาม ก็จะได้ผลลัพธ์คงที่ไม่เปลี่ยนแปลง

3. ความเป็นกลางปราศจากอคติ (Objectivity) หมายถึง การที่จะไม่ลำเอียง หรือมีแนวโน้มที่จะคล้อย ตามไปทางใดทางหนึ่ง

4. ความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ (Practicability) หมายถึง ความสะดวกและเหมาะสมที่จะนำไปใช้ ทั้งในด้านเวลา ค่าใช้จ่าย และความคล่องตัว จนเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย

5. ความง่าย (Simplicity) หมายถึง การง่ายต่อความเข้าใจ ง่ายในการนำไปใช้งาน และง่ายในการดำเนินการเกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิบัติตามแผน

เมื่อได้จัดเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินแล้ว จึงเป็นการลงมือปฏิบัติตามแผน คือ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การสอบถามด้วยแบบสอบถาม หรือ การสัมภาษณ์ ตามช่วงเวลาที่ได้กำหนดไว้

ขั้นที่ 5 ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปรายงานการประเมินผล

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลตามลักษณะของเครื่องมือและเทคนิควิธีการประเมินได้ 4 วิธี

1. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม

1.1 เมื่อรวบรวมข้อมูลได้จากแบบสอบถามซึ่งมีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบให้เลือกคำตอบหลาย ๆ คำตอบ และมีลักษณะ ของคำตอบแบบที่สามารถเรียงเป็นคะแนนตามลำดับความสำคัญได้ ดังที่ใช้กันในแบบประเมิน โครงการหรือแบบประเมินรายวิชานั้น ผู้รับผิดชอบควรจะต้องนำข้อมูลที่ได้ไปเทียบค่าคะแนน แฉงนับความถี่ (Tally) และวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย หรือที่เรียกว่าค่ามัธยฐานเลขคณิต (Arithmetic Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อนำผล การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ไปเขียนเป็นรายงานสรุปต่อไป

1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามแบบให้เลือกคำตอบ โดยไม่จัดเรียงตามลำดับคะแนนความสำคัญ การวิเคราะห์ข้อมูลอาจทำได้ในลักษณะการเปรียบเทียบอัตราส่วนเป็นร้อยละ และอาจนำเสนอข้อมูลในรูปของตารางไขว้ (Cross Tabulations) ต่อไป

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามที่ให้ผู้ตอบเลือกคำตอบ ในลักษณะของการเปรียบเทียบก่อน - หลังการอบรม - สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ในลักษณะการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนการอบรม และค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังการอบรม และผลต่างของคะแนนก่อน - หลังการอบรม เพื่อจะสรุปรายงาน โดยใช้ผลต่างของค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อน - หลังการอบรมเป็นสำคัญ

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูลในกรณีแบบสอบถามเป็นคำถามปลายเปิด (Opened - ended Questions) อาจทำได้ด้วยการจัดหมวดหมู่และแยกประเภทข้อมูล และอาจดำเนินการแจกแจงความถี่ (Tally) ข้อมูล แล้วอาจคำนวณค่าร้อยละเพื่อนำเสนอเป็นรายงานต่อไป

2. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบทดสอบก่อน-หลังการอบรม เป็นการวิเคราะห์ว่าความแตกต่าง ระหว่างผลการทดสอบ ก่อนการอบรม กับ หลังการอบรม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจว่า คะแนนก่อน - หลังการอบรมมีความแตกต่างกันจริง และได้มีการเรียนรู้เกิดขึ้นจริง

3. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามหรือสัมภาษณ์เพื่อประเมินพฤติกรรมในการทำงาน ถึงแม้ว่าจะเป็นการใช้แบบ สอบถาม หรือแบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีข้อคำถามให้เลือกหลายข้อแบบที่สามารถเรียงตามลำดับคะแนนได้ แต่ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูลซึ่งมักจะเป็นข้อมูลเชิงทัศนคติ หรือความคิดเห็น ซึ่งแตกต่างจากข้อมูลทั่วไป เมื่อเจงนับ ความถี่ของข้อมูลที่รวบรวมได้แล้ว จึงต้องทำการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมก่อน - หลังการอบรมของผู้เข้าอบรมว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ โดยการใช้ค่าไค - สแควร์ (chi - square) ช่วยในการวิเคราะห์

4. การวิเคราะห์ข้อมูลในลักษณะของการประเมินผลลัพธ์ของการฝึกอบรม - หากทำสำรวจหาข้อมูลด้วยการสอบถาม หรือสัมภาษณ์ ซึ่งมีข้อคำถามลักษณะเดียวกับแบบต่าง ๆ ดังที่ได้ กล่าวมาแล้วข้างต้น ก็สามารถทำการวิเคราะห์ข้อมูล ในลักษณะเช่นเดียวกัน แต่ถ้าเป็นกรณี ที่ทำการประเมินผลลัพธ์ของการฝึกอบรมด้วยวิธีการวิจัยเชิงทดลอง โดยใช้กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจะขึ้นอยู่กับว่า เป็นการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่าง

2.4.8 รายงานการประเมินผลการฝึกอบรม นั้นประกอบด้วย

2.4.8.1 ชื่อการฝึกอบรมที่ประเมิน

2.4.8.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินผล

2.4.8.3 วิธีการประเมินผล

1) ขอบเขตในการประเมินผล

2) วิธีการเก็บข้อมูล

3) วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลหรือสถิติที่เกี่ยวข้อง

2.4.8.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1) สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ โดยอาจอยู่ในรูปของตาราง

พร้อมการอธิบายความ

2.4.8.5 สรุปและข้อเสนอแนะ

1) สรุปผลการประเมินโดยส่วนรวมทั้งหมด

2) ข้อดี และข้อควรปรับปรุง

3) ข้อเสนอแนะจากผู้ประเมิน และหรือผู้รับผิดชอบการฝึกอบรม

2.4.8.6 ภาคผนวก

- 1) รายละเอียดโครงการฝึกอบรม
- 2) รายชื่อผู้เข้าอบรม/ตำแหน่ง/หน่วยงานที่สังกัด (รวมทั้งสถิติการเข้าอบรม)
- 3) รายชื่อวิทยากร
- 4) แบบประเมิน หรือเครื่องมืออื่น ๆ ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 5) คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการฝึกอบรม หรือ ที่ปรึกษา
การฝึกอบรม
- 6) เอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง (นิตยสาร ทงธรรมชาติ, 2544, น. 12)

2.4.9 เทคนิคการประเมินผลการฝึกอบรม (Techniques for Training Evaluation)

ในการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ก็ตามเรามักจะต้องมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ไว้ก่อนว่าเราทำกิจกรรมนั้น ๆ เพื่ออะไรและการที่จะรู้ว่ากิจกรรมดังกล่าวประสบผลสำเร็จหรือไม่คงต้องอาศัยการประเมินผล (Evaluation) มาใช้เป็นเครื่องมือที่สำคัญ เช่นเดียวกับการฝึกอบรม (Training) คงต้องมีการประเมินผลการฝึกอบรม (Training Evaluation) เพื่อทราบถึงความสำเร็จในการจัดการฝึกอบรมแต่ละครั้งว่าสามารถทำให้พนักงานมีความรู้ (Skill) ทักษะ (Skill) และปรับทัศนคติ (Attitude) ได้ ตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่นักฝึกอบรมในหน่วยงานต่าง ๆ มักมีการประเมินผลการฝึกอบรมกันเป็นประจำอาจจะเป็นทั้งระหว่างการฝึกอบรม เมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมและอาจมีการติดตามไปประเมินในการทำงานจริงว่าผู้รับการฝึกอบรมสามารถนำเอาสิ่งที่ได้เรียนไปใช้ในการทำงานได้จริงหรือไม่

ดังนั้นแนวคิดรูปแบบหรือวิธีการประเมินผลการฝึกอบรมที่ใช้อยู่กันในปัจจุบันนี้มีพื้นฐานแนวคิด เทคนิค วิธีการอย่างไรบ้างเป็นสิ่งที่จะนำเสนอต่อไปนี้

เมื่อปี 1950 Donald Kirkpatrick ได้นำเสนอบทความเกี่ยวกับการประเมินผลการฝึกอบรมเป็นครั้งแรกและถือว่าเป็นรากฐานสำคัญในการประเมินผลการฝึกอบรมจนถึงปัจจุบันโดยแนวคิดของเขาได้กำหนดให้การประเมินผลการฝึกอบรมมีด้วยกัน 4 ขั้นตอนกล่าวคือ

1. ก า ร ป ร ะ เ ม ิ น ป ฎ ิ กิ ริ ย า (Reaction)

การประเมินปฏิกิริยา (Reaction) คือ การประเมินเพื่อรู้ว่าผู้รับการอบรมมีทัศนคติอย่างไรต่อการจัดฝึกอบรม ในหลักสูตรนั้น ๆ กล่าวคือเป็นการวัดความรู้สึกพึงพอใจชอบหรือไม่ชอบต่อการจัดฝึกอบรมนั่นเองซึ่งถือว่าการประเมินที่ง่ายที่สุดในบรรดา 4 ขั้นตอนในทางปฏิบัติมักทำการประเมินหลังสิ้นสุดการฝึกอบรมซึ่งนิยมใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็น เครื่องมือหลัก โดยมักแจกให้ผู้รับการอบรมประเมิน โดยมีประเด็นต่าง เช่นการสอนของวิทยากร การดูแลอำนวยความสะดวกของเจ้าหน้าที่จัดฝึกอบรมอาหารเครื่องดื่ม ถ้ามีการเดินทางไป

ต่างจังหวัดก็อาจมีเรื่องที่พักการเดินทางซึ่งการประเมินขั้นตอนนี้ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสำหรับการจัดฝึกอบรมโดยทั่วไปแต่อย่างไรก็ดีสิ่งที่นักฝึกอบรมคงต้องตระหนักว่าการประเมินปฏิกริยาไม่ควร จะรอให้การฝึกอบรมสิ้นสุดเท่านั้นเพราะเหตุว่าถ้าผลออกมาว่ามีระดับความพึงพอใจน้อย ก็ไม่สามารถแก้ไขอะไรได้ แล้วตั้งนั้นสิ่งที่ควรทำคือการประเมินระหว่างการดำเนินการฝึกอบรมควบคู่ไปด้วย เพื่อรับรู้ว่ามีอะไรที่บ่งบอกอาการความไม่ราบรื่นของการฝึกอบรมจะได้ดำเนินการแก้ไขได้ทันก่อนปัญหาจะเกิดซึ่งวิธีการก็คือการสังเกตการณ์ (Observation) การสัมภาษณ์ (Interview) หรือสอบถามผู้เข้าอบรมในช่วงพักอย่างไม่เป็นทางการ เป็นต้น

2. การประเมินการเรียนรู้ (Learning)

การประเมินการเรียนรู้คือการวัดว่าผู้รับการอบรมได้มีการเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) หรือมีทัศนคติ (Attitude) อันพึงประสงค์หรือไม่การประเมินขั้นตอนนี้ถือว่ามีค่าสำคัญมากเพราะเหตุว่าเป็นการตอบโจทยหรือ วัตถุประสงค์ของการจัดฝึกอบรมใน ส่วนของการเรียนรู้ซึ่งถ้ามีการจัดฝึกอบรม เกิดขึ้นแล้วแต่ไม่มีการเรียนรู้เกิดขึ้นหรือไม่อยู่ในระดับ ที่ยอมรับได้ถือ ว่าการฝึกอบรมที่สูญเปล่าเช่นการจัดฝึกอบรมการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์โดยเมื่อ สิ้นสุดการจัดอบรมแล้วมี บางคนยังใช้โปรแกรมไม่ได้ หรือการฝึกอบรมด้านการทำงานเป็นทีม ผู้รับการอบรมยังไม่มีทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน เป็นทีม ซึ่งในการประเมินส่วนนี้ในปัจจุบันบาง แห่งมักใช้แบบสอบถามโดยมีการให้ผู้ เข้าอบรมตอบว่าหลังการฝึกอบรมแล้วท่านมีความรู้เพิ่มขึ้น หรือไม่โดยอาจมีช่องเปรียบเทียบก่อนและหลังว่ามีคะแนนต่างกันหรือไม่อย่างไรก็ดีถือว่าเป็นวิธี หนึ่งที่ยากและสะดวกผู้เขียนเห็นว่าวัดการเรียนรู้คงต้องมีเทคนิควิธีที่เหมาะสมกับประเด็น หรือ ประเภทการเรียนรู้ที่เราจะวัด เช่นวัดความรู้ (Knowledge) คงต้องมีการทดสอบ (Test) การวัดทักษะ (Skill) คงต้องให้ทดลองปฏิบัติจริง แต่ที่ยากที่สุดคือทัศนคติ (Attitude) ซึ่งอาจใช้การสังเกต พฤติกรรมและสัมภาษณ์ประกอบ

3. การประเมินพฤติกรรม (Behavior)

การประเมินพฤติกรรมหรือนักวิชาการบางท่านเรียกว่า Job behavior เกี่ยวข้อง กับการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานจริงซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการประเมิน ที่จะทราบว่า การฝึกอบรมที่จัดขึ้นสามารถทำให้ พนักงานทำงานได้ดีขึ้นหรือลดความบกพร่องใน งานได้หรือไม่บางครั้งมักเรียกการประเมินขั้นตอนนี้ว่าการติดตามผลการฝึกอบรมซึ่งนักฝึ ก อบรม คงต้องมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าเพื่อที่จะระบุให้ชัดว่าการฝึกอบรมหลักสูตรไหนควรมีการติดตามผล เนื่องจากในบาง องค์กรมีการจัด โครงการฝึกอบรมจำนวนมากในแต่ละปีทำให้การติดตามผลการ ฝึกอบรมทุกโครงการเป็นไปได้ยากแต่อย่างไรก็ดีการติดตามผลการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพคง ต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานต้นสังกัดผู้รับการฝึกอบรมในการให้ข้อมูลผลการปฏิบัติงาน

ในงานที่ใช้ความสามารถอันเนื่องมาจากการฝึกอบรมหรือบางครั้งอาจต้องมีการขอข้อมูลหรือความเห็นจากหน่วยงานหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับงานของผู้เข้าอบรม เช่น ในหลักสูตรด้านการบริการ อาจมีการสอบถามลูกค้าว่าพฤติกรรมบริการของพนักงานเป็นเช่นไร เป็นต้น

4. การประเมินผลลัพธ์ (Results)

ตามแนวคิดของ Kirkpatrick เห็นว่าการประเมินที่ยากที่สุดและเป็นการประเมินที่ทำให้ทราบว่าการอบรมแต่ละครั้งส่งผลได้อย่างไรต่อองค์กรบ้างคือการประเมินผลลัพธ์ (Results) ซึ่งหมายถึงผลลัพธ์แก่องค์กรจากการฝึกอบรมนั่นเอง การประเมินในขั้นตอนนี้เช่นอาจมีการวัดผลผลิตที่เพิ่มขึ้น (Productivity) เช่น จำนวนสินค้าที่ผลิตได้เพิ่มขึ้น จำนวนของเสียที่ลดลง ยอดขายที่เพิ่มขึ้นหรือความพึงพอใจของลูกค้าต่อการบริการที่เพิ่มขึ้น เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามการที่จะระบุให้ชี้ชัดลงเป็นว่าผลผลิตที่เพิ่มขึ้นนั้นเป็นผลมาจากการอบรม หลักสูตรใดบ้างนั้นเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากในการตัดสินใจเนื่องจากอาจมี ปัจจัยอื่น ๆ ที่ร่วมอยู่ด้วยดังนั้นการประเมินขั้นตอนนี้ยังคงยากต่อการนำมาใช้ปฏิบัติจริงโดยในปัจจุบัน ได้มีการนำแนวคิดการประเมินผลที่เรียกว่า การประเมินความคุ้มค่าในการลงทุน (Return on Investment) หรือเรียกย่อ ROI มาใช้โดย Jack Phillips ซึ่งได้รับความสนใจกันอยู่ในขณะนี้การประเมินผลการฝึกอบรม (Training Evaluation) ถือเป็นขั้นตอนสุดท้ายในวงจรการฝึกอบรม (Training Cycle) ซึ่งเริ่มจากการวิเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรม (Training Needs Assessment) การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) การออกแบบหลักสูตร (Course Design) และการดำเนินการฝึกอบรม (Training Conduct) ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยย้อนกลับที่สำคัญและเป็นการวัดความสำเร็จในการฝึกอบรม ทรัพยากรบุคคลในองค์กรแต่อย่างไรก็ตามนักฝึกอบรมคงต้องมีความเข้าใจว่าการประเมินที่ทำอยู่เป็นขั้นตอนใด และควรเลือกใช้เครื่องมือหรือวิธีใดในการประเมินจึงจะเหมาะสม (อำนาจ วจิตจินดา, 2558, น. 2)

2.5 แนวคิดการมีส่วนร่วม

2.5.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมคือ กระบวนการที่มุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหาของตนเอง ในกิจกรรมการพัฒนา เน้นการมีส่วนร่วมการเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของประชาชน การให้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชน ในการแก้ปัญหามสผสานกับวิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนตามผลการปฏิบัติงานขององค์กร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

การมีส่วนร่วมของประชาชนไปสัมพันธ์กับเรื่องการสร้างประชาธิปไตยทางการเมือง กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเติบโตตามคำว่า “พัฒนา” รัฐบาลนำไปใช้ในสถานการณ์มีส่วนร่วม ส่วนความหมายของการมีส่วนร่วมอย่างกว้าง ๆ เช่น การมีส่วนช่วยเหลือโดยสมัครใจ การให้ประชาชนเข้าร่วมกับกระบวนการ

วันชัย วัฒนศัพท์ (2543, น. 43 - 45) แท้จริงแล้วกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจจะไม่สามารถกระทำได้ในทุก ๆ ประเด็น ดังนั้นจึงมีแนวทางทั่ว ๆ ไปบางประการเกี่ยวกับประเด็นที่ควรใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้แก่

1. การตัดสินใจและผลกระทบที่สำคัญ
2. การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อบางคนมากกว่าคนอื่น
3. การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อประโยชน์ของบางคนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่เดิม
4. การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความขัดแย้งอยู่ก่อนแล้ว
5. ความจำเป็นเพื่อให้มีการสนับสนุนต่อผลการตัดสินใจ

การมีส่วนร่วมของประชาชนปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (2525 - 2529) เป็นต้นมาและรัฐบาลได้ใช้การมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือให้ประชาชนเข้าร่วมโครงการของรัฐ โดยที่คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมมีจำนวนมากแต่ก็ไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้ในแง่ของการเมืองการปกครองที่เห็นว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวชนบทเป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย และยังคงอาจเป็นการปูพื้นฐานมั่นคงสำหรับวิวัฒนาการไปสู่การปกครองตนเองของท้องถิ่นได้ในบั้นปลาย และได้กล่าวถึงจุดเริ่มต้นของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเริ่มต้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมที่แต่ละคนมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องหรือสนใจเป็นเรื่อง ๆ ไป ข้อสำคัญกิจกรรมเหล่านี้จะต้องสัมพันธ์กับปัญหาความต้องการของชาวบ้าน (ถวิลวดี บุรีกุล, 2551, น. 5)

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญ การส่งเสริมการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมเป็นเงื่อนไขและเป็นกุญแจดอกสำคัญของความสำเร็จของการพัฒนาระบบราชการให้สามารถตอบสนองความต้องการและเอื้อต่อประโยชน์สุขของประชาชนตามหลักธรรมาภิบาลที่รัฐเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนรับรู้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสการประเมินองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ระบุแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนมี 4 ประการด้วยกัน 1) การมีส่วนร่วมเป็นสิทธิและเป็นเอกสิทธิของบุคคล 2) การมีส่วนร่วมคือการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นผลรวมของข้อผูกมัดของแต่ละบุคคลซึ่งแสดงออกในรูปของ

พฤติกรรมร่วมและผลประโยชน์ร่วม บนพื้นฐานความเชื่อ 3) การมีส่วนร่วมคือส่วนสำคัญของกระบวนการบริหารการพัฒนาชนบท การมีส่วนร่วมถูกดำเนินการใน 2 บริบท คือ ประการแรกนักบริหารต้องทำในสิ่งที่ประชาชนมุ่งหวัง ประการสองโครงการพัฒนาต้องให้ประชาชนรับรู้ เข้าใจ รู้ถึงทรัพยากรและประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับโครงการและ 4) การมีส่วนร่วมคือการชี้วัดการพัฒนาชนบท ยิ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นฐานขึ้นเท่าใดก็แสดงว่าผลประโยชน์จะตกเป็นของประชาชนมากขึ้นเท่านั้น (พรณิถีย์ นิติโรจน์, 2557, น. 15)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาเพราะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเกิดความศรัทธาในตัวเอง เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและความรู้สึกเป็นเจ้าของ ซึ่งการดำเนินงานกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน จะนำไปสู่ความสำเร็จและมีประสิทธิภาพได้ด้วยการให้ประชาชนมีโอกาสบริหารงานต่าง ๆ ด้วยตนเอง (ภาณุพงศ์ ภูโต, 2551, น. 38) สาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคิด ริเริ่ม พิจารณาตัดสินใจ วางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผิดชอบและติดตามผลในเรื่องอันมีผลกระทบต่อตัวประชาชน (ภาณุพงศ์ ภูโต, 2551, น. 38)

สมศักดิ์ ภูหาสวรรค์เวช (2557, น. 84 - 92) ได้ศึกษาการส่งเสริมการเรียนรู้การทำเกษตรยั่งยืนแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนและเกษตรกร ตำบลเกาะโพธิ์ อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก พบว่าการใช้สื่อในการส่งเสริมการเรียนรู้ คือ แผ่นพับและโปสเตอร์ การใช้สื่อในการส่งเสริมการเรียนรู้ คือ แผ่นพับและโปสเตอร์ จากการวิจัยพบว่าด้วยแผ่นพับและโปสเตอร์ด้วยรูปแบบของการนำเสนอข้อมูล ขนาดกระดาษ รูปแบบเนื้อหา รูปแบบตัวอักษร ขนาดตัวหนังสือ สี รูปภาพประกอบที่เหมาะสมในกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และมีกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ คือ การทำกิจกรรมกลุ่ม 5 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ “ลดขนาดผลิตภัณฑ์ถุงปุ๋ยเพื่อขยายฐานลูกค้า” 2) กลุ่มเห็ดฟาง “การบริหารจัดการกลุ่มเห็ดเพื่อความมั่นคงที่ยั่งยืน” 3) กลุ่มไม้กวาดดอกหญ้า “ไม้กวาดดอกหญ้าด้ามพลาสติกสร้างรายได้ที่ยั่งยืน” 4) กลุ่มผักกางมุ้ง สปก. “ผักปลอดสารพิษ” 5) กลุ่มศูนย์ข้าวชุมชน “แปลงสาธิตพัฒนาพันธุ์ข้าว” และการจัดงานวันเกษตรยั่งยืนของชุมชนทำให้ผู้เรียนรู้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหากิจกรรมกลุ่มชัดเจนขึ้น

ภาณุพงศ์ ภูโต (2551, น. 129 - 142) ได้ศึกษาเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษา ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนเขาสมอคอน อ.ท่าม่วง ต.เขาสมอคอน จ.ลพบุรี โดยการจัดทำศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกฝ่าย สื่อสารข้อมูลความรู้สู่ประชาชนในพื้นที่ผ่านวิทยุชุมชนของทหาร FM เพื่อเผยแพร่ข่าวสาร 4 ด้าน ฝ่ายเกษตร ฝ่ายการศึกษา ฝ่ายสาธารณสุข ฝ่ายธรรมมะ เผยแพร่ความเพื่อแก้ไขปัญหาท้องถิ่น การส่งเสริมการพัฒนาหมู่บ้านส่งเสริมอาชีพ วัฒนธรรมหรืออื่น ๆ ผลจากการดำเนินการแบบมีส่วนร่วมของประชาชนแบ่งเป็น

3 ระดับ ระดับผู้บริหาร ระดับผู้ดำเนินการ ระดับผู้ฟัง ซึ่งทำให้ประชาชนเกิดความพอใจ ศรัทธา รักในการสื่อสารข้อมูลของศูนย์ฯ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมคิด ร่วมทำมากขึ้นร่วมสนับสนุนข้อมูลมากขึ้น เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ เกิดการพัฒนาของท้องถิ่น

ลินิน พูนผล (2557) ได้ศึกษา การสร้างบุคคลต้นแบบในการจัดการมูลฝอยโดยอาศัยแรงจูงใจให้แกนนำชุมชนมีส่วนร่วม ชุมชนสามัคคีธรรม เทศบาล ตำบลด่านขุนทด อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา กระบวนการดำเนินงานสร้างแรงจูงใจตามแนวคิดลำดับขั้นความต้องการมนุษย์ ของมาสโลว์ (Maslow) ใช้เทคนิคกระบวนการการมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ โดยใช้กระบวนการ (AIC) ผลการวิจัยพบว่าสามารถสร้างผู้นำชุมชนที่มีความรู้ การปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยเพิ่มขึ้น และช่วยให้ปริมาณมูลฝอยลดลง

การอนุรักษ์ฟื้นฟูภูมิปัญญาสมุนไพร ชนเผ่าปกากะญอ ต.ห้วยปูลิง อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน ระยะที่ 1 เพื่อหาแนวทางอนุรักษ์ภูมิปัญญาสมุนไพรที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนซึ่งได้รวบรวมข้อมูลผ่านกระบวนการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีที่มาจากความต้องการของชุมชนที่จะพลิกฟื้นความรู้ พัฒนาความรู้และสามารถจัดการความรู้ท้องถิ่น สร้างกระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นหลัง กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนร่วมกันฟื้นฟูภูมิปัญญาสมุนไพรผ่านกระบวนการวิจัยในการพูดคุยแลกเปลี่ยน ระดมสมอง การสำรวจข้อมูล การสัมภาษณ์ ประชุมเรียนรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วมผลปรากฏสามารถ 1) รวบรวมชุดความรู้สมุนไพรเพื่อถ่ายทอดการนำสมุนไพรไปขยายความรู้ 2) ใช้ประโยชน์จากการสนับสนุนกลุ่มสมุนไพรในชุมชนที่ประกอบด้วยสมาชิกหลากหลาย เด็กและกลุ่มผู้รู้ เพราะปลูกขยายพันธุ์และมีการสร้างกติกาในการใช้ประโยชน์และจำหน่ายและ 3) สร้างพื้นที่ถ่ายทอดชุดความรู้ของชุมชนตนเองและสร้างความตระหนักในคุณค่าสมุนไพรและชุมชนบ้านเกิด

2.5.2 สรุปแนวคิดการมีส่วนร่วม

งานวิจัยเรื่องการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร : ศูนย์เรียนรู้สีนวลสมุนไพร เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นพัฒนาท้องถิ่นเพื่อตอบสนองความต้องการท้องถิ่น จึงใช้รูปแบบวิธีวิจัยแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ประชาชน นักวิชาการ องค์กรของรัฐ องค์กรเอกชนในท้องถิ่นได้ร่วมกำหนดวิธีการพัฒนาชุมชนต้นแบบฯ การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของชุมชนต้นแบบ การกำหนดหลักสูตรการพัฒนา เนื้อหาชุดความรู้ที่เหมาะสมกับท้องถิ่น โดยกำหนดให้เนื้อหาสัมพันธ์กับพืชสมุนไพรที่มีในท้องถิ่นเพื่อการรักษาโรคที่พบในท้องถิ่น อีกทั้งการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนต้นแบบฯจะทำให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา เกิดความรัก ห่วงแหนง ความตระหนักถึงคุณค่าภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่ต้องการที่จะอนุรักษ์ให้คงอยู่

2.6 แนวคิดการสอนแบบพุทธลีลาการสอน

2.6.1 ความหมายของพุทธลีลาการสอน

พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต (2546, น. 1) กล่าวถึง ลีลาการสอน หรือ พุทธลีลา ในการสอน หรือ เทศนาวิธี 4 (การสอนของพระพุทธเจ้า แต่ละครั้งแม้ที่เป็นเพียงการสนทนาทั่วไป ซึ่งมีใช้คราวที่มีความมุ่งหมายเฉพาะพิเศษก็จะดำเนิน ไปอย่างสำเร็จผลดี โดยมีองค์ประกอบที่เป็น คุณลักษณะ 4 ประการ (The Buddha's style or manner of teaching)

1. สันทัสสนา ซึ่งแจ้งให้เห็นชัดคือ จะสอนอะไร ก็ชี้แจงจำแนกแยกแยะอธิบาย และแสดงเหตุผลให้ชัดเจนจนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นจริงเห็นจัง ดังจูงมือไปดูเห็นกับตา (Elucidation and Verification)

2. สมาทปนา (ชวนใจให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ คือสิ่งใดควรปฏิบัติหรือหัดทำก็ แนะนำหรือบรรยายให้ซาบซึ้งในคุณค่ามองเห็นความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนบำเพ็ญ จนใจยอมรับ อยากลงมือทำ หรือนำไปปฏิบัติ (Incitement to take upon oneself; inspiration towards the Goal)

3. สมุตเตชนา (เร้าใจให้อาจหาญแก่วอกฉ่ำ คือ ปลุกเร้าใจให้กระตือรือร้นเกิด ความอุตสาหะ มีกำลังใจแข็งขัน มั่นใจที่จะทำให้อาจสำเร็จได้ สู้งานไม่หวั่นระย่อไม่กลัวเหนื่อย ไม่กลัวยาก (Urging ; Encouragement ; Animation ; Filling with Enthusiasm)

4. สัมปหังสนา (ปลอบขโสมใจให้สดชื่นร่าเริง คือ บำรุงจิตใจให้ชุ่มชื่นเบิกบาน โดยชี้ให้เห็นผลดีหรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับและทางที่จะก้าวหน้าบรรลุผลสำเร็จยิ่งขึ้นไป ทำให้ ผู้ฟังมีความหวังและร่าเริงเบิกบานใจ (Gladdening; Exhilaration; Filling with Delight and Joy)

อรรถกถาซึ่งแจ้งเพิ่มเติมว่า ข้อ 1 ปลดเปลื้องความเขลาหรือความมืดมัว ข้อ 2 ปลด เปลื้องความประมาท ข้อ 3 ปลดเปลื้องความอิดคร้าน ข้อ 4 สัมฤทธิ์ การปฏิบัติ จำ 4 ข้อนี้สั้น ๆ ว่า ชี้ให้ชัดชวนให้ปฏิบัติ เร้าให้กล้า ปลุกให้ร่าเริง หรือ แจ่มแจ้ง จูงใจ แก่ลวกฉ่ำร่าเริง (พระพรหม คุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต, 2546, น. 1)

2.6.2 สรุปแนวคิดพุทธลีลาการสอน

การพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร : ศูนย์เรียนรู้สีนวล สมุนไพร เป็นนวัตกรรมการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืช สมุนไพร มุ่งเน้นสอนให้เยาวชนเป็นต้นแบบกลุ่มเป้าหมายเป็นเยาวชน ดังนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง ใช้ทักษะการสอนเป็นลีลาเฉพาะเพราะให้เกิดความแตกต่าง น่าสนใจ วิจัยนี้จึงนำหลักพุทธธรรม พุทธวิธี 4 หรือพุทธลีลาการสอนมาประยุกต์ใช้ พุทธลีลาการสอน หมายถึงลีลาการสอนตามหลัก พุทธธรรม ที่เรียกว่า พุทธลีลาการสอน 4 ประการ ดังนี้

1. ชี้ให้ชัด หมายถึง การสอนที่มีการจำแนก แยกแยะ อธิบาย และแสดงผลให้ชัดเจนจนผู้เรียนเข้าใจแจ่มแจ้งเห็นจริง
2. ชวนให้ปฏิบัติ หมายถึง เป็นการสอนโดยให้ผู้เรียนมีการปฏิบัติ และ ฝึกหัดทำจนกระทั่งผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีเห็นคุณประโยชน์ เห็นหนทางก้าวหน้า และชื่นชอบที่จะนำไปปฏิบัติหรือนำไปใช้
3. เราให้กล้า หมายถึงเป็นการสอนที่เร้าใจให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น เกิดความมั่นใจที่จะทำงานให้สำเร็จ โดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค หรือความลำบาก
4. ปลุกให้เร้าแรง หมายถึงการสอนให้ผู้เรียนมีความสนุกสนาน ไม่เครียด

2.7 แนวคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.7.1 ความเป็นมาของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

สุเมธ ตันติเวชกุล (2549, น. 52) กล่าวถึงความเป็นมาของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ไว้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานแนวคิด และแนวทางดังกล่าวแก่พสกนิกรชาวไทยมาอย่างต่อเนื่อง แต่การนำแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในด้านต่าง ๆ ยังมีอยู่ในวงจำกัดขณะที่ประเทศเริ่มทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมตามกระแสโลกาภิวัตน์ และระบบตลาดเสรีมากยิ่งขึ้นผลของการพัฒนาที่ไม่สมดุล และไม่มีเสถียรภาพส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในวงกว้างการพัฒนาไม่คำนึงถึงความเหมาะสมของ แต่ละองค์กรภูมิสังคมของประเทศ หรือความไม่พร้อมของคนในระบบการหวังพึ่งพิงความรู้เงินลงทุน หรือตลาดภายนอกประเทศมากเกินไปโดยไม่เตรียมสร้างพื้นฐานของคนในประเทศให้ความมั่นคง และเข้มแข็ง หรือสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีเพื่อให้สามารถรับความเสี่ยงจากความผันผวน ของปัจจัยภายใน และภายนอกปัญหาซึ่งทับถมมาอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และสังคมให้ก่อเกิดความเหลื่อมล้ำในการกระจายทุนกระจายความเจริญกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มคน และเชิงพื้นที่เกิดปัญหาทางสังคมความขัดแย้งทางศีลธรรมความเสื่อมสลายทางวัฒนธรรมที่ดีของสังคมไทยตลอดจนความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมนำมาสู่วิกฤติครั้งใหญ่ของประเทศ

2.7.2 ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย ได้กล่าวถึงความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนา และบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายในทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินงานทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทนความเพียรมีสติปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุสังคมสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจแบบพอเพียงไว้ว่าเป็นความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายตามฐานะมีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนรายจ่ายเกินรายรับรู้จักเก็บออมรู้จักเลือกซื้อสินค้าที่ผลิตในท้องถิ่นมีการผลิตเพื่อให้พอมีพอกินในครอบครัวชุมชนเหลือจากการบริโภคจึงนำไปจำหน่ายรู้จักการรวมกลุ่มสหกรณ์เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตน และสมาชิกในกลุ่ม

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัวระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐทั้งในการพัฒนา และบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายในทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินงานทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทนความเพียรมีสติปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุสังคมสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

คำนิยามเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย 3 คุณลักษณะที่เป็นห่วงสอหรือประสานกัน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ได้แก่

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่นเช่น การผลิต และการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ
2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ
3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้ และไกล

นอกจากคุณลักษณะ 3 ห่วงดังกล่าวแล้วสิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ การกำหนดเงื่อนไขไว้ 2 ประการเพื่อการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐานนั้น คือ เงื่อนไขต่อไปนี้

1. เงื่อนไขความรู้ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้านความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ
2. เงื่อนไขคุณธรรมที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทนมีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

สรุปได้ว่าแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงคือ แนวทางการดำรงชีวิต และปฏิบัติตนให้สมดุลไม่มากไปไม่น้อยไป และพร้อมต่อการยอมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุสิ่งแวดลอมสังคม และวัฒนธรรมซึ่งหลักปฏิบัติต้องคำนึงถึงความพอเพียงใน 5 ด้าน ดังนี้ 1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่มากเกินไป และไม่ไม่น้อยเกินไปไม่ทำอะไรสุดโต่งซึ่งต้องไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่นสามารถแบ่งคุณลักษณะความพอประมาณตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้ดังนี้ คือ พอเหมาะกับสภาพของตน และพอควรกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ / สังคม (ไม่โลภจนเบียดเบียนตัวเอง/ผู้อื่น/ทำลายสิ่งแวดล้อม) 2) ความมีเหตุผล หมายถึง เหตุผลในการทำ หรือปฏิบัติโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบสามารถแบ่งคุณลักษณะความมีเหตุผลตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้ดังนี้ คือ ไม่ประมาท (รอบรู้/มีสติ) รู้สาเหตุ – ทำไมรู้ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และรู้ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ 3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับกัลป์ผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่

คาดว่าจะเกิดขึ้นทั้งใกล้ และไกลสามารถแบ่งคุณลักษณะการมีภูมิคุ้มกันที่ดีตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้ดังนี้ คือ สุขภาพดีพร้อมรับความเสี่ยงต่าง ๆ (วางแผน/เงินออม/ประกัน) ทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น/สังคม และเรียนรู้/พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 4) ความรู้ คือ ความรอบรู้ในสิ่งที่จะทำอย่างถ่องแท้ และรอบด้านความรอบคอบที่จำความรู้มาพิจารณาให้เหมาะกับกาลเทศะความระมัดระวังในการใช้ความรู้ในวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ทำอย่างรอบด้าน 5) คุณธรรม หมายถึง ความซื่อสัตย์สุจริตมีความอดทนมีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตรู้จักการแบ่งปันไม่โลภและไม่ตระหนี่

2.7.3 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.7.3.1 หลักพิจารณาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักพิจารณาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่ามีหลักพิจารณาอยู่ด้วยกัน 5 ส่วนดังนี้

1. กรอบแนวคิดเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤตเพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยามความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กันดังนี้

3.1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอ-เพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3.3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้ และไกล

4. เงื่อนไขการตัดสินใจ และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐานกล่าวคือ

4.1) เงื่อนไขความรู้ประกอบด้วยความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้านความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2) เงื่อนไขคุณธรรมต้องเสริมสร้างประกอบด้วยความตระหนักในคุณธรรมมีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทนมีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ และผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมสิ่งแวดล้อมความรู้ และเทคโนโลยี

2.7.4 รูปแบบของเศรษฐกิจพอเพียง

รูปแบบของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงมี 2 รูปแบบ คือ

1. เศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกินสามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่โลภมาก และไม่เบียดเบียนคนอื่น
2. เศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า คือ การแลกเปลี่ยนร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อให้ส่วนรวมได้ประโยชน์ และนำไปสู่การพัฒนาชุมชน และสังคมให้เจริญอย่างยั่งยืน

2.7.5 องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ องค์ประกอบของเศรษฐกิจพอเพียงจากการพิจารณาแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ว่ามีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. พึ่งพาตนเอง (อดตาหืออดตาโนนาโ) ช่วยเหลือให้ช่วยตัวเองได้ไม่รอรับความช่วยเหลือจากรัฐอยู่เสมอใช้ความสามารถของตัวเอง เช่น ขุดสระน้ำ และปลูกพืชผสมผสานเป็นต้นระยะแรกเน้นอาหารพื้นบ้านของไทย ได้แก่ ข้าวปลาผักผลไม้ไถ่พยายามปลูกทุกอย่างให้พอมีพอกินพออยู่วิธีการง่าย ๆ ลดค่าใช้จ่ายไม่จำเป็นต้องให้เหลือน้อยที่สุด เช่น พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ปศุสัตว์ปราบศัตรูพืชที่มีราคาแพงพยายามใช้ของพื้นเมือง และใช้ระบบปลูกพืชระบบหมุนเวียน หรือระบบอินทรีย์แทน
2. พอประมาณค่อย ๆ ทำตามกำลังกำลังทุนค่อยเป็นค่อยไปจากงานเล็ก ๆ ไม้มากไม่น้อยเกินไปด้วยวิธีการที่ง่าย ๆ ไม่สลับซับซ้อนไม่ต้องใช้ปัจจัยการผลิตที่ราคาสูง เช่น สารเคมีเชื้อเพลิงปิโตรเลียมหากจะกู้เงินมาลงทุนก็ให้ใช้ในสิ่งที่มีผลตอบแทนแน่นอนไม่นำไปใช้ซื้อวัสดุที่ไม่เกี่ยวกับการผลิตโดยตรงเมื่อกิจการพื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควร และปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญโดยลำดับต่อไป
3. เติบสวยกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ไม่ประพุดิตินให้สบายเกินไปลำบากเกินไป ความพอดีไม่ให้พึ่งพาอาหาร หรือผลิตผลเป็นอย่างหนึ่งอย่างใดอย่างเดียวให้ปลูกเลี้ยงผสมผสานหลายอย่างเป็นการกระจายทุนกระจายแรงงานมีงานทำตามกำลังตลอดปีมีอาหารกระจายตลอดปีถ้า

ผลิตผลเหลือก็นำไปจำหน่าย หรือแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้าน หรือนำเงินไปซื้อปัจจัยที่จำเป็นอย่างอื่น แต่ผลิตเองไม่ได้ เช่น เลื้อยฝ้ายรักษาโรคให้ไ้ตลอดปี และให้เกิดการสมดุลไม่สุดโต่งอย่างใดอย่างหนึ่งการปลูกพืชหลายชนิด เช่น ข้าว ผัก สมุนไพร พืชยืนต้น เช่น กัญชง มะละกอ มะม่วง มะขาม มะพร้าว เป็นต้น ในสระน้ำเลี้ยงปลาปลูกผัก เช่น ผักบุ้ง ผักกระเฉด เป็นต้น ใกล้บ้านเลี้ยงไก่ เป็นต้น ซึ่งเป็นการเดินสายกลาง

4. มีภูมิคุ้มกันน้ำ คือ ชีวิตเพื่อเพิ่ม และประทั้งผลผลิต และอาหารหากไม่มีน้ำจากระบบชลประทานควรขุดสระน้ำในไร่นา หรือมีแหล่งน้ำสำรองเพื่อปลูกพืช หรือเลี้ยงสัตว์ได้หลายอย่าง และถ้ามีอากาศแห้งแล้งในฤดูฝนก็ใช้น้ำจากสระ หรือแหล่งน้ำมารดพืชได้พืชอายุสั้น หรือพืชล้มลุกอาจเสียหายบ้างแต่พืชยืนต้นจะไม่ตาย เช่น มะขาม กระจับปี่ มะม่วง มะพร้าวจะไม่เสียหาย และเป็นรายได้พอประทังทดแทนไปได้ปลาในสระก็ใช้เป็นอาหารได้จนกว่าจะผ่านช่วงแล้งบางฤดูน้ำภายนอกจะมากพืชบางอย่างอาจเสียหายแต่พืชยืนต้นจะไม่ตาย แต่ถ้าเป็นแปลงที่มีคันดินรอบก็อาจป้องกันน้ำท่วมได้แต่ต้องพยายามสูบน้ำออกเสมอเมื่อน้ำลดลงก็อาจปลูกพืชอายุสั้นได้ โดยอาศัยน้ำที่อยู่ในสระริมสระน้ำ หรือทางลาดชันควรปลูกแฝกเพื่อลดการชะล้างพังทลายของดิน การปลูกพืชผสมผสานหลายอย่างจะทำให้โรคแมลงศัตรูพืช และความเสียหายจากธรรมชาติน้อยลงมากเพราะมีภูมิคุ้มกันซึ่งกัน และกัน

5. มีเหตุมีผลการที่มีกิจกรรมหลายอย่างทำให้ต้องใช้ความรู้สติปัญญาพิจารณาตามเหตุตามผลก่อนจะดำเนินการใด ๆ เช่น ควรจะปลูกพืชอายุสั้นชนิดใดเมื่อใดก็ต้องพิจารณาตามความเหมาะสมของฤดูกาลความต้องการของตลาดฤดูฝนควรปลูกข้าวโดยอาศัยน้ำฝนแต่ถ้าฝนแล้งในช่วงฤดูปลูกก็ใช้น้ำจากสระมารดข้าวให้พอประทังชีวิตผ่านช่วงฝนแล้งในฤดูแล้งไม่ควรใช้น้ำในสระปลูกข้าวนาปรังเพราะใช้น้ำมากควรปลูกพืชล้มลุกที่อายุสั้นใช้น้ำน้อย และราคาดี เช่น ผักถั่ว ผักสด ข้าวโพด ผักสด หรือดอกไม้ เป็นต้น หากอยู่ใกล้ป่าควรฟันฟืน หรือปลูกป่าโดยปล่อยให้พื้นตัวเองไม่รังแกป่าไม่ตัดต้นไม้จนเกินอย่างปกเปลือกป่า และดินเมื่อปลูกป่าควรใช้พืชท้องถิ่น และปลูกไม้ยืนต้นที่มีดอกบนภูเขาเพื่อให้เมล็ดพันธุ์แพร่กระจายรวดเร็วควรรับความรู้ใหม่ ๆ จากคำแนะนำของผู้รู้ หรือข้าราชการการจะลงทุนกู้เงินก็ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ

6. เป็นคนดีต้องมีศีลธรรมจริยธรรมซื่อสัตย์สุจริตขยันอดทนมีความเพียรประหยัดลดเว้นอบายมุขทุกประเภท (เหล้า หายยาเสพติด ฯลฯ) ทำหน้าที่ของคนให้ดีที่สุด (ต่อครอบครัว และต่อเพื่อนบ้าน) ใจเย็นไม่พุดมากฟังคนอื่นบ้างอย่าทะเลาะกันอย่าทำให้เพื่อนบ้านเดือดร้อนรักษาธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เช่น ปลูกต้นไม้ลดการตัดต้นไม้ การก่อขยะการเผาขยะ และลดการทำน้ำเสียเป็นต้น เปลี่ยนผลิตผลซึ่งกัน และกันเมื่ออาชีพก้าวหน้าขึ้นต้องรวมกลุ่มกันพบปะกันบ่อยช่วยเหลือกันด้านความรู้เทคโนโลยีร่วมกันสร้างพื้นฐานหลักที่จำเป็นต่อการผลิต เช่น แหล่งน้ำ

เส้นทางคมนาคมของชุมชนเมื่อกิจกรรมก้าวหน้าขึ้นก็รวมกลุ่มในรูปสหกรณ์ชุมชนจัดหาเงินทุน พันธุ์พืชปัจจัยการผลิตธนาคารข้าวธนาคาร โคกระบือ โรงสีข้าวปัจจัยที่จำเป็นแก่การครองชีพ เช่น อาหารเครื่องนุ่งห่มของใช้อื่น ๆ ที่ผลิตเองไม่ได้ขั้นต่อไปก็ร่วมมือกันในด้านสวัสดิการต่าง ๆ เช่น การศึกษาการสาธารณสุข และความปลอดภัยของชีวิต และทรัพย์สินเป็นต้น

แนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงว่ามืองค์ประกอบหลักอยู่ 3 ประการ ได้แก่ ประการแรกเป็นระบบเศรษฐกิจที่ยึดถือหลักการที่ว่า “คนเป็นที่พึ่งแห่งตน” โดยมุ่งเน้นการผลิตพืชผลให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคในครัวเรือนเป็นอันดับแรกเมื่อเหลือพอจากการบริโภคแล้วจึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อการค้าเป็นอันดับรองลงมาผลผลิตส่วนเกินที่ออกสู่ตลาดก็จะเป็นกำไรของเกษตรกรในสภาพการณ์ เช่นนี้เกษตรกรจะกลายเป็นผู้กำหนด หรือเป็นผู้กระทำต่อตลาดแทนที่ว่าตลาดจะเป็นตัวกระทำ หรือเป็นตัวกำหนดเกษตรกรดัง เช่น ที่เป็นอยู่ในขณะนี้ และหลักใหญ่สำคัญยิ่ง คือ การลดค่าใช้จ่ายโดยการสร้างสิ่งอุปโภคบริโภคในที่ดินของตนเอง เช่น ข้าวน้ำปลาไก่ไม้ผลพืชผัก ฯลฯ ประการที่สองเศรษฐกิจแบบพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มของชาวบ้านทั้งนี้กลุ่มชาวบ้าน หรือองค์กรชาวบ้านจะทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ให้หลากหลายครอบคลุมทั้งการเกษตรแบบผสมผสานหัตถกรรมการแปรรูปอาหารการทำ ธุรกิจค้าขาย และการท่องเที่ยวระดับชุมชน ฯลฯ เมื่อองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็ง และมีเครือข่ายที่กว้างขวางมากขึ้นแล้วเกษตรกรทั้งหมดในชุมชนก็จะได้รับการดูแลให้มีรายได้เพิ่มขึ้นรวมทั้งได้รับการแก้ไขปัญหาในทุก ๆ ด้านเมื่อเป็น เช่นนี้เศรษฐกิจโดยรวมของประเทศก็จะสามารถเติบโตไปได้อย่างมีเสถียรภาพซึ่งหมายความว่าเศรษฐกิจสามารถขยายตัวไปพร้อม ๆ กับสภาพการณ์ด้านการกระจายรายได้ที่ดีขึ้นประการที่สามเศรษฐกิจแบบพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีความเมตตาความเอื้ออาทร และความสามัคคีของสมาชิกในชุมชนในการร่วมแรงร่วมใจเพื่อประกอบอาชีพต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จประโยชน์ที่เกิดขึ้นจึงมีได้ หมายถึง รายได้ แต่เพียงมิตินี้เดียวหาก แต่ยังรวมถึงประโยชน์ในมิติอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ การสร้างความมั่นคงให้กับสถาบันครอบครัว สถาบันชุมชนความสามารถในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นรวมทั้งการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของไทยให้คงอยู่ตลอดไป

2.7.6 แนวทางปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

สุเมธ ตันติเวชกุล (2552, น. 16) ได้เรียบเรียงแนวทางปฏิบัติตนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้

1. ยึดความประหยัดตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้านลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจังดังพระราชดำรัสว่าความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ฟุ้งเฟ้อต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง
2. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริตแม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตามดังพระราชดำรัสที่ว่าความเจริญของคนทั้งหลายย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบ และการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นหลักสำคัญ
3. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์ และแข่งขันกันในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงดังอดีตซึ่งมีพระราชดำรัสเรื่องนี้ว่าความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้นหมายถึง ความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนา และการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น
4. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญพระราชดำรัสตอนหนึ่ง ที่ให้ความชัดเจนว่าสิ่งที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้ และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเองเพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้าที่มีความสุขพอมิพอกินเป็นขั้นหนึ่ง และขั้นต่อไป ก็คือ ให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง
5. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไปทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายลงในครั้งนี้เพราะยังมีบุคคลจำนวนมากมิใช่น้อยที่ดำเนินการ โดยปราศจากละอายต่อแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราโชวาทว่าพยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัวทำลายผู้อื่นพยายามลดพยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่พยายามก่อความดีให้แก่ตัวเองเสมอพยายามรักษา และเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นให้่องงามสมบูรณ์ขึ้น

2.7.7 ปัจจัยที่มีผลต่อเศรษฐกิจพอเพียง

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ดังนี้

1. ต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต
2. ให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมดำเนินชีวิตด้วยความอดทนความเพียรมีสติปัญญา และความรอบคอบ

3. ในการนำหลักแห่งปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้นั้นจะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน

2.7.8 แนวคิดของการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในธุรกิจโดยนำเสนอกรอบความคิดของ บรรษัทภิบาลโดยประยุกต์จริยธรรมธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการป้องกันการกอบโกยผลประโยชน์ ของผู้บริหาร และวิเคราะห์ว่าเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวางโดยครอบคลุม ธุรกิจ และเชื่อมโยงหลักธรรมาภิบาล และจริยธรรมได้อย่างดี

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทางเลือกที่จะทำ ให้เกิดการพัฒนามนพื้นฐานของประโยชน์ส่วนรวมโดยเชื่อมโยงหลักเศรษฐกิจพอเพียงในส่วน ของการสร้างภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงทั้งนี้วิเคราะห์ว่าความชะล่าใจในการมองว่าเศรษฐกิจจะมี แต่ ขาดขึ้นทำให้เกิดความไม่รอบคอบ และขาดการระมัดระวังเท่าที่ควรจึงควรประยุกต์ใช้เครื่องมือ บริหารความเสี่ยงอย่างมีระบบ และมีประสิทธิภาพการประยุกต์แนวคิดเรื่องความพอเพียงควรมี ความยืดหยุ่นพอสมควรเพื่อให้เหมาะสมกับสภาวะแวดล้อมที่แตกต่างกันไปของ แต่ละท้องถิ่น และประเภทของอุตสาหกรรม

สุเมธ ตันติเวชกุล (2548, น. 117) ได้กล่าวถึงการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับ สังคม แต่ละระดับไว้ดังต่อไปนี้

1. ระดับบุคคล หรือครอบครัวสามารถให้ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนใน 5 ด้าน คือ จิตใจ สังคมเทคโนโลยีทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเศรษฐกิจรู้จักคำว่า “พอ” และไม่เบียดเบียน ผู้อื่นพยายามพัฒนาตนเองเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง และความชำนาญมีความสุข และความพอใจ กับชีวิตที่พอเพียงยึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต

2. ระดับชุมชนประกอบด้วยบุคคล/ครอบครัวที่มีความพอเพียงแล้วรวมกลุ่มทำ ประโยชน์เพื่อส่วนรวมโดยอาศัยภูมิปัญญาความสามารถของตน และชุมชนมีความเอื้ออาทรระหว่าง สมาชิกชุมชนทำให้เกิดพลังทางสังคมพัฒนาไปสู่เครือข่ายระหว่างชุมชนต่าง ๆ ระดับ

3. รัฐ หรือระดับประเทศประกอบด้วยสังคมต่าง ๆ ที่เข้มแข็งชุมชน หรือสังคม หลาย ๆ แห่งร่วมมือกันพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงวางรากฐานของประเทศให้มีความพอเพียง และพร้อมก่อนจึงค่อย ๆ ดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศให้เจริญขึ้นเป็นลำดับ ๆ ต่อไป

โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียงสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่าทุกคนให้ความสำคัญกับกระแสโลกาภิวัตน์ว่าเป็นสิ่งที่เราต้องเรียนรู้วิธีการที่จะจัดการกับกระแสดังกล่าว และต้องฉลาดพอที่จะใช้ผลของสถานการณ์ดังกล่าวให้เป็นประโยชน์เพื่อให้เราสามารถอยู่รอดได้พร้อม ๆ ไปด้วยการรู้จักเตรียมความพร้อม และสร้างภูมิคุ้มกันของสังคมให้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง และรู้จักเลือกสิ่งต่าง ๆ มาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งในทางปฏิบัติก็คือ เราสามารถนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างผลกระทบในแง่บวกที่เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชน และกระแสโลกาภิวัตน์ หรือนำมาใช้เป็นพื้นฐานสำหรับการสร้างภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบในแง่ลบได้ดังนี้

1. เพิ่มความรู้ และขีดความสามารถของคนในชุมชนให้รู้จักตนเองมีศักยภาพการเรียนรู้ และรู้จักทุนทางเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนตนเองในระดับที่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่ให้สามารถทำความเข้าใจผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงให้เกิดปัญญาความรู้ คือ รู้เขารู้เราทั้งในระดับตนเองครอบครัวชุมชนประเทศชาติ และระดับ โลกเพื่อจะผลักดันให้เกิดการเตรียมความพร้อมและรู้จักเลือกใช้ประโยชน์จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในกระแสโลกาภิวัตน์ได้เป็นอย่างดี

2. สนับสนุนให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีขึ้นในระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับการจัดการชีวิตตนเองจัดการภายในครอบครัวจัดการภายในชุมชน และวิสาหกิจระดับต่าง ๆ โดยอาจเริ่มต้นจากการส่งเสริมให้เกิดความโปร่งใสการจัดทำบัญชีที่ดีการมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นการปฏิบัติที่เป็นธรรมต่อทุกฝ่าย และการสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่ม และสร้างเครือข่ายทางการผลิตและการค้าขายรวมถึงการส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีต่าง ๆ ด้วย

3. ใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เป็นองค์รวมเพื่อความสมดุล และยั่งยืน หรือเป็นยุทธศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อม และมุ่งรักษาความสมดุลของการพัฒนาเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการใช้ทุน 3 ด้านอย่างสมดุลกัน ได้แก่ ทุนทางสังคมทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากร โดย แต่ละท้องถิ่นแม้จะมีวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการที่ต่างกันไปตามลักษณะของสาเหตุ และบริบทของ แต่ละท้องถิ่นแต่ก็สามารถสร้างเครือข่ายแห่งความร่วมมือเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันรวมทั้งเชื่อมโยงผลประโยชน์ระดับท้องถิ่น และผลประโยชน์ระดับชาติเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนร่วมกันต่อไปได้

โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่าจะเห็นได้ชัดว่าพระราชดำริดังกล่าวนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องของเศรษฐกิจ หรือ ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์แต่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และการตัดสินใจที่สามารถประยุกต์ใช้กับการดำรงชีวิตได้ทุกระดับตั้งแต่ปัจเจกบุคคลครอบครัวชุมชน โครงการต่าง ๆ ภาครัฐกิจ ประเทศชาติตลอดจนโลกทั้งโลกในระดับที่ง่ายที่สุด คือ ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทุกคนส่วนในระดับที่ซับซ้อนกว่านั้น คือ ใช้ในการประกาศพันธกิจของประเทศแนวทางดังกล่าวมีความหมายว่าวิชาเศรษฐศาสตร์ หรือวิชาสังคมศาสตร์อื่น ๆ ไม่ควรจะถูกแยกออกจากเรื่องพื้นฐานที่มีความสำคัญยิ่งในทางญาณวิทยา และจริยธรรมนั้น คือ เรื่องของการตอบคำถามว่าเรารู้ และเข้าใจเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างไร และเราจะมีพฤติกรรมแบบใดต่อเรื่องนั้น ๆ

2.8 บริบทท้องถิ่น

จากการพหุลักษณะท้องถิ่นบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนตุ่น ตำบลหนองแวง อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่นเมื่อธันวาคม 2557 บ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนตุ่น ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่มีบ้านเรือนเชื่อมต่อเหมือนเป็นหมู่บ้านเดียวกัน ซึ่งเดิมเป็นบ้านหนองแวงหมู่ที่ 1 ต่อมาประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จึงได้แยกเป็นบ้านหนองจิกหมู่ที่ 5 บ้านโนนตุ่นหมู่ที่ 4 บ้านหนองแวงหมู่ที่ 7

แสดงข้อมูลจำนวนประชากรบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนตุ่น ตำบลหนองแวง อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น สำนักงานทะเบียนอำเภอมัญจาคีรี (2558)

ตารางที่ 2.1

ข้อมูลจำนวนประชากร

ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากร (คน)		
			ชาย	หญิง	รวม
บ้านหนองแวง	1	149	256	257	513
บ้านโนนตุ่น	4	142	272	283	555
บ้านหนองจิก	5	233	439	444	883
บ้านหนองแวง	7	211	338	350	688
รวม		735	1,305	1,334	2,639

จากตารางที่ 2.1 แสดงให้เห็นข้อมูลจำนวนประชากรบ้านหนองแวงหมู่ที่ 1 จำนวน 513 คน บ้านโนนตุนหมู่ที่ 4 จำนวน 555 คน บ้านหนองจิกหมู่ที่ 5 จำนวน 883 คน และบ้านหนองแวงหมู่ที่ 7 จำนวน 688 คน รวมจำนวนประชากรทั้งสิ้น 2,639 คน

บ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนตุน มีวัดหมู่บ้านละ 1 แห่ง มีโรงเรียนที่ใช้ร่วมกัน ทั้ง 3 บ้านจำนวน 1 แห่ง จึงเรียกชื่อโรงเรียนว่าโรงเรียนบ้านหนองแวงหนองจิกโนนตุน สภาพทางสังคมสังคมชนบท ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนาข้าว มันสำปะหลัง อ้อย และอื่น ๆ การเกษตรแบบใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมียาปราบศัตรูพืช ประชากรร้อยละ 99 นับถือศาสนาพุทธ มีความเชื่อตามหลักศาสนาพุทธภาษาถิ่นอีสาน กราบไหว้ให้ความเคารพผู้สูงอายุ มีสถานพยาบาล 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองแวง (รพ.สต.) 1 แห่ง ระยะทาง 1 กิโลเมตร มีสถานที่ที่ชาวบ้านเคารพร่วมกัน คือคอนปู่ตา 1 แห่งมีความเชื่อว่า “ตาปู่” ที่อยู่ในคอนตาปู่จะคอยดูแลรักษาหมู่บ้าน ดูแลชาวบ้านให้อยู่เย็นเป็นสุขจากสิ่งไม่ดีทั้งปวง ชาวบ้านจะไปขอพรให้เกิดความเป็นสิริมงคล เช่น เวลาเดินทางออกนอกพื้นที่ต้องไปขอพรให้ท่านดูแลปกป้องให้เดินทางโดยสวัสดิภาพ ออกไปค้าขายก็ให้ค้าขึ้น เรียนหนังสือขอให้ประสบความสำเร็จ กรณีไม่สบายก็ขอให้ท่านช่วยรักษาเป็นต้นมี

พื้นที่ติดต่อกับตำบลท่าพระ อำเภอเมืองขอนแก่น วิถีท้องถิ่นกับการดูแลสุขภาพและการใช้ยาสมุนไพรที่ผ่านมามีช่วงก่อนปี พ.ศ. 2494 เป็นช่วงที่ยังไม่มีสถานพยาบาลไม่มีสถานอนามัยตำบล ไม่มีโรงพยาบาลประจำอำเภอ ตำบลหนองแวงถึงแม้จะมีแนวเขตติดต่อกับตำบลท่าพระ อำเภอเมืองขอนแก่น แต่เนื่องด้วยมีลำน้ำชีกั้นตลอดแนวพื้นที่ อีกทั้งสมัยนั้นยังไม่มีสะพานให้สัญจรข้ามน้ำชีเพื่อเดินทางเข้าเมืองขอนแก่น การเดินทางเข้าเมืองต้องเดินทางทางถนนอ้อมไปทางตำบลบ้านทุ่ม อำเภอเมืองขอนแก่น การเดินทางต้องใช้เวลาเป็นวันกว่าจะถึงตัวจังหวัด ประชาชนส่วนใหญ่พึ่งพึ่งยาสมุนไพร หมอยาฝน หมอน้ำมันต์ หมอเป่า ในท้องถิ่นเพื่อการรักษาโรคมะเร็งยาสมุนไพรที่มีความรู้ด้านพืชสมุนไพรมีป่าสาธารณะที่อุดมสมบูรณ์คือโคกใหญ่ พื้นที่ 200 ไร่มีพืชสมุนไพรท้องถิ่นอุดมสมบูรณ์ การเรียนรู้เรื่องยาสมุนไพรจึงเป็นเรื่องใกล้ตัวที่เห็นเป็นประจำเกิดการเรียนรู้และนำไปใช้ ในปี พ.ศ. 2494 โรงพยาบาลประจำจังหวัดเปิดให้บริการแต่ด้วยการเดินทางไปพบแพทย์ที่ตัวจังหวัด การคมนาคมไม่สะดวกการรักษาโรคที่ไม่รุนแรง เช่น ปวดหัว ตัวร้อน เป็นไข้ จึงต้องให้ยาสมุนไพรในท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ในช่วงนั้นการเรียนรู้เรื่องพืชสมุนไพรท้องถิ่นยังคงมีให้เห็นอย่างต่อเนื่องเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ ในปี พ.ศ. 2518 โรงพยาบาลศรีนครินทร์เปิดให้บริการมีแพทย์ที่มีความรู้ความสามารถ เพิ่มทางเลือกในการรักษาพยาบาลประชาชนหันไปใช้บริการโรงพยาบาลใช้ยาแผนปัจจุบันจากโรงพยาบาลมากขึ้น ทางเลือกในการใช้ยารักษาโรคจึงมี

มากขึ้นอีกทั้งยาแผนปัจจุบันกินใช้แล้วรักษาอาการโรคได้รวดเร็วกว่ายาสมุนไพร ประชาชนจึงหันไปใช้ยาแผนปัจจุบัน ความรู้ด้านสมุนไพรท้องถิ่นลดน้อยลง ปี พ.ศ. 2529 โรงพยาบาลพระยีน ซึ่งเป็นโรงพยาบาลประจำอำเภอได้เปิดทำการรักษา ระยะทาง 8 กิโลเมตรเป็นอีกทางเลือกในการใช้ยาแผนปัจจุบันแก่ประชาชนแต่เนื่องด้วยยาแผนปัจจุบันมีราคาสูงอีกทั้งยังไม่มีสวัสดิการรักษาจากภาครัฐ การไปโรงพยาบาลต้องใช้เงินจำนวนมาก ทำให้ประชาชนต้องตัดสินใจเลือกในการจ่ายเงินเพื่อซื้อยาแผนปัจจุบันหรือยาสมุนไพร ไม่มีการส่งเสริมความรู้ด้านพืชสมุนไพรมีเพียงการพบเห็นการใช้ในท้องถิ่นแล้วเก็บเป็นประสบการณ์ความรู้

ช่วงปี พ.ศ. 2541 ถึง ปัจจุบัน เป็นช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงจากการใช้ยาสมุนไพรท้องถิ่นมาใช้ยาแผนปัจจุบันมากที่สุด ในปี พ.ศ. 2541 สะพานคอนกรีตข้ามน้ำชีและถนน ลาดยางได้ก่อสร้างเสร็จพร้อมใช้งาน ทำให้ประชาชนสามารถเดินทางเข้าตัวจังหวัดผ่านไปทางตำบลท่าพระได้สะดวก ระยะทางเพียง 20 กิโลเมตร เดินทางเพียง 30 นาที การใช้ยาสมุนไพรลดน้อยลงประชาชนหันไปใช้ยาแผนปัจจุบันแต่การใช้ประโยชน์ทางยาจากพืชสมุนไพรยังพอให้เห็นบ้าง ผู้ที่ต้องการใช้ยาสมุนไพรต้องไปหาซื้อจากหมอจากท้องถิ่นอื่น ในท้องถิ่นบ้านโนนคูนชาดผู้มีความรู้ด้านพืชสมุนไพรเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงจากการใช้ยาสมุนไพรมาใช้ยาแผนปัจจุบันมากที่สุด การใช้ยาสมุนไพรลดลงเพราะมีสถานีอนามัยตำบลให้บริการทางการแพทย์ การรักษาตามความเชื่อโบราณหมอเป่ายังมีให้เห็น อีกทั้งในปี พ.ศ. 2545 รัฐบาลได้ให้ดำเนินสวัสดิการสุขภาพถ้วนหน้า 30 บาทรักษาทุกโรคแก่ประชาชน เพิ่มน้ำหนักการตัดสินใจใช้ยาแผนปัจจุบันที่ใช้แล้วหายเร็วโดยไม่ต้องจ่ายเงินหรือจ่ายเพียงส่วนต่างค่ายาบางประเภทที่กฎหมายกำหนดไว้ ในบ้านโนนคูนไม่มีหมอน้ำมนต์ ไม่มีหมอเป่า ไม่มีหมอยาฝน ยังมีความเคารพในคอนปู่ตา การใช้ยาสมุนไพรยังมีหลงเหลือให้เห็น

ยาแผนปัจจุบันที่นำเข้ามาไม่ได้สร้างแค่ประโยชน์เสมอไป ยังมีโทษต่อร่างกาย จึงเป็นจุดเปลี่ยนให้ประชาชนหันกลับมาใช้ยาจากสมุนไพรท้องถิ่น ภาครัฐได้เข้ามาส่งเสริมความรู้ด้านพืชสมุนไพรท้องถิ่นแก่ประชาชนในท้องถิ่นบ้านโนนคูน โดยสำนักงานสาธารณสุขอำเภพระยีน ส่งเสริมการใช้พืชสมุนไพรท้องถิ่นเพื่อเป็นยารักษาโดยมีกลุ่มเป้าหมายคือ สมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน มีการปลูกพืชสมุนไพรไว้ในบริเวณบ้าน แต่การส่งเสริมขาดความต่อเนื่อง ปัจจุบันผู้ที่มีความรู้ด้านพืชสมุนไพรมีเพียงไม่กี่คนและมีความรู้เพียงเล็กน้อย แต่ละคนมีความรู้ด้านสมุนไพรเพียงหนึ่งหรือสองชนิด ขาดความหลากหลาย

พบว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง กว่าร้อยละ 90 กินอาหารท้องถิ่น เช่น ป่น ลาบ แจ่ว มีผักท้องถิ่นหลากหลายเป็นเครื่องเคียง ส้มตำ ตำเมี่ยง ซึ่งอาหารท้องถิ่นอีสานจะมีส่วนประกอบสมุนไพรมากมาจากการกินผักที่หลากหลายหมายถึงการกินสมุนไพรที่หลากหลายและมีสรรพคุณต่างกันไป การกินผักจึงหมายถึงเป็นการบริโภคสมุนไพรเพื่อการป้องกันและรักษาโรค

ผู้สูงอายุที่มีความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรและปราชญ์ ถึงชื่อสมุนไพรที่มีในท้องถิ่น ทั้งที่เคยมีและได้สูญหายไป สมุนไพรที่คนในท้องถิ่นใช้มากที่สุดจะอยู่ในกลุ่มอาการ ลดไข้ แก้ปวดเมื่อย แก้ผื่นคัน แก้วิงเวียน โรคที่พบบ่อยในท้องถิ่นบ้านโนนคูน เบาหวาน ความดัน หัวใจ ระบบทางเดินอาหาร กล้ามเนื้อ ระบบทางเดินหายใจ ภูมิแพ้ ระบบทางเดินปัสสาวะ ซึ่งคล้ายกับข้อมูลอันดับของโรคที่ป่วยสูงสุด ระหว่าง 1 มกราคม ถึง 31 ธันวาคม 2558 (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองแวง) ตรงกับข้อมูลสุขภาพ ประชาชนจังหวัดขอนแก่น ในปี พ.ศ. 2546 - 2555 โรคที่พบบ่อย คือ เบาหวาน มาลาเรีย ความดันโลหิตสูง โรคระบบหายใจ (กระทรวงสาธารณสุข) ซึ่งตรงกับรายงานสุขภาพคนไทย ปี พ.ศ. 2557 โรคที่พบบ่อยในคนไทย คือ โรคอ้วนเบาหวาน ความดัน หลอดเลือดหัวใจ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ) ตรงกับโรคกลุ่มอาการงานสาธารณสุขมูลฐาน 5 กลุ่มดังนี้ 1) กลุ่มโรคและอาการเจ็บป่วยในระบบทางเดินอาหาร 2) กลุ่มโรคและอาการเจ็บป่วยในระบบทางเดินหายใจ 3) กลุ่มโรคและอาการระบบทางเดินปัสสาวะ 4) กลุ่มโรคและอาการโรคผิวหนังและ 5) กลุ่มโรคและอาการเจ็บป่วยอื่น ๆ (กุลยรัตน์ ทัศนีย์, 2557)

2.9 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เรื่องการพัฒนาเยาวชนต้นแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร : ศูนย์เรียนรู้สิ่งแวดล้อมสมุนไพร ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทาง ดังนี้

2.9.1 งานวิจัยในประเทศ

อุไรรัตน์ ยุชณากร (2546, น. 131 - 138) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเรื่องสมุนไพร สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1 โดยการศึกษาข้อมูลพื้นฐานสมุนไพรพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ทดลองใช้ ประเมินผลจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานพบว่านักเรียนต้องการให้พัฒนาหลักสูตรโดยเน้นสมุนไพรใกล้ตัว รู้จักสรรพคุณ เนื้อหาเหมาะสมกับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 1 ศึกษาจริง นำไปใช้จริง ผู้วิจัยจึงได้จัดทำหลักสูตรประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา การจัดเวลาเรียน สาระเบาะมาตรฐานการเรียนรู้ แนวการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ 5 แผน เรื่องสมุนไพรเรื่องนำร่องเรื่องมาปลูกและดูแลสมุนไพรกันเถาะเรื่องอาหารและเครื่องดื่มสุขภาพ เรื่องโครงการสมุนไพรนำไปทดลองใช้ในเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 40 คน มีปราชญ์ชาวบ้าน ครูผู้สอน ผู้วิจัย ร่วมจัดกิจกรรมจัดศูนย์เรียนรู้ ศึกษานอกสถานที่ ผลการประเมินพบว่า เนื้อหาหลักสูตรที่เหมาะสม โดยการนำผู้มีความรู้ด้านสมุนไพรเข้ามามีส่วนร่วมช่วยสอน ได้ฝึกปฏิบัติจริง ปฏิบัติเป็นขั้นเป็นตอน ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่เข้าใจเรื่องสมุนไพรในระดับดีมากคิดเป็นร้อยละ 72.50

พรเพ็ญ กี่สู่น (2549, น. 98 - 107) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรวิทยาศาสตร์ เรื่อง พืชสมุนไพรในท้องถิ่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประชาสามัคคี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สุรินทร์ เขต 3 โดยการสำรวจความต้องการพัฒนาหลักสูตรวิทยาศาสตร์เรื่องพืชสมุนไพรในท้องถิ่น จากผู้มีความรู้ด้านพืชสมุนไพรในท้องถิ่น 2 คนในประเด็นความต้องการพัฒนาหลักสูตร ผู้มีความรู้ เห็นควรให้นำกรณีปัญหาท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกัน พื้นที่มีแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมอยู่แล้ว เนื้อหาที่สอนควรเป็นพืชสมุนไพรที่มีในท้องถิ่น นำข้อมูลที่ได้พัฒนาหลักสูตร ทดลองใช้ และประเมินผล จากการวิจัยพบว่า การนำกรณีปัญหาท้องถิ่นมาจัดการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์ มีความเหมาะสมในระดับมาก การจัดการเรียนการสอนทำให้นักเรียนมีความสุข มีความพึงพอใจ ในผลงานของตนเอง และเห็นคุณค่าในเรื่องกรณีปัญหาท้องถิ่นและยังให้ความสนใจท้องถิ่นมากขึ้น การนำผู้มีความรู้ด้านสมุนไพรเข้ามามีส่วนร่วมช่วยสอน ได้ฝึกปฏิบัติจริง

สุธีร์ คมขำ (2555, น. 123) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตร เรื่อง กล้วย น้ำว่าสารพัดประโยชน์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนและคนในท้องถิ่นมีความต้องการให้พัฒนาหลักสูตร โดยให้มีการพัฒนาหลักสูตรดำเนินการ 7 ขั้นตอน คือ 1) วิจัยความต้องการ ความจำเป็น 2) การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) การคัดเลือกเนื้อหาสาระ 4) จัดเนื้อหาสาระ 5) คัดเลือก ประสิทธิภาพ 6) จัดประสิทธิภาพการเรียนรู้ 7) กำหนดแนวทางการประเมินผลและได้หลักสูตร ฉบับร่าง 8) ขอบข่ายเนื้อหา 9) เวลาเรียน 10) แนวการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ 11) สื่อและแหล่ง เรียนรู้ 12) การวัดและประเมินผล 13) แผนการจัดการเรียนรู้ และคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนตามหลักสูตร เรื่อง กล้วยน้ำว่าสารพัดประโยชน์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและ เทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังการใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนใช้หลักสูตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วรรณพร เทพหัสดิน ณ อยุธยา สุทธปรีดา (2554, น. 2 - 84) ได้ศึกษาหลักสูตร การพัฒนาผู้นำอาเซียน (ASEAN Leadership Program) เพื่อความมั่นคงของชาติในประเทศอาเซียน (ASEAN Community) บนฐานการประชาคม 3 ด้าน 1) ด้านการเมืองและความมั่นคง 2) ด้าน เศรษฐกิจ 3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม จากการวิจัยพบว่าผู้บริหารจำเป็นต้องเพิ่มภาวะผู้นำเพื่อทำ ให้องค์กรหรือหน่วยงานสามารถเข้าสู่ช่วงการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นผลสำเร็จ จำเป็นต้องสร้าง หลักสูตรการพัฒนาผู้นำขึ้นมาอาเซียนขึ้นมาใหม่เพื่อความมั่นคงของชาติในประชาคมอาเซียนแต่ พบข้อจำกัดเกี่ยวกับความพร้อมของครูผู้สอนที่จะต้องเข้าใจ และมีความรู้ ความชำนาญของการแปลง หลักสูตรไปสู่การเรียนรู้ ซึ่งครอบคลุมถึงการเตรียมการสอน การจัดการเรียนการสอน การจัด

สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในโรงเรียนเพื่อเสริมหลักสูตร มาตรฐานห้องเรียนและอัตรการเรียน การนิเทศการศึกษาและการบริหารหลักสูตร

กุลยารัตน์ ทศมี (2557, น. 9) ได้ศึกษากระบวนการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาสมุนไพร ในการรักษาโรคเบื้องต้น โดยการจัดอบรมหลักสูตรความรู้เบื้องต้นสำหรับบุคลากรสาธารณสุข เพื่อให้มีความรู้ในการใช้สมุนไพรรักษาโรคเบื้องต้น สมุนไพรในงานสาธารณสุขมูลฐานมี 62 ชนิด รักษาสุขภาพตามกลุ่มอาการโรค 5 กลุ่มดังนี้ 1) กลุ่มโรคและอาการเจ็บป่วยในระบบทางเดินอาหาร 2) กลุ่มโรคและอาการเจ็บป่วยในระบบทางเดินหายใจ 3) กลุ่มโรคและอาการระบบทางเดินปัสสาวะ 4) กลุ่มโรคและอาการโรคผิวหนัง 5) กลุ่มโรคและอาการเจ็บป่วยอื่น ๆ ผลการศึกษาพบว่าผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจในหลักสูตรการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคเบื้องต้น การอบรมควรเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับสมุนไพรที่มีอยู่ในท้องถิ่น

วิรัชญา ศิลาอ่อน (2559, น. 42) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาตำรับยาเตรียมจาก ส่วนสกัดที่แสดงฤทธิ์ของพืชสมุนไพร *Curcuma cf. comosa* Roxb. เพื่อใช้ในการรักษาแผล ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาหลักสูตรตำรับยาทาทางผิวหนังที่ผสมสารสกัดจากสมุนไพร *Curcuma cf. comosa* Roxb. เพื่อใช้เป็นยารักษาแผล รูปแบบยาทาภายนอกที่เหมาะสมคือ ยาครีม เนื่องจากได้ ตำรับที่มีความคงตัวทางกายภาพ การเตรียมและองค์ประกอบในตำรับยาพื้นครีมไม่มีผลต่อสารสำคัญ ในสารสกัด *Curcumas cf. comosa* Roxb. อีกทั้งรูปแบบครีมเป็นชนิดที่ชอบน้ำ และเป็นอิมัลชัน ชนิดน้ำมันในน้ำ สามารถล้างน้ำออกง่าย ไม่เหนียวเหนอะหนะ ไม่มีมัน ทาง่าย วิธีการผสมสาร สกัดลงในยาพื้นครีมใช้วิธี Extemporaneous Addition ซึ่งเป็นวิธีที่ไม่ใช้ความร้อน ทำให้สารสำคัญ ที่อยู่ในสารสกัดไม่สลายตัว อย่างไรก็ตามความเข้มข้นของสารสกัดมีผลต่อลักษณะทางกายภาพ ของยาครีม ดังนั้นควรใช้ความเข้มข้นของสารสกัดไม่เกิน 10% w/w

2.9.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Baumrind (1991, p. 56) ได้ศึกษารูปแบบของพ่อแม่ที่มีผลต่อการพัฒนาความสามารถ ของเยาวชนผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของพ่อแม่ที่มีผลต่อการพัฒนาความสามารถของเยาวชน โดยศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ปัจจัยความสามารถของเยาวชนและประเภทของเยาวชน ที่นำไป ใช้ประโยชน์ ซึ่งพ่อแม่ที่เผด็จการจะมีการเรียกร้องมากเกินไปในระดับสูงและการตอบสนองใน ระดับสูง

Wither (2000, p. 2176) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการศึกษาเฉพาะที่ผลการศึกษาพบว่าโครงการพัฒนาหลักสูตรได้ทำให้ครูสมาชิกชุมชนและนักเรียนในเขตข้างต้นสร้างโอกาสการเรียนรู้ร่วมกันที่สำคัญหลักสูตรได้รับการพัฒนาโดยใช้ความรู้ความสามารถของคนในท้องถิ่นและตอบสนองความคิดของคนในท้องถิ่นทั้งนี้สมาชิกในชุมชนได้นำมาตรฐานของเนื้อหาสาระของหลักสูตรไปใช้ในการสร้างกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียนจึงช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มั่นคงยิ่งขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร : ศูนย์เรียนรู้ สีนวลสมุนไพรเป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) โดยใช้แบบแผนวิจัย แบบผสมวิธี (Mixed Methodology) ขับเคลื่อนการพัฒนา (Development) ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ของชุมชน (Participatory Action Research : PAR) รายละเอียดดังนี้

3.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเรื่อง การพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร : ศูนย์เรียนรู้ สีนวลสมุนไพร มุ่งเน้นศึกษาดังนี้

3.1.1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญา พืชสมุนไพรและแนวทางการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

3.1.2 เพื่อพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรแก่ชุมชน บ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้าน โนนตู่ ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น โดยประยุกต์ใช้พุทธลีลาการสอน

3.1.3 เพื่อทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของชุมชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้าน โนนตู่ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ที่ผ่านการพัฒนาจากศูนย์เรียนรู้ สีนวลสมุนไพร

3.2 ระเบียบวิธีวิจัย

3.2.1 รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) โดยใช้แบบแผนวิจัย แบบผสมวิธี (Mixed Methodology) คือ ใช้วิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ ขับเคลื่อนการพัฒนา (Development) ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Action Research : PAR)

3.3 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยจะนำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยไปตรวจสอบความเหมาะสมเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ทำการปรับปรุงแก้ไข 2 รอบก่อนนำไปใช้ในการวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญมีรายชื่อดังนี้

1. รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยุภาศ ตำแหน่ง คณะบดีคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามวุฒิการศึกษา รป.ค. (รัฐประศาสนศาสตร์) มีความเชี่ยวชาญด้านระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์
2. รองศาสตราจารย์ ดร.นิรุตถึงนาคตำแหน่ง ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์ สาขาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามวุฒิการศึกษา ปริญญาเอก สาขาวิชา Social Science Magadha University ประเทศอินเดีย มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาสังคม
3. ดร.อวยชัย วัฒนา ตำแหน่ง คณะกรรมการบริหารหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวัตกรรมการพัฒนาท้องถิ่น คณะคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม วุฒิการศึกษา ป.ร.ค. (ยุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค) มีความเชี่ยวชาญด้านเนื้อหา
4. ดร.ศิริพงษ์ อรุณเดชาชัยตำแหน่ง นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านแฮด อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่นวุฒิการศึกษา ป.ร.ค. (นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น) มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาท้องถิ่น
5. นายวรพล คนใจบุญตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญประจำศูนย์เวชกรรมตำบลภูดิน อำเภอเมืองจังหวัดกาฬสินธุ์ มีความเชี่ยวชาญด้านคุณธรรมจริยธรรม และสมุนไพร

3.4 ขั้นตอนการดำเนินงาน

ผู้วิจัยได้ดำเนินงานตามแผนดำเนินงาน 3 ระยะต่อไปนี้ คือ

ระยะที่ 1 ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์และแนวทางการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

การดำเนินงานระยะที่ 1 ระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2558 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2558 โดยใช้วิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบ จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการประชุมกลุ่มตัวแทนท้องถิ่น

1. เป้าหมาย

ศึกษาเพื่อให้ทราบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่เหมาะสมตรงตามความต้องการของท้องถิ่น และแนวทางการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

2. รูปแบบการวิจัย ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย 2 วิธีการ คือ

2.1 สัมภาษณ์แนวคิด ทฤษฎีในวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.2 จัดการประชุมกลุ่ม

3. กลุ่มเป้าหมาย

การประชุมกลุ่ม โดยแบบเจาะจงเลือกได้แก่ ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 6 คน ตัวแทนผู้สูงอายุจำนวน 6 คน ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน ตัวแทนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 2 คน ตัวแทนประชาชนทั่วไปผู้มีความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร จำนวน 4 คน และตัวแทนเยาวชน จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน

4. วิธีดำเนินการวิจัย

4.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบสังเคราะห์ข้อมูลจัดทำตารางเพื่อประมวลข้อมูล จัดแยกข้อมูลแล้วสรุปเป็นเชิงพรรณนาความ

4.2 จัดประชุมกลุ่มโดยดำเนินการดังนี้

4.2.1 ผู้วิจัยดำเนินการ โดยชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมประชุมทราบถึงวัตถุประสงค์การวิจัย เรื่อง การพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร : ศูนย์เรียนรู้สีนวลสมุนไพร

4.2.2 ผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์ของการประชุมในครั้งนี้เพื่อให้กลุ่มช่วยกันกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่เหมาะสมกับท้องถิ่น และแนวทางการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

4.2.3 แจกข้อมูลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องคุณลักษณะของเยาวชนต้นแบบฯที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาและสรุปเป็นประเด็นให้ผู้ร่วมประชุมทราบร่วมกัน

4.2.4 ใ้ที่ประชุมร่วมกันเสนอความคิดเห็นและกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่เหมาะสมกับท้องถิ่นแนวทางการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรบ้านหนองแวง บ้านหนองจิก และบ้านโนนต่วน

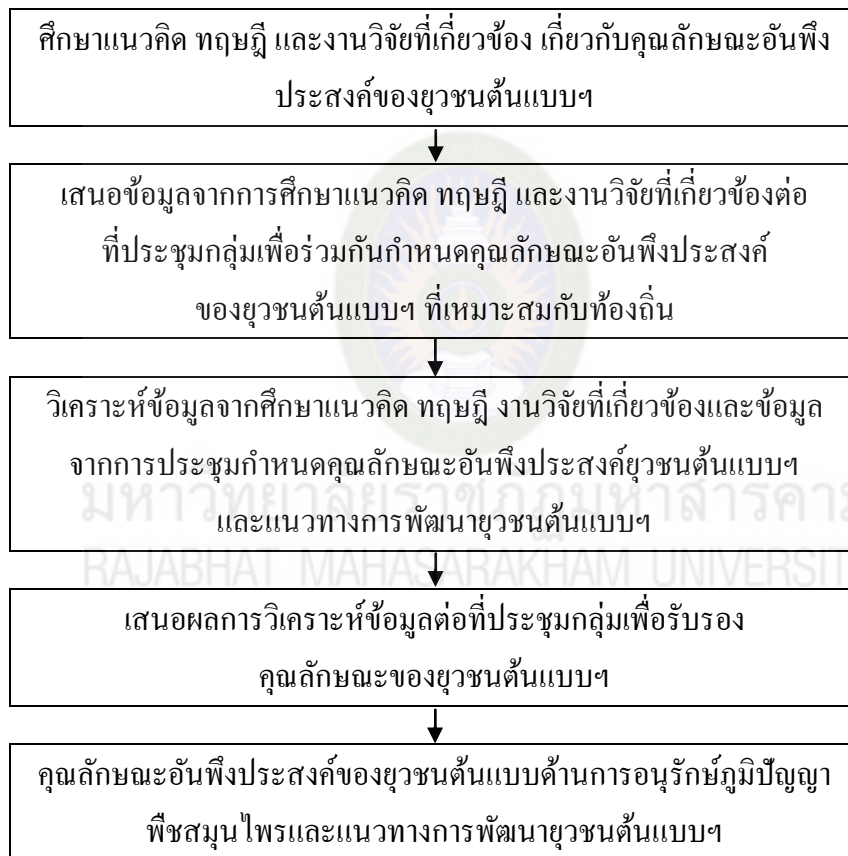
4.2.5 ที่ประชุมร่วมกำหนดวิธีการที่จะให้ได้มาซึ่งคุณลักษณะอันพึงประสงค์แต่ละข้อ มีวิธีการอย่างไร

5. เครื่องมือการวิจัย

5.1 แบบบันทึกการประชุม

การวิเคราะห์ข้อมูลได้จากการประชุมกลุ่มซึ่งมีลักษณะเป็นความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Content Analysis)

การดำเนินงานในระยะที่ 1 สามารถสรุปเป็นวิธีการดำเนินการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 3.1 กรอบวิธีดำเนินการวิจัยในระยะที่ 1

ระยะที่ 2 เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่เหมาะสมแก่ยุวชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนตู่ ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่นโดยใช้พุทธลีลาการสอน

การดำเนินการระยะที่ 2 ระหว่าง เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2558 ถึงมีนาคม พ.ศ. 2559

1. เป้าหมาย

เพื่อให้ได้หลักสูตรการฝึกอบรม แผนการเรียนรู้ในการฝึกอบรมเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร โดยประยุกต์ใช้พุทธลีลาการสอน 4 ประการ คือ ชี้ให้ชัดเจน ให้ปฏิบัติ ใ้เราให้กล้า ปลูกให้สำเร็จ

2. วิธีการดำเนินการวิจัย

นำผลวิจัยจากขั้นที่ 1 มาเป็นข้อมูลเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์สมุนไพร

3. รูปแบบการวิจัย

ใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)

4. กลุ่มประชากร

ใช้กลุ่มประชากรแบบเจาะจงเลือก ประกอบด้วยตัวแทนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 2 คน ตัวแทนประชาชนผู้มีความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร จำนวน 6 คน นักวิชาการด้านพืชสมุนไพร 2 คนรวมทั้งสิ้น 10 คน

5. วิธีการดำเนินการวิจัย

5.1 นำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 มาศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแผนการเรียนรู้และวิธีการสอนในการฝึกอบรมเยาวชน

5.2 ผู้วิจัยนำผลที่ได้มาจัดทำร่างหลักสูตรและแผนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

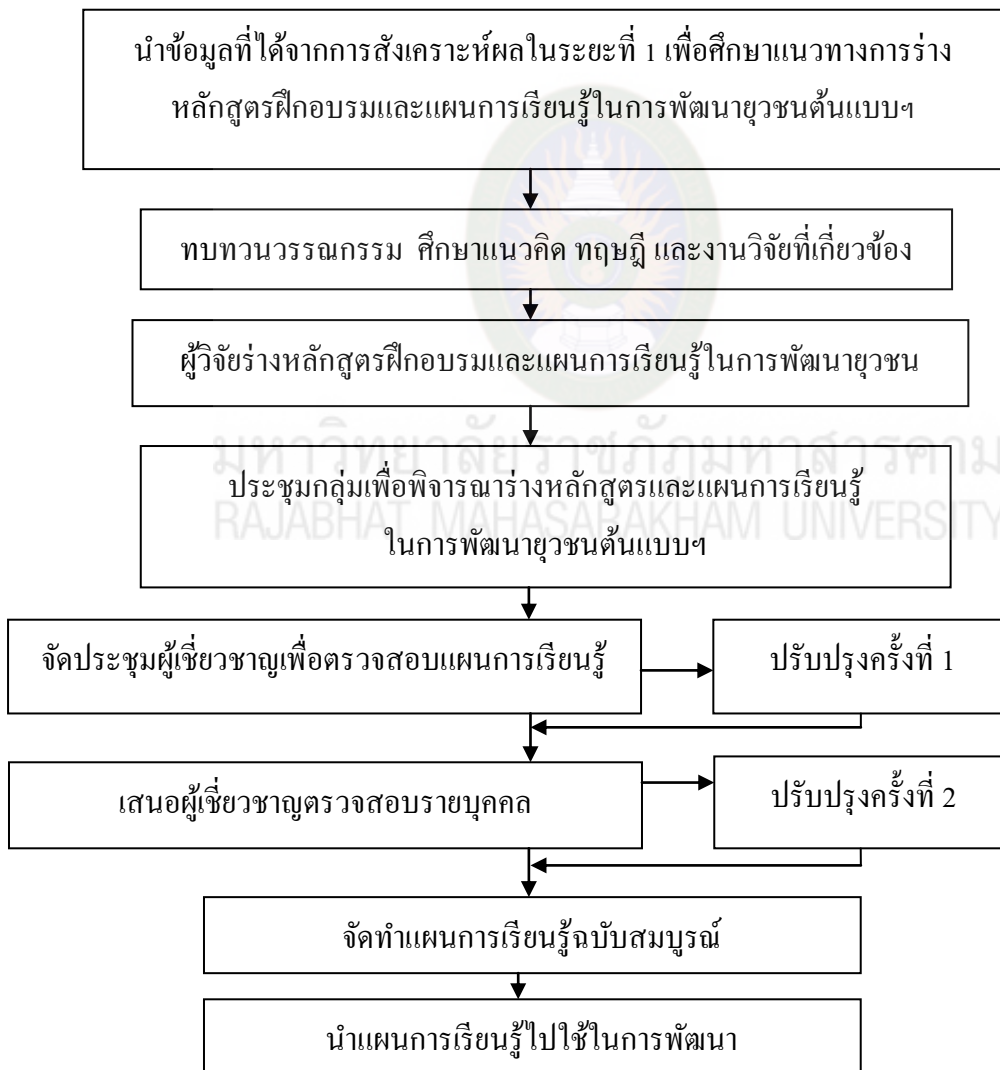
5.3 จัดประชุมกลุ่ม โดยมีเป้าหมายเพื่อให้กลุ่มประชากรเป้าหมายได้ร่วมพิจารณาร่างหลักสูตรและแผนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่ผู้วิจัยร่างขึ้น โดยมีหลักพิจารณาร่วมกันคือ การพัฒนาเยาวชนต้นแบบในองค์ประกอบ 3 ประการ คือ เก่ง ดี และมีจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่นตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนดไว้ในระยะที่ 1

5.4 ปรับปรุงแผนการเรียนรู้ตามความเห็นของประชากรเป้าหมาย

5.5 นำผลการปรับปรุงแผนการเรียนรู้เข้าที่ประชุมกลุ่มอีกครั้งเพื่อให้กลุ่มรับรองผลการปรับปรุง

- 5.6 นำร่างแผนการเรียนรู้เข้าสู่ที่ประชุมผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อวิพากษ์แผนการเรียนรู้ในการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร
6. ปรับปรุงแผนการเรียนรู้ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ (ครั้งที่ 1)
 7. นำร่างแผนการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญรายบุคคลตรวจสอบ และเสนอแนะเพิ่มเติม (ปรับปรุงครั้งที่ 2)
 8. จัดทำหลักสูตรฝึกอบรมและแผนการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร ฉบับสมบูรณ์

การดำเนินงานในระยะที่ 2 สามารถสรุปเป็นวิธีการดำเนินการวิจัยได้ดังนี้

ภาพที่ 3.2 กรอบวิธีดำเนินการวิจัยในระยะที่ 2

**ระยะที่ 3 ทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์
ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของยุวชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนคันทับหนองแวง
อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่นที่ผ่านการพัฒนาจากศูนย์เรียนรู้สิ่งแวดล้อมสมุนไพร**

ระยะเวลาดำเนินการระหว่างเดือนเมษายน พ.ศ. 2559 ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2559

1. เป้าหมาย

เพื่อดำเนินการพัฒนาและประเมินผลการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์
ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร ที่ผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรมและแผนการเรียนรู้

2. กลุ่มประชากร

2.1 ผู้สอน ประกอบด้วย นักวิชาการแพทย์แผนไทย จำนวน 1 คน ประชาชน
ด้านพืชสมุนไพรท้องถิ่นจำนวน 3 คน

2.2 ผู้เรียน ประกอบด้วย ยุวชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิก บ้านโนนคันทับ
รวมจำนวน 17 คน

2.3 ผู้ประเมินผลเยาวชนต้นแบบ โดยผู้สอนและผู้วิจัย ประเมินผลการเรียนรู้
โดยผู้ปกครองของยุวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 17 คน

3. การดำเนินงาน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร
ผ่านศูนย์เรียนรู้สิ่งแวดล้อมสมุนไพร ซึ่งตั้งอยู่เลขที่ 109 หมู่ที่ 4 บ้านโนนคันทับ ตำบลหนองแวง อำเภอ
พระยืน จังหวัดขอนแก่นระหว่างเดือนเมษายน 2559 ถึงเดือนมิถุนายน 2559 การดำเนินการสอน
ตามหลักสูตรฝึกอบรม ระยะเวลา 3 เดือน พร้อมวัดผลการเรียนรู้โดยผู้สอนและผู้วิจัย ประเมินผล
การเรียนรู้ของยุวชนโดยผู้ปกครอง

4. การวิเคราะห์และประเมินผล

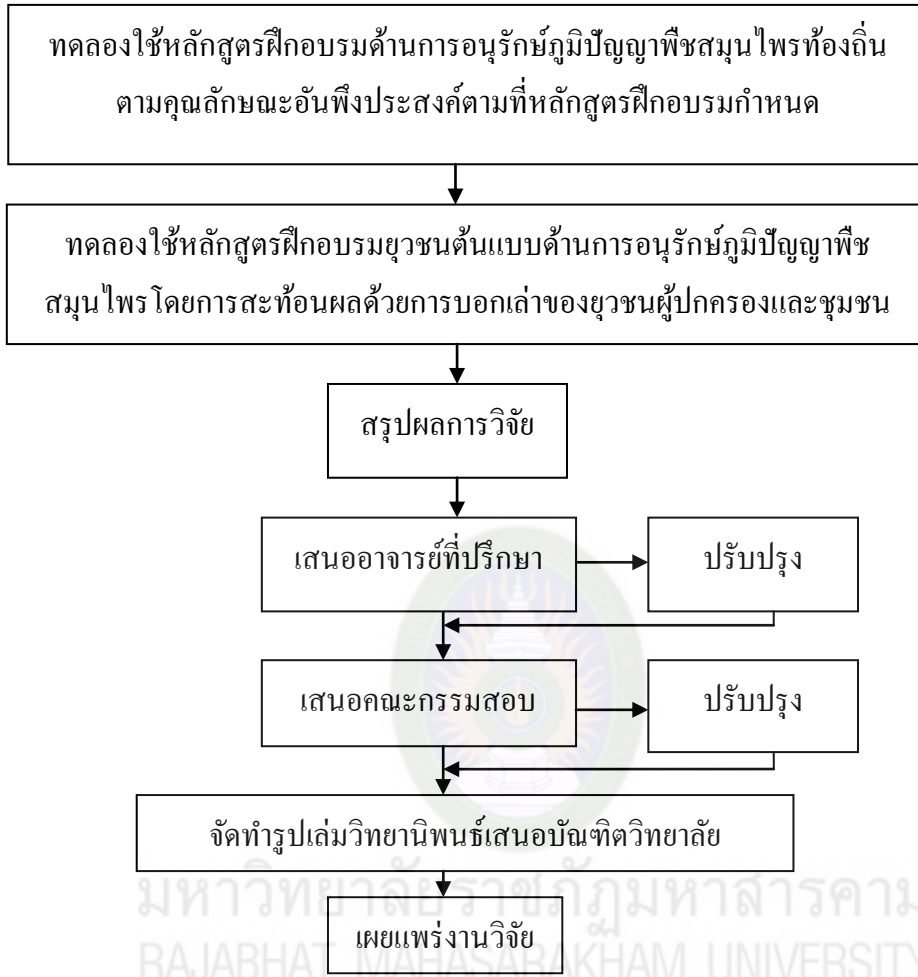
4.1 ประเมินผลเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรท้องถิ่น
ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรการฝึกอบรมกำหนด

4.2 ประเมินผลการเรียนรู้ของยุวชนต้นแบบฯ โดยการสะท้อนผลด้วย
การบอกเล่าของยุวชนผู้ปกครองและชุมชน

5. การสรุปผล

สรุปผลการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรและ
เผยแพร่

การดำเนินงานในระยะที่ 3สามารถสรุปเป็นวิธีการดำเนินการได้ดังนี้

ภาพที่ 3.3 กรอบวิธีดำเนินการวิจัยในระยะที่ 3

ตารางที่ 3.1

แผนการดำเนินการวิจัย

ระยะการดำเนินการ	วิธีดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา	สิ่งที่ได้
ระยะที่ 1 ศึกษา	1. ศึกษาและ	1. ตัวแทนผู้นำชุมชน	ส.ค 2558	คุณลักษณะอัน
คุณลักษณะอันพึง	สังเคราะห์แนวคิด	2. ตัวแทนผู้สูงอายุ	ถึง	พึงประสงค์ของ
ประสงค์ของชุมชน	ทฤษฎี และ	3. ตัวแทนองค์กร	ต.ค. 2558	ชุมชนต้นแบบ
ต้นแบบด้านการ	งานวิจัยที่	ปกครองส่วน		ด้านการอนุรักษ์
อนุรักษ์ภูมิปัญญา	เกี่ยวข้อง	ท้องถิ่น		ภูมิปัญญาพืช
พืชสมุนไพรและ	2. การประชุมกลุ่ม	4. ตัวแทนโรงพยาบาล		สมุนไพรและ
แนวทางการพัฒนา	เพื่อกำหนด	ส่งเสริมสุขภาพ		แนวทางการ
ชุมชนต้นแบบ	คุณลักษณะอันพึง	ตำบล		พัฒนาชุมชน
ด้านการอนุรักษ์	ประสงค์ของ	5. ตัวแทนผู้มีความรู้		ต้นแบบ
ภูมิปัญญา	ชุมชนต้นแบบ	ภูมิปัญญาพืช		
พืชสมุนไพร		สมุนไพร		
		6. ตัวแทนชุมชน		
ระยะที่ 2 พัฒนา	1. ศึกษาเอกสาร	1. ตัวแทนโรงพยาบาล	พ.ย. 2558	หลักสูตรการ
หลักสูตรการ	2. ศึกษาคู่มือ	ส่งเสริมสุขภาพ	ถึง	ฝึกอบรม
ฝึกอบรมด้านการ	กิจกรรม	ตำบล	มี.ค. 2559	แผนการเรียนรู้
อนุรักษ์ภูมิปัญญา	3. การประชุมกลุ่ม	2. ตัวแทนประชาชนผู้		ในการฝึกอบรม
พืชสมุนไพรแก่	เพื่อจัดทำ	มีความรู้ภูมิปัญญา		ชุมชนต้นแบบ
ชุมชนบ้านหนองแวง	หลักสูตร	พืชสมุนไพร		ด้านการอนุรักษ์
บ้านหนองจิกและ	ฝึกอบรมและ	3. นักวิชาการด้านพืช		ภูมิปัญญาพืช
บ้านโนนคูน	แผนการเรียนรู้	สมุนไพร		สมุนไพร โดย
ตำบลหนองแวง				ประยุกต์ใช้พุทธ
อำเภอพระยืน				ลีลาการสอน
จังหวัดขอนแก่น				
ประยุกต์ใช้พุทธลีลา				
การสอน				

(ต่อ)

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ระยะการดำเนินการ	วิธีดำเนินการ	กลุ่มเป้าหมาย	ระยะเวลา	สิ่งที่ได้
ระยะที่ 3 ทดลองใช้ หลักสูตรและ ประเมินผลการ พัฒนาชุมชนต้นแบบ ด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืช สมุนไพรของชุมชน บ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและ บ้านโนนคูน ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ที่ผ่านการพัฒนา จากศูนย์เรียนรู้ สืนวนลสมุนไพร	1. ดำเนินการ ฝึกอบรมตาม หลักสูตร 2. วัดผลการเรียนรู้ 3. ประเมินผลการ พัฒนาชุมชน ต้นแบบ	1. ผู้วิจัย 2. ผู้สอน 3. ชุมชนที่เข้าร่วม โครงการ 4. ผู้ปกครองของชุมชน ผู้เข้าร่วมโครงการ	เม.ย. 2559 ถึง มิ.ย. 2559	ชุมชนต้นแบบ ด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืช สมุนไพรบ้าน หนองแวง บ้านหนองจิก และบ้านโนนคูน ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อสังเคราะห์คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบุคคลต้นแบบทั้งนี้เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร ผลการวิจัยเอกสารปรากฏดังต่อไปนี้

4.1 ผลการสังเคราะห์ปัจจัยที่เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบ

ผลการสังเคราะห์ปัจจัยที่เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบฯ แสดงไว้ในตารางที่ 4.1 ดังนี้

ตารางที่ 4.1

ปัจจัยที่เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบฯ

เอกสารที่เกี่ยวข้อง	ปัจจัยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของบุคคลต้นแบบ			การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน
	ดี	เก่ง	มีจิตอาสาพัฒนาชุมชน/ ท้องถิ่น	
โครงการพัฒนาเยาวชนต้นแบบเดิมความหวัง	มีความฉลาด	มีความฉลาด	มีคุณธรรม จริยธรรม	1. บรรยาย
ผู้สังคม (HAKAM) ของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานีร่วมกับองค์กรเครือข่าย (2558)	อารมณ์	ทางสติปัญญา	Moral Quotient (MQ)	2. ปฏิบัติ
	Emotional Quotient (EQ)	Intelligence Quotient (IQ)		

(ต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

เอกสารที่เกี่ยวข้อง	ปัจจัยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของบุคคลต้นแบบ			การจัด กิจกรรม การเรียน การสอน
	ดี	เก่ง	มีจิตอาสาพัฒนา ชุมชน/ท้องถิ่น	
ยูวชนต้นแบบตามหลักสูตร การฝึกอบรมผู้นำเยาวชน เพื่อสันติภาพ ของนครา สุขประเสริฐ (2556 - 2557)	รู้จักหน้าที่ของ ตนเอง รวมทั้ง มีความเอื้อ อาทรและ มีเมตตาต่อกัน	มีความรู้ความ เข้าใจเกี่ยวกับ คนและ ธรรมชาติ	มีรักและความหวง แหนแผ่นดิน	1. บรรยาย 2. ปฏิบัติ
ต้นแบบชาวพุทธยุวพุทธของ พระมหากิตติฉินฐ์ กิมฮวดกุล (2550)	มีเจตคติและ พฤติกรรมที่ดี ต่อการปฏิบัติ ตนตามหลัก พุทธศาสนา	มีความรู้เรื่อง พุทธศาสนา		1. บรรยาย 2. ปฏิบัติ
โครงการประกวดเยาวชน ต้นแบบของกรมสุขภาพจิต (2558)	มีบุคลิกภาพดี	มีความสามารถ พิเศษ	มีจิตอาสา	1. บรรยาย 2. ปฏิบัติ
การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่องสมุนไพรมานักเรียน ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ของอุไรรัตน์ ยูวชนกร (2546, น. 131 - 138)	มีเจตคติที่ดี ต่อการจัดการ เรียนรู้เรื่อง สมุนไพรมานักเรียน สามารถทำงาน ร่วมกับผู้อื่น จิตสำนึก อนุรักษ์ ภูมิปัญญาไทย เกี่ยวกับ สมุนไพรมานักเรียน	มีความรู้ ความเข้าใจ เรื่องสมุนไพรมานักเรียน มีทักษะ กระบวนการ ทำงานนำ ความรู้ไปใช้	เผยแพร่ความรู้ได้ ตามควรแก่วัย	1. บรรยาย 2. ปฏิบัติ
Marilyn Prince (2014) “What is role model”	มีการสร้าง แรงบันดาลใจ ตนเองและ ยอมรับผู้อื่น	มีองค์ความรู้	มีจิตอาสาต่อชุมชน	1. บรรยาย 2. ปฏิบัติ

จากตารางที่ 4.1 ผลการสังเคราะห์ปัจจัยที่เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบฯ จากแนวคิดต่าง ๆ พบว่าปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาเยาวชนต้นแบบฯสังเคราะห์ได้ 3 ประการ คือ ปัจจัยด้านความเก่งปัจจัยด้านความคิดและปัจจัยด้านการมีจิตอาสาในการพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่น

4.2 ผลการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่เหมาะสมกับท้องถิ่น บ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและ บ้านโนนคูน ตำบลหนองแวง อำเภอพระยีน จังหวัดขอนแก่น

การกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่เหมาะสมกับท้องถิ่น บ้านหนองแวง บ้านหนองจิก และบ้านโนนคูน ตำบลหนองแวง อำเภอพระยีน จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทั้งนี้โดยมีเป้าหมายเพื่อให้มีการกำหนดคุณลักษณะของเยาวชนต้นแบบที่มีความเหมาะสมต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรในท้องถิ่น ซึ่งการดำเนินการในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้นำผลการสังเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบที่ได้กระทำก่อนหน้านั้น เป็นปัจจัยหลักเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายที่ร่วมดำเนินการในขั้นนี้ได้ร่วมตรวจสอบและพิจารณาความเหมาะสม

จากการประชุมกลุ่มประกอบด้วย ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 6 คน ตัวแทนผู้สูงอายุ จำนวน 6 คน ตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน ตัวแทนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 2 คน ตัวแทนประชาชนทั่วไปผู้มีความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร จำนวน 4 คน และตัวแทน จำนวน 10 คนรวมทั้งสิ้น 30 คน

ผลการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่เหมาะสมกับท้องถิ่น บ้านหนองแวงบ้านหนองจิกและบ้านโนนคูน ตำบลหนองแวง อำเภอพระยีน จังหวัดขอนแก่นปรากฏดังนี้

1. คุณลักษณะด้านความเก่ง ดังข้อความที่กลุ่มเป้าหมายได้สะท้อนในกระบวนการประชุมกลุ่ม ต่อไปนี้

“...การอนุรักษ์ภูมิปัญญาด้านพืชสมุนไพรต้องเริ่มจากการเรียนรู้เรื่องพืชสมุนไพร ก่อน ดังนั้นคุณลักษณะของเยาวชนต้นแบบอันดับแรกจึงควรหมายถึงเยาวชนต้องมีความรู้...”

(นางสาวนิตา พลเชียงแสน, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2558)

การมีความรู้ตรงกับคุณลักษณะการเป็น “คนเก่ง”

“...ต้องการเรียนรู้สมุนไพรแล้วนำความรู้ไปผลิตยาสมุนไพรขาย ให้มีเงินได้ จะเอาเงินไปเที่ยว ไปดูงาน ไปใช้จ่าย...”

(เด็กชายสอนันต์ เรื่องศรี, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2558)

ต้องการมีความรู้ นำความรู้ไปคิดต่อยอด นำความรู้ไปใช้ให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ ตรงกับคุณลักษณะการเป็น “คนเก่ง”

“...หนูเคยกินสมุนไพรแล้วมันขม กินยาก อยากให้สมุนไพรไม่ขม...”

(เด็กหญิงสรัญชญา เห่งามูล, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2558)

การปรับปรุง ปรับเปลี่ยน คิดค้นวิธีการในการแปรรูปสมุนไพรให้ตรงกับความ ต้องการ ตรงกับคุณลักษณะการเป็น “คนเก่ง”

“...หนูจะนำความรู้ไปเล่าต่อให้เพื่อน ๆ ในห้องเรียนฟัง...”

(เด็กหญิงสุชานันท์ เห่งามูล, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2558)

การเผยแพร่ความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรแก่สังคม เป็นการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร แสดงถึงความเป็นผู้มีจิตอาสา ตรงกับคุณลักษณะการเป็น “คนดี”

“...คนที่เรียนรู้สมุนไพรเป็นแค่กลุ่มเล็ก ๆ ทำอย่างไรจะให้ความรู้เรื่องสมุนไพร กระจายออกไป ผมว่าคนที่เรียนรู้นี้จะต้องเก่งและสอนคนอื่นได้ด้วย...”

(นายมิชชัย สุนทอง, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2558)

มีความรู้เป็นอย่างดีและสามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดต่อได้ ตรงกับคุณลักษณะการ เป็น “คนเก่ง”

“...การจะให้ยั่งยืน เนื้อหาที่สอนต้องดีการสอนต้องสนุกเหมาะกับวัยของเด็ก และต้องเน้นให้คนเรียนสามารถต่อยอดความรู้ได้ เช่น เอาความรู้ไปศึกษาสมุนไพรที่มีในหมู่บ้านเรา หรือที่สามารถปลูกได้ในท้องถิ่นเรามาคิดสร้างสรรค์สิ่งแปลก ให้สามารถขายได้ เพราะคนเราอยู่ ได้ด้วยเศรษฐกิจก็ต้องมีรายได้...”

(นางสนธิท เห่งามูล, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2558)

ผู้เรียนต้องเรียนรู้จนเก่ง นำความรู้ไปติดต่อยอดได้ สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ ตรงกับคุณลักษณะการเป็น “คนเก่ง”

“...การเป็นต้นแบบให้คนต้องการจะให้เป็นแบบอย่างหรือ IDOL สำคัญว่าจะต้องเก่งและดี เก่งอย่างเดียวถ้าจิตใจไม่ดีก็ไม่มีประโยชน์...”

(นายดาวิน วันชัย, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2558)

สรุปผลจากการประชุมกลุ่มคุณลักษณะด้านความเก่งพบว่าคนเก่ง หมายถึง ผู้ที่เรียนรู้ ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรท้องถิ่นอย่างตั้งใจจนเป็นผู้มีความรู้สามารถ คิดเป็น ทำเป็นความเก่งของเยาวชนต้นแบบต้องประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. มีความรู้หมายถึงมีความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรในท้องถิ่นของตน
2. คิดเป็นหมายถึงเรียนรู้จนเข้าใจ สามารถติดต่อยอดความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ การคิดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพรในท้องถิ่น
3. ทำเป็น หมายถึงสามารถนำผลจากการคิดเป็นมาลงมือทำงานบรรลุผลนำไปใช้ได้จริง นำแนวทางการคิดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพรในท้องถิ่นผลิตได้จริงและสามารถถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง

2. คุณลักษณะด้านความดี ดังข้อความที่กลุ่มเป้าหมายได้สะท้อน “ปัจจัยด้านความดี” ในกระบวนการประชุมกลุ่ม ต่อไปนี้

“...เยาวชนต้นแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรจะต้องมีความรู้ นำความรู้ไปใช้ได้จริง ถึงจะถือว่าเก่ง ส่วนดีก็ต้องนำความรู้ไปใช้เพื่อประโยชน์แก่ตนเองและไม่หวังความรู้พร้อมช่วยเหลือคนอื่น...”

(นางสาวนิตา พลเชียงแสน, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2558)

“...เห็นด้วยกับคุณนิตา ว่าเก่งจะต้องมีความรู้และนำไปใช้ได้ แต่การเป็นคนดีมันพูดยากต้องกำหนดกรอบที่ชัดเจน...”

(นายมีชัย สุนทอง, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2558)

“...ถ้าต้องการให้มีความยั่งยืนของการอนุรักษ์จะต้องไม่ใช่แค่เรียนรู้ ต้องนำไปใช้จริงด้วยถ้าเรียนไปไม่นำไปใช้เดี๋ยวก็ลืมเหมือนที่มาอบรมให้ อสม. ไม่ได้ใช้แล้วความรู้ก็หายหมด...”

(นางอ่อนดา พิมพ์ดีด, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2558)

การเรียนรู้แล้วนำไปใช้ แสดงถึงการตระหนักถึงคุณค่าของสมุนไพร ตรงกับ
คุณลักษณะการเป็น “คนดี”

“...คนที่ใช้สมุนไพรต้องเกิดความเชื่อมั่นในสมุนไพรก่อน ถึงจะกล้าใช้ สมมติ
ว่าถ้าเป็นผมไม่เชื่อว่าสมุนไพรจะช่วยรักษาให้หายได้ผมก็ไม่กินหรอก...”

(นางทองงาม แสนหอม, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2558)

ความเชื่อมั่นแสดงถึงความมีเจตคติที่ดีต่อสมุนไพร ตรงกับคุณลักษณะการเป็น “คนดี”

“...ถ้าการเป็นคนดีจะหมายถึงเป็นคนที่มีจิตสำนึกรักสมุนไพรอย่างเดียวนั้นแต่อย่างอื่น
ไม่ดีเลย เช่น พุดจาไม่ดี ไม่มีน้ำใจต่อคนอื่น บุคลิกลักษณะการแต่งกายไม่ดี ก็ไม่สามารถเป็นยูวชน
ต้นแบบได้ใช้ใหม่เดี๋ยวกว่าเพื่อนพุดไม่เพราะ ชอบแก๊งเราเราอยากจะทำตามใหม่...”

(นายทองม้วน เจะปก, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2558)

“...ถ้าพุดไม่ดี ชอบแก๊งเพื่อนก็ไม่ใช่คนดี...”

(เด็กชายณัฐวุฒิ ปากเมย, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2558)

“...ถ้าฉันเราควรกำหนดคุณลักษณะของคำว่าเป็นคนดี นอกจากจะมีเจตคติที่ดีต่อ
สมุนไพรแล้ว ยังต้องเป็นคนพุดจาดี บุคลิกลักษณะดีด้วย...”

(นายดาวิณ วันชัย, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2558)

คุณลักษณะด้านความดี พบว่า ความดีของยูวชนต้นแบบ ต้องประกอบด้วย
สิ่งต่อไปนี้

1. มีใจเอื้อเฟื้อแบ่งปันช่วยเหลือ
2. มีเจตคติที่ดี ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ มีความภาคภูมิใจใน
พืชสมุนไพรและภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่มีในท้องถิ่นนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองรวมทั้ง
มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร
3. มีบุคลิกภาพที่ดีมีความสุขเรียบร้อย และ วาจาสุภาพ สามารถเป็นแบบอย่าง
ของยูวชนที่ดี

3. คุณลักษณะด้านมีจิตอาสาพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่น ดังข้อความที่กลุ่มเป้าหมายได้สะท้อน “ปัจจัยด้านจิตอาสา” ในกระบวนการประชุมกลุ่ม ต่อไปนี้

“...ขอเสนอว่าให้เพิ่มคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบเป็น 3 ข้อ คือ 1) เป็นคนเก่ง 2) เป็นคนดี และขอเพิ่มข้อ 3) มีจิตอาสาเพื่อพัฒนาสังคม คือนำความรู้ที่มีไปเผยแพร่แก่คนอื่นเพื่อให้ความรู้ภูมิปัญญากระจายออกไป...”

(นางสาวนิตดา พลเชียงแสน, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2558)

“...จิตอาสา น่าจะเป็นการนำความรู้เรื่องพืชสมุนไพรไปช่วยสังคม รวมทั้งเผยแพร่ความรู้แก่คนอื่นก็อยู่ในเกณฑ์เป็นคนดี...”

(นายมีชัย สุนทอง, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2558)

“...จิตอาสาต้องมาจากความรู้สึกลึกๆจะทำด้วยตนเอง ไม่ใช่มีคนตั้งกฎเกณฑ์ให้ต้องทำ...”

(นางอ่อนดา พิมพ์ดีด, สัมภาษณ์, 10 พฤษภาคม 2558)

คุณลักษณะด้านมีจิตอาสาพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่น พบว่าการมีจิตอาสาเป็นสิ่งสำคัญของเยาวชนต้นแบบ และต้องประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. เป็นผู้ดำเนินการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของท้องถิ่น
2. เป็นผู้เผยแพร่และถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จัก

สรุปผลการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่เหมาะสมกับท้องถิ่น บ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนตุ่น ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ดังนี้ 1) เป็นคนเก่ง 2) เป็นคนดี 3) มีจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่น

4.3 ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่เหมาะสมกับท้องถิ่น บ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนต๋อน ตำบลหนองแวง อำเภอยะขอม จังหวัดขอนแก่น

การศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่เหมาะสมกับท้องถิ่น บ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนต๋อน ตำบลหนองแวง อำเภอยะขอม จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน และจัดการประชุมกลุ่มประกอบด้วยตัวแทนโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 2 คน ตัวแทนประชาชนผู้มีความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร จำนวน 6 คน นักวิชาการด้านพืชสมุนไพร 2 คนรวมทั้งสิ้น 10 คน มีผลดังนี้

4.3.1 ผลการวิจัย

4.3.1.1 ผลการสังเคราะห์เอกสารพบว่า การพัฒนาชุมชนต้นแบบฯ สามารถดำเนินการโดยการฝึกอบรม

4.3.1.2 ผลการประชุมกลุ่ม ของกลุ่มเป้าหมายบ้านหนองแวงพบว่า มีความต้องการให้มีการฝึกอบรมชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร เพื่อให้ได้ชุมชนต้นแบบตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ที่เหมาะสมกับท้องถิ่น บ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนต๋อน ตำบลหนองแวง อำเภอยะขอม จังหวัดขอนแก่น จะมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1) ด้านผู้ให้ความรู้หรือผู้สอน ประกอบด้วย

1.1) ปราชญ์ชุมชน หรือผู้มีภูมิรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาในการสืบค้น และใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในท้องถิ่น

1.2) วิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญ ที่มีภูมิรู้เกี่ยวกับสรรพคุณทางยาชื่อทางวิทยาศาสตร์ และการแปรรูปเพื่อต่อยอดภูมิปัญญาสู่เศรษฐกิจ

4.3.2 ด้านเนื้อหาความรู้ ประกอบด้วย

4.3.2.1 ความเป็นมาและความสำคัญของพืชสมุนไพร

- 1) ความหมายของสมุนไพรและพืชสมุนไพร
- 2) พืชสมุนไพรกับการดำรงชีพ
- 3) ประวัติความเป็นมาของสมุนไพรไทย

- 4.3.2.2 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพืชสมุนไพร
- 1) ต้นพืชสมุนไพรประกอบไปด้วย 5 ส่วน คือราก ลำต้น ใบ ดอก ผล
 - 2) วิธีการตรวจวัดพืชสมุนไพร กำมือ ส่วน ทั้ง 5 แก้ว ซ้อน ถ้วยชา
 - 3) เรียนรู้ลักษณะของพืชสมุนไพร รูป สี กลิ่น รส
 - 4) การใช้สมุนไพรต้องทำให้ถูกต้องถูกส่วน ถูกขนาด ถูกวิธี ถูกกับโรค
 - 5) ประโยชน์ของพืชสมุนไพร
- 4.3.2.3 กลุ่มอาการของโรคที่ควรใช้หรือไม่ควรใช้สมุนไพร
- 1) กลุ่มอาการของโรคที่ควรใช้สมุนไพร
 - 2) กลุ่มโรคที่ไม่ควรใช้สมุนไพร
 - 3) อาการแพ้สมุนไพร
- 4.3.2.4 วิธีการปรุงยาและการใช้ยาสมุนไพร
- 1) การเก็บรักษาพืชสมุนไพร
 - 2) วิธีการเก็บพืชสมุนไพรมาใช้
 - 3) ข้อควรรู้เกี่ยวกับการปรุงยาไทย
 - 4) วิธีปรุงยาไทยการต้ม ชง ดอง ปั่นลูกกลอน ตำคั้นน้ำ ยาพอก
 - 5) วิธีการกินและปริมาณการกินยาสมุนไพรที่เหมาะสม
 - 6) ประโยชน์ของพืชสมุนไพรที่เป็นผัก
 - 7) ประโยชน์ของพืชสมุนไพรเพื่อการรักษาโรค
 - 8) การสืบค้นข้อมูลความรู้เรื่องพืชสมุนไพร
- 4.3.2.5 พืชสมุนไพรท้องถิ่นที่ควรรู้
- 1) โรคที่พบบ่อยในท้องถิ่น
 - 2) พืชสมุนไพรท้องถิ่นที่ใช้กับโรคที่พบบ่อยในท้องถิ่น
 - 3) ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรท้องถิ่น อาหารพื้นบ้าน หมอยาโบราณ
- 4.3.2.6 การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ
- 1) วิธีการแปรรูปสมุนไพร
 - 2) การคิดค้นผลิตภัณฑ์ที่แปลกใหม่
 - 3) การทำผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย

4.3.2.7 การอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

- 1) การขยายพันธุ์พืชสมุนไพร
- 2) การเผยแพร่ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรท้องถิ่น
- 3) การเป็นชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

4.3.3 ด้านการสอนและการวัดผล

4.3.3.1 การสอนด้วยทฤษฎี การบรรยายและลงมือปฏิบัติ

4.3.3.2 การประเมินและวัดผล การประเมินและวัดผลความรู้ชุมชนต้นแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรท้องถิ่นที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้วยด้วยใบงาน แบบทดสอบแบบประเมิน ชิ้นงานและสะท้อนผลจากผู้ปกครองของชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ

4.3.4 ด้านสถานที่ฝึกอบรม ประกอบด้วย

4.3.4.1 ศูนย์เรียนรู้สืบทอดสมุนไพร เลขที่ 109 หมู่ที่ 4 บ้านโนนคูน ตำบลหนองแวง อำเภอยะยี่น จังหวัดขอนแก่น

4.3.4.2 พื้นที่ชุมชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนคูน ตำบลหนองแวง อำเภอยะยี่น จังหวัดขอนแก่น

4.3.5 ด้านการอำนวยความสะดวกและอื่น ๆ ประกอบด้วย

4.3.5.1 ความร่วมมือของผู้ปกครอง

4.3.5.2 การสนับสนุนของชุมชน

ดึงข้อความที่กลุ่มสนทนา ได้กล่าวไว้ดังต่อไปนี้

“...ผู้ที่สอนตามหลักสูตรฯจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านพืชสมุนไพร...”

“...ในท้องถิ่นเราไม่มีใครที่มีความรู้ทั้งหมดตามเนื้อหาที่จะสอนตาเคน ก็รู้เฉพาะเรื่องยาฝน คนอื่น ๆ ก็รู้เฉพาะเรื่อง...”

“...ผู้สอนหลักคือนักวิชาการสาธารณสุข ซึ่งจบปริญญาตรีด้านแพทย์แผนไทยโดยตรง มีความรู้ด้านพืชสมุนไพรเป็นอย่างดี...”

“...สำหรับสมุนไพรที่เคยใช้ในท้องถิ่นก็จะมีปราชญ์ด้านพืชสมุนไพรในท้องถิ่นมาสอน เช่น แม่อ่อนตา แม่นาง ...”

“...การปลูกจะมีตาประสาร เป็นคนสอนวิธีการปลูกพืชสมุนไพร เรื่องผู้สอนเราจะต้องให้เหมาะสมกับแต่ละเนื้อหา...”

“...ไปเรียนรู้สมุนไพร ได้ประโยชน์กว่าจะวิ่งเล่นเฉย ๆ หรือบางทีก็แอบไปเข้าร้านเกมส์...”

“...สอนให้กินผักบ้านเราเป็นสมุนไพรอย่างดี ไม่ต้องไปกินอะไรผิด ๆ ทอด ๆ ไม่ดีหรอก...”

“...เดี๋ยวนี้สารพิษเยอะเพราะทำนา ทำไร่นาก็มียาฆ่าหญ้า ถ้าใช้พืชสมุนไพรเช่นรางจืดจะช่วยขับสารพิษออกจากร่างกายได้และเป็นพืชสมุนไพรที่ปลูกง่าย...”

จากการสนทนากลุ่มเห็นควรให้มีผู้สอนหลักที่มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาพืชสมุนไพรเป็นอย่างดี มีผู้สอนร่วมที่เป็นปราชญ์ด้านพืชสมุนไพรในท้องถิ่นและผู้มีความรู้เฉพาะด้านร่วมสอนตามเนื้อหาตามหลักสูตร

“...การเรียนรู้ในศูนย์เรียนรู้ที่มีต้นพืชสมุนไพรให้ผู้เรียนได้เห็นสัมผัสได้ การเรียนรู้จะดีกว่าที่จะเห็นแค่รูปพืชสมุนไพรจากตำราเรียน...”

“...ต้องให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงจะได้จำได้และสามารถลงมือทำได้จริง...”

“...การสอนควรให้มีลงมือปฏิบัติและวัดผลการเรียนไปด้วยในแต่ละชุดความรู้...”

“...การวัดผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 1 ด้านเป็นคนเก่ง ที่มีความรู้ นำความรู้มาคิดต่อยอดเป็นและสามารถนำความคิดมาลงมือทำได้ เราสามารถได้ชัดเจน แต่การวัดความคิดที่จะต้องมีการเอื้อเพื่อเอื้อแก่ เจตคติที่ดีตระหนักถึงคุณค่าภูมิปัญญาพืชสมุนไพรจะวัดอย่างไร...”

“...การวัดผลคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 2 ด้านความดี เอื้อเพื่อเอื้อแก่ผู้ระหว่างเรียนร่วมกัน 3 คนด้วยแบบสังเกตพฤติกรรม ส่วนเจตคติที่ดีตระหนักถึงคุณค่าภูมิปัญญาพืชสมุนไพรคงต้องใช้แบบประเมินเจตคติ...”

“...การประเมินจิตอาสาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ควรประเมินด้วยการให้คิดโครงการเองว่าชุมชนมีแนวคิดด้านจิตอาสาเพื่อท้องถิ่นแบบไหนแล้วให้ปฏิบัติกิจกรรมตามโครงการ...”

บทที่ 5

ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็น 3 ระยะ คือ 1) ผลการกำหนดหลักสูตรการฝึกอบรมเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรฉบับร่าง 2) ผลการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรการฝึกอบรมเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรฉบับร่าง 3) ผลการจัดทำแผนการเรียนรู้ตามแนวทางพุทธลีลาการสอน ได้ผลดังนี้

5.1 ผลการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

5.1.1 ผลการกำหนดหลักสูตรการฝึกอบรมเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรฉบับร่าง

5.1.1.1 หลักสูตรการฝึกอบรมเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรฉบับร่าง

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนการศึกษาข้อมูลพื้นฐานนำมา กำหนดหลักสูตรฉบับร่าง ได้องค์ประกอบของหลักสูตร 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ชื่อหลักสูตรการฝึกอบรม 2) ลักษณะทั่วไป เป็นหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น 3) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 4) โครงสร้างหลักสูตร 5) จำนวนผู้เรียน 6) ระยะเวลาฝึกอบรม 8) การวัดและประเมินผล 7) การจัดกิจกรรมการสอน 9) สถานที่ฝึกอบรม 10) แผนการเรียนรู้โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 10.1) ชื่อหลักสูตรเยาวชนต้นแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร 10.2) ลักษณะทั่วไป เป็นหลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น 10.3) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หลักสูตรนี้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้เรียนรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร เพื่อนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ไว้ซึ่งความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร อีกทั้งหลักสูตรยังมุ่งเน้นพัฒนาเยาวชนให้เป็นต้นแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร ที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3 ด้าน คือ 1) คุณลักษณะด้านความเก่ง มีความรู้คิดเป็นทำเป็น 2) คุณลักษณะด้านความดี มีใจเอื้อเฟื้อแบ่งปันมีเจตคติที่ดีมีบุคลิกภาพที่ดี 3) คุณลักษณะด้านมีจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่น

5.1.1.2 โครงสร้างหลักสูตร

1) ขอบข่ายของหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วยแผนการเรียนรู้ภาคทฤษฎี และปฏิบัติ จำนวน 7 แผน

1.1) แผนการเรียนรู้ เรื่องความเป็นมาและความสำคัญของพืชสมุนไพร

1.2) แผนการเรียนรู้เรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพืชสมุนไพร

1.3) แผนการเรียนรู้ เรื่องกลุ่มอาการของโรคที่ควรใช้หรือไม่ควรใช้สมุนไพร

1.4) แผนการเรียนรู้ เรื่องวิธีการปรุงยาและการใช้ยาสมุนไพร

1.5) แผนการเรียนรู้ เรื่องพืชสมุนไพรท้องถิ่นที่ควรรู้

1.6) แผนการเรียนรู้ เรื่องการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ

1.7) แผนการเรียนรู้ เรื่องการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

5.1.1.3 เป้าหมายของหลักสูตร

1) เพื่อให้ผู้เรียนในท้องถิ่น ได้มีความรู้ความเข้าใจความเป็นมาและความสำคัญของพืชสมุนไพร

2) เพื่อให้ผู้เรียนในท้องถิ่น ได้มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพืชสมุนไพร

3) เพื่อให้ผู้เรียนในท้องถิ่น ได้มีความรู้เกี่ยวกับกลุ่มอาการของโรคที่ควรใช้หรือไม่ควรใช้สมุนไพร

4) เพื่อให้ผู้เรียนในท้องถิ่น สามารถปรุงยาจากพืชสมุนไพรได้

5) เพื่อให้ผู้เรียนในท้องถิ่น ได้มีความรู้กลุ่มอาการโรคที่พบบ่อยในท้องถิ่นและพืชสมุนไพรท้องถิ่นที่ใช้ในการรักษา

6) เพื่อให้ผู้เรียนในท้องถิ่น ได้มีความรู้ความเข้าใจการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจากพืชสมุนไพร

7) เพื่อให้ผู้เรียนในท้องถิ่น สามารถเป็นชุมชนต้นแบบในการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

8) เพื่อให้ผู้เรียนในท้องถิ่น มีทักษะการทำงานเป็นทีม เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาและพัฒนาความฉลาดทางความคิดและอารมณ์

9) เพื่อให้ผู้เรียนในท้องถิ่น มีเจตคติที่ดี ตระหนักถึงคุณค่าภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

10) เพื่อให้เยาวชนในท้องถิ่น มีความตระหนักในด้านจิตอาสาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตน

11) เพื่อให้ยุวชนน้อมนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ เพื่อให้คนในท้องถิ่นภูมิคุ้มกันสามารถพึ่งพาตนเองได้ในด้านยาโดยนำพืชสมุนไพรท้องถิ่นมาดูแลสุขภาพ

5.1.1.4 การนำหลักสูตรไปใช้

นำไปใช้เพื่อการพัฒนาเยาวชนในท้องถิ่น เพื่อให้เป็นต้นแบบในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

5.1.1.5 จำนวนผู้เรียน 17 คน

ยุวชนประชากรที่อยู่ในช่วงอายุ 11 - 13 ปี เพศหญิงและเพศชาย กำลังศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนคูน ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น

5.1.1.6 ระยะเวลาฝึกอบรม

ระยะเวลาฝึกอบรม เป็นหลักสูตรระยะสั้น 60 ชั่วโมงอบรมเฉพาะวันเสาร์และวันอาทิตย์วันละ 3 ชั่วโมง ระหว่างเวลา 09.00 - 12.00 น. รวม 20 วัน

5.1.1.7 การจัดกิจกรรมการสอน

หลักสูตรนี้ใช้แนวทางจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนให้มีโอกาสปฏิบัติการเรียนรู้จากประสบการณ์ และการทดลองทำด้วยตนเอง ส่วนหน้าที่ของวิทยากรจะมีหน้าที่เป็นเพียงผู้อำนวยกระบวนการ (Facilitator) เพื่อให้การเรียนการสอนประสบผลยิ่งขึ้นจึงได้นำพุทธวิธีการสอน “พุทธลีลาการสอน 4 อย่าง” มาประยุกต์ใช้ คือ 1) ชี้ให้ชัด 2) ชวนให้ปฏิบัติ 3) ปล่อยให้กล้าและ 4) ปลุกให้รำเริง หรือแจ่มแจ้ง จูงใจ แก่ลี้วกล้ารำเริง (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต, 2546 : 1)

5.1.1.8 การวัดและประเมินผล การประเมินยุวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์

ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3 ด้าน

1) ด้านความเก่งมีความรู้ หมายถึง มีความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรในท้องถิ่นของตนคิดเป็นหมายถึงเรียนรู้จนเข้าใจ สามารถคิดต่อยอดความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้การคิดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพรในท้องถิ่นทำเป็นหมายถึงสามารถนำผลจากการคิดเป็นมาลงมือทำงานบรรลุผลนำไปใช้ได้จริง นำแนวคิดการคิดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพรในท้องถิ่นผลิตได้จริงและสามารถถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง

1.1) การวัดและประเมินผลความรู้

1.1.1) แบบประเมิน

1.1.2) การปฏิบัติกิจกรรม

1.1.3) ใบงาน

1.1.4) ผลงาน

1.2) การวัดและประเมินผลการคิดเป็น

1.2.1) ใบงาน

1.3) การวัดและประเมินผลการทำเป็น

1.3.1) การปฏิบัติกิจกรรม

1.3.2) ผลงาน

2) ด้านความดีมีใจเอื้อเฟื้อแบ่งปันช่วยเหลือมีเจตคติที่ดี ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ มีความภาคภูมิใจในพืชสมุนไพรและภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่มีในท้องถิ่นนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองรวมทั้งมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรบุคลิกภาพที่ดีมีความสุขเรียบร้อย และวาจาสุภาพ

2.1) การวัดและประเมินผลความเอื้อเฟื้อ แบ่งปัน ช่วยเหลือ บุคลิกภาพที่ดี สุภาพเรียบร้อย วาจาสุภาพ

2.2) แบบสังเกตพฤติกรรม

2.3) การวัดและประเมินเจตคติที่ดี ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ มีความภาคภูมิใจในพืชสมุนไพรและภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่มีในท้องถิ่นนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองรวมทั้งมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

2.3.1) การปฏิบัติกิจกรรม

2.3.2) การสะท้อนผลด้วยการบอกเล่าของผู้เข้าร่วมฝึกอบรม

3) ด้านความมีจิตอาสาเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของท้องถิ่นเป็นผู้เผยแพร่และถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จัก

3.1) การวัดและประเมินผล

3.1.1) ใบงานโครงการ

3.1.2) การปฏิบัติกิจกรรม

3.1.3) การสะท้อนผลด้วยการบอกเล่าของผู้เข้าร่วมฝึกอบรม

ผู้ปกครองและชุมชน

5.1.1.9 สถานที่ฝึกอบรม

ศูนย์เรียนรู้สีนวลสมุนไพรมี เลขที่ 109 หมู่ที่ 4 ตำบลหนองแวง อำเภอยะยี่น
จังหวัดขอนแก่น

5.1.1.10 แผนการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการฝึกอบรมชุมชนต้นแบบด้านการ
อนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร มีจำนวน 7 แผนการจัดการเรียนรู้ ดังตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1

แผนการเรียนรู้ตามหลักสูตรการฝึกอบรมชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

แผนการ จัดการเรียนรู้	วัตถุประสงค์ของแผน การเรียนรู้	สาระสำคัญ	วิธีสอน	การประเมินผล
1. ความ เป็นมาและ ความสำคัญ ของพืช สมุนไพร	1. ให้ผู้เรียนได้รู้ถึง ความสำคัญของการจัด อบรมหลักสูตรชุมชน ต้นแบบการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร ความหมายของชุมชน ต้นแบบฯ และ คุณลักษณะอันพึง ประสงค์ 2. เพื่อให้ชุมชนในท้องถิ่น ได้มีความรู้ความเข้าใจ ใจความเป็นมาและ ความสำคัญของพืช สมุนไพร	นำเข้าสู่หลักสูตร แนะนำ ศูนย์เรียนรู้สีนวลสมุนไพรมี แนะนำหลักสูตร ความหมายและความสำคัญ ของชุมชนต้นแบบและ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของชุมชนต้นแบบด้านการ อนุรักษ์ภูมิปัญญาพืช สมุนไพร	1. วิทยากร บรรยาย 2. ใบบงานประเมิน ความรู้ (1 ชั่วโมง)	1. ใบบงาน
		1. แนวคิดเศรษฐกิจ พอเพียง 2. สมุนไพร หมายถึง สิ่งที่ได้จากธรรมชาติ แร่ธาตุและสัตว์ 3. สำหรับหลักสูตรนี้ มุ่งเน้นให้เรียนรู้ พืชสมุนไพร		

(ต่อ)

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

แผนการจัดการเรียนรู้	วัตถุประสงค์ของแผนการเรียนรู้	สาระสำคัญ	วิธีสอน	การประเมินผล
		4. พืชสมุนไพรหมายถึง พืชที่มีสรรพคุณ		
		5. พืชสมุนไพรที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีพใช้เป็นอาหารและยา		
		6. ประวัติความเป็นมาของสมุนไพรไทย		
2. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพืชสมุนไพร	เพื่อให้เยาวชนในท้องถิ่น ได้มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพืชสมุนไพร	1. ต้นพืชสมุนไพรประกอบไปด้วย 5 ส่วน คือ ราก ลำต้น ใบ ดอก ผล และแต่ละส่วนของต้นอาจมีสรรพคุณทางยาแตกต่างกัน หรือแต่ละส่วนอาจมีสรรพคุณเหมือนกัน แต่ความเข้มข้นของตัวยามากน้อยต่างกัน	1. วิทยากร บรรยาย 2. ให้เยาวชนปฏิบัติกิจกรรม 2.1 ซึ่ส่วนต่าง ๆ ของสมุนไพร ราก ลำต้น ใบ ดอก ผล 2.2 หยิบวัสดุดวง วัสดุชิ้น แก้ว กำมัด 2.3 เกมส์เก็บสมุนไพร โดยให้ใบงาน ให้เก็บสมุนไพรจากสวนแล้วบอกชื่อ	1. ประเมินผลจากสภาพจริงขณะปฏิบัติกิจกรรม โดยใช้แบบบันทึก 2. ใบงาน (เกมส์)
		2. วิธีการทวง วัสดุพืชสมุนไพร กำมือ ส่วนทั้ง 5 แก้ว ซ้อนชา ซ้อนโต๊ะ ด้วยชา		
		3. ลักษณะของพืชสมุนไพร รูป สี กลิ่น รสอย่างไร	ลักษณะรูป สี กลิ่น รสของพืชสมุนไพร	
		4. การใช้สมุนไพรต้องทำให้ถูกต้องถูกส่วน ถูกขนาด ถูกวิธี ถูกกับโรค	พืชสมุนไพร (1 ชั่วโมง)	

(ต่อ)

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

แผนการจัดการเรียนรู้	วัตถุประสงค์ของแผนการเรียนรู้	สาระสำคัญ	วิธีสอน	การประเมินผล
		5. ประโยชน์ของพืชสมุนไพร		
3. กลุ่มอาการของโรคที่ควรใช้หรือไม่ควรใช้สมุนไพร	เพื่อให้ผู้เรียนในท้องถิ่น ได้มีความรู้เกี่ยวกับกลุ่มอาการของโรคที่ควรใช้หรือไม่ควรใช้สมุนไพร	1. กลุ่มอาการของโรคที่ควรใช้สมุนไพร เช่น ท้องผูก ท้องอืด เพื่อ ไอ มีเสมหะ โรคเก๊าต์ นอนไม่หลับ พยาธิตาไส้ 2. กลุ่มโรคที่ไม่ควรใช้สมุนไพร เช่น โรคเรื้อรัง โรคร้ายแรง โรคเรื้อรัง โรคที่ยังพิสูจน์ไม่ได้ แน่นขัด วัณโรค กระดูหัก กามโรค ภูมิแพ้ สุนัขบ้ากัด บาดทะยัก 3. อาการแพ้สมุนไพร	1. วิทยากรบรรยาย 2. ทำแบบทดสอบ (1 ชั่วโมง)	1. แบบทดสอบ
4. วิธีการปรุงยาและการใช้ยาสมุนไพร	เรื่อง เพื่อให้ผู้เรียนในท้องถิ่น สามารถปรุงยาจากพืชสมุนไพรได้	1. การเก็บรักษาพืชสมุนไพร การเก็บรักษาพืชสมุนไพร เอาไว้เป็นเวลานาน มักเกิดการขึ้นรา เกิดหนอน สีและกลิ่นเปลี่ยน ทำให้สมุนไพรเสื่อมคุณภาพลง การเก็บรักษาพืชสมุนไพร จึงเป็นสิ่งสำคัญ	1. วิทยากรบรรยาย 2. สอนปฏิบัติการ ปรุงยาโดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม 3. ใบบางเพื่อปฏิบัติการสืบค้น ข้อมูลสมุนไพร จากหนังสือที่เตรียมไว้ให้	1. ใบบาง 2. ประเมินผล จากสภาพจริงขณะปฏิบัติกิจกรรม โดยใช้แบบบันทึก

(ต่อ)

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

แผนการจัดการเรียนรู้	วัตถุประสงค์ของแผนการเรียนรู้	สาระสำคัญ	วิธีสอน	การประเมินผล
		2. วิธีเก็บส่วนที่ใช้เป็นยา ต้องเก็บในช่วงเวลาที่เหมาะสม จะมีผลต่อฤทธิ์ในการรักษาโรคเก็บให้ถูกต้องเช่น ประเภทหัวต้องเก็บช่วงที่พืชหยุดเจริญเติบโต ซึ่งสังเกตได้จากใบดก ร่วงหมด ประเภทใบต้องเก็บช่วงที่พืชเจริญเติบโตมากที่สุดหรือบางชนิดเก็บช่วงใบอ่อนหรือไม่แก่เกินไป	และการค้นหาจากเว็บไซต์ (3 ชั่วโมง)	
		3. ข้อควรระวังเกี่ยวกับการปรุงยาไทยถ้าไม่ได้บอกว่าใช้สดหรือแห้งให้เข้าใจว่าใช้สดเวลาใช้ภายในถ้าไม่ได้ระบุวิธีใช้แล้วให้เข้าใจว่าใช้วิธีต้ม		
		4. วิธีปรุงยาไทยการต้ม ชง ดอง บั่นลูกกลอน ตำคั้นน้ำยาพอก		
		5. วิธีการกินยา สมุนไพรและปริมาณ การกินยาสมุนไพรที่เหมาะสม		

(ต่อ)

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

แผนการจัดการเรียนรู้	วัตถุประสงค์ของแผนการเรียนรู้	สาระสำคัญ	วิธีสอน	การประเมินผล
		6. ประโยชน์ของพืชสมุนไพรที่เป็นผัก		
		7. ประโยชน์ของพืชสมุนไพรเพื่อการรักษาโรค		
		8. การสืบค้นข้อมูลความรู้เรื่องพืชสมุนไพรจากแหล่งต่าง ๆ		
5. พืชสมุนไพรท้องถิ่นที่ควรรู้	เพื่อให้เยาวชนในท้องถิ่นได้มีความรู้เรื่องกลุ่มอาการโรคที่พบบ่อยในท้องถิ่นและพืชสมุนไพรท้องถิ่นที่ใช้ในการรักษา	<ol style="list-style-type: none"> 1. โรคที่พบบ่อยในท้องถิ่น 2. พืชสมุนไพรท้องถิ่นที่ใช้กับโรคที่พบบ่อยในท้องถิ่น 3. ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรท้องถิ่นอาหารพื้นบ้าน หมอยาโบราณอาหารพื้นบ้านมีพืชสมุนไพร (ผัก) เป็นส่วนประกอบในอาหารและเป็นเครื่องเคียง แต่ละท้องถิ่นมีอาหารท้องถิ่นที่แตกต่างกันมีผักพื้นบ้านที่ต่างกัน ประโยชน์ของผัก 4. พืชสมุนไพรที่มีในท้องถิ่น ประโยชน์ของพืชสมุนไพร 	<ol style="list-style-type: none"> 1. วิทยากรบรรยาย 2. ใบงานให้ฝึกปฏิบัติโครงการอาหารท้องถิ่น 1 อย่างพร้อมบอกส่วนประกอบที่เป็นพืชสมุนไพร (ผัก) ในอาหารหรือเป็นเครื่องเคียงและบอกสรรพคุณ 3. ร่วมกันเก็บผักในสวนประกอบอาหารท้องถิ่น 4. กิจกรรมเดินดูสวนสมุนไพรที่มีป้ายบอกชื่อดินพืชสมุนไพรไว้แต่ละต้น 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ใบงาน 2. ประเมินผลจากสภาพจริงขณะปฏิบัติกิจกรรมโดยใช้แบบบันทึก

(ต่อ)

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

แผนการจัดการ เรียนรู้	วัตถุประสงค์ของแผน การเรียนรู้	สาระสำคัญ	วิธีสอน	การประเมินผล
		5. กลุ่มอาการของโรค ที่พบมากในท้องถิ่น	5. กิจกรรมร่วมกัน เก็บพืชสมุนไพร ที่มีในสวน	
		6. พืชสมุนไพรท้องถิ่นที่ สามารถนำมาใช้เพื่อ รักษาตามกลุ่มอาการ	สมุนไพรนำมา แยกชนิด สรรพคุณตาม กลุ่มอาการของ โรค (4 ชั่วโมง)	
6. การสร้างมูลค่า ทางเศรษฐกิจ	เพื่อให้ชุมชนในท้องถิ่น ได้มี ความรู้ความเข้าใจการสร้าง มูลค่าทางเศรษฐกิจจากพืช สมุนไพร	1. วิธีการแปรรูปสมุนไพร การแปรรูปสมุนไพร คือ การเปลี่ยนแปลงสภาพ ของสมุนไพรให้ แตกต่างกัน ไปจากเดิม เพื่อ ประโยชน์การใช้งาน ที่หลากหลายมากขึ้น ปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ เพื่อให้การแปรรูป ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพดี ตลอดจนเก็บรักษา ผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพ ใกล้เคียงผลิตภัณฑ์เดิม เช่น แปรรูปเป็นผง น้ำ สารสกัด เป็นต้น	1. วิทยากรบรรยาย 2. ลงมือปฏิบัติจริง แบ่งกลุ่มทำชาใบ หม่อน เก็บใบ หม่อนจากต้น นำมาล้าง หั่น ตากแดด บรรจุ ชาใส่ซอง บรรจุ ซองชาลงในห่อ การทำตรายี่ห่อ ให้ดูดี สามารถ ขายได้ในตลาด	1. ประเมินผลจาก สภาพจริงขณะ ปฏิบัติกิจกรรม โดยใช้แบบ บันทึก การทำชาใบ หม่อน การทำ ยาหม่อง การบรรจุ
		2. สอนการทำชาใบหม่อน		
		3. สอนการทำยาหม่อง		
		4. การบรรจุผลิตภัณฑ์เพื่อ จำหน่ายการอนุรักษ์ภูมิ ปัญญาพืชสมุนไพร หมายถึง การอนุรักษ์ต้น พืชสมุนไพรให้คงอยู่ และการรักษาภูมิปัญญา พืชสมุนไพรให้คงอยู่	3. ปฏิบัติการทำยา หม่อง การบรรจุ ลงขวด (2 ชั่วโมง)	

(ต่อ)

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

แผนการจัดการเรียนรู้	วัตถุประสงค์ของแผนการเรียนรู้	สาระสำคัญ	วิธีสอน	การประเมินผล
7. การอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร	เพื่อให้เยาวชนในท้องถิ่นสามารถเป็นแกนนำในการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร	<ol style="list-style-type: none"> 1. การขยายพันธุ์พืชสมุนไพร ด้วยการปลูกด้วยเมล็ด การเพาะชำ 2. การเผยแพร่ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรท้องถิ่น สามารถทำได้หลายวิธี เช่น การบอกต่อ การเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ เว็บไซต์ 3. วิธีการนำเสนอข้อมูลสมุนไพร 4. การคิดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพรท้องถิ่น ที่มีความแตกต่าง มีความเด่น บรรลุคุณค่าสวยงาม สะอาดแล้วนำความคิดสร้างสรรค์มาลงมือปฏิบัติ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. วิทยากร บรรยาย 2. ลงมือปฏิบัติในการปลูกจริง 3. ฝึกการนำเสนอข้อมูลสมุนไพร 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประเมินผลขณะปฏิบัติกิจกรรม
			<ol style="list-style-type: none"> 1. ใบงาน(กลุ่ม) ความคิดสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพร 2. การนำเสนอ ข้อมูลความคิดสร้างสรรค์หน้าห้องเรียน 3. นำความคิดสร้างสรรค์มาลงมือปฏิบัติให้เป็นผลงาน (6 ชั่วโมง) 	<ol style="list-style-type: none"> ประเมินความเก่งคิดเป็น ทำเป็น ด้วย 1. ใบงาน (กลุ่ม) ความคิดสร้างสรรค์ 2. ผลงานความคิดสร้างสรรค์

(ต่อ)

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

แผนการจัดการ เรียนรู้	วัตถุประสงค์ของแผน การเรียนรู้	สาระสำคัญ	วิธีสอน	การประเมินผล
			1. การประเมิน ความดี ความ เอื้อเฟื้อ แบ่งบัน จากการปฏิบัติ กิจกรรมร่วมกับ ผู้อื่นการประเมิน บุคลิกภาพจาก สภาพที่เห็นจริง	การประเมินความดี ด้วย 1. แบบสังเกต พฤติกรรม ความดี 2. เจตคติสะท้อน ผลจากผู้เข้าร่วม อบรมและ ผู้ปกครอง
		1. การเป็นเยาวชนต้นแบบฯ ต้องมีจิตอาสาเพื่อพัฒนา ท้องถิ่น ลักษณะของจิต อาสาด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร	1. ใบบงานเสนอ โครงการแนวคิด จิตอาสาเพื่อ พัฒนาท้องถิ่น 2. ลงมือปฏิบัติ กิจกรรมตาม ใบบงาน	ประเมินจิตอาสา ด้วย 1. ใบบงาน 2. ปฏิบัติกิจกรรม ตามใบบงาน 3. การสะท้อนผล ด้วยการบอกเล่า ของผู้เข้าร่วม อบรม ผู้ปกครอง และชุมชน

5.1.2 ผลการตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรการฝึกอบรมเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์

ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรฉบับร่าง

การประเมินหลักสูตรการฝึกอบรมเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรฉบับร่างเป็นการประเมินก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เป็นผู้ประเมินหาความเหมาะสมของหลักสูตร โดยใช้ระดับความคิดเห็น 5 ระดับ คือ

ระดับความคิดเห็นมากที่สุด	ให้คะแนน 5 คะแนน
ระดับความคิดเห็นมาก	ให้คะแนน 4 คะแนน
ระดับความคิดเห็นปานกลาง	ให้คะแนน 3 คะแนน
ระดับความคิดเห็นน้อย	ให้คะแนน 2 คะแนน
ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด	ให้คะแนน 1 คะแนน

การแปลความหมาย จากค่าเฉลี่ยของกลุ่มดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00	แปลความว่า	ระดับความคิดเห็นมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50	แปลความว่า	ระดับความคิดเห็นมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50	แปลความว่า	ระดับความคิดเห็นปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50	แปลความว่า	ระดับความคิดเห็นน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50	แปลความว่า	ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

ผู้วิจัยได้ทำการปรับปรุงเนื้อหาตามที่คุณเชี่ยวชาญแนะนำ ได้ผลดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5.2

ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรการฝึกอบรมยุวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญา
พืชสมุนไพรฉบับร่าง

ประเด็นความเหมาะสมของรูปแบบการ พัฒนาเยาวชนต้นแบบฯ	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านส่วนประกอบของหลักสูตร และแผนการเรียนรู้	4.93	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
2. ด้านจำนวนวันและเวลา	4.90	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
3. ด้านกระบวนการและกิจกรรม	4.90	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
4. ด้านเนื้อ	4.90	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
5. ด้านวิทยากรและการใช้สื่อ	4.93	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
6. ด้านผลผลิตและประโยชน์ที่ได้รับ	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
รวม	5.00	0.39	เหมาะสมมากที่สุด

จากตารางที่ 5.2 พบว่า ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เกี่ยวกับความเหมาะสมของ
หลักสูตรฝึกอบรมและแผนการเรียนรู้ต่อการนำไปใช้ พบว่า หลักสูตรและแผนการเรียนรู้โดยรวม
มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ($\bar{X}=4.93$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

ด้านผลผลิตและประโยชน์ที่จะได้รับมีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับสูงสุด (\bar{X} = 5.00) รองลงมามีระดับความเหมาะสมเท่ากันสองด้านคือ ด้านส่วนประกอบของหลักสูตรและด้านวิทยาการและการใช้สื่อ (\bar{X} = 4.93) ส่วนด้านจำนวนวันเวลาด้านกระบวนการและกิจกรรมและด้านเนื้อหา มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากันและเป็นลำดับสุดท้าย (\bar{X} = 4.90)

หลังจากการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรฉบับร่าง ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้ว ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรฉบับที่ปรับปรุงสมบูรณ์แล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินและตรวจสอบอีกครั้งเพื่อประเมินผลความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ก่อนนำไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายต่อไป ดังตารางที่ 5.3

ตารางที่ 5.3

ผลการประเมินประเด็นความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาชุมชนต้นแบบ

ประเด็นความเหมาะสมของรูปแบบ การพัฒนาชุมชนต้นแบบ	ระดับความคิดเห็น		
	\bar{X}	S.D	แปลผล
ด้านส่วนประกอบของหลักสูตรและแผนการเรียนรู้			
1. วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความเหมาะสม	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
2. การกำหนดผู้เรียนมีความเหมาะสม	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
3. ความเหมาะสมของแผนการเรียนรู้ในแต่ละแผน	4.80	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
รวม	4.93	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
ด้านจำนวนวันและเวลา			
1. จำนวนวันที่ใช้	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
2. เวลาที่ใช้ในภาคทฤษฎี	4.80	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
3. เวลาที่ใช้ในภาคปฏิบัติ	4.90	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
รวม	4.90	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
ด้านกระบวนการและกิจกรรม			
1. ลำดับขั้นตอนในการจัดกระบวนการเรียนรู้มีความเหมาะสม	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
2. กิจกรรมในแผนการเรียนรู้ มีความเหมาะสม	4.80	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
รวม	4.90	0.45	เหมาะสมมากที่สุด

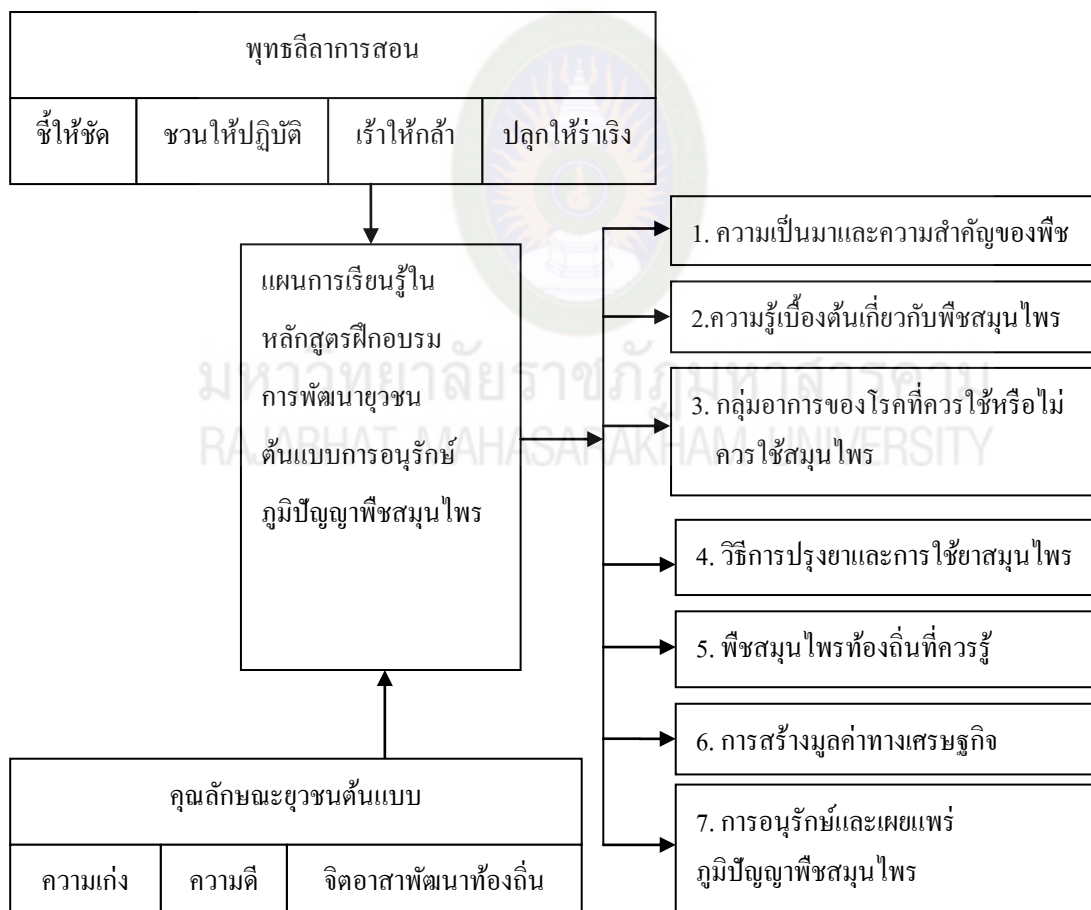
ประเด็นความเหมาะสมของรูปแบบ การพัฒนาชุมชนต้นแบบ	ระดับความคิดเห็น		
	X	S.D	แปลผล
ด้านเนื้อหา			
1. เนื้อหา มีความสมบูรณ์ ครบถ้วน	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
2. เนื้อหา มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
3. เนื้อหา มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	4.80	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
4. การนำเสนอ เนื้อหา มีความน่าสนใจ	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
5. การเรียงลำดับ เนื้อหา มีความเหมาะสม	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
รวม	4.90	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
ด้านวิทยากรและสื่อ			
1. บทบาทของวิทยากร ในการอำนวยความสะดวก	4.80	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
2. องค์ความรู้ของวิทยากร	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
3. การกำหนดสื่อที่ใช้ในการเรียนรู้	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
รวม	4.93	0.45	เหมาะสมมากที่สุด
ด้านผลผลิตและประโยชน์ที่จะได้รับ			
1. การเรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ เจตคติ และมีทักษะในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
2. การเรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนางานด้วยตนเอง	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
3. การเรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อการอนุรักษ์พืชสมุนไพร	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
4. การเรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีต่อบทบาทการเป็นชุมชนต้นแบบด้านภูมิปัญญาพืชสมุนไพร	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด
รวม	5.00	0.00	เหมาะสมมากที่สุด

จากตารางที่ 5.3 พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในรายด้านความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของหลักสูตรการฝึกอบรมทั้ง 6 ด้านต่อการนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนต้นแบบมีความเหมาะสมมากที่สุดทุกด้าน สามารถเรียงลำดับความสำคัญจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้ดังนี้เรียงลำดับค่าคะแนนจากมากไปหาน้อย คือ อันดับที่ 1 คือด้านด้านผลผลิต

และประโยชน์ที่จะได้รับโดยรวมสูงสุด ($\bar{X} = 5.00$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมีความเหมาะสมที่สุดทุกข้ออันดับที่ 2 คือด้านส่วนประกอบของหลักสูตร และด้านวิทยาการและการใช้สื่อมีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ ($\bar{X} = 4.93$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมีความเหมาะสมที่สุดทุกข้ออันดับที่ 3 ด้านจำนวนวันและเวลาด้านกระบวนการและกิจกรรม และด้านเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ ($\bar{X} = 4.90$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมีความเหมาะสมที่สุดทุกข้อ

5.1.3 ผลการจัดทำแผนการเรียนรู้ตามแนวทางพุทธลีลาการสอน

จากการจัดทำแผนการเรียนรู้ในหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาชุมชนต้นแบบฯ ที่ผู้วิจัยได้จัดทำตามแนวทางพุทธลีลาการสอน สามารถสรุปเป็นรูปแบบ (Model) ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้ดังภาพที่ 5.1 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 5.1 ผลการจัดทำแผนการเรียนรู้ตามแนวทางพุทธลีลาการสอน

จากภาพที่ 5.1 สรุปได้ว่าหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์
ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร มีแผนการเรียนรู้ที่ประยุกต์จากแนวทางพุทธลีลาการสอนผนวกกับคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ของเยาวชน ซึ่งจากหลักสูตรผู้วิจัยได้นำไปทดลองใช้และประเมินผล

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บทที่ 6

ผลการทดลองใช้หลักสูตรและประเมินการฝึกอบรมยุวชนต้นแบบ ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร : ศูนย์เรียนรู้สิ่งแวดล้อมสมุนไพร

ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรและแผนการเรียนรู้ที่ได้รับการตรวจสอบและรับรองจากผู้เชี่ยวชาญ มาฝึกอบรมยุวชน โดยมียุวชนอาสาสมัครเข้าอบรม จำนวน 17 คน ซึ่งมาจาก 3 หมู่บ้าน ดังนี้

ตารางที่ 6.1

รายชื่อผู้สมัครใจเข้าอบรมหลักสูตรพัฒนายุวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	อายุ (ปี)	บ้าน
1	เด็กหญิงกนกกลดา หนูบุญ	11	26 หมู่ที่ 5 บ้านหนองจิก
2	เด็กหญิงกมลพร แก้วจันทา	11	122 หมู่ที่ 5 บ้านหนองจิก
3	เด็กหญิงณัชชา ชารี	11	100 หมู่ที่ 5 บ้านหนองจิก
4	เด็กชายณัฐวุฒิ ปากเมย	11	90 หมู่ที่ 4 บ้านโนนตุ่น
5	เด็กหญิงธมลวรรณ สุนหนู	11	185 หมู่ที่ 7 บ้านหนองแวง
6	เด็กหญิงเบญจทิพย์ จงดา	12	164 หมู่ที่ 7 บ้านหนองแวง
7	เด็กหญิงพัชรธิดา ปัญญาใส	12	22 หมู่ที่ 5 บ้านหนองจิก
8	เด็กชายยศอนันต์ เรืองศรี	11	14 หมู่ที่ 4 บ้านโนนตุ่น
9	เด็กหญิงวรรณดา คำดิน	12	77 หมู่ที่ 5 บ้านหนองจิก
10	เด็กชายวรากร สังกโกลี	12	37 หมู่ที่ 5 บ้านหนองจิก
11	เด็กหญิงวิศรา สติปานนท์	12	22 หมู่ที่ 5 บ้านหนองจิก
12	เด็กหญิงศดานันท์อำมาตย์โยธี	11	90 หมู่ที่ 5 บ้านหนองจิก
13	เด็กชายศิริชัยเคนอินทร์	12	55 หมู่ที่ 1 บ้านหนองแวง
14	เด็กหญิงสร้อยชญา เหง้ามูล	13	29 หมู่ที่ 4 บ้านโนนตุ่น
15	เด็กหญิงสุชานันท์ เหง้ามูล	11	29 หมู่ที่ 4 บ้านโนนตุ่น
16	เด็กหญิงอภัสรา ราชนอก	12	95 หมู่ที่ 4 บ้านโนนตุ่น
17	เด็กหญิงอารดา คงสุข	12	51 หมู่ที่ 4 บ้านโนนตุ่น

จากตารางที่ 6.1 รายชื่อผู้สมัครใจเข้าอบรมหลักสูตรพัฒนาวุชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรจำนวน 17 คน เป็นยุวชนจากบ้านหนองแวง 3 คน บ้านหนองจิก 8 คนและ บ้านโนนคูน 6 คน

6.1 ผลการประเมินการฝึกอบรมตามหลักสูตรยุวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร เพื่อให้ได้ยุวชนต้นแบบที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 1 ด้านความเก่ง

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเก่ง ประกอบด้วย มีความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรในท้องถิ่นของตนคิดเป็น โดยเรียนรู้จนเข้าใจ สามารถคิดต่อยอดความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้การคิดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพรในท้องถิ่นทำเป็น โดยสามารถนำผลจากการคิดเป็นมาลงมือทำงานบรรลุผลนำไปใช้ได้จริง นำแนวทางการคิดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพรในท้องถิ่นผลิตได้จริงและสามารถถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง

1. การประเมินผลด้านความเก่ง มีความรู้ คิดเป็น ทำเป็นของยุวชน ตามแผนการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นมาและความสำคัญของพืชสมุนไพร และผลการทดสอบความรู้ เรื่อง ความเป็นมาและความสำคัญของพืชสมุนไพร ของยุวชนต้นแบบด้านภูมิปัญญาพืชสมุนไพรปรากฏดังตารางที่

6.2

ตารางที่ 6.2

ผลการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นมาและความสำคัญของพืชสมุนไพร

ลำดับผู้เรียน	ระดับคะแนน				
	ดีเยี่ยม (9 - 10 คะแนน)	ดี (7 - 8 คะแนน)	พอใช้ (5 - 6 คะแนน)	ปรับปรุง (3 - 4 คะแนน)	ไม่ผ่าน (0 - 2 คะแนน)
1	10				
2		7			
3		8			
4	10				

(ต่อ)

ตารางที่ 6.2 (ต่อ)

ลำดับผู้เรียน	ระดับคะแนน				
	ดีเยี่ยม (9 - 10 คะแนน)	ดี (7 - 8 คะแนน)	พอใช้ (5 - 6 คะแนน)	ปรับปรุง (3 - 4 คะแนน)	ไม่ผ่าน (0 - 2 คะแนน)
5		8			
6		8			
7		8			
8	9				
9		8			
10		8			
11	10				
12	9				
13	9				
14	10				
15	10				
16			6		
17		8			
รวม	8	8	1	-	-
คิดเป็นร้อยละ	47.06	47.06	5.88	-	-

จากตารางที่ 6.2 ผลการประเมินผลด้านความเก่ง มีความรู้ คิดเป็น ทำเป็น เรื่อง ความเป็นมา และความสำคัญของพืชสมุนไพรของเยาวชนต้นแบบฯ พบว่า จำนวนผู้เรียนทั้งสิ้น 17 คน ผลการเรียนรู้ผ่านทั้งหมด 17 คน โดยมีระดับคะแนนดังนี้ คะแนนระดับดีเยี่ยมจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเยี่ยมเท่ากับ 47.06 ระดับดีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเท่ากับ 47.06 และระดับพอใช้จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเท่ากับ 5.88

2. การประเมินผลด้านความเก่ง มีความรู้ คิดเป็น ทำเป็นตามแผนการเรียนรู้ เรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพืชสมุนไพร ผลการทดสอบความรู้ เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพืชสมุนไพร ของเยาวชนต้นแบบด้านภูมิปัญญาพืชสมุนไพรปรากฏดังตารางที่ 6.3

ตารางที่ 6.3

ผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพืชสมุนไพร

ลำดับผู้เรียน	ระดับคะแนน				
	ดีเยี่ยม (9 - 10 คะแนน)	ดี (7 - 8 คะแนน)	พอใช้ (5 - 6 คะแนน)	ปรับปรุง (3 - 4 คะแนน)	ไม่ผ่าน (0 - 2 คะแนน)
1	9				
2			6		
3		7			
4		8			
5		7			
6		7			
7		8			
8		8			
9		8			
10		8			
11		8			
12		7			
13		7			
14	9				
15	9				
16			6		
17	9				
รวม	4	11	2	-	-
คิดเป็นร้อยละ	23.53	64.71	11.76	-	-

จากตารางที่ 6.3 ผลการประเมินผลด้านความเก่ง มีความรู้ คิดเป็น ทำเป็น เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพืชสมุนไพรของยุวชนต้นแบบฯ พบว่า จำนวนผู้เรียนทั้งสิ้น 17 คน ผลการเรียนรู้ผ่านทั้งหมด 17 คน โดยมีระดับคะแนนดังนี้ คะแนนระดับดีเยี่ยมจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเยี่ยมเท่ากับ 23.53 ระดับดีจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเท่ากับ 64.71 และระดับพอใช้จำนวน 2คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเท่ากับ 11.76

3. การประเมินผลด้านความเก่ง มีความรู้ คิดเป็น ทำเป็น ตามแผนการเรียนรู้ เรื่องกลุ่มอาการของโรคที่ควรใช้หรือไม่ควรใช้สมุนไพรของเยาวชน ผลการทดสอบความรู้ เรื่อง กลุ่มอาการของโรคที่ควรใช้หรือไม่ควรใช้สมุนไพรของเยาวชนต้นแบบด้านภูมิปัญญาพืชสมุนไพรปรากฏดังตารางที่ 6.4

ตารางที่ 6.4

ผลการเรียนรู้ เรื่อง กลุ่มอาการของโรคที่ควรใช้หรือไม่ควรใช้สมุนไพร

ลำดับผู้เรียน	ระดับคะแนน				
	ดีเยี่ยม (9 - 10 คะแนน)	ดี (7 - 8 คะแนน)	พอใช้ (5 - 6 คะแนน)	ปรับปรุง (3 - 4 คะแนน)	ไม่ผ่าน (0 - 2 คะแนน)
1	9				
2		8			
3		8			
4		8			
5		8			
6		8			
7		8			
8		8			
9		8			
10		8			
11		7			
12	9				
13	9				
14	10				
15	10				
16			6		
17		8			
รวม	5	11	1	-	-
คิดเป็นร้อยละ	29.41	64.71	5.88	-	-

จากตารางที่ 6.4 ผลการประเมินผลด้านความเก่ง มีความรู้ คิดเป็น ทำเป็น เรื่อง กลุ่มอาการของโรคที่ควรใช้หรือไม่ควรใช้สมุนไพรของชุมชนต้นแบบฯ พบว่า จำนวนผู้เรียนทั้งสิ้น 17 คน ผลการเรียนรู้ผ่านทั้งหมด 17 คน โดยมีระดับคะแนนดังนี้ คะแนนระดับดีเยี่ยมจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเยี่ยมเท่ากับ 29.41 ระดับดีจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเท่ากับ 64.71 และระดับพอใช้จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับพอใช้เท่ากับ 5.88

4. การประเมินผลด้านความเก่ง มีความรู้ คิดเป็น ทำเป็นตามแผนการเรียนรู้ เรื่องวิธีการปรุงยาและการใช้ยาสมุนไพรผลการทดสอบความรู้ เรื่อง วิธีการปรุงยาและการใช้ยาสมุนไพรของชุมชนต้นแบบด้านภูมิปัญญาพืชสมุนไพรปรากฏดังตารางที่ 6.5

ตารางที่ 6.5

ผลการเรียนรู้ เรื่อง วิธีการปรุงยาและการใช้ยาสมุนไพร

ลำดับผู้เรียน	ระดับคะแนน				
	ดีเยี่ยม (9 - 10 คะแนน)	ดี (7 - 8 คะแนน)	พอใช้ (5 - 6 คะแนน)	ปรับปรุง (3 - 4 คะแนน)	ไม่ผ่าน (0 - 2 คะแนน)
1	9				
2	9				
3	9				
4		8			
5	9				
6	9				
7	9				
8	9				
9		8			
10		8			
11	9				
12	9				
13	9				
14	10				

(ต่อ)

ตารางที่ 6.5 (ต่อ)

ลำดับผู้เรียน	ระดับคะแนน				
	ดีเยี่ยม (9 - 10 คะแนน)	ดี (7 - 8 คะแนน)	พอใช้ (5 - 6 คะแนน)	ปรับปรุง (3 - 4 คะแนน)	ไม่ผ่าน (0 - 2 คะแนน)
15	10				
16			7		
17		8			
รวม	12	4	1	-	-
คิดเป็นร้อยละ	70.59	23.53	5.88	-	-

จากตารางที่ 6.5 การประเมินผลด้านความเก่ง มีความรู้ คิดเป็น ทำเป็น เรื่อง วิธีการปรุงยา และการใช้ยาสมุนไพรของยุวชนต้นแบบฯ พบว่า จำนวนผู้เรียนทั้งสิ้น 17 คน ผลการเรียนรู้ผ่านทั้งหมด 17 คน โดยมีระดับคะแนนดังนี้ คะแนนระดับดีเยี่ยมจำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเยี่ยมเท่ากับ 70.59 ระดับดีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเท่ากับ 23.53 และระดับพอใช้จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเท่ากับ 5.88

5. การประเมินผลด้านความเก่ง มีความรู้ คิดเป็น ทำเป็นตามแผนการเรียนรู้ เรื่อง พืชสมุนไพรท้องถิ่นที่ควรรู้ผลการทดสอบความรู้ เรื่อง พืชสมุนไพรท้องถิ่นที่ควรรู้ ของยุวชนต้นแบบฯ ปรากฏดังตารางที่ 6.6

ตารางที่ 6.6

ผลการเรียนรู้ เรื่อง พืชสมุนไพรท้องถิ่นที่ควรรู้

ลำดับผู้เรียน	ระดับคะแนน				
	ดีเยี่ยม (9 - 10 คะแนน)	ดี (7 - 8 คะแนน)	พอใช้ (5 - 6 คะแนน)	ปรับปรุง (3 - 4 คะแนน)	ไม่ผ่าน (0 - 2 คะแนน)
1		8			
2			5		
3		8			
4		8			
5		8			
6		7			
7		7			

(ต่อ)

ตารางที่ 6.6 (ต่อ)

ลำดับผู้เรียน	ระดับคะแนน				
	ดีเยี่ยม (9 - 10 คะแนน)	ดี (7 - 8 คะแนน)	พอใช้ (5 - 6 คะแนน)	ปรับปรุง (3 - 4 คะแนน)	ไม่ผ่าน (0 - 2 คะแนน)
8		7			
9		7			
10		7			
11		7			
12		8			
13		7			
14	9				
15	9				
16			5		
17		7			
รวม	2	13	2	-	-
คิดเป็นร้อยละ	11.765	76.47	11.765	-	-

จากตารางที่ 6.6 การประเมินผลด้านความเก่ง มีความรู้ คิดเป็น ทำเป็น เรื่อง พืชสมุนไพรท้องถิ่นที่ควรรู้ของเยาวชนต้นแบบฯ พบว่า จำนวนผู้เรียนทั้งสิ้น 17 คน ผลการเรียนรู้ผ่านทั้งหมด 17 คน โดยมีระดับคะแนนดังนี้ คะแนนระดับดีเยี่ยมจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเยี่ยมเท่ากับ 11.765 ระดับดีจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเท่ากับ 76.47 และระดับพอใช้จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับพอใช้เท่ากับ 11.765

6. ผลการเรียนรู้ตามแผนการเรียนรู้ เรื่อง การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจผลการทดสอบความรู้ความรู เรื่อง การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจของเยาวชนต้นแบบด้านภูมิปัญญาพืชสมุนไพร ปรากฏดังตารางที่ 6.7

ตารางที่ 6.7

ผลการเรียนรู้ เรื่อง การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ

ลำดับผู้เรียน	ระดับคะแนน				
	ดีเยี่ยม (9 - 10 คะแนน)	ดี (7 - 8 คะแนน)	พอใช้ (5 - 6 คะแนน)	ปรับปรุง (3 - 4 คะแนน)	ไม่ผ่าน (0 - 2 คะแนน)
1	10				
2	9				
3		8			
4	9				
5	9				
6	9				
7		7			
8		8			
9	9				
10	9				
11	9				
12	9				
13	9				
14	10				
15	10				
16		7			
17	9				
รวม	13	4	-	-	-
คิดเป็นร้อยละ	76.47	23.53	-	-	-

จากตารางที่ 6.7 การประเมินผลด้านความเก่ง มีความรู้ คิดเป็น ทำเป็น เรื่อง การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจของชุมชนต้นแบบฯ พบว่า จำนวนผู้เรียนทั้งสิ้น 17 คน ผลการเรียนรู้ผ่านทั้งหมด 17 คน โดยมีระดับคะแนนดังนี้ คะแนนระดับดีเยี่ยมจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านมาระดับดีเยี่ยมเท่ากับ 76.47 และระดับดีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านมาระดับดีเท่ากับ 23.53

7. การประเมินผลด้านความเก่ง มีความรู้ คิดเป็น ทำเป็น ตามแผนการเรียนรู้ เรื่อง การอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร ผลการทดสอบความรู้ เรื่อง การอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร ของเยาวชนต้นแบบด้านภูมิปัญญาพืชสมุนไพรปรากฏดังตารางที่ 6.8

ตารางที่ 6.8

ผลการเรียนรู้ เรื่อง การอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

ลำดับผู้เรียน	ระดับคะแนน				
	ดีเยี่ยม (9 - 10 คะแนน)	ดี (7 - 8 คะแนน)	พอใช้ (5 - 6 คะแนน)	ปรับปรุง (3 - 4 คะแนน)	ไม่ผ่าน (0 - 2 คะแนน)
1	9				
2		8			
3		8			
4	9				
5		8			
6		7			
7		8			
8	9				
9		7			
10		7			
11			5		
12		7			
13		7			
14	9				
15	8				
16			5		
17		7			
รวม	5	10	2	-	-
คิดเป็นร้อยละ	29.41	58.82	11.76	-	-

จากตารางที่ 6.8 การประเมินผลด้านความเก่ง มีความรู้ คิดเป็น ทำเป็น เรื่อง การอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของชุมชนต้นแบบฯ พบว่า จำนวนผู้เรียนทั้งสิ้น 17 คน ผลการเรียนรู้ผ่านทั้งหมด 17 คน โดยมีระดับคะแนนดังนี้ คะแนนระดับดีเยี่ยมจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเยี่ยมเท่ากับ 29.41 ระดับดีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเท่ากับ 58.82 และระดับพอใช้จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับพอใช้เท่ากับ 11.76

6.2 ผลการประเมินการฝึกอบรมตามหลักสูตรชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร เพื่อให้ได้ชุมชนต้นแบบที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 2 ด้านความดี

1. การประเมินผลด้านความดี มีใจเอื้อเฟื้อแบ่งปันช่วยเหลือมีเจตคติที่ดี ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ มีความภาคภูมิใจในพืชสมุนไพรและภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่มีในท้องถิ่นนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองรวมทั้งมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร มีบุคลิกภาพที่ดีมีความสุภาพเรียบร้อย และวาจาสุภาพ ของชุมชนต้นแบบด้านภูมิปัญญาพืชสมุนไพรปรากฏดังตารางที่ 6.9

ตารางที่ 6.9

ผลการประเมินชุมชนต้นแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรด้านความดี

ลำดับผู้เรียน	ระดับคะแนน				
	ดีเยี่ยม (9 - 10 คะแนน)	ดี (7 - 8 คะแนน)	พอใช้ (5 - 6 คะแนน)	ปรับปรุง (3 - 4 คะแนน)	ไม่ผ่าน (0 - 2 คะแนน)
1	9				
2		8			
3		8			
4	9				
5		8			
6		7			
7		8			
8	9				
9		7			

(ต่อ)

ตารางที่ 6.9 (ต่อ)

ลำดับผู้เรียน	ระดับคะแนน				
	ดีเยี่ยม (9 - 10 คะแนน)	ดี (7 - 8 คะแนน)	พอใช้ (5 - 6 คะแนน)	ปรับปรุง (3 - 4 คะแนน)	ไม่ผ่าน (0 - 2 คะแนน)
10		8			
11			6		
12		8			
13	9				
14	9				
15	8				
16			6		
17		7			
รวม	6	9	2	-	-
คิดเป็นร้อยละ	35.29	52.94	11.76	-	-

จากตารางที่ 6.9 แสดงผลการประเมินยูวชนต้นแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรด้านความดี พบว่า จำนวนผู้เรียนทั้งสิ้น 17 คน ผลการเรียนรู้ผ่านทั้งหมด 17 คน โดยมีระดับคะแนนดังนี้ คะแนนระดับดีเยี่ยมจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเยี่ยมเท่ากับ 35.29 ระดับดีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเท่ากับ 52.94 และระดับพอใช้จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับพอใช้เท่ากับ 11.76

6.3 ผลการประเมินการฝึกอบรมตามหลักสูตรยูวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร เพื่อให้ได้ยูวชนต้นแบบที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 3 ด้านความมีจิตอาสา

1. การประเมินผลด้านความมีจิตอาสาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น เป็นผู้นำในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของท้องถิ่น เป็นผู้เผยแพร่และถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จัก ปรากฏดังตารางที่ 6.10

ตารางที่ 6.10

ผลการประเมินเยาวชนต้นแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรด้านความมีจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่น

ลำดับผู้เรียน	ระดับคะแนน				
	ดีเยี่ยม (9 - 10 คะแนน)	ดี (7 - 8 คะแนน)	พอใช้ (5 - 6 คะแนน)	ปรับปรุง (3 - 4 คะแนน)	ไม่ผ่าน (0 - 2 คะแนน)
1	9				
2		8			
3		8			
4	9				
5		8			
6		7			
7					
8	9				
9		7			
10		7			
11			5		
12		7			
13		7			
14	9				
15	8				
16			5		
17		7			
รวม	5	9	3	-	-
คิดเป็นร้อยละ	29.41	52.94	17.65	-	-

จากตารางที่ 6.10 ผลการประเมินเยาวชนต้นแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรด้านความมีจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่น เรื่อง การอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของเยาวชนต้นแบบฯ พบว่า จำนวนผู้เรียนทั้งสิ้น 17 คน ผลการเรียนรู้ผ่านทั้งหมด 17 คน โดยมีระดับคะแนนดังนี้ คะแนนระดับดีเยี่ยมจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเยี่ยมเท่ากับ 29.41 ระดับดีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเท่ากับ 52.94 และระดับพอใช้จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับพอใช้เท่ากับ 17.65

รายชื่อผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร
 เยาวชนที่ผ่านเกณฑ์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ทั้ง 3 ด้าน คือ ความเก่ง ความดี ความมีจิตอาสา
 ปรากฏดังตารางที่ 6.11

ตารางที่ 6.11

รายชื่อผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	ผู้อบรมที่ผ่านเกณฑ์คุณลักษณะอันพึงประสงค์			
		ความเก่ง	ความดี	จิตอาสา	เยาวชน ต้นแบบ
1	เด็กหญิงกนกกลดา หนูบุญ	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน
2	เด็กหญิงกมลพร แก้วจันทา	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน
3	เด็กหญิงณัชชา ชารี	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน
4	เด็กชายณัฐวุฒิ ปากเมย	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน
5	เด็กหญิงชมลวรรณ สุนหนู	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน
6	เด็กหญิงเบญจทิพย์ จงดา	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน
7	เด็กหญิงพัชรธิดา ปัญญาไส	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน
8	เด็กชายยศอนันต์ เรืองศรี	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน
9	เด็กหญิงวรรดา คำดิน	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน
10	เด็กชายวรากร สังกโกลี	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน
11	เด็กหญิงวิศรดา สติปานนท์	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน
12	เด็กหญิงศดานันท์ อามาตร์โยธี	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน
13	เด็กชายศิริชัย เคนอินทร์	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน
14	เด็กหญิงสรวิษฐา เหมงามูล	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน
15	เด็กหญิงสุชานันท์ เหมงามูล	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน
16	เด็กหญิงอภิสราราชนอก	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน
17	เด็กหญิงอารดา คงสุข	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน
รวมจำนวนผู้ผ่านเกณฑ์		17	17	17	17

ตารางที่ 6.11 รายชื่อผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรพัฒนาวุชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรพบว่า จำนวนผู้เรียนทั้งสิ้น 17 คน ผลการเรียนรู้ผ่านทั้งหมด 17 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านการพัฒนาเป็นยุวชนต้นแบบฯเท่ากับ 100

สรุปผลการประเมินยุวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านความเก่ง คิดเป็นทำเป็น โดยเรียนรู้จนเข้าใจ สามารถคิดต่อยอดความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้การคิดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพรในท้องถิ่นทำเป็น โดยสามารถนำผลจากการคิดเป็นมาลงมือทำงานบรรลุผลนำไปใช้ได้จริง นำแนวทางการคิดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพรในท้องถิ่นผลิตได้จริงและสามารถถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง

จากการทำกิจกรรมกลุ่ม ผู้เรียนค้นพบพืชสมุนไพรของชุมชนนำมา และนำเสนอข้อมูลกลับมายังห้องเรียน ดังนี้

ตารางที่ 6.12

ผลการค้นหาสมุนไพรในท้องถิ่นชุมชนของยุวชนต้นแบบฯ

ชื่อสมุนไพรที่ค้นพบ	ลักษณะของพืชสมุนไพร	สรรพคุณทางยา	การนำมาใช้ประโยชน์	การพัฒนาต่อยอดความรู้
1. ส่องฟ้า (สะมัด)	ไม้พุ่มขนาดเล็กสูงประมาณ 40 เซนติเมตร ใบมีสีเขียวเข้มทรงกลมหนา มีความยาวประมาณ 6 - 7 เซนติเมตร มีหยดน้ำมันทั่วบริเวณใบ มีลูกขนาดเล็กสีแดง ขยายพันธุ์โดยเมล็ด หากเคี้ยวแล้วส่องขึ้นฟ้าจะมองเห็นหยดน้ำมันชัดเจน	1. ต้านมะเร็งเต้านม 2. มะเร็งปอด 3. มะเร็งท่อน้ำดี 4. มะเร็งช่องปาก 5. ลดระดับน้ำตาลในเลือดสำหรับผู้ป่วยเบาหวาน 6. ลดภาวะความจำเสื่อม	1. สมัยก่อนนำมาฝนเป็นยาแก้ไข้ สืบทอดจาก 1.1 จากสูตรยาโบราณของตาเคน (ปราชญ์ชาวบ้าน 1.2 จากข้อมูลของมหาวิทยาลัยขอนแก่น	1. นำมาปลูกในชุมชน บ้านเรือน 2. นำมาทำเป็นเครื่องดื่ม (ชา)

จากตารางที่ 6.12 แสดงผลทักษะในด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของยุวชนต้นแบบฯ ที่ร่วมกันค้นหาภูมิปัญญาสมุนไพรในท้องถิ่น ข้อค้นพบของยุวชนต้นแบบฯ คือ ได้ค้นพบสมุนไพร ส่องฟ้า (สะมัด) ซึ่งเป็นสมุนไพรพื้นบ้านอีสานชื่อพืชสมุนไพร ต้นส่องฟ้าหรือสะมัด

ลักษณะ เป็นไม้พื้นถิ่นจังหวัดขอนแก่น ไม้พุ่มขนาดเล็กสูงประมาณ 40 เซนติเมตร ใบมี สีเขียวเข้มทรงกลมหนา มีความยาวประมาณ 6 - 7 เซนติเมตร มีหยดน้ำมันทั่วบริเวณใบ มีลูกขนาดเล็กสีแดง ขยายพันธุ์โดยเมล็ด หากเคี้ยวใบแล้วส่องขึ้นฟ้าจะมองเห็นหยดน้ำมันชัดเจนเกิดในป่าโปร่ง ป่าเบญจพรรณ

สรรพคุณ แก้ไข้ด้านมะเร็งเต้านม มะเร็งปอดมะเร็งท่อน้ำดีมะเร็งช่องปาก ลดระดับน้ำตาล ในเลือดสำหรับผู้ป่วยเบาหวาน ลดภาวะความจำเสื่อม

วิธีนำมาใช้ สมัยโบราณนำมาฝนเป็นยาแก้ไข้เพื่อให้สะดวกใช้และให้สรรพคุณคล้ายยา ฝนจึงนำมาบดผงเป็นชา บรรจุซองชาพร้อมดื่ม โดยนำต้นส่องฟ้าและรากมาล้างให้สะอาด หั่นเป็น ชิ้นเล็ก ๆ นำไปตากแดด 3 แดด แล้วนำมาบดผง

สถานที่ค้นพบ จากสูตรยาโบราณของคุณตาเคน ภูเอื้องแก้ว เกิด 6 พฤษภาคม 2471 (อายุ 88 ปี) หมู่ที่ 5 บ้านหนองจิก ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น จบมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตอนเรียนจบใหม่เขาจะให้ไปบรรจุเป็นครูสมัยก่อนไม่ต้องมีการสอบแข่งขัน แต่ภรรยาไม่ยอมเป็น ครูเลยไปทำอาชีพอื่น หมอยาฝน แก้ไข้ไม่สร้าง แก้ไข้สะอึก แก้กินผัดแก้ไข้ไม่สร้าง (ใช้บ่อส่วน) ยาฝนสำหรับคนที่มีการไข้ ไข้รากสัน ไข้ฝนรวมกันในสัดส่วนที่เท่ากันประกอบด้วย ต้นสะมัด (ส่องฟ้า) ต้นเอ็นอ้า ต้นพายสะเมา ต้นย่านางแดง ต้นเข็มขาว ต้นราชสีห์ (ต้นสะมัดและต้นส่องฟ้า จะใช้ปริมาณน้อยกว่าเพราะมีฤทธิ์ร้อนแรง)

จากสูตรยาฝนของคุณตาเคนฯ จึงได้ค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมพบว่า รองศาสตราจารย์วี เย็นใจ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ค้นพบสารที่สำคัญในต้นส่องฟ้าที่สามารถต้านมะเร็ง ลดระดับน้ำตาลในเลือด ลดภาวะความจำเสื่อม จึงให้คุณตาวิไล วันชัย ช่วยหาในป่าให้โดยบอก ลักษณะของต้นส่องฟ้าให้คุณตาวิไลฯค้นหา เมื่อคุณตาวิไลฯนำต้นส่องฟ้ามานำไปให้คุณตาเคน ภูเอื้องแก้วดู แต่เนื่องด้วยคุณตาเคนฯสายตาฟ้าฟางมองไม่เห็น แต่สามารถสัมผัสใบและดมกลิ่นได้ จึงบอกว่าใช้ต้นส่องฟ้า และได้นำมาเปรียบเทียบกับภาพจากข้อมูลของมหาวิทยาลัยขอนแก่นจึงทำให้มั่นใจว่าใช้ต้นส่องฟ้าหรือต้นสะมัด การต่อยอดความรู้ของยุวชนต้นแบบฯ คือ ต้องการนำมาปลูกในชุมชนและบ้านเรือน และต้องการนำมาพัฒนาเป็นเครื่องดื่ม (ชา)

ตาเคน ภูเอื้องแก้วใช้รากของต้นส่องฟ้าฝนครั้งประมาณละ 1 กรัม สามารถดื่มได้ 3 ครั้ง หรือก่อนมื้ออาหาร 3 มื้อ การบรรจุซองชาขนาด 0.3 กรัมต่อ 1 ซอง ปริมาณการใช้ยากินหรือรับประทานวันละ 3 ครั้งก่อนอาหาร โดยชงครั้งละ 1 ซองชาต่อน้ำ 1 แก้ว (250 ซีซี)

6.4 ผลการประเมินจากการสังเกตและสัมภาษณ์ด้วยคำบอกเล่าในการสนทนาและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้เรียน

ผลการประเมินจากการสังเกตและสัมภาษณ์ด้วยคำบอกเล่าในการสนทนาและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนมีเจตคติที่ดี ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ มีความภาคภูมิใจในพืชสมุนไพรและภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่มีในท้องถิ่นนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองรวมทั้งมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรดังกล่าวอย่างถ้อยคำของผู้เรียน ต่อไปนี้

“...อยู่บ้านยายมีต้นหม่อน หนูจะไปเก็บมาทำซาบายหม่อนไว้ให้ตากกิน ตาเคยชิมที่เราทำบอกว่าหอม หวาน...” (ผู้เรียนจากหมู่บ้านหนองจิก)

“...เคยเห็นในอินเทอร์เน็ตเขาทำหมอนสมุนไพร ไว้หนุนเวลาเป็นหวัด แม่หนูมีหมอนตั้งหลายใบหนูอยากทำ เวลาเป็นหวัดจะได้เอามาใช้...” (ผู้เรียนจากหมู่บ้านจิก)

“...หนูอยากได้ต้นหญ้าหวานมาปลูกและอยากให้คนแถวบ้านเห็น ใช้หญ้าหวานจะได้ไม่ต้องใช้น้ำตาล...” (ผู้เรียนจากหมู่บ้านโนนคูน)

“...ชอบการทำยาพอก ทำง่าย ที่บ้านมีต้นทองพันชั่งต้นใหญ่ด้วย ยายเก็บไปไหว้พระ ใส่ขันน้ำมนต์...” (ผู้เรียนจากหมู่บ้านหนองแวง)

“...หนูอยากได้ต้นผักข่าไปปลูก ลูกแดง ๆ สวย เอาไว้หุงใส่ข่า...” (ผู้เรียนจากหมู่บ้านหนองจิก)

“...ที่โรงเรียนบ้านหนองแวงหนองจิกโนนคูน ก็มีสวนสมุนไพรแต่มีสมุนไพรไม่เยอะ หนูอยากเอาต้นอัญชันไปปลูกจะได้เก็บดอกมาชงดื่มตอนพักผ่อน...” (ผู้เรียนจากหมู่บ้านโนนคูน)

“...อยากได้ต้นโปรงฟ้าไปปลูก เวลาจะเป็นลมจะเอามาดมหรือเวลาใครปวดฟันจะได้ไม่ต้องกินยาแก้ปวด...” (ผู้เรียนจากหมู่บ้านหนองจิก)

“...ต้นหม่อนปลูกนานไหมกว่าจะเก็บใบมาทำซาบายได้ ...” (ผู้เรียนจากหมู่บ้านหนองจิก)

“...ชอบทำอาหารอีสาน สนุกดี กินแล้วมีประโยชน์ด้วยใส่ผักเยอะ ...” (ผู้เรียนจากหมู่บ้านหนองแวง)

6.5 ผลจากการสังเกตและสังเคราะห์ถ้อยคำบอกเล่าในการสนทนาและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้เรียน

ผลจากการสังเกตและสังเคราะห์ถ้อยคำบอกเล่าในการสนทนาและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนมีพบว่าการมีจิตอาสาอยากเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของท้องถิ่นเผยแพร่และถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักดังตัวอย่างถ้อยคำของผู้เรียน ต่อไปนี้

“...อยากทำหมอนสมุนไพร ไปให้เพื่อน ๆ ในห้องเรียนคิดว่าทำง่าย ๆ มีประโยชน์ วัสดุก็มีในสวนไม่ต้องซื้อ...” (ผู้เรียนจากพัฒนาหมู่บ้านหนองจิก)

“...เราเอาสมุนไพรไปปลูกที่สวนสมุนไพรโรงเรียนบ้านหนองแวงหนองจิกโนนคูนให้เยอะ ๆ ดีไหม เพราะตอนนี้มีไม่เยอะ...” (ผู้เรียนจากหมู่บ้านหนองแวง บ้านหนองจิก บ้านโนนคูน)

“...ครูให้ทำงานปลูกสมุนไพร หนูจะเอาต้นแพงพวยฝรั่งไปปลูก เพื่อน ๆ และครูต้องบอกว่ามันไม่ใช่สมุนไพรแน่ ๆ เลย แล้วหนูจะบอกว่ามันเป็นดอกไม้และเป็นสมุนไพรด้วย...” (ผู้เรียนจากหมู่บ้านโนนคูน)

“...พวกเราเอาขาใบหม่อนไปให้ยายบ้านข้าง ๆ ครูที่เรามาเรียนที่ศูนย์เรียนรู้สิ่งแวดล้อมสมุนไพร เราทำชาและยาหม่อง ยาใบหม่อนมีประโยชน์...” (ผู้เรียนจากหมู่บ้านหนองจิก)

“...หนูจะให้พ่อหาต้นสอฟ้ามาปลูกไว้เยอะ ๆ แล้วจะทำชาสอฟ้าขาย คนกินจะได้ไม่เป็นมะเร็งเต้านม เห็นครูบุรีเป็นมะเร็งเต้านมมร่าวมด...” (ผู้เรียนจากหมู่บ้านโนนคูน)

“...หนูก็จะทำชาสอฟ้าขาย ด้านมะเร็ง ลดระดับน้ำตาลในเลือดสำหรับคนที่เบาหวานด้วย...” (ผู้เรียนจากหมู่บ้านหนองแวง)

“...อยากได้หนังสือสมุนไพร เอามาเปิดดูว่าจะใช้ต้นอะไรเวลามีคนป่วยจะได้รู้ว่าจะใช้ต้นไหนได้...” (ผู้เรียนจากหมู่บ้านหนองจิก)

“...มีแค่หนังสือไม่พอหรือต้องหาต้นสมุนไพรมาปลูกด้วย...” (ผู้เรียนจากหมู่บ้านหนองจิก)

“...อยากได้ซองชาจะไปซื้อที่ไหน จะเอามาใส่ชาดอกอัญชัน ยาใบหม่อน ไปให้คนอื่นดูแล้วสอนวิธีชงไม่ใส่น้ำตาล ใส่หญ้าหวานแทน...” (ผู้เรียนจากหมู่บ้านหนองจิก)

นอกจากนี้ ผู้ปกครองและชุมชน ได้ร่วมสังเกตพฤติกรรม ความมีจิตอาสาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น และสะท้อนเป็นคำบอกเล่า ดังตัวอย่างถ้อยคำของผู้เรียน ต่อไปนี้

“...ข้างคนไปมัดหญ้าธูปเห็นต้นหญ้าพันงูขาว ลูกสาวตกเสียงดังเล่าให้คนงานฟังว่าเป็นสมุนไพรนะมีประโยชน์สอนคนงานว่าใช้ยังไง...” (ตัวแทนผู้ปกครองบ้านหนองจิก)

“...เมื่อก่อนลูกก็กินผักนะเพราะยายพากิน แต่ตอนนี้รู้สึกจะสนใจมากขึ้นแล้วจะบอกเราว่าผักนี้กินแก้โรคอะไรบ้าง...” (ตัวแทนผู้ปกครองบ้านโนนตุ่น)

“...เห็นไปเรียนกลับมาแล้วขยันถามใหญ่เลยว่ายายรู้จักต้นสมุนไพรอะไรบ้าง ที่สวนเรามีต้นสมุนไพรอะไรบ้าง ยายเคยไม่สบายแล้วกินสมุนไพรอะไรบ้าง จะหาสมุนไพรมาให้กิน...” (ตัวแทนชุมชนบ้านโนนตุ่น)

“...มาขอต้นใบเตยว่าจะเอาไปทำหมอน บอกด้วยว่าเอาไว้หนุนนอนเวลาเป็นหวัด เห็นพากันไปเดินดูบ้านแถวนี้ว่ามีสมุนไพรบ้าง...” (ตัวแทนชุมชนบ้านหนองจิก)

“...แม่ขายน้ำหวาน กาแฟเย็น นมเย็น ชาเขียว ไปเรียนกลับมาบอกแม่ว่าแม่ครูบอกว่าต้นหม่อนนะเอามาบดทำเป็นชาเขียวได้ ไม่ต้องไปซื้อ...” (ตัวแทนผู้ปกครองบ้านหนองจิก)

“...ไปเรียนดูเขามีความสุขนะ กลับมา ไปหยิบแก้ว ช้อนชา ช้อนโต๊ะ มาวางไว้ให้น้องดู แล้วบอกว่าถ้ากินยา 1 ช้อนชาก็ช้อนนี้ 1 แก้วต้องเท่านี้...” (ตัวแทนผู้ปกครองบ้านหนองแวง)

“...ครูถามเด็ก ๆ ว่าไปเรียนสมุนไพรมาแล้วมาปลูกสมุนไพรไว้ที่สวนสมุนไพรในโรงเรียนของเราได้ไหม แล้วสอนเพื่อน ๆ น้อง ๆ ด้วยว่าสมุนไพรนี้มีประโยชน์อย่างไร เด็ก ๆ ตอบว่าได้แล้วก็บอกว่าจะเอาต้นนั้น ต้นนี้มาปลูก แยกกันจะเอามาปลูก...” (ตัวแทนชุมชนบ้านหนองแวง)

บทที่ 7

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร : ศูนย์เรียนรู้สืบนวสมุนไพรมุ่งเน้นการพัฒนา (Research and Development : R&D) โดยใช้แบบแผนวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) คือ ใช้วิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ

7.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

7.1.1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรและแนวทางการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

7.1.2 เพื่อพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรแก่ชุมชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนคูน ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น โดยประยุกต์ใช้พุทธลีลาการสอน

7.1.3 เพื่อทดลองใช้หลักสูตรและประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของชุมชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนคูนตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ที่ผ่านการพัฒนาจากศูนย์เรียนรู้สืบนวสมุนไพรมุ่งเน้นการพัฒนา

7.2 การดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินงานตามแผนดำเนินงาน 3 ระยะต่อไปนี้ คือ

ระยะที่ 1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรและแนวทางการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร ดำเนินงานระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2558 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2558 โดยใช้วิจัยเชิงปริมาณมุ่งเน้นศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของชุมชนต้นแบบ จากศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการประชุมกลุ่มตัวแทนท้องถิ่น

ระยะที่ 2 การพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรแก่ชุมชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนคูนตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น โดยประยุกต์ใช้พุทธลีลาการสอน

ระยะที่ 3 การประเมินผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของชุมชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนตู่ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ที่ผ่านการพัฒนาจากศูนย์เรียนรู้สืวนวลสมุนไพโร

7.3 สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยและข้อค้นพบต่าง ๆ มีดังนี้

7.3.1 ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 : ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรและแนวทางการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

7.3.1.1 คุณลักษณะที่เหมาะสมของชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร ประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ คือ เก่ง ดี และมีจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่น

7.3.1.2 แนวทางการสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์แก่ชุมชนต้นแบบ คือ การฝึกอบรมตามหลักสูตรที่ร่วมกันสร้างขึ้น และใช้ศูนย์เรียนรู้สืวนวลสมุนไพโร เป็นสถานที่พัฒนาชุมชนต้นแบบฯ

7.3.2 ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 : พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่เหมาะสมแก่ชุมชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนตู่ ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่นโดยประยุกต์ใช้พุทธลีลาการสอน

7.3.2.1 หลักสูตรที่ใช้ในการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่เหมาะสม โดยการประยุกต์ใช้พุทธลีลาการสอนเป็นหลักสูตรระยะสั้น ประกอบด้วยแผนการเรียนรู้จำนวน 7 แผน ได้แก่ แผนการเรียนรู้เรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพืชสมุนไพร

1) แผนการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นมาและความสำคัญของพืชสมุนไพร 2) แผนการเรียนรู้เรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพืชสมุนไพร 3) แผนการเรียนรู้ เรื่อง กลุ่มอาการของโรคที่ควรใช้หรือไม่ควรใช้สมุนไพร 4) แผนการเรียนรู้ เรื่อง วิธีการปรุงยาและการใช้ยาสมุนไพร 5) แผนการเรียนรู้ เรื่อง พืชสมุนไพรท้องถิ่นที่ควรรู้ 6) แผนการเรียนรู้ เรื่อง การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและแผนการเรียนรู้ และ 7) แผนการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาทักษะการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

7.3.2.2 ผลค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความเหมาะสมของหลักสูตรการฝึกอบรม ต่อการนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนต้นแบบพบว่า มีความเหมาะสมมากที่สุดทุกด้าน

7.3.3 ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 3 : การประเมินผลการพัฒนาหลักสูตร การฝึกอบรมยุวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของยุวชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนคูนตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ที่ผ่านการพัฒนาจาก ศูนย์เรียนรู้สืบทอดสมุนไพร

ผลประเมินการพัฒนายุวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่เหมาะสมแก่ยุวชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนคูน ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น มีข้อค้นพบดังนี้

7.3.3.1 ผลการประเมินการฝึกอบรมตามหลักสูตรยุวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร เพื่อให้ได้ยุวชนต้นแบบที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 1 ด้านความเก่ง

1) ผลการประเมินผลด้านความเก่ง มีความรู้ คิดเป็น ทำเป็น เรื่อง ความเป็นมาและความสำคัญของพืชสมุนไพรของยุวชนต้นแบบฯ พบว่า จำนวนผู้เรียนทั้งสิ้น 17 คน ผลการเรียนรู้ผ่านทั้งหมด 17 คน โดยมีระดับคะแนนดังนี้ คะแนนระดับดีเยี่ยมจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเยี่ยมเท่ากับ 47.06 ระดับดีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเท่ากับ 47.06 และระดับพอใช้จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเท่ากับ 5.88

2) ผลการประเมินผลด้านความเก่ง มีความรู้ คิดเป็น ทำเป็น เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพืชสมุนไพรของยุวชนต้นแบบฯ พบว่า จำนวนผู้เรียนทั้งสิ้น 17 คน ผลการเรียนรู้ผ่านทั้งหมด 17 คน โดยมีระดับคะแนนดังนี้ คะแนนระดับดีเยี่ยมจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเยี่ยมเท่ากับ 23.53 ระดับดีจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเท่ากับ 64.71 และระดับพอใช้ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเท่ากับ 11.76

3) ผลการประเมินผลด้านความเก่ง มีความรู้ คิดเป็น ทำเป็น เรื่อง กลุ่มอาการของโรคที่ควรใช้หรือไม่ควรใช้สมุนไพรของยุวชนต้นแบบฯ พบว่า จำนวนผู้เรียนทั้งสิ้น 17 คน ผลการเรียนรู้ผ่านทั้งหมด 17 คน โดยมีระดับคะแนนดังนี้คะแนนระดับดีเยี่ยม จำนวน 5 คนคิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเยี่ยมเท่ากับ 29.41 ระดับดีจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเท่ากับ 64.71 และระดับพอใช้ จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับพอใช้เท่ากับ 5.88

4) การประเมินผลด้านความเก่ง มีความรู้ คิดเป็น ทำเป็นเรื่องวิธีการปรุงยาและการใช้ยาสมุนไพรของยุวชนต้นแบบฯ พบว่า จำนวนผู้เรียนทั้งสิ้น 17 คน ผลการเรียนรู้ผ่านทั้งหมด 17 คน โดยมีระดับคะแนนดังนี้ คะแนนระดับดีเยี่ยม จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเยี่ยมเท่ากับ 70.59 ระดับดี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเท่ากับ 23.53 และระดับพอใช้จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเท่ากับ 5.88

5) การประเมินผลด้านความเก่ง มีความรู้ คิดเป็น ทำเป็น เรื่อง พืชสมุนไพร ท้องถิ่นที่ควรรู้ของเยาวชนต้นแบบฯ พบว่า จำนวนผู้เรียนทั้งสิ้น 17 คน ผลการเรียนรู้ผ่านทั้งหมด 17 คน โดยมีระดับคะแนนดังนี้ คะแนนระดับดีเยี่ยม จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเยี่ยมเท่ากับ 11.765 ระดับดีจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเท่ากับ 76.47 และระดับพอใช้ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับพอใช้เท่ากับ 11.765

6) การประเมินผลด้านความเก่ง มีความรู้ คิดเป็น ทำเป็น เรื่อง การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจของเยาวชนต้นแบบฯ พบว่า จำนวนผู้เรียนทั้งสิ้น 17 คน ผลการเรียนรู้ผ่านทั้งหมด 17 คน โดยมีระดับคะแนนดังนี้คะแนนระดับดีเยี่ยมจำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเยี่ยมเท่ากับ 76.47 และระดับดี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเท่ากับ 23.53

7) การประเมินผลด้านความเก่ง มีความรู้ คิดเป็น ทำเป็น เรื่อง การอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของเยาวชนต้นแบบฯ พบว่า จำนวนผู้เรียนทั้งสิ้น 17 คน ผลการเรียนรู้ผ่านทั้งหมด 17 คน โดยมีระดับคะแนนดังนี้ คะแนนระดับดีเยี่ยมจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเยี่ยมเท่ากับ 29.41 ระดับดีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเท่ากับ 52.94 และระดับพอใช้จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับพอใช้เท่ากับ 17.65

7.3.3.2 ผลการประเมินการฝึกอบรมตามหลักสูตรเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร เพื่อให้ได้เยาวชนต้นแบบที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 2 ด้านความดี

การประเมินเยาวชนต้นแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรด้านความดี พบว่า จำนวนผู้เรียนทั้งสิ้น 17 คน ผลการเรียนรู้ผ่านทั้งหมด 17 คน โดยมีระดับคะแนนดังนี้คะแนนระดับดีเยี่ยมจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเยี่ยมเท่ากับ 35.29 ระดับดีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเท่ากับ 52.94 และระดับพอใช้จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับพอใช้เท่ากับ 11.76

7.3.3.3 ผลการประเมินการฝึกอบรมตามหลักสูตรเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร เพื่อให้ได้เยาวชนต้นแบบที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 3 ด้านความมีจิตอาสา

การประเมินเยาวชนต้นแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรด้านความมีจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่น เรื่อง การอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของเยาวชนต้นแบบฯ พบว่า จำนวนผู้เรียนทั้งสิ้น 17 คน ผลการเรียนรู้ผ่านทั้งหมด 17 คน โดยมีระดับคะแนนดังนี้คะแนนระดับดีเยี่ยมจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเยี่ยมเท่ากับ 29.41 ระดับดีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับดีเท่ากับ 52.94 และระดับพอใช้ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านระดับพอใช้เท่ากับ 17.65

7.3.4 การประเมินผลการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

การประเมินผลการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร พบว่า จำนวนผู้เรียนทั้งสิ้น 17 คน ผลการเรียนรู้ผ่านทั้งหมด 17 คน คิดเป็นร้อยละของคนที่ผ่านการพัฒนาเป็นเยาวชนต้นแบบฯ เท่ากับ 100

7.3.5 ผลการเรียนรู้ในด้านทักษะปฏิบัติด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

ผลการเรียนรู้ในด้านทักษะปฏิบัติด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร พบว่า ผู้เรียนสามารถดำเนินการสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ และค้นพบพืชสมุนไพรของชุมชน นำเสนอข้อมูลกลับมา ยังห้องเรียนดังนี้คือ สมุนไพร “ต๋องฟ้า” หรือสะมัด (คำเรียกในภาษาอีสาน) มีลักษณะ เป็นไม้พุ่มถิ่นจังหวัดขอนแก่น ลักษณะ เป็นไม้พุ่มถิ่นจังหวัดขอนแก่น ไม้พุ่มขนาดเล็กสูงประมาณ 40 เซนติเมตร ใบมีสีเขียวเข้มทรงกลมหนา มีความยาวประมาณ 6 - 7 เซนติเมตร มีหยดน้ำมันทั่วบริเวณใบ มีลูกขนาดเล็กสีแดง ขยายพันธุ์โดยเมล็ด หากเด็ดใบแล้วต๋องขึ้นฟ้าจะมองเห็นหยดน้ำมันชัดเจนเกิดในป่าโปร่ง ป่าเบญจพรรณ

สถานที่ค้นพบจากสุทธยาโบราณของคุณตาเคน ภูเอียงแก้ว เกิด 6 พฤษภาคม 2471 (อายุ 88 ปี) หมู่ที่ 5 บ้านหนองจิก ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น หมอยาฝน แก้วไข่มุกไม่สร้าง แก้วไข่มุกอีก แก้วกินคิดแก้วไข่มุกไม่สร้างยาฝนสำหรับคนที่มีอาการไข้ ไข้รากสตันไม้ฝนรวมกันในสัดส่วนที่เท่ากันประกอบด้วย ต้นสะมัด (ต๋องฟ้า)

สรรพคุณแก้วไข่มุกต้นมะเร็งเต้านม มะเร็งปอดมะเร็งท่อน้ำดีมะเร็งช่องปาก ลดระดับน้ำตาลในเลือดสำหรับผู้ป่วยเบาหวาน ลดภาวะความจำเสื่อม (ฉวี เย็นจิตร, 2557 น. 1)

วิธีนำมาใช้นำต้นต๋องฟ้าและรากมาล้างให้สะอาด หั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ นำไปตากแดด 3 แดด แล้วนำมาบดผงบรรจุลงในซองชา

7.4 อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร : ศูนย์เรียนรู้ สีนวลสมุนไพร ผู้วิจัยได้นำประเด็นมาอภิปรายผลได้ 2 ประเด็น ตามความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

7.4.1 ผลจากการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรและแนวทางการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

7.4.1.1 ผลการกำหนดคุณลักษณะของเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร : ศูนย์เรียนรู้สิโนวรสสมุนไพร เยาวชนต้นแบบฯ ควรมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3 ด้าน ความเก่ง ความดี และมีจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่น

1) คุณลักษณะความเก่ง ประกอบด้วยมีความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรในท้องถิ่นของตนคิดเป็น หมายถึง เรียนรู้จนเข้าใจ สามารถคิดต่อยอดความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้อการคิดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพรในท้องถิ่นทำเป็น หมายถึง สามารถนำผลจากการคิดเป็นมาลงมือทำงานบรรลุผลนำไปใช้ได้จริง นำแนวคิดการคิดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพรในท้องถิ่นผลิตได้จริงและสามารถถ่ายทอดความรู้แก่ผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง

2) คุณลักษณะความดีประกอบด้วย มีใจเอื้อเฟื้อแบ่งปันช่วยเหลือมีเจตคติที่ดี ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ มีความภาคภูมิใจในพืชสมุนไพรและภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่มีในท้องถิ่นนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองรวมทั้งมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรมีบุคลิกภาพที่ดีมีความสุขเรียบร้อย และวาจาสุภาพ สามารถเป็นแบบอย่างของเยาวชนที่ดี

3) คุณลักษณะด้านมีจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่นประกอบด้วยเป็นผู้นำในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของท้องถิ่นเผยแพร่และถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จัก

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบส่วนใหญ่มีแนวคิดที่คล้ายคลึงกัน โครงการพัฒนาเยาวชนต้นแบบเต็มความหวังสู่สังคม (HAKAM) ของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานีร่วมกับองค์กรเครือข่าย เห็นว่าเยาวชนต้นแบบต้องมี EQ มี IQ และมี MQ คล้ายคลึงกับเยาวชนต้นแบบตามหลักสูตรการฝึกอบรมผู้นำเยาวชนเพื่อสันติภาพพบว่าเยาวชนต้นแบบต้อง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคนและธรรมชาติรู้จักหน้าที่ของตนเอง รวมทั้งมีความเอื้ออาทรและมีเมตตาต่อกันและมีความรักแลหวงแหนแผ่นดิน คล้ายคลึงกับต้นแบบชาวพุทธเยาวชนของพระมหากิตติคุณ ภูมิฮวดกุล (2550) ได้ศึกษาและพบว่าคุณลักษณะของต้นแบบชาวพุทธจะต้องมีความรู้เรื่องพุทธศาสนามีเจตคติและพฤติกรรมที่ดีต่อการปฏิบัติตนตามหลักพุทธศาสนา คล้ายคลึงกับ โครงการประกวดเยาวชนต้นแบบ กำหนดให้เยาวชนต้นแบบต้องมีความสามารถพิเศษมีบุคลิกภาพดี มีจิตอาสาและคล้ายคลึงกับ Marilyn Prince (2014) “what is role model” ซึ่งกำหนดให้เยาวชนต้นแบบต้องมีมีองค์ความรู้มีการสร้างแรงบันดาลใจตนเองและยอมรับผู้อื่นและมีจิตอาสาต่อชุมชน

7.4.1.2 ผลการกำหนดแนวทางการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

1) แนวทางการพัฒนา

เนื่องจากการกำหนดคุณลักษณะเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรต้องเป็นผู้ที่มี 1) ความเก่ง 2) ความดีและ 3) มีจิตอาสาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น จึงกำหนดแนวทางการพัฒนาเยาวชนต้นแบบฯ มุ่งพัฒนาเยาวชนให้มีความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรท้องถิ่น สร้างจิตสำนึกที่ดีตระหนักถึงคุณค่าภูมิปัญญาพืชสมุนไพรซึ่งจะนำไปสู่ความต้องการเป็นบุคคลต้นแบบในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรสอดคล้องกับสมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2525, น.179) ได้กล่าวว่าการพัฒนาหมายถึงการที่คนในชุมชนและสังคมร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับ ปรุงความรู้ความสามารถของตนเองและร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตนเองชุมชนสังคมให้ดีขึ้นสัมพันธ์กับวิบูลย์ลักษณ์ สุวรรณประเสริฐ (2537, น. 14 - 15) กล่าวว่าการพัฒนาคือกระบวนการหลายมิติรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงท่าทีของประชาชน กาญจนา कुमारักษ์ (2553, น. 38) กล่าวว่าการจัดการเรียนการสอนจะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ความสามารถและประสบการณ์ โดยส่งเสริมให้บุคคลไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนเองรู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ในสังคม และใน โลกอย่างมีคุณภาพและอย่างมีความสุข

วิจัยนี้จึงกำหนดการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร โดยหลักสูตรประกอบด้วยชื่อหลักสูตร หลักสูตรฝึกอบรมระยะสั้น จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร เป้าหมายของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ ระยะเวลาฝึกอบรม การจัดกิจกรรมการสอนการวัดและประเมินผลสถานที่ฝึกอบรม แผนการเรียนรู้ ซึ่งคล้ายคลึงกับคล้ายคลึง อุไรรัตน์ ยูชนากร (2546, น. 143) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเรื่องสมุนไพร สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1 โดย พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา การจัดเวลาเรียน สาระเบาะมาตรฐานการเรียนรู้ แนวการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ พรเพ็ญ กี่สุน (2549, น. 87) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรวิทยาศาสตร์ เรื่อง พืชสมุนไพรในท้องถิ่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประชาสามัคคี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีนครินทร์ เขต 3 โดยการสำรวจความต้องการพัฒนาหลักสูตรวิทยาศาสตร์เรื่องพืชสมุนไพรในท้องถิ่น จากผู้มีความรู้ด้านพืชสมุนไพรในท้องถิ่น 2 คนในประเด็นความต้องการพัฒนาหลักสูตร ผู้มีความรู้เห็นควรให้นำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกัน พื้นที่มีแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมอยู่แล้ว เนื้อหาที่สอนควรเป็นพืชสมุนไพรที่มีในท้องถิ่น นำข้อมูลที่ได้พัฒนาหลักสูตร ทดลองใช้ และประเมินผลจากการวิจัยพบว่า การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์มีความเหมาะสมใน

ระดับมาก การจัดการเรียนการสอนทำให้นักเรียนมีความสุข มีความพึงพอใจในผลงานของตนเอง และเห็นคุณค่าในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นและยังให้ความสนใจท้องถิ่นมากขึ้นการนำผู้มีความรู้ด้านสมุนไพรเข้ามามีส่วนร่วมช่วยสอน ได้ฝึกปฏิบัติจริงนอกจากนี้ยังสอดคล้องกัน รุจิรี ภู่อสาระ (2545, น. 1 อ้างถึงใน พรเพ็ญ ก็สุ่น, 2549, น. 11) ได้กล่าวว่า 1) หลักสูตรคือแผนการเรียน 2) หลักสูตรประกอบด้วยเป้าหมายและจุดประสงค์เฉพาะที่นำเสนอและจัดการเนื้อหาซึ่งจะรวมถึงแบบของการเรียนการสอนตามจุดประสงค์ และท้ายที่สุดจะต้องมีการประเมินผลลัพธ์ทางการเรียนสัมพันธ์กับสมิตรา คุณานุกร (2520, น. 9 อ้างถึงใน พรเพ็ญ ก็สุ่น, 2549, น. 11) กล่าวว่า เมื่อพิจารณาหลักสูตรในแง่ขององค์ประกอบแล้วมี 4 องค์ประกอบ คือ 1) ความมุ่งหมาย (Objective) 2) เนื้อหา (Content) 3) การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) 4) การประเมินผล (Evaluation) คล้ายคลึงกับสิริพร บุญญานันต์ (2429, น. 5 อ้างถึงใน อุไรรัตน์ ยุทธนากร 2546, น. 24) กล่าวว่าหลักสูตรประกอบด้วยองค์ประกอบ 8 ประการ คือ 1) จุดหมาย 2) หลักสูตร 3) โครงสร้าง 4) จุดประสงค์การเรียนรู้ 5) เนื้อหารายวิชา 6) สื่อการเรียน 7) วิธีสอน 8) การประเมิน ในการทำหลักสูตรมีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึง 4 ประการคือ 1) มีจุดประสงค์อย่างไร 2) เนื้อหาสาระอะไรบ้าง 3) จะจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์อย่างไร 4) จะทำการประเมินผลอย่างไรคล้ายคลึงกับทาบ (Taba, 1962, p. 10) กล่าวว่าหลักสูตรมีองค์ประกอบด้วย 4 อย่าง คือ 1) วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา 2) เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา 3) กระบวนการสอนและการเรียนหรือการนำหลักสูตรไปใช้ 4) โครงการประเมินผลการสอนตามหลักสูตร

7.4.2 การพัฒนาหลักสูตรสมุนไพรเยาวชนต้นแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร : ศูนย์เรียนรู้สืบสานสมุนไพร

หลักสูตรเยาวชนต้นแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร : ศูนย์เรียนรู้สืบสานสมุนไพรเน้นให้เยาวชนเรียนรู้เรื่องพืชสมุนไพรท้องถิ่น ที่สัมพันธ์กับโรคที่พบมากในท้องถิ่น มุ่งเน้นการสอนทฤษฎีพร้อมกับการสอนปฏิบัติทุกขั้นตอน มีแผนการเรียนรู้ จำนวน 7 แผน ได้แก่ แผนการเรียนรู้เรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพืชสมุนไพร 1) แผนการเรียนรู้ เรื่อง ความเป็นมาและความสำคัญของพืชสมุนไพร 2) แผนการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพืชสมุนไพร 3) แผนการเรียนรู้ เรื่อง กลุ่มอาการของโรคที่ควรใช้หรือไม่ควรใช้สมุนไพร 4) แผนการเรียนรู้ เรื่อง วิธีการปรุงยาและการใช้ยาสมุนไพร 5) แผนการเรียนรู้ เรื่อง พืชสมุนไพรท้องถิ่นที่ควรรู้ 6) แผนการเรียนรู้ เรื่อง การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและแผนการเรียนรู้และ 7) แผนการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาทักษะการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรคล้ายคลึงกับอุไรรัตน์ ยุทธนากร (2546) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาเรื่องสมุนไพร สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1 พัฒนาหลักสูตรโดยเน้นสมุนไพรใกล้ตัว รู้จักสรรพคุณ ศึกษาจริง นำไปใช้จริง แผนการจัดการเรียนรู้ 5 แผน เรื่อง สมุนไพรเรื่องนำรู้

เรื่อง มาปลูกและดูแลสมุนไพรกันเถอะเรื่องอาหารและเครื่องดื่มสุขภาพ เรื่อง โครงการสมุนไพรสัมพันธ์ ได้ศึกษากระบวนการส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาสมุนไพร ในการรักษาโรคเบื้องต้น โดยการจัดอบรมหลักสูตรความรู้เบื้องต้นสำหรับบุคลากรสาธารณสุขเพื่อให้มีความรู้ในการใช้สมุนไพร รักษาโรคเบื้องต้น สมุนไพรในงานสาธารณสุขมูลฐานมี 62 ชนิด รักษาสุขภาพตามกลุ่มอาการ โรค 5 กลุ่มดังนี้ 1) กลุ่มโรคและอาการเจ็บป่วยในระบบทางเดินอาหาร 2) กลุ่มโรคและอาการเจ็บป่วยในระบบทางเดินหายใจ 3) กลุ่มโรคและอาการระบบทางเดินปัสสาวะ 4) กลุ่มโรคและอาการโรคผิวหนัง 5) กลุ่มโรคและอาการเจ็บป่วยอื่น ๆ ผลการศึกษาพบว่าผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจในหลักสูตรการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคเบื้องต้น การอบรมควรเป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับสมุนไพรที่มีอยู่ในท้องถิ่น

7.4.3 ผลการประเมินผลหลักสูตร

การดำเนินการสอนตามหลักสูตรฯ งานวิจัยนี้มีผู้สอนประกอบด้วยนักวิชาการแพทย์แผนไทย ปรากฏสมุนไพรท้องถิ่น ด้านสถานที่งานวิจัยนี้ให้สถานที่ศูนย์เรียนรู้สิ่งแวดล้อมสมุนไพร ซึ่งเป็นศูนย์เรียนรู้ที่มีพืชสมุนไพรท้องถิ่นมากมาย เหมาะสมกับการเรียนรู้ตามหลักสูตรฯ มีอาคารเรียนรู้ที่เหมาะสมแก่การทำกิจกรรมเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอนงานวิจัยนี้ใช้สื่อการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสม เพียงพอกับเนื้อหาวิชาเรียน มีพืชสมุนไพรให้ผู้เรียนสามารถนำมาเรียนรู้ปฏิบัติกิจกรรม การสอนทฤษฎีพร้อมลงมือปฏิบัติให้เห็นภาพและสามารถปฏิบัติได้จริง การสอนให้สืบค้นข้อมูลสมุนไพรจากเว็บไซต์ หนังสือและแหล่งต่าง ๆ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล นำความรู้มาคิดสร้างสรรค์ การเก็บสมุนไพรแยกสรรพคุณตามกลุ่มอาการ การนำเสนอข้อมูลต่อสังคม วิธีการนำเสนอข้อมูล การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจากพืชสมุนไพรซึ่งทุกด้านมีความสำคัญส่งผลให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพการเรียนรู้ ส่งผลให้ผู้เรียน 17 คน ผ่านการเรียนรู้เป็นชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรท้องถิ่นคล้ายคลึงกับวรรณพร เทพหัสดิน ณ อยุธยา สุธชปริดา (2554, น. 2 - 84) ได้ศึกษาหลักสูตรการพัฒนาผู้นำอาเซียน (ASEAN Leadership Program) เพื่อความมั่นคงของชาติในประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) จำเป็นต้องสร้างหลักสูตรการพัฒนาผู้นำขึ้นมาอาเซียนขึ้นมาใหม่เพื่อความมั่นคงของชาติในประชาคมอาเซียน แต่พบข้อจำกัดเกี่ยวกับความพร้อมของครูผู้สอนที่จะต้องเข้าใจ และมีความรู้ ความชำนาญของการแปลงหลักสูตรไปสู่การเรียนรู้ ซึ่งครอบคลุมถึงการเตรียมการสอน การจัดการเรียนการสอน การจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในโรงเรียนเพื่อเสริมหลักสูตร มาตรฐานห้องเรียนและอัตราการเรียน การนิเทศการศึกษาและการบริหารหลักสูตรสมศักดิ์ คูหาสวรรค์เวช (2557, น. 92) ได้ศึกษาการส่งเสริมการเรียนรู้การทำเกษตรยั่งยืนแบบมีส่วนร่วมของเยาวชนและเกษตรกร ตำบลเกาะโพธิ์ อำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก พบว่า

การใช้สื่อในการส่งเสริมการเรียนรู้ คือ แผ่นพับและโปสเตอร์ การใช้สื่อในการส่งเสริมการเรียนรู้ คือ แผ่นพับและโปสเตอร์ จากการวิจัยพบว่าด้วยแผ่นพับและโปสเตอร์ด้วยรูปแบบของ การนำเสนอข้อมูล ขนาดกระดาษ รูปแบบเนื้อหา รูปแบบตัวอักษร ขนาดตัวหนังสือ สี รูปภาพ ประกอบที่เหมาะสมในกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และมีกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ มีความสำคัญ ต่อการเรียนรู้สัมพันธ์กับ ได้ศึกษาวิจัยชุมชนปฏิบัติการด้านการเรียนรู้ : โรงเรียนสมุนไพรชุมชน ตำบลยอดแกง อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้แหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับสมุนไพรชุมชน สร้างจิตสำนึกที่ดีในเรื่องสมุนไพรชุมชนและภูมิปัญญา สุขภาพของชุมชน กลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 49 คน ผลการศึกษา พบว่าการเรียนรู้ในห้องเรียนนักเรียนมีความตื่นตัวที่ได้เรียนรู้จากสวนสมุนไพรชุมชน มีผู้เฝ้าผู้ แก่ในชุมชนสาธิตวิธีการทำตั้งเพื่อให้นักเรียนเห็นประโยชน์ของพืชสมุนไพรและสามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในการรักษาอาการป่วยเบื้องต้นได้ ทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาสุขภาพ ของชุมชนของตน การจัดกิจกรรมแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการณ์การอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย วัตถุประสงค์เพื่อจัดกิจกรรมแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติในสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการณ์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย เปรียบเทียบพฤติกรรมการณ์การอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมก่อนและหลังดำเนินกิจกรรมแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ กลุ่มเป้าหมายคือเด็กศูนย์พัฒนา เด็กเล็กทั้งชายและหญิงรวม จำนวน 50 คน พบว่าหลังจากดำเนินกิจกรรม จะทำให้เด็กปฐมวัยมี พฤติกรรมการณ์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสูงขึ้นจากร้อยละ 46.60 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 90 และยังพบว่าการ สร้างสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การเรียนรู้ การให้ประสบการณ์ตรงและทางอ้อมสามารถสร้าง สติปัญญาแก่เด็กปฐมวัยได้ดีขึ้นนอกจากนี้ยัง ได้ศึกษากระบวนการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของช่างพื้นบ้านเมืองเชียงใหม่ ในการทำตุ้งล้านนาด้วยวิธีการหลุลากระดาษ พบว่ากระบวนการ ถ่ายทอดมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้โดยตรง ซึ่งการถ่ายทอดรู้ถือเป็นกระบวนการ เรียนการสอนอย่างหนึ่ง โดยเลือกวิธีการถ่ายทอดที่เหมาะสมด้วยการสอนแบบปฏิบัติ ช่วยให้ ผู้รับการถ่ายทอดเกิดพัฒนาการด้านทักษะทางศิลปะในการเรียนรู้ การทำตุ้งล้านนา ซึ่งกระบวนการ ถ่ายทอดนั้นยังต้องประกอบด้วยความพร้อมของผู้ถ่ายทอด ผู้รับการถ่ายทอด วัสดุอุปกรณ์ เนื้อหา สารระในการถ่ายทอด ภูมิปัญญาในการเลือกวัสดุมาใช้งาน ภูมิปัญญาเชิงช่าง คติความเชื่อ พื้นฐาน จิตใจของช่าง และยังพบว่ามีการเตรียมพิธีกรรมของกลุ่มช่างผู้ทำงานศิลปะพื้นบ้าน ผลการถ่ายทอด พบว่าผู้รับการถ่ายทอดนอกจากจะได้รับความรู้ด้านช่างแล้วยังสอดแทรกจริยธรรมไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งรูปแบบการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมสังคม ค่านิยมทางสังคมให้คนรุ่นหนึ่งได้เกิดการปฏิสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้ และยังทำให้ประชาชนท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจในตัว ศิษย์และผลงานของศิษย์อีกด้วยสัมพันธ์กับวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิทยาเขตปัตตานีร่วมกับองค์กรเครือข่ายจัดโครงการพัฒนาเยาวชนต้นแบบเดิมความหวังสู่สังคม Harapan Kampong – HAKAM โดยมีฝึกทักษะการรู้จักตนเองและรู้จักผู้อื่น ทักษะการเก็บข้อมูล และการนำเสนอข้อมูล ทักษะการวิเคราะห์ความแตกต่าง และทักษะการเขียนโครงการพัฒนาชุมชน กิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติและการเล่น และฝึกเก็บข้อมูลในสถานที่ ฝึกการตั้งคำถามก่อนเก็บข้อมูล และเตรียมความพร้อมก่อนการเก็บข้อมูล และเมื่อได้ข้อมูลแล้วนักเรียนจะต้องนำข้อมูลนั้นมาสังเคราะห์เพื่อหารูปแบบการนำเสนอข้อมูลให้ผู้อื่นเข้าใจ อีกทั้งการฝึกทักษะการวิเคราะห์ความแตกต่างทางด้านความคิด ใช้วิธีการสอนโดยให้นักเรียนฟังเรื่องราวการดำเนินโครงการพัฒนาชุมชนของเยาวชนต้นแบบรุ่นพี่ แล้วให้วิเคราะห์เรื่องราวเหล่านั้นด้วย ได้ทำวิจัยการสร้างเยาวชนต้นแบบตามโครงการฝึกอบรมผู้นำเยาวชนเพื่อสันติภาพ กองบัญชาการกองทัพไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการดำเนินงาน ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการจัดการฝึกอบรมผู้นำเยาวชนเพื่อสันติภาพ ของกองบัญชาการกองทัพไทย ที่ดำเนินการโดยหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา เพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงแนวทางการดำเนินงาน โครงการฝึกอบรมผู้นำเยาวชนเพื่อสันติภาพ กองบัญชาการกองทัพไทย ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เอกสาร การสนทนากลุ่ม และการสังเกตประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ กลุ่มเยาวชนที่เข้ารับการฝึกอบรม ในปี พ.ศ. 2557 และผลการฝึกอบรมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 - 2557 รวม 33 รุ่น ผลการวิจัย พบว่าการดำเนินการฝึกอบรมที่มีทั้งการให้ความรู้ทางด้านวิชาการและการจัดกิจกรรมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการแสดงออก โดยมีครูฝึกและครูพี่เลี้ยงคอยดูแลเอาใจใส่ รวมทั้งการนำเยาวชนไปศึกษาดูงานในสถานที่จริง เป็นประสบการณ์ตรง มีผลต่อความคิดและพฤติกรรมการแสดงออกของเยาวชน ทำให้เยาวชนเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นพลเมืองไทย มีความรัก ความผูกพัน ห่วงแหนแผ่นดินและสถาบันสำคัญของชาติ มีความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนให้เป็นผู้มีระเบียบวินัยเพิ่มขึ้น รู้จักหน้าที่ของตนเอง รวมทั้งมีความเอื้ออาทร และมีเมตตาต่อกัน ซึ่งเป็นที่คาดหวังได้ว่าเยาวชนเหล่านี้จะเติบโตขึ้นเป็น บุคลากรที่มีคุณภาพ และช่วยกันพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงสืบไป สำหรับการดำเนินงานของโครงการฝึกอบรมผู้นำเยาวชนเพื่อสันติภาพ กองบัญชาการกองทัพไทย เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นนั้น จะต้องประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 4 ประการ คือ ทักษะ หรือความชำนาญ ความรู้ และความร่วมมือร่วมใจ

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร : ศูนย์เรียนรู้สืบทอดสมุนไพร เป็นนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่สร้างขึ้นบนฐานความคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นนำทรัพยากรธรรมชาติมาเป็นภูมิคุ้มกันให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในด้านยาสมุนไพรพัฒนาเป็นชุมชนเพราะการดูแลสุขภาพควรเพิ่ม

ตั้งแต่เยาว์วัย ความเป็นนวัตกรรมคือการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นต้นแบบ การอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร ที่มีเนื้อหาการเรียนการสอนเหมาะสมและใช้วิธีการสอนแบบ ที่แตกต่าง คือนำวิธีการสอนแบบ“พุทธลีลาการสอน” (The Buddha’s style or manner of teaching) 1) สันทัดสนาชี้ให้ชัด 2) สมาทปนา ชวนให้ปฏิบัติ 3) สมุดเตชนาเร้าให้กล้า 4) สัมปหังสนา ปลุกให้เร้าแรงเพื่อให้ได้ชุมชนต้นแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 3 ด้าน คือ 1) ด้านความเก่ง 2) ด้านความดีและ 3) มีจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่น

7.5 ข้อเสนอแนะ

7.5.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

7.5.1.1 การพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรมีประโยชน์ ต่อท้องถิ่น หน่วยงานของรัฐควรหันมาให้การสนับสนุน เพื่อให้ความรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรขยาย ออกไปในวงกว้าง

7.5.1.2 ชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร มีความรู้ ความสามารถ ควรต่อยอดความรู้ให้ชุมชนต้นแบบฯเพื่อพัฒนาศักยภาพให้สูงขึ้น

7.5.1.3 ภาครัฐและชุมชน ควรสนับสนุนให้มีเวทีเพื่อให้ชุมชนต้นแบบฯ ได้แสดงออก ถึงศักยภาพ และกระตุ้นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาสมุนไพรในท้องถิ่น รวมทั้งกระตุ้นการดูแลสุขภาพ ของคนในท้องถิ่น

7.5.1.4 โรงเรียนในท้องถิ่นควรจัดหลักสูตรพัฒนาชุมชนต้นแบบการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรท้องถิ่น เข้าเป็นหลักสูตรท้องถิ่นของสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนรุ่นพี่ ที่ผ่านการพัฒนาเป็นชุมชนต้นแบบฯสอนรุ่นน้องต่อ ๆ ไป

7.5.2 ข้อเสนอแนะการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย

7.5.2.1 ควรนำไปใช้ในท้องถิ่น เพื่อขยายกรอบการอนุรักษ์ออกไปอย่างกว้างขวาง โดยควรนำไปใช้กับกลุ่มผู้มีอายุมากกว่า

7.5.2.2 ควรนำผลการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร ไปใช้เช่น นำชุมชนที่ผ่านการพัฒนาไปเป็นวิทยากรร่วมในการอบรมครั้งต่อไป

7.5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

7.5.3.1 ควรมีการวิจัยโดยมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรสำหรับการพัฒนา
ยุวชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในโรงเรียน จะเพิ่มแนวทางประสิทธิภาพในการค้นหาข้อมูลสมุนไพร
เพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรในเชิงลึกมากยิ่งขึ้น

7.5.3.2 ควรมีการวิจัยและพัฒนาที่ต่อยอดไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์พืชสมุนไพร
ภูมิปัญญาเพื่อนำไปสู่เศรษฐกิจชุมชน

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- กฤษณา วงษาสันต์. (2542). *วิถีไทย*. กรุงเทพฯ : คอมฟอร์ม.
- กาญจนา คุณารักษ์. (2553). *พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตร*. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชาญพงษ์ ถูกจิตร. (2542). *สมุนไพรรักษาการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชนบทของอำเภอเมืองจังหวัดพะเยา* (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ฉวี เย็นจิตร. (2558). *มหาวิทยาลัยขอนแก่น คณะวิทยาศาสตร์*. สืบค้นจาก <http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID>
- ณัฐจิญา คำพล. (2554). *ความคิดเห็นของบุคลากรสาธารณสุขต่อยาสมุนไพรและนโยบายการส่งเสริมการใช้ยาจากสมุนไพรในสถานบริการสาธารณสุข*. (รายงานผลการวิจัย).
สำนักนโยบายสาธารณสุข : กระทรวงสาธารณสุข.
- คลใจ ถาวรวงศ์ตันเจริญ. (2552). *กระบวนการจัดเกล้าคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนต้นแบบจังหวัดฉะเชิงเทรา*. วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม, 5(1), 21-34.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2551). *เอกสารประกอบการศึกษาคูงานของคณะกรรมการพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชนวุฒิสภา*. นนทบุรี : สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า
- นิรชรา ทองธรรมชาติ. (2544). *กลยุทธ์การฝึกอบรมและวิทยากรในยุคโลกาภิวัตน์* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : บริษัท ลินคอร์น โปรโมชัน จำกัด.
- ประภัสสร ปรีเอี่ยม. (2556). *การถอดบทเรียนปฏิบัติงานหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวัตกรรมการพัฒนาท้องถิ่น*. (รายงานผลการวิจัย). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ประเวศ วะสี. (2536). *การศึกษาของชาติ กับภูมิปัญญาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อัมรินทร์.
- พรเพ็ญ กี่สู่น. (2549). *การพัฒนาหลักสูตรวิทยาศาสตร์ เรื่องพืชสมุนไพรในท้องถิ่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประชาสามัคคี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศรีนครินทร์ เขต 3* (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต). สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- พรรณฉลิ นิตโรจน์. (2557). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนกรุงเทพฯ ศึกษาเฉพาะกรณีการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองเขตวังทองหลาง* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (ม.ป.ป.). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พะเยา : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหากิติติคุณ ภูมิสวัสดิ์. (2550). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมยุวพุทธ เรื่อง ค่านิยมชาวพุทธสำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สุพรรณบุรี เขต 3*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิทรัพยากรมนุษย์ระหว่างประเทศ.
- พระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย (2542). *กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก*. นนทบุรี : กระทรวงสาธารณสุข.
- พระราชบัญญัติยา. (2510). *ควบคุมเครื่องสำอางและวัตถุอันตราย*. นนทบุรี : กระทรวงสาธารณสุข.
- พานิช ศิริสะอาด. (2558). *ประเด็นการรักษาด้วยแผนปัจจุบันและแผนไทย*. สืบค้นจาก <http://www.pharmacy.cmu.ac.th/web2553/n45.php>
- กาญจนาภรณ์ ภูโต. (2551). *การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชน เขาสมอคอน อ.ทุ่งวุ้ง ต.เขาสมอคอน จ.ลพบุรี (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (2558). *โครงการพัฒนาเยาวชนต้นแบบเต็มความหวังสู่สังคม Harapan Kampong – HAKAM*. สืบค้นจาก <http://www.deepsouthwatch.org/dsj/6284>
- มูลนิธิกัลยาณมิตรเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน. (2557). *โครงการเยาวชนต้นแบบ*. หนองคาย : มูลนิธิกัลยาณมิตรเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน.
- มูลนิธิกัลยาณมิตรเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน. (2558). *โครงการเยาวชนต้นแบบ ครั้งที่ 1 การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเยาวชน*. หนองคาย : มูลนิธิกัลยาณมิตรเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน.
- ยศ สันตสมบัติ. (2542). *ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน*. คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ยุติธรรม, กระทรวง. (2553). *พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว*. กรุงเทพฯ : กระทรวงยุติธรรม.
- ยุพา วีระไวทยะ. (2540). *เทคนิคการสอนวิทยาศาสตร์ระดับประถมศึกษาตอนต้น : คู่มือสำหรับครูวิทยาศาสตร์*. กรุงเทพฯ : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2526). *หลักการพัฒนาชุมชนและหลักการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยอนุเคราะห์.
- รุ่ง แก้วแดง. (2541). *การศึกษาไทยในเวทีโลก*. กรุงเทพฯ : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- ลินิน พูนผล. (2557). *ผลของการออกกำลังกายแบบแอโรบิกแชนร่วมกับการควบคุมการบริโภคอาหารต่อพฤติกรรม*. *วารสารเกื้อการุณย์*, 21(1), 11 - 23.

- วรรณพร เทพหัสดิน ณ อยุธยา สุททปรีดา. (2554). *วิจัยหลักสูตรการพัฒนาผู้นำอาเซียน (ASEAN Leadership Program) : เพื่อความมั่นคงของชาติในประเทศอาเซียน(ASEAN Community) กรุงเทพฯ : สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.*
- วิรัชญา ศิลาอ่อน. (2559). *การพัฒนาตำรับยาเตรียมจากส่วนสกัดที่แสดงฤทธิ์ของพืชสมุนไพร เพื่อใช้ในการรักษาแผล. อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.*
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2543). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจของชุมชน, หนังสือแปล ศูนย์สันติวิธีเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.*
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). *การพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัทอาร์แอนด์ปรีนท์ จำกัด.*
- วิบูลย์ลักษณ์ สุวรรณประเสริฐ. (2537). *บทบาทในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของภาครัฐที่มีต่อเยาวชนภาคใต้ (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สงขลา : มหาวิทยาลัยทักษิณ.*
- วิโรจน์ ศรีโกลา. (2544). *การจัดการเรียนรู้แบบ โครงงานสู่การปฏิบัติการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : ชรรรมสาร.*
- ศูนย์พัฒนาทรัพยากรการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. (2558). *การวิเคราะห์ทางจิตสังคม ที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมของบุคคล. สืบค้นจาก*
http://www.elearning.msu.ac.th/opencourse/0702502/unit02/U02_02.html
- สนธยา พลศรี. (2547). *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.*
- สมทรง ณ นคร. (2537). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับสมุนไพรรักษาโรค. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.*
- สมพร เทพสิทธิ์า. (2536). *การพัฒนาจิตใจ กับการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ : สภาสังคมสงเคราะห์ ป่าประเทศไทย.*
- สมศักดิ์ คูหาสวรรค์เวช. (2557). *การส่งเสริมการเรียนรู้การทำเกษตรยั่งยืนแบบมีส่วนร่วม ของเยาวชนและเกษตรกร. นครนายก : สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.*
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2525). *สังคมไทยแนวทางวิจัยและพัฒนา. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น.*
- สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (2558). *ประวัติการแพทย์แผนไทย. สืบค้นจาก*
<http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=33&chap=8&page=t33-8-infodetail02.html>
- สำลี รักสุทธี. (2545). *เทคนิควิธีการพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการ. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา.*

- สุภาพจิต, กรม. (2558). *โครงการรณรงค์และแก้ไขปัญหายาเสพติด (TO BE NUMBER ONE) TO BE NUMBER ONE IDOL*. สืบค้นจาก <http://www.tobenumber1.net/?q=node/30>
- สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2540). ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้. *ทักษิณคดี*, 4(3), 34-41.
- สุธีร์ คมขำ. (2555). *การพัฒนาหลักสูตรเรื่อง กล้วยนำว่าสารพัดประโยชน์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. (วิทยานิพนธ์ คุรุศาสตรมหาบัณฑิต). หนองบัว : มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- สุขเมธ ดันติเวชกุล. (2542). *การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงตามแนวพระราชดำริ*. กรุงเทพฯ : กองประชาสัมพันธ์สำนักผู้ว่าการการประปาส่วนภูมิภาค.
- สุขเมธ ดันติเวชกุล. (2549). เศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารราชภัฏกรุงเทพฯ*, 14(23), 1-50.
- สุรพจน์ วงศ์ใหญ่. (2551). *วิทยาศาสตร์กับการแพทย์แผนตะวันออก*. สืบค้นจาก <https://blog.eduzones.com/inter/6410>
- เสรี พงศ์พิศ. (2536). *ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อकिन รพีพัฒน์. (2547). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : ศูนย์การศึกษานโยบายสาธารณสุข.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2544). *พลวัตในการจัดการทรัพยากร : กระบวนทัศน์และนโยบาย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อำนาจ วัดจินดา. (2558). *เทคนิคการประเมินการฝึกอบรม*. กรุงเทพฯ : เอช.อาร์.ที.โอ.
- อินทรี หิรัญสาย. (2545). ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. *วารสารวิชาการ*, 6(3), 32-37.
- อุบล รัตน์กิจไมตรี. (2542). *การพัฒนาหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีสาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นสุพรรณบุรี สำหรับนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อุไรรัตน์ ชูชนากร. (2546). *การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่องสมุนไพรสำหรับนักเรียน ระดับประถมศึกษาปีที่ 1*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Beauchamp, R.H. (1975). *Education in Japan : A Source Book*. New York : Garland.
- Good, C.V. (1973). *Dictionary of Education*. New York : McGraw – Hill.
- Piaget, J. (1986). *The construction of reality in the child*. N.Y. : Ballantine Books.
- Saylor, J. Galen and Willia M. Alexander. (1981). *Planning Curriculum for School*. (3rd ed.) NewYork : Holt Rinehart and Winston.

Taba, H. (1962). *Curriculum Development : Theory and Practice*. New York : Harcourt.

Wheeler,D.K. (1974). *Curriculum Process*. London : Univercity of London.Pr.

Wither, Sarah E. (2000). Local Curriculum Development and Place-based
Education. *Dissertation Abstracts International*, 61(6), 2176-A.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

เครื่องมือวัดผลหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์
ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร บ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนตู่
ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ใบงานที่ 1

หลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร
ศูนย์เรียนรู้สิ่งแวดล้อมสมุนไพร

แผนการเรียนรู้ที่ 1 ความเป็นมาและความสำคัญของพืชสมุนไพร (10 คะแนน)

ชื่อ - นามสกุล.....ชั้น.....

ให้ผู้เรียนเขียนตอบคำถามต่อไปนี้

1. พืชสมุนไพร หมายถึง.....
.....
2. พืชสมุนไพรมีความสำคัญในการดำรงชีพ คือ.....
.....
3. การใช้พืชสมุนไพรต้องใช้อย่างไร.....
.....
4. เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง.....
.....
5. การใช้พืชสมุนไพรตรงกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไร.....
.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

เกมส์ เก็บสมุนไพร

หลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร
ศูนย์เรียนรู้สีนวลสมุนไพร

ตามแผนการเรียนรู้ที่ 3 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพืชสมุนไพร (5 คะแนน)

ชื่อ-นามสกุล.....ชั้น.....

ให้ผู้เรียนเก็บพืชสมุนไพรมา 2 ชนิดพร้อมเขียนชื่อพืชสมุนไพรพร้อมบอกว่ามีรูป สี กลิ่น รส อย่างไร
เป็นพืชสมุนไพรจำพวกใดและให้อภิปรายหน้าห้องเรียน (เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแยกลักษณะและคำ
ที่ควรรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพร)

ตัวอย่าง ชื่อ... ใบมะขาม.....

รูป... ใบเป็นรูปวงรี.....

สี.....เขียว.....

กลิ่น...เปรี้ยว.....

รส.....เปรี้ยว.....

จำพวกต้น (ต้น เถา ผัก หญ้า หัวหรือเหง้า)

3.1	ชื่อ.....	3.2	ชื่อ.....
	รูป.....		รูป.....
	สี.....		สี.....
	กลิ่น.....		กลิ่น.....
	รส.....		รส.....
	ลักษณะต้น.....		ลักษณะต้น.....

แบบทดสอบความรู้

หลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร
ศูนย์เรียนรู้สีนวลสมุนไพร

ตามแผนการเรียนรู้ที่ 4 กลุ่มอาการของโรคที่ควรใช้หรือไม่ควรใช้สมุนไพร

คำชี้แจง

1. แบบทดสอบมีจำนวนทั้งหมด 10 ข้อ 10 คะแนน
2. แบบทดสอบปรนัย แบบเลือกตอบ ใช่ หรือ ไม่ใช่
3. ผู้เรียนทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่เห็นว่าถูกต้อง

ข้อ	คำถาม	ใช่	ไม่ใช่
1	อาการแพ้ยาสมุนไพร เช่น หูอื้อ ใจสั่น เบื่ออาหาร		
2	ตัวร้อนมีไข้สูงควรกินยาสมุนไพร		
3	อาเจียนเป็นเลือดควรรีบไปพบแพทย์		
4	ถ้ากินสมุนไพรแล้วใจสั่น ใจเต้น ให้หยุดกิน		
5	การแพ้สมุนไพรอาจมีผื่นขึ้นตามผิวหนังคล้ายลมพิษ หรือตาบวมตาปิด		
6	สุนัขบ้ำกัด ควรรีบไปหาหมอ		
7	เป็นบาดทะยักไม่ควรใช้สมุนไพร		
8	ไส้ติ่งสามารถรักษาได้โดยใช้สมุนไพร		
9	การตกเลือดโดยเฉพาะทางช่องคลอดควรไปพบแพทย์โดยเร็วที่สุด		
10	เป็นพยาธิสามารถใส่ยาสมุนไพรได้		

ใบงานการสืบค้นข้อมูลความรู้สมุนไพร

หลักสูตรฝึกอบรม การพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร
ศูนย์เรียนรู้สีนวลสมุนไพร

แผนการเรียนรู้ที่ 5 เรื่องวิธีการปรุงยาและการใช้ยาสมุนไพร ใบงานมี 2 ข้อ ข้อละ 10 คะแนน

การสืบค้นข้อมูลความรู้สมุนไพร

ถ้าเราอยากทราบว่าพืชสมุนไพรใดมีสรรพคุณอย่างไร วิธีการนำมาใช้อย่างไร เราสามารถค้นหาข้อมูลได้จากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำมาเทียบข้อมูลสรรพคุณสมุนไพรที่ได้จากการสืบค้นจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งสมุนไพรที่กำหนดให้

1. หนังสือสมุนไพร

ชื่อหนังสือ.....หน้าที่.....

ชื่อผู้เขียน.....

สรรพคุณ.....

.....

2. อินเทอร์เน็ต

เว็บไซต์ชื่อ.....

ผู้เขียน.....

สรรพคุณ.....

.....

ใบงานพ่่าวอีสาน

หลักสูตรฝึกอบรม การพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร
ศูนย์เรียนรู้สีนวลสมุนไพรร

แผนการเรียนรู้ที่ 7 พืชสมุนไพรท้องถิ่นที่ควรรู้

ชื่อ-นามสกุล.....ชั้น..... (10 คะแนน)

ส่วนที่ 1

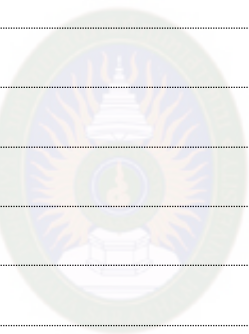
ให้ผู้เรียนแล้วคิดเมนูในพ่่าวอีสาน แล้วเขียนชื่ออาหารท้องถิ่นลงตรงกลางรูปนี้ เขียนชื่อสมุนไพรที่เป็นส่วนผสมของอาหารลงในตารางสี่เหลี่ยม (จากใบงานที่ 2 ของผู้เรียนทุกคน จะนำไปคัดเลือกเพื่อเป็นเมนูพ่่าวอีสาน และให้ผู้เรียนร่วมกันเก็บผักในสวน มาทำอาหาร)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ส่วนที่ 2 (ทำเป็นการบ้าน)

ให้ผู้เรียนเขียนชื่อพืชสมุนไพรที่ได้จากส่วนที่ 1 แล้วค้นหาสรรพคุณ ส่วนของพืชสมุนไพรที่นำมาใช้

ชื่อพืชสมุนไพร	ส่วนที่นำมาใช้	วิธีการใช้และสรรพคุณ
ขี้เหล็ก	ใบอ่อน	นำมาแกง ช่วยให้นอนหลับ ช่วยในการขับถ่ายได้ดี

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ใบงานความเก่งคิดเป็น ทำเป็น

หลักสูตรฝึกอบรม การพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร
ศูนย์เรียนรู้สีนวลสมุนไพรร

ให้ผู้เรียนรวมกลุ่มเพื่อคิดสร้างสรรค์แปรรูปสมุนไพรพร้อมบอกรายละเอียดดังต่อไปนี้
(10 คะแนน)

- กลุ่มยูวชน.....
- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

ชื่อผลิตภัณฑ์.....

ทำจากพืชสมุนไพรชื่อ.....

ลักษณะของต้นพืช.....

การขยายพันธุ์.....

ส่วนที่นำมาใช้.....

ขั้นตอนวิธีการทำ.....

แนวคิดในการทำ.....

วิธีการใช้.....

สรรพคุณ.....

นำเสนอข้อมูลหน้าชั้นเรียน.....

แบบทดสอบเจตคติ

หลักสูตรฝึกอบรม การพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร
ศูนย์เรียนรู้สีนวลสมุนไพรมะลิ

เพื่อประเมินทัศนคติความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาพืชสมุนไพร ตระหนักคุณค่า นำไปใช้ให้ทำ
เครื่องหมาย ✓

5	คือ	คะแนนระดับมากที่สุด	4	คือ	คะแนนระดับมาก
3	คือ	คะแนนระดับปานกลาง	2	คือ	คะแนนระดับน้อย
1	คือ	คะแนนระดับน้อยมาก			

ชื่อ – สกุล.....

ที่	ข้อพิจารณา	ระดับความเห็นด้วย					รวม	หมายเหตุ
		5	4	3	2	1		
1	ผู้เรียนเห็นว่าพืชสมุนไพรมีประโยชน์ในการดำรงชีพ							
2	ผู้เรียนเห็นว่าเราจำเป็นต้องกินพืชสมุนไพรเป็นอาหารเพื่อสุขภาพดี							
3	ผู้เรียนเห็นว่าเราจำเป็นต้องใช้พืชสมุนไพรเป็นยารักษาโรค							
4	เราควรอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร							
5	เราควรนำความรู้ด้านพืชสมุนไพรไปเผยแพร่แก่สังคม							
6	พืชสมุนไพรท้องถิ่นปลูกและดูแลง่าย							
7	การใช้จ่ายสมุนไพรเป็นเรื่องยุ่งยาก							
8	การใช้จ่ายสมุนไพรอันตรายต่อร่างกาย							
9	ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาพืชสมุนไพรท้องถิ่น							
10	พืชสมุนไพรท้องถิ่นหาได้ง่าย							
รวม								

แบบประเมินบุคคล

หลักสูตรฝึกอบรม การพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร
ศูนย์เรียนรู้สีนวนลสมุนไพรร

เพื่อประเมินคนดี ด้านบุคลิกภาพทำเครื่องหมาย √ ในช่องระดับความคิดเห็น เพียงช่องใดช่องหนึ่งที่ท่านเห็นว่า

5 คือ คะแนนระดับมากที่สุด	4 คือ คะแนนระดับมาก
3 คือ คะแนนระดับปานกลาง	2 คือ คะแนนระดับน้อย
1 คือ คะแนนระดับน้อยมาก	

ชื่อ-สกุล.....

ที่	ข้อพิจารณา	ระดับความเห็นด้วย					รวม	หมายเหตุ
		5	4	3	2	1		
1	การแต่งกายสะอาด เรียบร้อย							
2	การพูดจาสุภาพ อ่อนโยน							
3	ร่วมมือในการทำกิจกรรม							
4	บุคลิกดี ท่วงท่าในการการเดิน การนั่ง							
5	มีมารยาท							
7	รู้จักแบ่งปัน							
8	ยิ้มแย้มแจ่มใส							
9	มีคุณธรรม รู้จักต่อแถวหรือรอตามลำดับ							
10	ตั้งใจในการเรียนและปฏิบัติกิจกรรม							
รวมคะแนน								

ใบงานจิตอาสาพัฒนาท้องถิ่น

หลักสูตรฝึกอบรม การพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร
ศูนย์เรียนรู้สีนวลสมุนไพรร

ให้ผู้เรียนรวมกลุ่มเพื่อคิดโครงการจิตอาสาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น เกี่ยวกับภูมิปัญญาพืชสมุนไพรไป (10 คะแนน)

กลุ่มเยาวชน.....

สมาชิกกลุ่ม

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

ชื่อโครงการ.....

ขั้นตอนวิธีการ.....

สถานที่ดำเนินโครงการและกิจกรรม.....

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

ภาคผนวก ค

ภาพกิจกรรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

นวัตกรรมการพัฒนาท้องถิ่นเรื่อง การพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิ
 ปัญญาพืชสมุนไพร : ศูนย์เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมสมุนไพร

ภาพที่ ค.1 อาคารศูนย์เรียนรู้วิถีวัฒนธรรมสมุนไพร

ภาพที่ ค.2 ปรับปรุงอาคารจอดรถให้เป็นอาคารเรียนรู้

ภาพที่ ค.3 อาคารศูนย์เรียนรู้สีนวลสมุนไพรมะพร้าว และห้องน้ำ

ภาพที่ ค.4 ปรับปรุงปลูกลงสวนมะพร้าวท้องถิ่นเพื่อให้ชุมชนได้เรียนรู้

ภาพที่ ค.5 ปรับภูมิทัศน์พร้อมปลูกสวนสมุนไพร

ภาพที่ ค.6 เฟื้อสมุนไพรท้องถิ่นที่มีในสวนสมุนไพร (ชุมเห็ดเทศ)

ภาพที่ ค.7 พืชสมุนไพรท้องถิ่นที่มีในสวนสมุนไพร (พวงพี)

ภาพที่ ค.8 พืชสมุนไพรท้องถิ่นที่มีในสวนสมุนไพร (พริกขี้หนู)

ภาพที่ ค.9 สมุนไพรท้องถิ่นที่มีในสวนสมุนไพร (ย่านาง)

ภาพที่ ค.10 พืชสมุนไพรท้องถิ่นที่มีในสวนสมุนไพร (ทองพันชั่ง)

ภาพที่ ค.11 พืชสมุนไพرتองถิ่นที่มีในสวนสมุนไพรร (บัวบก)

นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเรื่อง การพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรร : ศูนย์เรียนรู้สิ่งแวดล้อมสมุนไพรร การดำเนินงานแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรรและแนวทางการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรร

1. ประชุมกลุ่มตัวแทนเพื่อร่วมกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรรและแนวทางการพัฒนาชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรร

ภาพที่ ค.12 ผู้วิจัยแจ้งแนวทางดำเนินงานวิจัย วัตถุประสงค์ของการประชุมกลุ่ม สรุปผลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบฯ แยกเป็นประเด็นเพื่อให้ผู้ร่วมประชุมกลุ่มรับทราบ

ภาพที่ ค.13 ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มร่วมกันกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่เหมาะสมกับท้องถิ่นและร่วมกำหนดแนวทางการพัฒนาเยาวชนต้นแบบฯ บ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนตุ่น

ภาพที่ ค.14 สรุปผลการประชุมกลุ่มตัวแทน สามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชน
ต้นแบบฯ และแนวทางการพัฒนาเยาวชนต้นแบบฯ โดยการพัฒนาลัทธิสูตรการพัฒนาเยาวชนต้นแบบ
ด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

2. นำผลการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์
ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรและแนวทางการพัฒนาเยาวชนต้นแบบฯ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาการวิจัย
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ภาพที่ ค.15 ที่ปรึกษางานวิจัยลงพื้นที่ศูนย์เรียนรู้สีนวลสมุนไพร เพื่อแนะนำการทำวิจัย

ภาพที่ ค.16 ที่ปรึกษางานวิจัยลงพื้นที่ศูนย์เรียนรู้สีนวลสมุนไพรมุข เพื่อแนะนำแนวทางการพัฒนา
ชุมชนต้นแบบฯ

ระยะที่ 2 พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมชุมชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญา พืชสมุนไพร

1. ประชุมกลุ่มตัวแทนเพื่อร่วมกันพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมชุมชนต้นแบบด้าน
การอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

ภาพที่ ค.17 ประชุมกลุ่มวิชาการครั้งที่ 1 เพื่อร่วมกันพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมฯ

ภาพที่ ค.18 ประชุมกลุ่มวิชาการครั้งที่ 2 เพื่อร่วมกันพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมฯ ในประเด็นเพิ่มเติม

2. นำร่างหลักสูตรที่แล้วเสร็จเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรฝึกอบรมพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

ภาพที่ ค.19 ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความเหมาะสมของร่างหลักสูตรฯ

3. นำร่างหลักสูตรฝึกอบรมการพัฒนาชุมชนต้นแบบการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ มาจัดทำหลักสูตรซึ่งมี 7 แผนการเรียนรู้ การเรียนการสอนเป็นการสอนทฤษฎีพร้อมลงมือปฏิบัติกิจกรรมไปพร้อมกันทุกแผนการเรียนรู้ มาจัดอบรมเป็นระยะเวลา 3 วัน โดยจัดอบรมในวันเสาร์ที่ 3, 10 และ 17 กันยายน 2559

3.1 แผนการเรียนรู้ที่ 1 ความเป็นมาและความสำคัญของพืชสมุนไพร

3.1.1 เรียนรู้ความหมายของสมุนไพรและพืชสมุนไพร (ทฤษฎี)

3.1.2 เรียนรู้พืชสมุนไพรกับการดำรงชีพ (ทฤษฎี)

3.1.3 เรียนรู้ประวัติความเป็นมาของพืชสมุนไพรไทย (ทฤษฎี)

ภาพที่ ค.20 กิจกรรมเรียนรู้ความหมายของสมุนไพรและพืชสมุนไพร พืชสมุนไพรกับการดำรงชีพ ประวัติความเป็นมาของพืชสมุนไพรไทย

3.2 แผนการเรียนรู้ที่ 2 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพืชสมุนไพร

3.2.1 เรียนรู้เรื่องต้นพืชสมุนไพรประกอบไปด้วย 5 ส่วน คือราก ลำต้น ใบ ดอก ผล (ทฤษฎี, ปฏิบัติ)

ภาพที่ ค.21 กิจกรรมให้ผู้เรียนเก็บสมุนไพรจากสวนแล้วบอกส่วนต่างๆ ของต้นพืชสมุนไพร

3.2.2 เรียนรู้เรื่องวิธีการตวง วัดพืชสมุนไพร กำมือ ส่วน ทั้ง 5 แก้ว ซ้อน ถ้วยชา (ทฤษฎี, ปฏิบัติ)

ภาพที่ ค.22 กิจกรรมให้ผู้เรียนฝึกการตวงวัด โดยการปฏิบัติจริง

3.2.3 เรียนรู้เรื่องลักษณะของพืชสมุนไพร รูป สี กลิ่น รส (ทฤษฎี, ปฏิบัติ)

ภาพที่ ค.23 ผู้เรียนเก็บสมุนไพรจากสวนแล้วติดลงในใบงาน พร้อมบอกคุณลักษณะของพืชสมุนไพรว่ามีชื่อ รูป สี กลิ่น รส อย่างไร

3.2.4 เรียนรู้เรื่องการใช้สมุนไพรต้องใช้ให้ถูกต้องถูกส่วน ถูกขนาด ถูกวิธี ถูกกับโรค และเรียนรู้เรื่องประโยชน์ของพืชสมุนไพร (ทฤษฎี)

ภาพที่ ค.24 วิทยากรบรรยายเรื่องการใช้สมุนไพรต้องใส่ใจให้ถูกต้นถูกส่วน ถูกขนาด ถูกวิธี ถูกกับโรคและเรื่องประโยชน์ของพืชสมุนไพร

3.3 แผนการเรียนรู้ที่ 3 กลุ่มอาการของโรคที่ควรใช้หรือไม่ควรใช้สมุนไพร

3.3.1 เรียนรู้กลุ่มอาการของโรคที่ควรใช้สมุนไพรกลุ่มโรคที่ไม่ควรใช้สมุนไพรเรียนรู้อาการแพ้สมุนไพร (ทฤษฎี)

3.4 แผนการเรียนรู้ที่ 4 วิธีการปรุงยาและการใช้ยาสมุนไพร

3.4.1 เรียนรู้การเก็บรักษาพืชสมุนไพรวิธีการเก็บพืชสมุนไพรมาใช้ข้อควรรู้เกี่ยวกับการปรุงยาไทย (ทฤษฎี)

3.4.2 เรียนรู้วิธีปรุงยาไทยการต้ม ชง ดอง ปั่นลูกกลอน ตำคั้นน้ำ ยาพอก
(ทฤษฎี, ปฏิบัติ)

ภาพที่ ค.25 การทำยาต้ม โดยปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้สอน

ภาพที่ ค.26 การทำยาชง โดยปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้สอน

ภาพที่ ค.27 การผสมน้ำผึ้งลงในผงสมุนไพรเพื่อเตรียมทำยาขี้เหล็กกลอน

ภาพที่ ค.28 การปั้นยาโดยปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้สอน

ภาพที่ ค.29 การคบไฟพืชสมุนไพรคั้นน้ำ พอกบริเวณที่เป็นแผลหรือเป็นกากเคลื่อน โดยปราชญ์ท้องถิ่นเป็นผู้สอน

3.4.3 เรียนรู้ประโยชน์ของพืชสมุนไพรที่เป็นผัก (ทฤษฎี, ปฏิบัติ)

ภาพที่ ค.30 กิจกรรมเก็บผักท้องถิ่นจากสวน

ภาพที่ ค.31 กิจกรรมคิดเมนูพริกขี้หนูหรืออาหารท้องถิ่น บอกส่วนผสมของผักที่เป็นเครื่องปรุง
ในอาหารและผักที่เป็นเครื่องเคียง พร้อมบอกสรรพคุณของผักแต่ละชนิด

ภาพที่ ค.32 กิจกรรมเลือกเมนูพริกขี้หนูหรืออาหารท้องถิ่น เก็บผักจากสวนเพื่อประกอบอาหาร

ภาพที่ ค.33 กิจกรรมเลือกเมนูพริกขี้หนูหรืออาหารท้องถิ่น เก็บผักจากสวนเพื่อประกอบอาหาร

ภาพที่ ค.34 เรียนรู้ส่วนต่างๆ ของผักที่จะนำมาประกอบอาหาร

ภาพที่ ค.35 กิจกรรมทำอาหารอีสานที่มีส่วนประกอบของผักท้องถิ่น

ภาพที่ ค.36 กิจกรรมการนำผักสมุนไพร พริกข้าว ดอกอัญชันม่วงมาใช้ในการหุงข้าว

ภาพที่ ค.37 อาหารอีสานและสรรพคุณทางยาป้องกันและรักษาโรค

3.4.4 เรียนรู้ประโยชน์ของพืชสมุนไพรเพื่อการรักษาโรค (ทฤษฎี, ปฏิบัติ)

ภาพที่ ค.38 กิจกรรมเดินดูสวนสมุนไพร

3.4.5 เรียนรู้การสืบค้นข้อมูลความรู้เรื่องพืชสมุนไพร (ทฤษฎี, ปฏิบัติ)

ภาพที่ ค.39 การสืบค้นข้อมูลสมุนไพรจากเว็บไซต์

ภาพที่ ค.40 การสืบค้นข้อมูลสมุนไพรจากหนังสือ

ภาพที่ ค.41 กิจกรรมการเก็บพืชสมุนไพรจากสวนมาติดลงในใบงานพร้อมสืบค้นข้อมูลสรรพคุณสมุนไพรจากเว็บไซต์และหนังสือ

3.5 ชุดการเรียนรู้ที่ 5 พืชสมุนไพรท้องถิ่นที่ควรรู้

3.5.1 เรียนรู้เรื่องโรคที่พบบ่อยในท้องถิ่น (ทฤษฎี)

3.5.2 เรียนรู้เรื่องพืชสมุนไพรท้องถิ่นที่ใช้กับโรคที่พบบ่อยในท้องถิ่น

(ทฤษฎี, ปฏิบัติ)

ภาพที่ ค.42 กิจกรรมเก็บพืชสมุนไพรจากสวน

ภาพที่ ค.43 กิจกรรมการเก็บพืชสมุนไพรพร้อมเขียนชื่อ

ภาพที่ ค.44 กิจกรรมแยกตามกลุ่มอาการอาหารของโรค

ภาพที่ ค.45 สมุนไพรตามกลุ่มอาการของโรคที่พบบ่อยในห้องถื่น

3.5.3 เรียนรู้ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรท้องถิ่น อาหารพื้นบ้าน หมอยาโบราณ

(ทฤษฎี)

ภาพที่ ค.46 สูตยาโบราณของคุณตาเคน ภูเอียงแก้ว

RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY
 ภาพที่ ค.47 คุณตาลาน หมอเป่ารักษาโรค

- 3.6 ชุดการเรียนรู้ที่ 6 การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ
 - 3.6.1 เรียนรู้วิธีการแปรรูปสมุนไพร (ทฤษฎี)
 - 3.6.2 เรียนรู้การคิดค้นผลิตภัณฑ์ที่แปลกใหม่ (ทฤษฎี, ปฏิบัติ)

ภาพที่ ค.48 กิจกรรมใบงานให้เยาวชนได้คิดค้นงานร่วมกัน

ภาพที่ ค.49 ผลงานความคิดสร้างสรรค์

ภาพที่ ค.50 ผลงานความคิดต่อยอดความรู้ โดยได้รับคำปรึกษาจากผู้สอน ผู้เรียนค้นพบการทำผลิตภัณฑ์จากต้นส่องฟ้า (ภาษาท้องถิ่นอีสานต้นสะมัด)

ภาพที่ ค.51 นำรากและลำต้นของต้นส่องฟ้ามาล้างให้สะอาด หั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ ตากแดดให้แห้งสนิท 3 แดด นำมาบดผง

ภาพที่ ค.52 บรรจุลงซองชา เป็นผลิตภัณฑ์ชาส่งฟ้า โดยกลุ่มเยาวชนส่งฟ้า

3.6.3 เรียนรู้การทำผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย (ทฤษฎี, ปฏิบัติ)

ภาพที่ ค.53 กิจกรรมการเก็บใบหม่อนเพื่อทำชาใบหม่อน

ภาพที่ ค.54 กิจกรรมการหั่นใบหม่อนเพื่อทำชาใบหม่อน

ภาพที่ ค.55 กิจกรรมการตากใบหม่อนที่หั่นแล้วเพื่อทำชาใบหม่อน

ภาพที่ ค.56 กิจกรรมนำใบหม่อนที่ตากแห้ง 3 แดง มาบรรจุซอง การชั่งน้ำหนักเพื่อให้ได้ขนาดที่เท่ากัน

ภาพที่ ค.57 กิจกรรมการเรียนรู้การบรรจุภัณฑ์ที่สะอาด สุทธิ เพื่อจำหน่าย

ภาพที่ ค.58 เรียนรู้ส่วนผสมของยาหม่อง วิธีการทำ

ภาพที่ ค.59 การนำส่วนผสมที่ผสมแล้วมาตั้งไฟ

ภาพที่ ค.60 การบรรจุยาหม่องที่เขียนแล้วลงขวด

ภาพที่ ค.61 ผลิตภัณฑ์ยาหม่องชนิดน้ำและชนิดครีม

3.7 แผนการเรียนรู้ที่ 7 เรื่องการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร

3.7.1 เรียนรู้การขยายพันธุ์พืชสมุนไพร (ทฤษฎีและปฏิบัติ)

ภาพที่ ค.62 กิจกรรมการปลูกต้นไม้ด้วยเมล็ด

ภาพที่ ค.63 กิจกรรมการปลูกต้นไม้ด้วยหัว

ภาพที่ ค.64 กิจกรรมเรียนรู้การตอนกิ่ง

ภาพที่ ค.65 กิจกรรมการดูแลสมุนไพรร

3.7.2 เรียนรู้การเผยแพร่ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรท้องถิ่น (ทฤษฎีและปฏิบัติ)

ภาพที่ ค.66 การนำเสนอข้อมูลสมุนไพรแบบกลุ่ม

ภาพที่ ค.67 การนำเสนอผลงานผลิตภัณฑ์สมุนไพร

3.7.3 เรียนรู้การเป็นยุวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพร โดยนำหลักปราชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชการที่ 9 มาใช้ ดำเนินการสอนแบบพุทธวิธีหรือพุทธลีลาการสอน คือสอนให้ผู้เรียนรู้ถึงประโยชน์ที่แท้จริงของสิ่งที่จะได้รับจากการเรียนรู้ จนทำให้ผู้เรียนกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้จนบรรลุผล

ระยะที่ 2 ประเมินผลการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมยุวชนต้นแบบด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพืชสมุนไพรของยุวชนบ้านหนองแวง บ้านหนองจิกและบ้านโนนตู่ตำบลหนองแวง อำเภอพระยืน จังหวัดขอนแก่น ที่ผ่านการพัฒนาจากศูนย์เรียนรู้สีนวลสมุนไพร

ภาพที่ ค.68 การประเมินผลยุวชนต้นแบบฯ ตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเก่ง ความดี จากใบงานการปฏิบัติกิจกรรมความคิดสร้างสรรค์ผลงาน

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ สกุล	นางณัฐชา บุญเมือง
วันเกิด	วันที่ 8 พฤษภาคม พ.ศ. 2517
สถานที่เกิด	อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
ที่อยู่ปัจจุบัน	888/60 หมู่ที่ 12 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
ตำแหน่ง	นักบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
สถานที่ทำงาน	องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแวง จังหวัดขอนแก่น
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2545	ศิลปศาสตรบัณฑิต การจัดการทั่วไป (บัญชี) มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรี
พ.ศ. 2550	เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
พ.ศ. 2560	ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต (ปร.ค.) สาขานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY